Richard Wagner, născut în 1952 în Lovrin, face parte dintr-o generaţie de scriitori de limbă germană din Banat (William Totok, Herta Müller, Werner Söllner, Johann Lippet) care şi-au continuat activitatea literară şi publicistică şi după stabilirea în Germania. A părăsit România în 1987. A publicat, printre altele, cărţi precum: *Miss Bukarest* (roman, Berlin, 2001), *Cerere de emigrare, bani de-ntâmpinare* (povestiri, Berlin, 2002), mult lăudatul eseu despre Balcani *Cerul gol* (Berlin, 2003), *Catrafuse* (roman, 2004), *Orizontul german. Despre destinul unei ţări bune* (eseu, 2006). Pentru publicul din România, Richard Wagner a devenit cunoscut mai întâi prin antologia *Vântpotriviptână la tare (1982)*, el fiind unul dintre cei zece tineri poeţi traduşi, apoi printr-un volum propriu, *Călăreţ pe unde scurte*.

Publicarea acestei cărţi a fost sprijinită printr-un grant oferit de Goethe-Institut.

Richard Wagner, *Habseligkeiten* e Aufbau-Verlag GmbH, Berlin 2004 e 2006 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere www.polirom. r o Editură POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506 Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, el. 7, ap. 33, O.P. 37;

P.O. BOX 1 – 728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României: WAGNER, RICHARD

Catrafuse / Richard Wagner; trad. şi note: Michael Astner.

— Iaşi: Polirom, 2006

ISBN (10) 973 – 46 – 0227 – 6; ISBN (13) 978 – 973 – 46 – 0227 – 8

I. Astner, Michael (trad.)

821.112.2 – 31 = 135.1 Printed in ROMÂNIA

Richard WAGNER

ROMAN

Traducere din limba germană şi note de Michael Astner

POLIROM

2006

Sunt morţi. Toţi sunt morţi. Stau în mormintele lor din cimitirul satului. Şi tata-i acolo. De ieri. Se odihneşte, cum scrie pe piatra funerară. Piatra, marmură patinată de vremi, acum proaspăt şlefuită, pe care-i gata înscris şi numele mamei. Numele şi anul de naştere. Locul pentru anul morţii a fost lăsat liber de pietrar. Că doar mama mai trăieşte. Ea şi cu mine: noi doi mai trăim. Suntem ultimii din familie. Căci fiica mea nu se pune. Ea – i la soţia mea.

Acuşi o să-mi iau rămas-bun de la mama. Va crede ceea ce crede mereu: e ultima oară când mă vede. Până data viitoare va fi moartă, crede mama. Şi astfel fiecare despărţire este o despărţire de roman de duzină[1].

Mama a citit jumătate din revista *Gartenlaube*[2]. Eugenie Marlitt. Nataly von Eschtruth şi Hedwig Courths-Mahler[3]. Şi-a învăţat o grămadă de lucruri din lecturile

---

1 în original: Heftromanabschied, Heftroman însemnînd în traducere literală roman-caiet, adică roman de duzină, ieftin în ambele sensuri, de diferite genuri: poliţist, de dragoste, mai ales de dragoste, adesea de-o lungime standard (60 de pagini A5), din diferite medii sociale: al medicilor, al aristocraţilor, al ţăranilor munteni (din Alpi) etc.

2 Ca primă revistă germană cu succes de masă, Gartenlaube a apărut timp de aproape un secol, între 1853 şi 1944, atingînd 5 milioane de cititori în 1876 şi putînd fi considerată precursoarea revistelor ilustrate de mai tîrziu.

3c ea mai îndrăgită prozatoare a epocii wilhelmiene ; Hedwig Courths-Mahler (1867-1950) a scris 208 romane şi a fost ani buni cea mai de

astea. Astfel, ea face din orice eveniment cotidian o altă componentă din marele plot sentimental care dă măsura vieţii. Deschide noi şi noi capitole ale destinului de femeie. Uneori mă gândesc că tot ceea ce spune este rezultatul acestor necontenite lecturi de romane pe două coloane, de pe hârtie de ziar. Din caiete care nu arată deloc a carte, câştigând prin asta în forţă de convingere. De parcă ar fi ştiri din ziare. Ştiri despre dragoste. Tot ce-i iese pe gură e pentru mine oarecum un citat din Marlitt, care probabil că a fost nevoită bună parte din viaţă să stea într-un scaun cu rotile. Mama este sănătoasă tun.

Închid uşa după mine, plânge. Din cauza morţii lui Karl, din cauza plecării mele. îmi duc bagajele la maşină. Ea plânge şi trăieşte. Va trăi până la adânci bătrâneţi, mai mult decât mine. îmi va supravieţui. Ea şi cu piatra de moară din faţa casei. Străvechea piatră de la moara de apă, pe care tata a depus-o acolo drept simbol şi loc de stat jos. Karl, ce-i drept, n-a avut niciodată vreo moară, dar în schimb îşi permitea să aibă o piatră de moară. O piatră de la o moară părăsită. Nimeni nu mai are nevoie de-o piatră de moară. Abia de mai ştie careva ce-i aia o piatră de moară. Totu-i istorie, istorie industrială. Piatra de moară fără de folos a devenit o bancă rece de stat în faţa casei. Morarul, tatăl meu, e mort.

Piatra de moară e aşezată sub pruni. Prunele în pârgă strălucesc albastru-închis printre frunze. Să muşti din carnea fructului, să scuipi sâmburele. Un sâmbure roşu, plat. Joc. Să reţii sâmburele în gură, să-l conduci spre cerul gurii, să-l ascunzi discret în punga fălcii. Joc disperat: cine are cei mai mulţi sâmburi în gură? Prune coapte zac în iarbă. O minge rostogolindu-se peste. Voci îndepărtate. Voci de copii. Găseşte-i, dacă poţi.

Voi pleca chiar astăzi. Azi voi pleca înapoi. Voi porni spre blânda seară de septembrie. Înapoi spre Germania, în două ceasuri voi fi la graniţă. La ora asta, la vamă nu-i aglomeraţie. Asta o ştiu din experienţă. Dacă am noroc, pot ajunge înainte de căderea nopţii la Budapesta.

---

succes autoare a Germaniei.

— Hai, mai rămâi, îmi spune cu voce slabă. Cu o bine strunită voce slabă, mă gândesc eu. Am terminat cu bagajele. Stăm la masă. Mănânc. Telemea de oaie, cârnaţi, roşii, pâine albă. Roşii cu gustul acela pe care nu-l au în Germania. Roşii coapte de grădină. îmi transformă gura pentru o clipă într-una de copil.

Mama stă faţă-n faţă cu mine. Mă priveşte cum mănânc. Şade ca şi cum ar vrea să se ridice în orice moment, pentru cazul în care aş mai avea nevoie de ceva, un ceai, o cafea, ca să nu adorm la volan. De aceea, de cum am ajuns înapoi, de cum sunt din nou la Sandhofen, trebuie s-o sun imediat. Pentru liniştea ei. Nu, nu s-a întâmplat nimic.

Să rămân. îi răspund cu voce scăzută, dar hotărât.

— Ştii că trebuie să muncesc, zic, înscriindu-mă astfel în ritualul dintre noi.

Să muncesc, mă gândesc. Bună formulare. Cea mai bună scuză din lume pentru oamenii de rând. Cu asta te descurci întotdeauna. Munca drept destin.

N-am multe bagaje. Doar strictul necesar. La întoarcere n-ai cine ştie ce. Iar de câţiva ani, nici la dus. Nu se mai poate compara ce-i acum cu ce-a fost cândva. Când trebuia să cari de toate, de la cubuleţele de supă până la hârtia igienică. Acum se găsesc aproape toate cele. Poţi să cumperi ce vrei. Asta, desigur, dacă dispui de mărunţişul necesar. Unii încă mai iau cu ei la plecare o groază de lucruri. Aşa-zisele antichităţi, ceasuri de perete şi râşniţe de cafea, le-au trecut deja de mult prin vamă, apelând la toate trucurile şi modalităţile de mituire, dar şi azi mai cară cu ei borcane de gem şi cârnaţi afumaţi. Ambele n-ar avea gust în Germania. La fel ca şi în cazul roşiilor. Toate fără niciun Dumnezeu. Pură industrie.

Omul de la sat trebuie să poată dibui procesul de producţie. Rezultatul muncii cu propriile lui mâini. Mănânc doar ceea ce au gătit mâinile mele, obişnuia să-i spună bunicul bunicii. O spunea mereu în prezenţa altor oameni. Preferabil cu ocazia sărbătorilor de familie. Când încercai să te pui într-o lumină cât mai favorabilă şi totodată le-o

mai şi spuneai de la obraz celorlalţi. Pe ocolite, desigur, cum ne asigura tata râzând, dar în acelaşi timp cu atât mai limpede. O adevărată artă. Probabil că aceste sărbători nu existau decât pentru a putea să le-o tragi odată ca lumea celorlalţi. Într-o adevărată competiţie de aluzii şi insinuări. Cine le-o trăgea celorlalţi cel mai bine, acela era câştigătorul.

Mâini îndemânatice. Un compliment în marea de intrigi.

Lanul de grâu fremătând. Cât cuprinde ochiul, câmp şi cer. Galben şi albastru. O ultimă privire. O fotografie.

În fond, e vorba de nostalgie, draga de ea. Mirosul cârnatului afumat şi gustul gemului de caise, ele trebuie să aducă aminte de lumea dispărută a copilăriei de care nimic din Germania nu-ţi aminteşte. Trăiesc în locuri lipsite de orice germene. Lipsite de orice imbold al amintirii, de orice suport al memoriei. De aceea au pozele astea pe pereţi, pozele de acasă. Nu, în ciuda tuturor asigurărilor contrare, ei n-o să se simtă niciodată realmente acasă în Germania, nici la Augsburg, nici la Erlangen, pentru că nimeni nu trăieşte doar cu prezentul. Nimeni nu trăieşte doar cu prezentul. Degeaba li se ţin predici despre Noua Patrie. Trecutul rămâne un zid ridicat între ei şi nemţiinemţi. Nimeni nu vorbeşte despre asta, dar mereu e vorba de noi şi apoi de ei. Noi şi ei.

Lissi stă în faţa casei. Femeia măruntă, pierdută, îi face semn de adio fiului care pleacă. O mai văd în cele din urmă în retrovizor, îi fac şi eu semn cu mâna. Ce simplu e. O las singură cu tristeţea ei şi cu bărbatul decedat. E treaba ei. Compasiunea mea mi se pare un amestec tardiv.

Lissi şi Karl au trăit patruzeci şi nouă de ani împreună. Asta-i mai mult decât toată viaţa mea. Şi se află în spatele unei uşi închise, iar eu privesc din nou şi din nou prin gaura cheii, dar nu văd nimic. Părerile mele despre viaţa părinţilor mei se bazează pe supoziţii. Adun supoziţii despre viaţa părinţilor mei. De ani buni fiecare dintre ei doi a încercat să se pună într-o lumină cât mai bună în ochii mei. De parcă ar fi ştiut de hobby-ul meu secret. La

vizitele mele se comportau de parcă ar fi avut gânduri ascunse pe care însă nu prea reuşeau să le ascundă.

Casă, casa noastră se află la marginea satului. Între sat şi râu. Din curte poţi vedea ogoarele şi, hăt departe, luncile de-a lungul râului. Ogoarele copilăriei mele, râul copilăriei mele. Râul molcom care vine de sus, din Carpaţi, un râu de munte care-n câmpie devine molcom şi lat, este cursul său inferior, cum am învăţat la şcoală, şi imediat dincolo de graniţă, în Ungaria, se varsă în Tisa.

În copilăria mea ogoarele nu aparţineau nimănui, toate aparţineau statului. Erau cultivate când cu grâu, când cu porumb. În nesfârşite şiruri. Porumbul ne era mai pe plac, nouă, copiilor, pentru că în lanul de păpuşoi puteam să ne jucăm în voie, de îndată ce devenea suficient de înalt. Ne jucam de-a v-aţi ascunselea sau de-a prinsă. Frunzele de porumb erau aspre, dacă fugeai prea repede, te loveau cu marginile lor ascuţite peste faţă. Pielea te mai ardea mult după, de parcă ai fi muncit. Porumbul reprezenta pentru ochiul de copil un labirint. Bunicul meu însă vedea în el liniile invizibile ale parcelării de odinioară. Micile şanţuri săpate de proprietarii de atunci ai pământului întru marcare. Ţăruşi şi pietre de hotar. Mi le arăta, dar eu nu puteam vedea nimic. În capul lui Bastian, relaţiile de proprietate de dinainte de război erau marcate ca pe o hartă.

Dacă stai în curte, ai satul în spatele tău. Casa a fost construită înainte de primul război mondial. A fost construită pentru John şi Katharina. Când spuneam casa noastră, ne refeream la mai mult decât proprietatea familiei, se-nţelegea literalmente localizarea familiei. Şi era invariabil vorba de „casa noastră” şi în anii cincizeci, când comuniştii ne-o luaseră, lăsându-ne însă să locuim în ea. Ne-au luat-o pe hârtie şi ne-au dat-o înapoi pe hârtie. Am avut noroc, alţii fuseseră deportaţi. Nouă ni s-a permis să rămânem în casa noastră. Noi nu eram ţărani înstăriţi, nu eram chiaburi.

Fără casă nu există nici familie. Casa noastră – o s-o vând. Urc pe strada plină de gropi. Urc în sat. Casă după

casă, satul morţilor trece pe lângă mine. Locuitorii săi îmi trec prin faţa ochilor, toţi cei care reprezintă cuvintele-reper ale copilăriei mele. Numele lor sunt scrise pe pietrele de mormânt. Acum trăiesc într-un sat subteran şi repetă tot ce-au mai făcut, dar nici de data aceasta lucrurile nu ies mai bine. Acolo jos, satul îşi continuă, invizibil, viaţa. Într-o buclă ce ţine cât rezistă memoria. Le murmur numele. Câtă vreme mai cunosc numele locuitorilor, satul de sub pământ poate şi el să existe-n continuare.

La marginea străzii, în faţa caselor, trunchiurile pomilor sunt date cu var. Ajută, se spune, împotriva gândacilor, a dăunătorilor de tot felul, cu care ţăranul trebuie să se lupte an de an. Dar poate că nu-i vorba decât de albul varului, menit să înfrumuseţeze pomii. Sunt văruiţi înainte de sărbători, înainte de Paşte şi înainte de io hramul bisericii. Aşa a fost odinioară şi aşa a rămas, românii au preluat obiceiul.

Merg cu precauţie. E mai bine aşa. Pentru că ăştia de aici conduc ca nebunii. Cei mai mulţi şi-au luat permisul de conducere abia după decembrie ’89. După revoluţie, cum se spune aici; şi asta, deoarece au fost împuşcaţi câţiva oameni. Cei mai mulţi dintre ei de către propriii lor colegi, din cauza nervozităţii. Dar ce altceva este o revoluţie dacă nu expresia unei nervozităţi colective? Conduc ca descreieraţii. Mai-mai să crezi că-şi consideră felul de-a şofa o cucerire revoluţionară.

În faţa bisericii o cotesc spre stânga, arunc o privire înspre şcoala de maici la care a mers mama, ca să înveţe de la călugăriţe cititul şi scrisul. La călugăriţele de la „Notre Dame”, la măicuţele la care m-am dus şi eu, dar asta mult mai târziu, după război, când călugăriţele n-au mai avut voie să fie călugăriţe, când „Notre Dame” a fost închisă, iar fostul poliţist alerga ca un bufon prin sat şi-i spunea oricui îi ieşea în cale: „N-ar fi trebuit s-o fac!”

Când comuniştii au preluat puterea, el a sfărâmat cu ciocanul statueta Maicii Domnului de deasupra intrării în şcoala de maici, Madona de gips. Probabil că a vrut să le

facă pe plac comuniştilor, să ajungă din poliţist miliţian; dar, în schimb, Dumnezeu l-a înaintat în rang de bufon. Madona însă continua să strălucească deasupra intrării, ziceau oamenii atunci când erau între ei, cine ar vrea s-o vadă, ar putea s-o facă.

Când am fost eu elev, şcoala aceasta a fost una a cântecelor pioniereşti. Le-am uitat pe toate. Pictam litere ca-ntotdeauna, iar doi înmulţit cu doi făceau patru şi uneori chiar mai mult. La comunişti rezulta adesea mai mult, cum spunea bunicul meu. îi aud râsul răsunător şi-o văd pe bunica mea cum dă, dezaprobator, din cap. Se temea.

Conduc pe lângă cimitir. Şi călugăriţele se află acum acolo. Pe pietrele funerare le este din nou permis să fie călugăriţe. Pe pietrele funerare stau scrise numele lor de maici – ce-i drept, abia de mai pot fi descifrate. Mama a învăţat mult de la ele. O spune ea. Tot ceea ce n-a învăţat de la mama ei, a învăţat de la călugăriţe, de la maici. De la mama ei n-ar fi învăţat absolut nimic. N-ar fi pus-o în temă nici măcar în privinţa menstruaţiei, încât tânăra fată, atunci când i-a venit sângele, a crezut că trebuie să moară. Zice mama. Şi încă o spune cu iz de reproş la adresa mamei ei, la adresa Theresiei, care se odihneşte-n cimitir de acum cincisprezece ani.

Îi văd pe cei îndoliaţi. Pe cei care au asistat la înmormântarea de ieri. Văd motivul călătoriei mele, cum ar veni. Toţi acei bătrâni, fiecare cu propria sa poveste. Fiecare cu povara propriei lui poveşti. Gesturile lor sunt lente, de parcă ar trebui să le sublinieze greutatea experienţelor. Material cât încape pentru romane, cum te asigură. Romane de duzină.

Unele dintre poveştile astea îmi sunt cunoscute, altele ba. Cele mai multe le ştiu de la tata. Dumnezeu să-l odihnească în pace. Atunci când el spunea poveştile astea, de cele mai multe ori Lissi le punea sub semnul întrebării. „Ce-o mai fi scornind iar?”, mă întreba. Puteai să crezi că a fost cândva, într-o situaţie decisivă, minţită de tata şi încetul cu încetul s-a obişnuit cu poveştile sale. Poate că

această presupusă mare minciună a tatălui meu şi-a pierdut din importanţă, în măsura în care toate celelalte lucruri pe care le povestea nu puteau fi luate nici ele prea în serios. Este una dintre tezele mele care s-a născut din privitul pe gaura cheii.

Dar nu despre asta era vorbă acum. Asta n-avea nicio importanţă. Era vorba de înmormântarea tatălui, de un rămas-bun. Pentru asta veniseră. La marele rămas-bun. Nimic de rău despre morţi, nimic bun dinspre cei iz vii. Până şi ţiganul era prezent, George cel mic. Şi el stătea lângă mormânt şi-şi făcea cruce. Ce vremuri, în care până şi comuniştii îşi făceau cruce!

Preotul este român. îşi are parohia în satul vecin. Cădelniţa cu tămâie era agitată de-un moş. Odinioară era treaba copiilor, a ministranţilor. Mi s-au părut întotdeauna ca nişte travestiţi. Toată biserica mi se părea ca o mare chestie de travestire. Am fost o singură dată ministrant, o singură dată am purtat haina de ministrant, un înger alb cu falca umflată din cauza unei măsele. De parcă aş fi avut gura plină cu sâmburi de prune, de parcă ar fi fost interzis să scuip fie şi un singur sâmbure.

Românii scuipă, se spunea. Ei, valahii. Nu dorea nimeni să fie luat drept valah.

— Ai greşit la slujbă, mi-a zis bunica. Mi-a zis-o cu reproş. Toate le spunea cu reproş. Trebuie să fi fost orice altceva decât o plăcere să trăieşti alături de femeia aceasta. Nu mai ştiu ce greşisem. Mai ţin minte doar această frază singulară. Reproşurile sunt cele mai vehemente atunci când dispar argumentele. Când nu mai contează niciun *când*, niciun *unde* şi niciun *de ce*, atunci triumfă reproşul, devine acuză. Theresia era o maestră a acuzelor. Poate că bunicul meu a început să bea din cauza unor astfel de propoziţii.

Mai multe femei în vârstă au cântat cântecele prevăzute. Stăteau, îmbrăcate în ţoalele lor festive de modă veche, în jurul mormântului. În haine care de decenii atârnă pe umeraşe. În dulapul cu micile bile de naftalină. De n-ar fi fost tămâia, s-ar fi simţit naftalina-n aer. Femeile

cântau cu voce tremurândă. Era ceea ce rămăsese dintr-un cor întreg, din corul de fete de-acum cincizeci de ani.

Fetele cântăreţe, cum erau numite, aveau acum optzeci de ani sau erau moarte. Albumul nostru de familie-i plin cu feţele acestor fete. Albumul pe care John şi

Katharina îl aduseseră din America şi care a supravieţuit celor două războaie mondiale. Doar ceasul integrat cu melodie nu mai funcţionează. Fie a fost stricat de ruşi, fie de unul dintre copii. Copiii au stricat multe, dar cel mai mult au stricat ruşii. Asta ne-au explicat-o suficient de des bărbaţii din sat. Că doar noi, copiii, nu-i cunoşteam pe ruşi. Noi i-am văzut doar la cinema. În filmele de război care ne erau arătate la cinematograful sătesc duminica dimineaţă – ca să nu mergem la biserică. îi vedeam pe eroii de cinema şi ascultam poveştile bărbaţilor din sat. Ruşii noştri de cinema nu ştiau că un ceas de mână trebuie întors şi cauciucurile bicicletelor umflate cu pompa. Când se oprea ceasul, îşi luau altul, când cauciucul se dezumfla, aruncau bicicleta.

Oriunde priveşti, vezi sfârşitul, toate-s trecute. O lume s-a scufundat, îmi zic. Gândesc asta cu patosul autoarei Marlitt. Înclinaţia şvabilor bănăţeni spre autocompătimire e mai mare chiar decât hărnicia lor proverbială. Două sute cincizeci de ani transformaţi în nimic. Dizolvaţi în aer. Din istoria asta ne hrănim atunci când duminica sună telefoanele-n Germania şi se vorbeşte de morţi. De morţii cei dragi, aflaţi atât de departe.

George cel mic îi strângea mamei mâna, dar ea nu-i răspunde la privire. Nu, nu i-a răspuns la privire. Am urmărit foarte atent lucrul acesta. Deoarece e ceva important pentru mine. Mai important chiar decât vreau eu să recunosc. În fond, George cel mic n-avea ce căuta aici. Chiar că n-avea. Dar cine să-i fi spus asta? N-aveai ce să-i faci lui George cel mic. N-a avut nimeni nicicând.

Preotul, românul, îşi rostea germana bolovănoasă. Este germana pentru ultimii rămaşi. O improvizaţie de la seminarul catolic din Alba Iulia. Parodia sacramentelor. De parc-ai chema oamenii, iar ei se află sub pământ sau în

Germania. Germana bună e sub pământ sau în

Germania. Preotul spune ceva drăguţ despre tatăl meu mort. Nu l-a cunoscut. Dar nu-i bai. Dumnezeu nu i-o va lua în nume de rău, mai degrabă-i va fi complice, iar ceea ce gândim noi chiar că-i totuna. Nu contăm. Dumnezeu are alte griji.

În timp ce preotul îşi ţinea slujba de rigoare, m-am uitat împrejur. Casa morţilor era o ruină, dricul dinăuntru doar un schelet. Rămăsese doar cu ceea ce nu le era de folos românilor. Cu nimic altceva. Dricul fusese construit pentru parohie de către bunicul meu. Tatăl mamei mele, Bastian. E îngropat în mormântul de alături. Mormântul a fost închis cu o placă de beton. O placă de beton cu crăpături. A fost turnată la vremea ei, în anii optzeci, de nişte şnapani. Bastian a construit dricul, carul mortuar, cum se spune în sat, cu multă scrupulozitate. L-a construit aidoma dricului vechi, scos din uz. Astfel încât să poţi crede că era mereu acelaşi car mortuar şi că lucrurile se-ndreaptă spre veşnicie, şi nu spre neant. A fost pentru el o onoare că a avut posibilitatea să construiască o copie după carul mortuar.

Cele mai multe morminte sunt închise cu plăci de beton. Cu capace, zic oamenii. De parcă s-ar urmări simularea eternităţii. Dar pentru cine? Alo, voi îngeri, salutare, valahi, am fost aici, noi, nemţii cei harnici. Şvabii.

Şi-acum ne-am cărat cu toţii, cu căţel şi cu purcel, ar fi trebuit să luăm şi cimitirele cu noi. Câteva mărci pentru comunişti şi ne-ar fi dat voie să luăm şi cimitirele cu noi. Ăia, nu-i aşa, vând orice, nu fără a i-o reproşa pe urmă cumpărătorului, de parcă ar fi fost ei obligaţi să vândă. Dar românii nu trebuie obligaţi. Ei participă la toate. Că-i vorba de Stalingrad, că-i vorba de NATO. Sau de cimitire.

Văd aleea de castani în faţa ochilor, vechea alee a cimitirului. Nu mai există de mult. N-a mai rămas decât în închipuirea mea. O acuarelă a copilăriei mele, făcută de pictorul satului. O acuarelă într-un pridvor. Castane, castane care cad, care se sparg. Care parc-ar putea să-ţi cadă în cap. Pe neaşteptate. Oricând. Frică de copil.

Unul dintre preoţi, împreună cu consistoriul bisericii, a tăiat aleea, a vândut lemnele şi, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, a făcut praf banii. Dumnezeu, cel care era în toate, în toate textele şi pretextele rostite, dar care, cu toate astea, putea să rezolve atât de puţin. Dumnezeu care probabil nu exista decât pentru a ne arăta cât de puţine lucruri puteai decide tu însuţi.

Odinioară, preoţii rămâneau o viaţă-ntreagă în sat. îi cunoşteau pe toţi şi fiecare ştia cu cine îşi mai făcea de cap preotul pe sub plapumă. Unul scria chiar poezii pe care le dedica ibovnicelor sale. A publicat poemele în gazete din Timişoara şi din Budapesta pe care nu le ştia nici dracu-n sat. Astfel omul putea să-şi mărturisească relaţiile secrete măcar în poeziile lui. *„Wenn wir beisammen, streb ich immer/Dein Antlitz mir zu prägen ein, /Daß ich an seinem Rosenschimmer/Mich freuen mag, wenn ich* allein atunci când umbla grăbit prin sat, preotul-poet purta un joben. A atins o vârstă matusalemică. Spre finalul vieţii a încurcat nunţile cu înmormântările, dar oamenii-l iertau. Oricum, diferenţa nu era prea mare.

Când se apropia sfârşitul, nu se răcea clanţa la câţi preoţi se succedau. Era un continuu du-te-vino, nu mai era nimic sigur. Unul dintre preoţi chiar a golit biserica, sub pretextul că ar dori s-o modernizeze. A pus să fie dat cu var peste frescele lui Fink, pictorul satului. De parc-am fi protestanţi. Până aici s-a ajuns. Fiecare dintre

1. Când suntem împreună, nu-mi doresc/Decât chipul tău să mi-l întipăresc, /Ca de strălucirea lui de trandafir/Să mă bucur când mi-s singur.

ei a adus o schimbare sau doar a furat câte ceva. Iar cum erau preoţi, aveau nevoie pentru toate cele de câte o justificare, până şi cel mai stupid furt cerea o ornamentare spirituală. Sunt cu toţii de multă vreme în Germania sau sub pământ în Germania. Şi-au găsit pacea în Germania, iar în copârşeie le foşnesc bancnotele-n buzunare.

Cimitirul însă este încercarea cea din urmă de-a simula normalitatea. Pietrele funerare încă mai semnalează diferenţele sociale. De parcă totu-i în ordine

cu lumea. Marmură neagră, marmură albă, feronerie, gresie, lemn. Ca să nu mai vorbim de cele două capele. Marmura însă are urme de gloanţe din ultimul război mondial, iar capelele sunt ele, ce-i drept, încuiate, dar oricine ştie că au fost prădate şi răsprădate. Iar seara se furişau tinerii înăuntru pentru un futai. În capele scăpau de orice reţinere. Atât de aproape de sicrie, le era mai uşor să se arunce unul în braţele celuilalt.

Din familii, din cele înstărite, aproape că n-a mai rămas nimic. Au fost expropriate şi arestate şi alungate. Indiferent dacă făcuseră sau nu ceva. E drept că fiul uneia, anume Hans Michelbach, a adus nazismul în sat, dar ceilalţi nu prea s-au încurcat cu naziştii, mai puţin oricum decât majoritatea flăcăilor de ţăran din sat. Dar antifascismul n-a fost prea pretenţios. Cel puţin nu în mâna comuniştilor. Pentru ei era fascist oricine le stătea ca un ghimpe în ochi.

Urmez curba de-a lungul cimitirului, deşi e un ocol. Fac un tur de onoare cu maşina, pentru tata, pentru Karl, apoi voi ieşi în şosea, direcţia frontieră.

Ştiu pe de rost drumul acesta. E pista mea. Merg pe drumul acesta de cincisprezece ani. O dată, uneori de două ori pe an. E neschimbat. Neschimbat de prost, întotdeauna se va putea merge cumva pe el şi-ntotdeauna te va face să dai nedumerit din cap. Şoseaua a fost proastă de la bun început. De parcă aici s-ar fi apelat la un mod deosebit de artistic de-a construi. Aşa cum Speer[4] a luat în calcul din start şi aspectul de ruină, tot aşa pare să se fi întâmplat aici cu efectul gropilor. Aceasta-i diferenţa dintre nazişti şi comunişti.

Satul se află în spatele meu. În faţă se-ntinde şesul Banatului de Nord. Câmpia. Castanii de la marginea şoselei, duzii, salcâmii răzleţi în zare. Au fost cândva pădurici, mici crânguri de salcâm care au ornat terenurile arabile şi păşunile întru reglarea pânzei freatice. Aşa au

4 Albert Speer (1905-1981) a fost din 1933 arhitectul lui Hitler, apoi ministru al înarmării (din 1942) şi coordonatorul suprem al economiei în Germania nazistă.

gândit-o pe vremuri cei de la Viena, prin cancelariile în care se întocmeau planurile colonizării. În Viena imperială a Mariei Tereza. Aveau o idee de ordine în cap căreia trebuia să i se supună toate, inclusiv natura. Erau funcţionarii Domnului. Aveau acea neclintire de care-i nevoie pentru a realiza ceva durabil. Când mă gândesc cum construim noi la Sandhofen, îmi piere încrederea. Deh, noi nu construim pentru Maria Tereza.

În ultimii douăzeci de ani, ţiganii şi românii au defrişat pe-ntrecute. Pe vremea dictatorului, de nevoie, după, pentru că nu mai exista autoritatea care să-i oprească de la tăiat copaci. Erau liberi! Erau liberi să defrişeze pădurile. E şi ăsta un fel de libertate. Lipsă de scrupule, chiar şi faţă de propria persoană. Pădurile le lipsesc acum şi lor, defrişorilor. Dar nu se gândesc până într-acolo. Nu se gândesc la ziua de mâine. N-au niciun plan. Pentru ei, a avea un plan înseamnă comunism. Într-atâta de derutaţi sunt defrişorii.

Vreau să plec. Departe de tot. Încă mă simt ca un fugar. Am emigrat de mult şi cu toate astea încă mai fug. Încă mi-e teamă că n-am plecat suficient de departe. Că încă mai există pericolul să fiu hăituit. Fie şi numai de amintiri şi de reaua bănuială că nu scapi niciodată de toate astea. Ar fi trebuit să plec în America.

America. Ca să mai treacă timpul, în călătoria mea lungă şi de unul singur care mă aşteaptă, îmi închipui străbunicii pe pajiştea satului din faţa mea, unde se adunau oamenii seara, după terminarea lucrului. îi aşez ca pe nişte figuri pe tabla de şah. Pe tabla de şah a Banatului. îi ridic din neant: Katharina şi Johann. Tineri, mult înainte de primul război mondial. Adolescenţi. Ce vârstă or fi avut, şaisprezece, şaptesprezece ani?

— Plecăm în America, zice Johann. În America. Numele răsună în urechi.

Stau pe câmp, pe câmpul cules, care nu le aparţine. Satul se-ntinde în spatele lor. Departe-n spatele lor. Nu-l văd. Privesc peste mirişti, peste câmpia-ntinsă în bătaia soarelui, un soare pe cale de-a apune şi totuşi apăsător de

fierbinte. Spre soarele acesta de seară se uită. De parc-ar fi o făgăduinţă.

Stau acolo, de parc-ar fi gata plecaţi. El, bărbatul. Lângă el, ea, femeia. Fără să spună nimic. De parcă n-ar vrea decât să fie de acord.

— Plecăm în America, zice, de data asta cu voce mai tare. Mult mai tare. Aproape că urlă. De parc-ar fi nevoie de-o implorare. Dar fagii de la marginea câmpului stau nemişcaţi. Nicio adiere.

— Copilul rămâne aici, zice. O hotărâre suverană.

Copilul rămâne aici. E ca un ecou. De parc-ar fi strigat cucul. Din pădurice de salcâmi de lângă râu. Nenorocitul de cuc. Katharina-şi lasă capul în jos. îşi împreunează mâinile, îşi strânge tare degetele, până ce-şi simte oasele. Copilul ei.

Tac.

Sunt prea tineri şi nimeni nu doreşte căsnicia, nimeni dintre rude, din niciuna dintre familii, şi toţi dau din cap a reproş când vine vorba de copil. Nu, n-o să le ofere nimeni nimic, nu tu pământ, nu tu casă, nu tu ziua bună. Vor pleca, vor fi nevoiţi să plece. Să plece de aici. De rămas va rămâne copilul. E prea mic. Prea mic pentru America. Va rămâne la bunici. El, care n-are nicio vină.

Se prezintă la *Casino*, în mijlocul satului, la patron. E crâşmar şi hotelier şi reprezintă şi Agenţia Milâler, cea care intermediază emigrarea. Acum, există şi bilete ieftine. Pentru numai nouăzeci de coroane. Două sute le-ar fi suficiente. Nu trebuie decât să facă rost de două sute de coroane. Bani mulţi pentru cei doi. împrumută banii, o să-i câştige ei în America. Nici n-au ajuns încă în America şi au deja datorii americane. Lumea vorbeşte. „Lasă copilul aici”, zice lumea. „Şi banii, de unde-i au?” Chiar aşa, de unde?

Multe săptămâni după aceea, sunt pe vapor, undeva pe vapor, iar Katharina-i bolnavă, suferă de rău de mare şi cine mai ştie de ce. Vaporul o leagănă dintr-o parte într-alta. Buimacă a traversat continentul. Au ameţit-o toate oraşele prin care au trecut. De la Budapesta până la

Hamburg. Lumea îi părea atât de mare, încât credea c-o să moară de atâta amar de drum. Repeta necontenit numele localităţilor, de parcă voia să se asigure că toate-şi au justeţea lor. Apoi îi apărea în faţa ochilor copilul. „Theresia”, cum îl botezaseră. Copila, Theresia, apărea în faţa geamului de tren. Din nou şi din nou. Plângea. Johann îşi petrecea braţul pe după umerii Katharinei. „O să reuşim”, spuse. Şi-a spus-o mai mult sieşi. Dar vocea lui rămânea hotărâtă.

Călătoria cu trenul însă n-a fost decât începutul. N-a fost decât calea spre port. Marea călătorie avea să fie abia cea cu vaporul. A urmat aşteptarea până la îmbarcare. Veddel, Hamburg. Controlul medical. Dezinfectarea. Interogatoriul încrucişat. Timp de cinci zile, toate astea. Deasupra halei de la intrare, inscripţia: „*Mein Feld ist die Welt*”[5]. Vapoarele cu aburi şi zbaturi la chei. Cu ele erai dus până la nava de pasageri din larg. Mereu se urcau oameni pe vapoare, dispăreau pe navă. Mereu noi şi noi oameni, nenumăraţi oameni. Katharina credea că n-o să revadă niciodată Banatul. Nici Banatul, nici copila. Pe Theresia.

Johann însă n-are nimic, n-are nici pe dracu’. Odată pe navă, pe nava mare, aleargă de pe o punte pe alta şi vorbeşte cu o mie de oameni, iar din Johann devine John. Ea nu spune nimic. îi zâmbeşte uneori, de parcă n-ar vrea să-i strice bucuria, lui Johann al ei, care a şi apucat să vorbească englezeşte. E o minune cu Johann, un caz fericit de-a binelea. Şi-a făcut deja prieteni, Zoltán şi Demeter, care vor să ajungă în Ohio. Au cunoştinţe acolo care o să-i ajute. Johann vrea să meargă cu ei. Zoltán şi Demeter sunt nişte visători. Nişte visători încrezători. Oameni de oraş. Nu fac decât să vorbească tot timpul de viitor şi o fac în aşa fel, încât ai zice că trăiesc deja în el. Până şi Katharina, ascultându-i, trebuie să zâmbească. Şade pe puntea intermediară, de parc-ar şedea alături de toţi aceşti oameni. De parcă i-ar percepe din depărtare. Sunt nişte melancolici şi nişte visători. Visătorii fac planuri,

5 Cîmpul meu e lumea.

melancolicii au ochi căutători. Au loc certuri şi iar certuri. Bărbaţii trebuie despărţiţi. Din cauza unor nimicuri. Din cauza unor neînţelegeri la jocul de cărţi. A unor suspiciuni. Nişte femei izbucnesc deodată în strigăte şi cu greu pot fi liniştite. Incredibil din ce poate porni o ceartă. Zece zile pe mare sunt zece zile pe mare. Unde mai pui drumul lung până-n port şi aşteptarea de-acolo. Un vas cu nebuni.

Zoltán şi Demeter umblă mereu împreună pe punţile navei, lumea îi crede fraţi. Dar nu sunt. Nici măcar nu sunt înrudiţi. Sunt doar din aceeaşi localitate, din

Nagyvârad[6], din Ungaria. Dar când te afli atât de departe de casă şi de orice ţărm, atâta lucru ajunge ca doi oameni să se simtă apropiaţi unul de celălalt. Să se aibă ca fraţii.

Katharina ascultă discuţiile dintre Zoltán şi Demeter. Cei doi vorbesc ungureşte între ei, dar nemţeşte cu Katharina. Katharina nu înţelege decât câteva cuvinte în maghiară. E drept că-i limba administraţiei în Banat, dar în sat, nu-i aşa, nu trăiesc decât şvabi. De ce-ar vorbi aceştia ungureşte? Doar cine a umblat mult, cine a colindat ţinutul, vagabondul, negustorul şi meşteşugarul, evreul, doar ei vorbesc ungureşte. Şi Johann, Johann al ei, cel puţin un pic, deşi nu face parte din niciuna dintre cele patru categorii. Se gândeşte ea. Şi se gândeşte din nou la copila ei, la Theresia. O piatră i se-nvârte în stomac. Se-nvârte o singură dată. Apoi rămâne din nou nemişcată.

Vaporul este mare şi plin de mirosuri. Acestea trec de pe o punte pe alta şi capătă forme din ce în ce mai sălbatice. Vaporul este prea mare. Teama şi speranţa domină sentimentele emigranţilor. Aceştia caută să-şi stăpânească teama dând frâu liber speranţei. O fac, de exemplu, închipuindu-şi viitorul. E ca şi cum ai colora o carte poştală. Din nou şi din nou vine vorba de incredibilele posibilităţi pe care ţi le pot oferi întinderile Vestului american. De marea libertate, libertatea de a-ţi marca o bucată de pământ. Atâtea ogoare, cât are acasă tot satul. Oamenii-şi spun poveştile din gazete. Fantezia

6 Oradea.

înfloreşte ca-ntr-un roman despre America, e un sentiment plăcut. Pentru o clipă, romanul despre America este singura realitate posibilă. În cele din urmă însă aude dintr-odată din nou vocea de copil. E palidă, îi vine să vomite, apasă cu palma pe stomac. îi trece.

Aşa ajunge în preajma New York-ului, fără copil. Oraşul e la doi paşi şi totuşi inaccesibil. Se iscă un zvon cumplit: americanii n-o să-i lase să debarce. Ziua şi zvonul. „Nu-s decât zvonuri", zice Demeter. Sunt duşi pe insulă, pe Ellis Island. Stau în faţa oraşului. Ca o ilustrată se vede în spatele apei Manhattan-ul. Turnurile care cică-s case. „Zgârie-norii", cum zice Zoltán. Carantină. Sunt interogaţi şi examinaţi. De unde? încotro? De ce? Se notează totul. Funcţionarii au în faţa lor registre uriaşe. Agricultură. Dau afirmativ din cap. Legume, okay.

Zoltán şi Demeter se jură că Ohio-i soluţia optimă. Iar asta, în cazul lor, n-are nicio treabă cu ogoare, cu pământ. Ei sunt orăşeni. Demeter ştie chiar poezii, poezii ungureşti. Într-o seară îi recită una Katharinei: „*Igen*: *elni*, *mig eliink*/*Igen*: *ez a szabăly*. /*De mit csinăljunk az elettunkel*/*Ha făj*?" Adică: „Da: a trăi până trăim, / Da: asta-i legea mare. /Dar ce să facem cu viaţa, /Dacă doare?" Ady Endre[7]. Un poet din generaţia tânără.

Zoltán şi Demeter se jură pe prietenii lor din Ohio, care le vor da de lucru în construcţii, la Cincinnati. E-un oraş uriaş. Acolo se construieşte în draci. Pentru una-alta, vor fi asiguraţi. Apoi or vedea ei pe mai departe ce şi cum. Şi totul va fi bine, Katharina. Zic ei: Kathi. E pe ungureşte. *Nem sirni*. Nu plânge.

Johann şi Katharina li se alătură lui Zoltán şi

---

7 Ady Endre (născut în 1877 la Ermindszent/Eriu Sâncrai - din 1977, Ady Endre - din judeţul Satu Mare, decedat în 1919 la Budapesta) este considerat unul dintre cei mai mari poeţi maghiari. A revoluţionat poezia maghiară şi a fost figura dominantă a acesteia la începutul secolului XX. Strofa aici citată este din poezia A trăi pînă trăim (vezi Ady Endre, Poeme. în româneşte de Paul Drumaru. Cuvînt înainte: Marin Sorescu. Postfaţă: Szemler Ferenc, Editura Kriterion, Bucureşti, 1972,
p. 262).

Demeter. Călătoria poate continua. De-acum e cu acte-n regulă.

Se-mbrăţişează. Toţi patru. Continuă călătoria, spre interiorul ţării. Spre localitatea aceea, o suburbie a Cincinnati-ului. Acolo vor trebui să stea. Să stea, în sfârşit, pe loc. În America, victorie! Să stea şi să câştige bani. Dolari. Bani magici. Taleri. Câte coroane or fi? se-ntreabă ea la început. Apoi nu se mai întreabă.

Katharina-i acum atât de departe de copila ei, încât uneori se gândeşte că una din ele două-i moartă. Ori Theresia, ori ea însăşi.

Câştigă primii bani din negoţul cu legume şi Dumnezeu mai ştie din ce altceva. John duce legumele proaspete dis-de-dimineaţă în piaţă, îşi vinde marfa lăudând-o în gura mare, oamenilor le place, le trezeşte plăcerea de-a cumpăra. De cât de mucalit şi hâtru este, îşi vinde fără probleme toată marfa. Zarzavagiul. Seara, John umblă prin cinematografele din Cincinnati, cu amicii lui, *a baratok*, cu Zoltán şi Demeter şi alţii de pe şantier, prin nickelodeoane[8] şi crâşme. Se-ntoarce târziu acasă, vorbăreţ, îi relatează Katharinei toate filmele, toate poveştile alea de pe ecrane care-l fascinează. Cu tonţi şi dame, cu torturi de frişcă aruncate-n faţă, cu bătăi pentru te miri ce fleac. Şi toate astea atât de rapid, încât nu poţi decât să te tot râzi. Ori de-ţi piere râsul în faţa destinelor povestite. Ce mai, cinema. *The Little Train Robbery*, jefuirea trenului, jucată de actori-copii. *Maniac Chase*, *Two Women and a Man* şi *The Kleptomaniac*[9]. Toată viaţa asta-nfiorătoare. Ea-l ascultă. E bărbatul ei.

Uneori, John vine acasă cu jacheta ruptă şi o vânătaie pe faţă. Iar s-a luat la bătaie. Poate să explice. Katharina dă din cap a reproş, îi îngrijeşte rana.

— Nu mai fi atât de arţăgos, zice.

Ea nu merge niciodată la cinematograf. El n-a invitat-

8 „Nickelodeons“: cinematografele (movie theatres) de la începutul secolului XX în care puteai vedea, pentru un nickel(5 cenţi), filme scurte, de 15-20 de minute.

9 Urmărire de maniac; Douăfemei şi un bărbat; Cleptomanul.

o în mod expres, iar ea n-a arătat cine ştie ce curiozitate pentru filme. Are de lucru până peste cap cu legumele. Trebuie să aibă grijă să nu lipsească nimic de pe căruţa cu legume pentru piaţă. Nu trece multă vreme şi John lasă pe seama ei şi vânzarea şi se duce cu prietenii săi pe şantier. „Mai mulţi bani”, zice. „Avem nevoie de ei”. Trebuie să-şi plătească datoria pentru traversarea oceanului. Şi nici nu te poţi întoarce cu mâinile goale. Niciun emigrant nu îşi poate permite să apară-n sat fără bani. În unele duminici se duce să-i vadă pe cei de la *Reds*\ Dar baseballul nu-i lumea lui.

Ea învaţă engleza de la femei, de la gospodinele din vecinătate. O engleză de nevoie. Învaţă cântece. Cântece pentru copii. De la picii de alături. Care cu toţii arată ca Theresia şi o iubesc pe tanti Kathy. *Aunt* Kathy. Învaţă cântece americane pentru copii. Le cântă: *„O de you knou*) *the muffin man*/*That lives on Drury Lanel”” 2* îşi imaginează că le cântă pentru fiică. „O *say busy bee*/ *Where now are you going*? /*To work or to play*? *ui*

Acum, ea se ocupă de negoţul cu legume, împreună cu vecinii. Aceştia vin din Croaţia, sunt deja de zece ani aici. Croaţia e-n Ungaria, ca şi Banatul. Se-nţeleg. Dragica, vecina, devine cea mai bună prietenă a ei.

Apoi îşi găseşte de lucru într-o fabrică. La cusut cămăşi. E ceva nou şi plătit bine, mai bine decât legumele.[10]

Acum, zilnic merge cu *streetcar*-ul în oraş. Oraşul care se-ntinde pe şapte coline. „Ca Roma”, a spus Demeter. Ca Roma îi apare şi ei.

John îşi aduce amicii acasă. Trântesc o partidă. O partidă de cărţi. John, Demeter, Zoltán şi Simon. Simon lucrează şi el pe şantier. Plesnesc cărţile pe masă, sunt gălăgioşi. Fumează. „Kathy”, strigă John, „un gulaş. Ne-ar plăcea un gulaş”.

Şi-şi obţin gulaşul. Bărbaţi. „Asta-i viaţa”, zice Dragica. „Sunt ei gălăgioşi, bărbaţii, dar n-au ei intenţii d-

10 „O, spune albinuţă hărnicuţă/Un’te duci tu acu’/La muncă ori la joacă?“

astea. Sunt bine intenţionaţi”.

John şi Kathy câştigă bani buni şi-i pun deoparte, iar ea le scrie părinţilor din Banat acele ilustrate frumoase, pentru copilă, pentru Theresia. Cărţile poştale sunt ilustrate cu toate oraşele şi peisajele pe care ea nu le vede nicicând: New York, Chicago. Doar n-a venit în America să se distreze, ci să muncească. Să câştige bani şi să-i strângă. îi ai şi tot nu-i ai.

John îşi vede de-ale lui, dar se întoarce. Te poţi baza pe John. Chiar dacă vecinele vorbesc. Chiar dacă bat şaua ca să priceapă iapa şi dau din cap, neînţelegătoare, de parc-ar vrea să spună: Kathy, tu eşti oarbă? John e John. Ea face cale-ntoarsă şi aleargă-n casă. Bate la uşă, e Dragica. Dragica vorbeşte şi vorbeşte, iar Kathy dă din cap, da. Aşa-i viaţa. Aşa ar putea să fie. O viaţă-n America. Un copil, poate, da, ar fi un motiv să rămâi. Dar nu vine niciun copil. Nu, nu vine niciunul. Theresia nu-i dă voie. Fiecare copil care ar veni, ar fi un copil împotriva Theresiei.

Să rămâi. Durere. Să rămâi. Fără nicio rimă.

Trec anii. Şi când nu se mai aştepta nimeni, nici măcar ea însăşi, se-ntorc totuşi acasă. De pe-o zi pe alta. Şi asta din cauza lui John. Din cauza unei chestiuni niciodată elucidate a lui John. Cic-ar fi aruncat un bărbat pe fereastră, aşa se spune, de la etajul trei. Pe jucătorul de cărţi, pe cel de-al patrulea. Pe Simon? Nimeni, în afară de John, nu ştie amănuntele. Doar Zoltán şi Demeter, ei au fost de faţă. Dar şi ei au plecat din Ohio, şi de-altfel au murit de mult.

În sat va circula un zvon. Cum că John ar fi avut o amantă. O femeie măritată. Bărbatul l-ar fi luat la întrebări. A fost un coleg de pe şantier. Simon? Alţii spun că ar fi avut cu acesta afaceri necurate cu bani. Afaceri cu bani?

După o călătorie lungă sunt din nou în sat. Fiica lor are zece ani şi este la şcoală. Bunica se duce s-o ia şi-o aduce acasă. Zice: „A venit maică-ta!” Mai mult nu zice.

Theresia se trezeşte-n faţa unei femei străine. O femeie într-o rochie la modă, aşa cum poartă femeile la

Casino, unde se duc bogătaşii satului, cei nobili, cum mai spune şi astăzi mama. Poate că se referă la notabilităţi. Theresia cunoaşte *Casino-ul*, pentru că din când în când adună mingile acolo, pentru câţiva bănuţi, pentru o jumătate de gulden, două coroane, atunci când doamnele joacă tenis de masă.

Casino-ul nu este propriu-zis un cazinou. Este de toate la un loc: cafenea şi sală de bal, de biliard şi tenis de masă, salon şi loc de jucat cărţi. Este de toate la un loc, în afară de crâşmă. În crâşme stau ţăranii şi meşteşugarii. Fiecare cu crâşma lui. Pe lângă droaia de mici bodegi la colţ de stradă, există crâşma ţăranilor şi cea a meseriaşilor. De fapt, sunt săli de bal în care sâmbăta dansează tinerii. Se-mperechează sub ochii vigilenţi ai părinţilor care asistă de pe margine.

— Asta-i maică-ta, o aude pe bunica spunând. Dă încurcată din cap cum c-ar înţelege, iar femeia, mama ei, vine spre ea, se opreşte în faţa ei şi spune:

— Bună, Theresia, mare te-ai mai făcut. Ţi-am adus multe lucruri frumoase. Sper să-ţi vină. Seamănă un pic cu doamnele de la *Casino*, dar, spre deosebire de acestea, pare neajutorată. Bună, Theresia, mai zice o dată.

John şi Katharina au stat nouă ani în America. Acum, John îi zice Katharinei Kathy. S-au întors, pentru că au suficienţi bani. D-aia. Sau de dragul copilei. Sau poate că lucrurile au stat cu totul altfel. Poate că întocmai aşa cum tata a afirmat în repetate rânduri: John s-ar fi certat cu un bărbat în America şi l-ar fi aruncat pe acesta pe geamul deschis. De la etajul trei. De aceea s-ar fi întors. Tata povestea asta cu mare plăcere. Poate că-i doar o născocire, mă gândesc. Poate că s-au întors fără niciun motiv anume. Tata nu mi se pare prea credibil în chestiunea asta. El e cel care a intrat în familie prin căsătorie şi acum o bârfeşte. Dar de unde o fi ştiind povestea?

Trebuie să reduc viteza. Am ajuns la porţiunea de şosea pavată cu piatră. Aici li s-a terminat asfaltul. Ştabii şi lacheii lor au furat prea mult. Prea multe din curţile lor au fost, în paralel, asfaltate şi ele. Astfel că n-a ajuns asfaltul

şi, iată, de douăzeci de ani trebuie să faci faţă la trei kilometri cu pavaj de piatră brută.

Răbdare, îmi zic, acuşi poţi s-o calci din nou. Niscaiva învăţământ cu material didactic pe viu, ca pe vremuri, când se trecea agale cu căruţa de cai peste şoseaua pietruită. „Iată progresul!”, ar fi strigat comuniştii.

Mai încolo-i digul pe care l-au construit cândva austriecii. După ce-i alungaseră pe turci şi-i aduseseră pe strămoşii noştri. Pe vremea Mariei Tereza. Prinţul Eugen a fost eliberatorul. Nobilul cavaler, cum spune cântecul. Mama mai ştie să-l cânte. În spatele digului austriac se află pădurea, iar dincolo de ea, râul. Râul copilăriei mele, Mureşul. Parcurgeam cei trei kilometri dintre casa noastră şi colonia de lângă râu din primăvară până-n toamnă cu bicicleta. Colonia e aşezată-n luncă. Treceai peste dig şi intrai în colonie. Câinii lătrau şi de fiecare dată mi se făcea frică.

În râu erau ancorate odinioară morile. Morile plutitoare. Construite pe două bărci mari, alăturate. Stăteau în calea curentului, râul învârtea roata morii, roata morii mişca pietrele, pietrele de moară, iar acestea măcinau boabele, grâul. Ştiu morile astea de pe vechi fotografii.

Partea de jos a acestor mori plutitoare, depăşind un pic nivelul apei, era construită din scânduri groase de stejar. Partea de sus era din lemn de brad. Roata de apă era montată pe un ax care lega cele două bărci. Bărcile erau ţinute de nişte scânduri la o distanţă cât să încapă roata de apă. Prora şi pupa erau legate cu lanţuri de mai. O astfel de moară le-a aparţinut bunicilor tatălui meu înainte de primul război mondial.

John şi Kathy stau până una-alta în casa părinţilor Katharinei. Vor să cumpere pământ. Ca toţi care se-ntorc din America, şi ei vor să cumpere pământ. În fond, acesta fusese motivul pentru care au stat în America – ca să cumpere pământ în Banat. Apoi îşi construiesc propria casă. Casa de la marginea satului. Toate rudele ajută. Zidurile sunt ridicate din pământ negru bătut, sunt ziduri

groase care, mai târziu, după ce pământul negru va fi devenit sticlos, vor apăra de căldură şi de frig. Ridică zidurile şi aşază scaunul acoperişului pe ele, şarpanta din lemn uşor. Deasupra vin ţiglele, aduse de la Jimbolia, de la firma Bohn. Pe dolarii lui John şi ai lui Kathy, altfel s-ar fi folosit stuful din mlaştinile de lângă râu. Stuful este la fel de bun ca pământul negru, dar acum ţiglele sunt ceva modern, iar cine-şi poate permite ţigle, are ţigle pe acoperiş. John şi Kathy nu-şi construiesc o casă cu fronton, cum fac ţăranii, nu-şi fac o casă lungă cu camere tip vagon. Nu, ei îşi construiesc o casă de-a latul, cu multe ferestre spre stradă.

John colindă crâşmele şi se plictiseşte. îi lipsesc filmele. Povesteşte şi iar povesteşte de America. În curând va fi poreclit Americanul. Altă dată aduce toată gaşca acasă ca să le arate gramofonul pe care el şi Kathy l-au adus din America. Le pune să asculte *Omul care râde*. O voce care râde continuu timp de-un disc întreg. Bărbaţii stau în curte, iar gramofonul se află în geam. Ascultă şi dau din cap, da, ce chestie. Asta-i America.

La un moment dat, John începe să lucreze. Începe un negoţ cu cai. Nu mai intră în discuţie achiziţia de pământ. Cumpără şi revinde cai. În curând e cunoscut pe la sate şi chiar şi la oraş, la Timişoara. Se pricepe la cai.

Intră în afaceri cu ţiganul, cu George cel mare. Pentru o vreme, lucrurile merg bine, apoi se strică treaba. George cel mare i-a vândut lui John un cal cu probleme. Drept îi că e un cal frumos şi-şi merită toţi banii, doar că nu-i aparţine lui George cel mare. Şi scurt timp după ce John l-a vândut mai departe, se spune pe la sate cum că John vinde cai furaţi.

John vrea să-l ia la rost pe George cel mare. Dar acesta nu-i de găsit zile-n şir, parcă l-ar fi înghiţit pământul, însă răbdarea lui John este mai mare decât cea a lui George. La un moment dat, ţiganul reapare. John îl prinde şi după aceea George cel mare zace luni bune la pat. Până la sfârşitul vieţii sale va şchiopăta, iar de negoţul cu cai nu mai poate fi vorba. Cum nu mai poate fi nici

pentru John.

Cu asta, negoţul cu cai s-a terminat – şi urmează marele război. Pentru John, acesta vine la fix, numai bine ca să poată uita de falimentul afacerilor sale cu cai. împăratul îşi cheamă bărbaţii la arme. „Către popoarele mele", spune împăratul. „Uneltirile unui adversar plin de ură mă obligă, după lungi ani de pace, să pun mâna pe sabie, întru păstrarea onoarei monarhiei mele, întru apărarea prestigiului şi poziţiei ei de putere, întru asigurarea avuţiei ei". S-a obrăznicit sârbul, la fel şi rusul, franţuzul, englezul şi chiar şi italianul. Aşa nu mai merge. Crede împăratul, iar bărbaţii din crâşme cred acelaşi lucru. Doamne păzeşte, Doamne apără.

John e vreme de patru ani la război. Kathy pune cărţile poştale militare, cu uniformele alea colorate pe ele, pe masa din odaia bună. Le aşază în picioare, sprijinite de vaza din America. În afară de aceste cărţi poştale de campanie, Kathy nu ştie nimic despre război. Şnururi roşii, trese verzi. Pumnale şi săbii de paradă. Nu reprezintă altceva decât un semn că John mai trăieşte. Tot restul, tot războiul acesta care nu se mai termină e ceva foarte îndepărtat, aproape lipsit de importanţă. Bărbaţii bătrâni din sat vorbesc despre liniile frontului, pe care le-ar şti din ziar, din discuţiile de la *Casino*, din zvonurile care umblă prin sat. Numesc localităţi din Rusia, din Serbia şi din Italia, dar pentru Kathy toate astea nu înseamnă nimic. Tot ce reţine ea: e bucătar. Bucătarul ofiţerilor. Ca atare, nu i se poate întâmpla nimic, crede ea. Este, dar apoi nu prea mai este. Pentru că brusc împăratul e mort, în ziar apare-o poză cu funeraliile, iar acum sunt trimişi pe front şi bucătarii. Ca să-i irite pe italieni cu „*Kaiserschmarren*" \ după ce tunurile nu mai au efect.

Se gândeşte ea: numai de s-or termina o dată toate astea şi să se-ntoarcă John. Acesta însă stă prin munţii lui de carst şi se exersează-n războiul poziţional. Chinuit când de frig, când de căldura mare. Zile şi nopţi în mocirlă, în noroi. În tranşeu, cu capul la cutie, cu orice preţ. Deodată vine şuierând un glonte, un soldat se prăbuşeşte, bărbatul

de lângă el, cu care tocmai jucase cărţi, omul s-a dus, e mort. Ăsta-i războiul. Tot războiul. De tot restul deplorabil se ocupă scribii împăratului de

1. „Clătită împăratului”, o reţetă austriacă de clătită dulce cu unt, ouă, zahăr, smântână, făină, coajă de lămâie şi sare.

la Budapesta şi Viena. Jurnaliştii lu’ peşte. Domnii scriitori de la arhiva de război. Rilke şi Hofmannsthal.

John stă faţă-n faţă cu măreţul peisaj al naturii. Răsare soarele deasupra zăpezii. Este adus tunul cel mare. Înfipt în gura tunului, un bărbat. Glumă soldăţească. Urcă mai sus, până se termină copacii. Construiesc un adăpost subteran din piatră. Ochiul constată: peticele de zăpadă din vale sunt ocupate de mici brazi negri. În spatele lor s-ar putea ascunde inamicul. Inamicul care-i nicăieri şi peste tot. Moartea.

Avansează prin zăpadă, aproape că orbesc. Ajung la un zid. Zidul se află într-un sat părăsit. Văile sunt liniştite. Un baraj de apă e deschis. Tunul mare dărâmă câteva clădiri. Nu se vede niciun om. Nici picior de italian.

O zi senină, câteva instantanee. Pentru ofiţeri. Ceva pentru frontul de-acasă. Nişte stânci, aruncate-n aer. În depărtare, nori de fum de la explozia grenadelor. Biserici. Lumină ce se prăbuşeşte în zăpadă. Soldaţi care scriu. Care scriu cărţi poştale. Brazii sunt nişte cioturi. Adăposturi subterane părăsite. Zidărie. Cruci la marginea pădurii. O femeie pe-un zid de piatră. îmbrăcată în alb. De la Crucea Roşie. Mingi de nori pe cer.

Şi înaintare şi iar înaintare. Şi tot mai adânc spre vale. Spre lumea locuită. Vaci. Şi urcare din nou. Un cal, o sanie. Rechiziţionate. Locul prăbuşirii unui avion. Case-n peisaj. Cratere de la bombe. O zi sumbră. Şi continuarea urcuşului. Până unde se termină copacii. Camuflaj în alb. Jos curge râul. Betoane, fortificaţii grele. Dar nu-i nimeni acolo. Inamicul poate fi peste tot.

Trec prin satele care arată aşa cum au arătat dintotdeauna. De două sute de ani. Unul după altul se-nşiră pe sfoară până la Arad. Pe casele cu fronton stau

scrise numele morţilor. Gâşte aleargă peste carosabil, câini sar la gardurile de scânduri, copii fac cu mâna. Copii desculţi. În curţi se decapitează găini. E ca-ntr-un reportaj de televiziune de pe *ZDFX*. Doar c-au plecat nemţii. Şi e ca şi cum n-ar fi fost niciodată aici. Peisajul nu ştie nimic de ei. Copacul nu vorbeşte. Iarba nu dă nicio declaraţie.

E-un unghi mort, din care caut să mă smulg. Cu puterea maşinii mele nebătătoare la ochi, a VW-ului meu Golf. Când mergi într-o astfel de ţară, ai nevoie de-o maşină nespectaculoasă. Una robustă, care nu bate la ochi. De fapt, astea-s ţări pentru maşini de teren. De pe urma comunismului au rămas cele mai bune condiţii pentru folosirea maşinilor de teren.

Nu conduc decât maşini la mâna a doua. Asta încă de când am emigrat. La primele vizite în Banat, în „vechea patrie", cum obişnuiau să spună socrii mei, vecinii strâmbau din nas când vedeau maşina mea. Credeau probabil că nu-mi pot permite una nouă. Sau: ăstuia nici emigrarea nu i-a fost de folos.

Din copilărie am vrut să plec din satele astea. Sunt locuri destinate plecării. Am vrut la oraş. De la bun început. De la oraş însă viaţa m-a împins spre Germania. Toţi au vrut să plece, toţi. Cine pleacă, tot pleacă. De parc-ar căuta centrul lumii, dar peste tot nu-i decât capătul ei. Aproape că simţi nemişcarea şi-n acelaşi timp auzi vocea fermecătoare a reporteriţei de televiziune, a jurnalistei din Vest, care-i copleşită de atâta idilă. Care nu poate neam să înţeleagă de ce oamenii vor să plece de aici. Aşezaţi-vă dumneavoastră aici, madam. Bucuraţi-vă de cât v-a mai rămas de trăit. Lăsaţi-mi mie stresul Vestului. îl iau eu pe căciula mea. Toată povara Occidentului o iau asupra mea, madam, inclusiv avertizările dumneavoastră.

1. *Zweites Deutsches Fernsehen*, echivalentul german al TVR2. Are sediul la Mainz.

John se-ntoarce de la război tocmai când cu toţii îl credeau deja mort. Şi John s-a schimbat. Abia de mai vorbeşte. Omul plin de viaţă are ochi morţi. Katharina-i nedumerită. Bărbatul nu mai e bun de nimic. Iar ea – şi

continuă viaţa la fel ca până acum. De parc-ar fi o văduvă de război. Coase cămăşi pentru ţărani. Merge la spălat rufe. Lucrează ba una, ba alta, toate ca să supravieţuiască, ca să asigure cele trebuincioase de zi cu zi. Pentru familie. De parcă ea ar fi bărbatul.

Copila-i de-acum adultă. Merge deja la baluri. Acolo unde întâlneşti bărbatul, alesul vieţii.

În curând se fac pregătiri de nuntă: Theresia se mărită.

Of, Theresia. Cu ea n-o să se mai înţeleagă niciodată ca lumea. Nu, asta nu se va mai întâmpla.

Theresia are propriile ei păreri. Nu acceptă nimic. Pentru Theresia, ceea ce spune Kathy nu contează.

— Când eram un copil, tu n-ai avut grijă de mine. Ai fost în America. Pentru mine eşti în continuare în America, zice Theresia.

Când se hotărăşte să se mărite, se consultă cu bunica. Katharina află de căsătorie de la bunica, nu de la Theresia.

Trebuie să fie unul care nu bea. Nu unul dintre neciopliţii lăsaţi la vatră după război. Care jumate din zi stau la crâşmă şi vorbesc despre război, de parcă războiul ar reprezenta adevărata viaţă, iar odată cu sfârşitul lui s-ar fi terminat şi viaţa adevărată.

— Este Bieber Bastian, zice.

Bunica socoate că-i o alegere rezonabilă.

Nunta are loc la crâşma meşteşugarilor. Rochia şi costumul mirilor vin de la oraş, de asta are grijă Kathy, iar Theresia, în mod excepţional, n-are nimic împotrivă. Nuntaşii stau la crâşmă la nişte mese lungi de lemn, aşezate pe lângă pereţi. Mijlocul sălii rămâne liber, ca să fie loc pentru dans şi pentru aducerea mâncărurilor. Supă de găină, carne fiartă, friptură. Tort. Tort Hunyadi.

Baumstamm[11]. Tort de nucă. Tort reformă. Tort rusesc. Torturi făcute după reţetele lui John. De pe vremea când a fost bucătar în armată. A adus acasă un caiet gros

11 Buche de Noël, prăjitură-ruladă specific franceză şi... libaneză (de pe vremea ocupaţiei franceze).

cu reţete scrise de mână.

Tânăra pereche se mută-n casa părinţilor de la marginea satului. Preia două din cele patru camere. Bastian construieşte o intrare proprie şi un şopru pentru unelte. Este începutul atelierului. Al rotăriei. Vrea să lucreze pe cont propriu, nu mai vrea să lucreze pentru Bachmann. Ajunge cât a muncit pentru Bachmann. Stăpâneşte meseria şi în curând are propriul lui atelier şi propria-i clientelă. Ţăranii din sat care-şi aduc la reparat căruţele pentru cai. Roţi, osii. Lucrează bine şi serios. La un moment dat vine prima comandă pentru o căruţă nouă. Apoi vin tot mai multe comenzi.

Şi vin copiii. Mai întâi, Franz. Apoi Elizabeth, mama mea, şi-n cele din urmă, Paul. John şade în curte cu copiii. Cu Franz, cu Elizabeth. Ore-n şir. Copiii vorbesc şi vorbesc şi se joacă cu mustaţa lui. Când se naşte Paul, John a murit demult. Unul vine, altul pleacă, cum zic ţăranii, dând din umeri. Este felul lor sec de cruzime. O cruzime care nu-i exclude pe ei înşişi. În faţa lui Dumnezeu, toţi sunt egali, se spune la crâşmă.

Trec prin Aradul Nou, pe podul de peste Mureş, intru în oraşul vechi. Casele au farmecul trecutului austro-ungar. Pe clădirile administrative cezaro-crăieşti atârnă steagurile româneşti ca nişte flori de hârtie. Când treci cu maşina prin Arad, încă mai poţi intui şi astăzi însemnătatea pe care a avut-o la vremea sa acest oraş. Înainte să fi fost tăiat, prin trasarea frontierelor, de o parte importantă a hinterlandului său. Înainte ca legionarii români să fi expropriat evreii, iar comuniştii să fi dispus introducerea minunatei proprietăţi de stat. Unii au numit-o „românizare”, alţii „naţionalizare”. Prima a fost rea, a doua a fost bună. Aşa am învăţat noi la şcoală, şi unii mai cred asta şi azi. Şcoala-i o cursă, îţi trebuie jumătate din viaţă ca să scapi din cursa aceasta. Dumnezeii mamii ei de şcoală comunistă!

Probabil că aşa s-a întâmplat. În ultimul an de război, John a fost îngropat de viu. Asta iese la iveală, încetul cu încetul. Prin Lenko, fostul camarad din Lowrin. Lenko

povesteşte de-un atac cu grenade al italienilor, urmat de-o ofensivă surprinzătoare a infanteriei, iar ei ar fi trebuit să se retragă de pe culmea pe care o ocupau. Apoi s-au mai retras o bucată bună de teren şi tot aşa. După săptămâni de război poziţional, italienii s-ar fi înverşunat cu asupra de măsură. Ar fi înaintat ca nebunii, într-o beţie a morţii, de parcă i-ar fi condus Verdi în persoană. Moralul de luptă la ai noştri ar fi fost firav de tot. Zice Lenko. Care vorbeşte de parcă l-ar fi cunoscut personal pe Verdi. L-o fi învăţat asta vreun ofiţer. De la moartea bătrânului împărat, soldaţii ar fi avut sentimentul că s-a terminat. Nu din cauza împăratului, dar într-un fel s-ar fi fâsâit toată treaba. Bătrânul ar fi fost precum dopul din balon. Zice Lenko ăsta, şi parc-ar fi bârfa de cafenea între ofiţeri, după ce toate s-au terminat şi la Budapesta plebea stăpâneşte strada. Poporul, cum zic unii.

E drept că soldaţii unguri fac în continuare pe grozavii, dar bate la ochi cum slavii şi românii stau des împreună şi discută aprins în limbile lor. De parcă n-ar mai exista limba de comandă. Şi asta nu se-ntâmplă doar în divizia lui John, ci, se aude, în întreaga armată glorioasă. Este sfârşitul.

După retragere, zice Lenko, John ar fi fost dat dispărut. În raportul zilei ar fi fost trecut la dispăruţi. Săptămâni în şir continuă vechiul război poziţional. Apoi, de dragul variaţiei, îi vânăm noi pe italieni. îi împingem înapoi pe culmi. Până la vechile poziţii. Într-o zi, îl găsim pe John. Priveşte pe lângă noi, de parcă nu ne-ar cunoaşte, dar cu ofiţerul vorbeşte. Ar fi fost îngropat sub pământ, de la atacul cu grenade, ar fi reuşit de unul singur să iasă la suprafaţă, iar apoi ar fi rătăcit de colo-colo în spatele poziţiilor. S-ar fi ascuns de italieni în pădure şi s-ar fi hrănit cu mure. Povesteşte Lenko.

Lenko şi-a adus griul la moară. Moara din Lowrin nu lucrează. Povestea lui John o spune în timp ce-şi aşteaptă făina. Şi în curând o ştie tot satul. John a fost îngropat de viu. De atunci, ceva nu-i în ordine cu el. E bolnav de lingoare.

John şade-n faţa casei. Lasă oamenii să treacă prin faţa lui, de parc-ar sta la cinema. Uneori spune câte ceva, dar nu se ştie prea bine cui i se adresează. îl vede trecând pe George cel şchiop, cu un puradel de mână.

— Unde-i calul meu? îi strigă, iar George cel mare se sperie. îşi ia fiul în braţe şi dispare-n grabă. Înspre Mureş. George cel mare locuieşte-n colonia din lunca Mureşului, nu în cea de la marginea satului, unde stau ţiganii. Din nu se ştie care motiv, e tolerat în colonia din lunca Mureşului. Pe timpul unei inundaţii, mi se pare, a salvat nişte copii.

John o mai duce aşa cinci ani. Apoi moare.

George cel mare însă va mai trece mulţi ani prin faţa casei. George cel mare şi George cel mic, fiu-su.

Katharina întreabă: de ce ne-am întors? Mai mult se-ntreabă pe ea însăşi. De ce? N-am fi putut rămâne, n-am putut rămâne în America? Aşa a fost să ne fie soarta, îşi spune. Ce să mai spună? apoi mai era şi copila. Theresia, cea care nu vrea să ştie de ea. Theresia, pe lângă care trebuie să insiste ca s-o bage în seamă. Theresia.

Niciunul dintre cei care se-ntorc nu are vreo explicaţie pentru întoarcere. Explicaţia o au ceilalţi. Ăştia n-au făcut mare brânză, zic ceilalţi. Cei care n-au făcut nici ei mare brânză. Dar acasă. Care nici n-au pornit-o în lume. Care s-au scutit de efortul acesta. Poţi eşua şi mai ieftin decât călătorind până-n America.

Katharina îşi ţine pentru sine gândurile. Trece prin sat în rochiile ei americane de dinainte de război, iar ţărăncile spun că umblă cu nasul pe sus. Când te gândeşti că şi-a lăsat copilul acasă şi-a şters-o peste ocean, cu John. Iar el acum e mort. Ăsta-i destinul, asta-i pedeapsa Domnului. Poate ea să umble prin sat în straiele ei americane, că nu-i foloseşte la nimic.

Theresia n-o va ierta niciodată. Theresia vorbeşte cu ea doar strictul necesar. Stau în aceeaşi casă, dar Katharina-şi are propriul menaj, propria parte de casă, cele două camere din stânga, cu intrare separată, cu uşa spre curte. Cine are o uşă proprie spre curte nu ţine de ceilalţi.

Katharina se ocupă de copii. De copiii Theresiei. Nepoţii ei. Aceştia se joacă de-a prinsă pe stradă, iar George cel mic, ţiganul, îi priveşte.

— Aveţi grijă cu George cel mic, tatăl lui e-un escroc, le zice Theresia.

— Dar merge cu noi la şcoală, spune Lissi.

— Asta n-are nicio importanţă, explică Theresia.

În curând, Bastian Bieber are clientela lui şi amici în atelier. Vin cu roţile lor de căruţă şi aşteaptă să fie reparate. „Îndreptate”, cum zic ei. Ici o obadă, colo un butuc. Stau şi vorbesc. Aşteptarea-i pretextul. Ar putea să vină şi a doua zi să ia ce-au adus la reparat. Dar preferă să aştepte şi să vorbească despre război. Bărbaţii ăştia-s îmbătaţi de război. Probabil că nu le vine să creadă că sunt încă în viaţă. Apoi, ba unul, ba altul mai aduce şi câte-o sticlă. Vin, şnaps. Rachiu. Sticla trece de la unul la altul, ca-n tranşeu.

Theresia simte mirosul bărbatului atunci când vine de la atelier la cină. Dă dezaprobator din cap, nu-i vine să creadă, dar deh, are copiii. Trei copii. Dar chiar şi fără ei, ce-ar putea să facă ea, ca femeie? Nu poţi privi înăuntrul unui om, spune ea. Aşa trece deceniul şi se transformă deodată în timpul destinului. Cât de repede se mai poate transforma viaţa-n destin.

Ce chestie, la graniţă nu aşteaptă mai mult de două maşini. Funcţionarii vamali îşi fac treaba. Totul pare absolut normal şi poate chiar aşa şi e-n 1999Afacerile se fac acum în alte feluri. Nu mai este vorba de micul obol pe care trebuie să-l dea cel care iese sau intră în ţară. Acum, contrabandiştii şi bişniţarii sunt cei care îmbunătăţesc venitul vameşilor şi funcţionarilor de la frontieră.

Îmi amintesc de fiecare dată de emigrarea noastră, atunci. Mi-o voi aminti până la sfârşitul zilelor mele. Am emigrat în 1984, cu trenul, via Curtici. Socrii mei, Monika, soţia mea, Melanie, fiică-mea, şi cu mine. Este traseul pe care mergea pe vremuri *Orient Expr*essul. Exista şi acum un tren cu numele acesta, dar în afară de nume nu avea nimic în comun cu renumitul predecesor. Iar alt tren se

numea *Wiener Walzer*. Europa Centrală şi Balcanii. Unul mergea noaptea, celălalt ziua. Era ca şi cum ar urma să gonească veşnic unul pe lângă celălalt, în sensuri opuse. Erau trenurile umbrei.

Forţa motrice a emigrării a fost soţia mea. Nu c-aş fi fost împotrivă. Eram de acord cu toate, dar îmi lipsea convingerea. îmi lipsea convingerea emigrantului că ne aşteaptă ţara visurilor. Nu eram Demeter. Nu eram Zoltán. îmi lipsea energia oarbă. Nu reuşeam să văd marea fericire, nici aici, nici în depărtare. Monika privea cu dispreţ această înclinaţie a mea. Mă considera leneş. Neserios. În ochii ei, pe mine nu te puteai baza. Pentru ea, căsnicia era o societate cu două persoane şi răspundere nelimitată, un generator de bunăstare.

Ea era şvăboaică, întru totul fiica părinţilor ei. Cel puţin cu aprecierea asta mama avea să aibă dreptate. Cele două nu se plăceau. D-ale femeilor, mă gândeam în sinea mea. Dar chestiunea nu era chiar fără temei. Ca să constat lucrul acesta urma să am suficiente ocazii.

Părinţii Monikăi se trăgeau ambii din familii înstărite înainte de război. Nu oboseau în a sublinia mereu şi mereu lucrul acesta. În mod regulat enumerau ogoarele şi viile care aparţinuseră familiilor lor înainte de venirea comuniştilor. Sperau să primească în Germania o despăgubire considerabilă pentru ceea ce le luaseră după război comuniştii, despăgubire cu care să-şi facă din nou o situaţie, de care urma să ne bucurăm mai ales noi şi fiica noastră. Vorba ceea, măcar s-o ducă mai bine copiii.

Mama, ori de câte ori asista la astfel de enumerări de proprietăţi, la numărarea asta de bobi de grâu, se simţea jignită. Vedea în gestul acesta un atac la familia ei de meşteşugari, ca şi cum prin bilanţul pământurilor s-ar dori trecerea indirectă a ei şi a familiei ei în rândul sărăntocilor. Ca să-i scoată ochii, cum zicea ea.

Emigranţii trebuiau să fie încă din ajunul plecării – trenul pleca la ora patru dimineaţa – în gara din Curtici. Acolo avea loc la oră târzie vămuirea. Altfel spus, le arătai vameşilor de formă bagajele, ca să le dai prilejul să-şi

încaseze mita direct din valiză. După aceea nu mai aveai voie să părăseşti clădirea gării. Petreceai noaptea pe băncile sălii de aşteptare. Aproape extrateritorial.

Stau întins pe banca de lemn. Tresar din picoteală. Monika şi soacra mea se ocupă de copil. Tresar, iar Monika se uită cu reproş la mine. De parc-aş deranja copilul care doarme. De parcă i-aş dăuna.

Socrul meu şade tăcut alături. îşi împreunează mâinile, îşi strânge degetele cu toată puterea. Din nou şi din nou. De parcă s-ar putea să se mai încurce lucrurile.

De parcă cineva ar putea să ne mai cheme o dată afară ca să ne trimită înapoi.

Paşapoartele noastre se află la funcţionarii vamali. Or să ni le înmâneze abia la urcarea în tren.

Socrii mei au depus cererea de emigrare încă pe la mijlocul anilor şaizeci. Monika era copil mic. Ea a crescut cu chestiunea emigrării. Viaţa ei avea ca etalon starea lucrurilor în materie de emigrare. Părinţii ei lucrau la CAP, orice avansare era blocată de cererea de emigrare. Monika mergea la şcoală şi ştia că n-avea nicio perspectivă de-a se realiza. Toate, absolut toate cele ce se-ntâmplau în familie aveau legătura cu emigrarea. Cu marea speranţă a emigrării. Seara se vorbea despre emigrare aşa cum vorbeşti despre cariera care te aşteaptă.

Opresc maşina în dreptul ghişeului. Întind actele prin geam, paşaportul german.

— Turist? întreabă grănicerul.

— În vizită, la mama, răspund. O spun româneşte, o spun de parc-aş vrea să-mi ameliorez astfel situaţia. Prin propoziţia aceasta e ca şi cum aş face şi eu parte din ţară. Chestia funcţionează. Mă tratează ca pe-un compatriot. îi înmânează vameşului paşaportul meu.

— Aveţi ceva de vămuit? întreabă acesta şi-mi dă paşaportul, în care nu s-a uitat decât superficial, fără a aştepta vreun răspuns.

— Nu, zic scurt.

— Drum bun, mormăie şi se-ndreaptă spre următoarea maşină.

Ies pe şosea. În spatele meu se-ntinde România, înaintea mea, Ungaria. Ungaria-i o simplă formalitate. Arăt paşaportul prin geam. Mi se face semn cu mâna să trec. Paşaportul german face minuni. E-o seară plăcută de septembrie. Tata a fost înmormântat, iar eu conduc singur prin Ungaria de Sud, prin comitatele maghiare. Parc-aş traversa ţara nimănui.

Merg aproape orbeşte pe şoselele din sudul Ungariei, pe şoselele pustii, mărginite de copaci. Peisajul este aidoma celui din Banat, la fel şi casele, doar şoselele sunt mai bune, aşa au fost încă pe vremea comunismului. Cam aşa stă treaba cu ungurii. Indiferent ce li se întâmplă, până la urmă tot le iese ca la ei lucrurile să arate mai bine decât la vecini. Asta-i scoate din minţi pe vecini, pe români, pe sârbi, pe slovaci. Indiferent de cât se dau peste cap vecinii, ungurii stau întotdeauna mai bine.

Bastian Bieber ăsta bea. Dar îşi face treaba. Şi nici banii nu-i lipsesc. Nu-s mulţi, dar suficienţi. În mod regulat, chefuieşte cu prietenii în atelier. Baluri casnice. Se dansează şi se cântă. „Dansează dansul rusesc”, strigă lumea, după câteva sticle de vin. Iar Bastian dansează cazaciocul, acompaniat de ropote de aplauze. L-a învăţat în război. În Galiţia. îl dansează bine. Până noaptea târziu se dansează şi se bea. Copiii îşi părăsesc pe furiş paturile, îşi lipesc nasurile de geam. îi văd pe nebunii de adulţi şi-şi spun: asta o să facem şi noi!

Uneori e prezentă şi sora, buna de ea. Vine de la Timişoara, unde-i servitoare, cum se spune-n sat, angajată. La nişte evrei bogaţi, pe Corso. Nu mai e-mbrăcată tradiţional, nu mai poartă basma, e înţolită orăşeneşte. Martha se declară mulţumită de slujba ei.

E tratată bine, în mod special de către stăpâna casei. Are de unde să facă economii. A cunoscut şi un bărbat, unul minunat. Jakob Winkler. Citeşte cărţi şi iese cu ea, când e liberă, la cinema. Merg la filme ruseşti. La filme adevărate.

— Filme bolşevice, zice Bastian, fratele. Sora se face că nu-l aude.

— Care va să zică, ţi-ai găsit un comunist, zice el.

— Vrem să ne căsătorim, spune Martha. E cizmar. E din Nakowa.

— Rămâneţi la Timişoara?

— Nu, o să ne mutăm la Nakowa. O să deschidă un atelier, iar eu o să-l ajut.

Aşa stând lucrurile, Bastian nu mai putea decât să le ureze mult noroc.

— Când mi-l aduci să-l văd şi eu? mai întreabă.

Surioara zâmbeşte. De la moartea părinţilor, Bastian, fratele mai mare, e adresa pentru toate cele. Tatăl a rămas în război, dispărut, a fost dat dispărut, deci e mort. Martha nu şi-l mai aminteşte decât vag. Apoi mama, femeia care-mbătrânea pe zi ce trece, care-şi citea romanele ei şi nu prea se interesa de copii. Fiicele, în măsura în care creşteau, n-o interesau chiar deloc. Sunt patru fraţi, doi băieţi şi două fete. Prea mulţi ca să aibă grijă de ei. îşi are prietenele sale. Niciuna nu citeşte, dar o pun să le povestească romanele. Asta-i mama. Acum, şi ea-i moartă. A decedat subit, de inimă sau din cauza romanelor, cum presupun ţăranii. Dar ce ştiu ei, ţăranii? îi dau înainte cu vorbele lor şi cunosc în cel mai bun caz satul vecin. Meşteşugarul însă, în călătoriile de ucenicie şi în căutările sale de lucru, a fost prin oraşe. El cunoaşte adevărul lumii şi ştie ce ispită reprezintă romanele pentru femei.

După moartea mamei, fraţii se ceartă din cauza moştenirii. Începe drama de familie. Iar pentru Martha şi grijile ei nu mai există decât Bastian.

Jakob Winkler al ei s-a dat într-adevăr cu comuniştii. Când comuniştii pun mâna pe cineva, atunci nu-i mai dau drumul. La Nakowa, Winkler găseşte câţiva tovarăşi de idei. Toţi meşteşugari, nişte visători. Cu o lume mai bună-n cap. Au contacte cu Timişoara, primesc broşuri spre lectură şi răspândire. A le răspândi e periculos. La un moment dat, vine cineva din aparat, de la Viena, şi îi şcoleşte. S-au dus în secret la oraş. Tovarăşul de la Viena rămâne nenumit. Însoţit de o tovarăşă, a şi plecat a doua zi. Au format un cuplu, de ochii autorităţilor.

Partidul lui Winkler este interzis, şi, pe nepusă masă, Siguranţa, poliţia politică, se interesează de cizmar. Vin într-un automobil negru la Nakowa. Trei tipi în civil. Cel care vorbeşte e de-o blândeţe bătătoare la ochi, celălalt, de lângă el, face pe indiferentul, iar al treilea, sprijinit de maşină, e numai muşchi. Au un mandat de percheziţie, răstoarnă casa cu susu-n jos. Iau cărţi. Una, de exemplu, pentru că are coperţi roşii. îl iau şi pe Winkler, iar după câteva zile îl trimit acasă. Asta îl costă pe Winkler de fiecare dată nişte bani. Avocatul, care ştie cum se rezolvă treburile astea, vrea să vadă bancnote. Bancnote cu regele.

Martha împărtăşeşte idealurile soţului. Faptul că-i destăinuie pe larg din cele legate de idealurile sale şi de partidul său interzis reprezintă pentru ea o dovadă de dragoste.

Dar au probleme cu banii.

Colindă împreună târgurile, vând ghete şi şlapi la ţăranii din împrejurime. Papuci din zdrenţe pentru uz cotidian şi papuci de catifea pentru duminică. Cel mai bine vând la iarmaroacele de la sate. A le face soţiilor cadou nişte papuci de casă li se pare ţăranilor ceva în acelaşi timp şi frumos, şi util. E-un popor care pune preţ pe-un cadou util. Simţul pentru ceea ce-i frumos e limitat.

Precis s-ar găsi distracţii mai ieftine decât comunismul, opinează Bastian. Dar cine să-l asculte pe Bastian? în niciun caz Winkler. Totuşi. Bastian se înţelege bine cu cumnatul său, câtă vreme acesta nu-ncepe cu comunismul lui. Dar Winkler aduce de fiecare dată vorba de comunism.

— Dac-ai fi fost şi tu la Budapesta, te-ai gândi de două ori înainte să spui astfel de lucruri, zice Winkler.

Cu toate astea, Bastian îi dă Marthei banii de care are nevoie. Ca avocatul să-l scoată pe Winkler. „Nu poate şi el să renunţe la treaba asta?”, o întreabă. Sora lui evită să-l privească în ochi.

Winkler e pierdut. Pentru tot ce vede şi gândeşte, el are una şi aceeaşi soluţie: comunismul. Şi în asta constă, în

cele din urmă, atractivitatea lui: nu susţine că ar avea soluţii, dimpotrivă, el insistă cum că ar fi soluţia. Indiferent de tema discuţiei, beculeţul roşu al utopiei stă mereu aprins. Parcă alimentat cu curent de rezervă. Pentru autodidacţi, teoria comunistă este ideală.

Bastian e un om bun, câtă vreme nu bea. Dar Bastian nu prea are răbdare. Nici cu sine, nici cu ceilalţi. Trece drept un încăpăţânat. Când bea, brusc apare ca un om nemulţumit. Şi când te gândeşti că nici n-ai putea spune exact de ce-i nemulţumit. Dar, într-un fel sau altul, treaba merge. îşi are propriul său atelier. Propria familie. Poate că prea a umblat, prea a fost plecat din sat. Cine părăseşte satul se-ntoarce un altul. Ca unul care a fost în spatele unui zid, îndărătul căruia cei din sat bănuiesc că se află lumea. Cine ştie ce-a mai văzut el pe-acolo. Poate că nici n-avea ce să vadă. Nimic, în afară de război şi de lume. Şi cu toţii ştiu că nu există nimic mai nesigur decât lumea.

Copiii cresc şi au propriile lor opinii-n cap. Bastian nu pricepe asta. Trebuie să-nveţe o meserie, vagabonzii. Trebuie să-şi câştige existenţa, nu să stea toată vara întinşi la râu. Franz urmează să preia rotăria, Elizabeth – Lissi, cum e strigată – să se facă croitoreasă, iar pentru Paul a găsit un loc de ucenic la o fierărie. Chestiunea-i bătută-n cuie. Bastian a luat decizia. Aleargă înjurând prin curte. Cu o lodbă în mână. Aruncă cu ea după câine, care s-a pişat în atelier. Apoi are cureaua în mână, băţul de trestie. „Dă-i pace puştiului!”, zice Kathy. Theresia nu spune nimic. Băţul şuieră prin aer. „Bastian!”, zice Kathy. Ochii lui o privesc, privesc prin ea. Bastian. Copiii se tem de el, se mai tem de el chiar şi când sunt adulţi. Acum, cu atât mai mult. „Pe ăştia nu i-am tăbăcit destul!”, zice Bastian.

Poate că de aceea Franz şi Paul o şterg de-acasă şi pleacă-n Germania, fratele mai mare în 1940, celălalt doi ani mai târziu. Când abia a împlinit şaptesprezece ani. Nu sunt singurii din sat care pleacă. Poate că n-au făcut decât să asculte de Michelbach. De vorbele sale rostite la *Casino*. Michelbach ăsta umblă acum prin crâşme. Vorbeşte cu bărbaţii tineri din comunitatea şvabilor.

Susţine că *Führeruin* cheamă pe tinerii germani. „*Reich*-ul ne cheamă!”, zice şi ridică paharul cu bere. Michelbach ăsta-i acum cel care conduce discuţiile în sat. A studiat în Germania, în *Reich*. În *Reich*-ul jurnalelor săptămânale de actualităţi. La München chiar l-a văzut pe *Führer*. După ce-a băut suficientă bere, povesteşte cum l-a întâlnit pe *Führer* şi la fiecare povestire ies noi detalii la iveală. Ţăranii îi zic „*Führer*-Hans”. Nu-i foarte clar dacă-i dau crezare. În privinţa asta, tac chitic. La ţărani nu ştii niciodată ce gândesc cu adevărat. Prea-şi bat capul cu anotimpurile, vremea şi recolta. Ţăranilor le este întipărită pe faţă veşnicia. Au câte-o explicaţie simplă pentru toate cele. Una firească şi definitivă. În atari condiţii, inteligenţa lui *Führer*-Hans nu-i decât una măruntă. Dar tinerii, bărbaţi şi femei, le urmează pe aceste mărunte lampioane. Pe aceste „capete de dovleac”, cum zice Winkler. Care Winkler se vede deasupra acestor lucruri şi care, din cauza comunismului său, este o ruşine pentru comunitatea şvabilor.

În orice caz, fiii lui Bastian au şters-o. Fain-frumos, pe rând. La un interval de doi ani. Rămas bun şi-au luat doar de la Theresia, de la mama lor. De parc-ar fi avut un pact cu ea. Ambii au şters-o în timp ce Bastian bea la crâşmă. Când ajunge acasă, iar Franz e bine mersi plecat demult, nimeni nu-ndrăzneşte să i-o spună. Nimeni nu vrea să-şi asume gestul. Nici Theresia, nici Lissi. Întreabă imediat de Franz, de parc-ar avea o bănuială, dar Franz nu-i. Pune mina pe-o spiţă şi-l ia la rost pe Paul, dar Paul tace, iar Bastian îl întinde pe Paul peste butuc şi atunci fiul recunoaşte: „Franz a plecat în *Reich*”. O spune urlând. Bastian se opreşte, aruncă spiţa într-un colţ.

Doi ani mai târziu, Paul dispare şi el. Paul are un acordeon mic cu doisprezece başi. Este fiul preferat al Theresiei. Atât a bătut-o la cap cu acordeonul, până ce l-a primit. Banii n-au ajuns decât pentru doisprezece başi, niciunul în plus. Înainte să plece – pentru că nu vrea să meargă-n armata română, cum zice – îi mai cântă ceva mamei la acordeon. Cei doisprezece başi sunt suficienţi

pentru cântecul ei preferat: *La Paloma*. „*Mein Herz gent an Bord, und fort muß die Reise gehen.*”[12] Cântă cu întreruperi, asemenea lui Hans Albers[13][14]. Cântă: „*Dein Schmerz wird vergehen, und schön wird das Wiedersehen*”[15]. „*Mich trägt die Sehnsucht fort in die blaue Ferne*”[16], îl aude Theresia cântând. „*Vor mir die Welt, se treibt mich der Wind des Lebens*” 5 – „vânturile vieţii”, murmură ea şi-n faţa ochilor îi apare vaporul de pe ruta Hamburg-America. Pe el, doi morţi, părinţii ei.

Paul s-a dus şi se află undeva pe frontul de Est. Sentoarce după un an în concediu, după ce chestiunea dezertorilor a fost reglementată între *Führer* şi Mareşal. Vine într-o uniformă SS, cu insigna cu capul de mort, iar flăcăii din sat sunt plini de admiraţie.

Elizabeth a şi intrat în pâine cu croitoria ei. Elizabeth stă mai tot timpul sub fereastră, la maşina de cusut marca Singer. Din cauza luminii. În profesia asta îţi trebuie ochi buni şi degete iuţi. Paul se aşază lângă ea. Cu vocea lui de *La Paloma* o întreabă: „Lissi, poţi să mă ajuţi? Cu nişte ciorapi de mătase, de exemplu. Pentru soţia *Obersturm*führerului. îmi va fi mai uşor după aia. Pot rămâne şofer. Nu trebuie să ies în linia întâi, împotriva ruşilor”. Vorbeşte în dialectul satului, ca toţi ceilalţi, dar a folosit şi câteva fraze din *Reich*. De parc-ar fi altul, de parcă s-ar fi distanţat oarecum.

Îl conduce până la gară. S-a aprovizionat cu alimente. Cârnaţi şi jambon. Ciorapii pentru *Frau Obersturmführer*, doamna locotenent, sunt şi ei în rucsac, alături de-un parfum fain de negăsit pe frontul de Est. Nici de cumpărat, nici de rechiziţionat.

— Lissi, zice, vreau să trăiesc.

A fost ultima oară că Elizabeth şi-a văzut fratele.

---

12 Inima mi se-mbarcă, iar călătoria tre’ să continue.

13 Hans Albers (1891-1960) a fost un extrem de popular cîn- tăreţ şi actor de teatru şi de film - înainte şi după al doilea război mondial.

14 Ţi se va stinge durerea, frumoasă va fi revederea.

15 Cu lumea-n faţă, aşa mă poartă vînturile vieţii.

16 Pe mine dorul mă poartă spre depărtările albastre.

După război, nu s-a mai întors. După prizonierat, a plecat în Brazilia şi-acolo a rămas. Brazilia. Un cuvânt nou pentru familie. Unul care avea să dăinuie. Este cuvântul pentru depărtare, pentru absenţă.

Plecare, întoarcere. Pentru câteva clipe bune, nu mai ştiu în ce direcţie merg. Conduc spre casă sau spre înmormântare? Sunt oare toate rezolvate şi îngropate sau toate astea mai urmează? Merg prin amurg şi parcă amurgul ar acoperi timpul.

Înainte de Budapesta am două posibilităţi. Pot ocoli oraşul pe flancul de vest, continuându-mi drumul spre Austria. Înaintând rapid pe drumurile naţionale atât de tihnite ale Ungariei de Vest, până-n pragul somnului, prin întuneric, intrând poate într-un copac, dar la ce bun? Pentru un destin romanesc, parcă nu-i încă momentul potrivit. În afară de asta, romanele sunt teritoriul mamei.

De ce mă grăbesc eu oare? mă-ntreb. Ce naiba mă aşteaptă-n anostul Sandhofen? O să ajung eu oricum la timp acolo, mă gândesc. În cocina mea de locuinţă. La falimentul meu în construcţii. La cearta cu Birgit. La aşa-zisa mea slujbă, care poate că nici nu mai există. Taci, cobe!

Pe şeful meu îl cred în stare. În stare să golească toate conturile şi s-o ia din loc cu tot cu croaţii săi. Iar eu unul pot să-mi scriu doleanţele pe nisip. Oi fi având eu dreptate, iar el e-un ticălos, dar să te vedem la ce-ţi foloseşte dreptatea ta.

Indiferent când ajung acolo, tot va fi la timp. Iar acum e ora zece. Într-un septembrie plăcut de cald. Vară târzie. Mă decid pentru varianta a doua, intru în oraş. Într-un port numit Budapesta. În centrul oraşului. Parchez în piaţa Blana Luiza. Intru într-unul din hotelurile din piaţă. O cameră? Nicio problemă. Pare-se că stăpânii au nevoie de bani. E unul din acele hoteluri foste de stat, cumpărate de cine ştie ce lanţ hotelier occidental care acum nu prea ştie ce să facă cu această jucărie. Câte n-au fost cumpărate în ultimii ani, în Est! Chilipiruri de-un mare viitor, cum se credea. Dacă a crezut cineva ceva. Totu-i un *Witz*, o glumă,

un faliment. Şi pe ungureşte la glumă se spune *vice*.

La recepţie sunt avertizat de hoţii de buzunare şi de tot soiul de borfaşi. Avertismentul ţine de service. E inclus. Ascult toate astea ca un turist cuminte. Au şi nişte pliante tipărite cu atenţionările în cauză. De parc-ar vrea să certifice o dată-n plus faima proastă a oraşului. Cu toate acestea, cobor pe bulevardul aparent pustiu, pe str. Râkoczi, iau în cele din urmă metroul spre piaţa Vorosmarty. Cobor alene spre malul Dunării, privesc dincolo, spre cetatea luminată ca o ilustrată, stau jos la una din dughene, beau o bere. Peste zi, pe aici se vânzolesc vânzătorii ambulanţi de kitschuri folclorice, care, pentru câteva bancnote roase de inflaţie, îi pricopsesc pe turişti cu bluze şi fluiere. Seara, bătrânii ăştia-şi cântă la ţiteră pusta melancolică. Sunt ultimii care ştiu să cânte la acest instrument şi pot scoate din corzile întinse pe lemn sunete metalice. De parc-ar fi ultimul loc al revoltei. *Rozsa Sândor szereti a tăncot*. Rozsa Sândor iubeşte dansul. Căpetenia briganzilor şi *betvăr*-ii[17] săi. Semeţi, călare, pocnind din bice. Bicele cu bile de plumb prinse de şfichiurile ramificate. Şi asta de-o veşnicie.

Stau aici, cu berea mea, şi urmăresc perechile mai în vârstă îmbrăcate de vacanţă care se plimbă pe lângă apă şi habar n-au ce să facă de-atâta plictiseală. Nici Budapesta nu-i o soluţie pentru ei. După treizeci de ani de căsnicie, nu te mai ajută nicio plimbare pe malul Dunării, niciun cântec la ţiteră.

Aş putea să mă-mbăt, mă gândesc după a doua bere. Am motive solide şi-o groază de scuze. Oricine m-ar înţelege. Ieri l-am înmormântat pe tata. Dar nu vreau să-l folosesc acum pe tata drept scuză.

Printre toţi aceşti nemţi şi austrieci, în mijlocul acestei şleahte de limbă germană care crede că paşapoartele diferite fac diferenţa între unii şi alţii, dar care au cu toţii aceeaşi purtare proastă, le văd pe prostituatele maghiare cum se plimbă demonstrativ de

17 Hoţi la drumul mare, un fel de haiduci maghiari, Rozsa Sândor fiind unul dintre cei mai renumiţi betyar-i.

colo-colo. Perechi-perechi şi întrucâtva prea încete, de-a lungul malului. În sus, în jos. Încetineala le deconspiră. N-au nicio şansă, fetele. Prin zonă nu umblă decât perechi, în afară de mine. Mda, în afară de mine.

Absent, fac un semn. Şi pe loc zboară spre mine două păsări. Se aşază, stau jos în faţa mea şi mi se uită adânc în ochi, ca nişte actriţe. Vorbesc acea germană dulce iscată din accentul unguresc. Sunt mişcat. Este vocea vecinei maghiare din copilărie, a primei prietene, tot ce vrei, sunt pierdut. Or să-mi ia banii sau mi-i vor fura, mă voi trezi mahmur, fără-o leţcaie şi voi regreta totul, dar asta mi-e totuna acum.

Fetele zâmbesc, şi eu zic: „Okay, veniţi cu mine?”, iar ele-mi spun preţul, nu-i puţin deloc, ceea ce chiar mă mai linişteşte cumva. Luăm un taxi pe care-l aleg cele două, probabil un amic de-al lor, ca să nu mă exprim mai drastic, şi mergem la hotel. La hotelul meu falimentar, fost de stat.

Intrăm tustrei în foaier. Una dintre cele două femei i se adresează recepţionerului, apoi îmi suflă abia perceptibil o sumă. Scot bancnotele, tipul le ia şi, dând din cap, îşi dă nepăsător acordul. Eu zic: „Şampanie”, şi vine şampania şi urcăm cu liftul, intrăm în camera mea.

Cele două dispar imediat în baie.

— Ne facem frumoase pentru tine.

Le aud cum chicotesc, aud duşul. Deschid şampania şi mă dezbrac. Pornesc televizorul, videoclip după videoclip. Ricky Martin, Christina Aguilera. Cântăreţii latino, unduindu-şi şoldurile. Mitocanii potenţei. Arată cu toţii de parcă şi-ar începe ziua cu un futai la micul dejun. Din cauza asta, nu-i aşa, America Latină nu prea se dezvoltă. Pentru că ăştia nu ştiu decât să dea din fund. Ceea ce nu ajunge, în cel mai bun caz, decât pentru a-o pune de-un puci.

Mă aşez pe scaun, umplu paharele. Duşul se opreşte, se deschide uşa, cele două intră voioase în cameră, în pielea goală. Fac câte-o piruetă, de parc-ar dori să se prezinte, cu toate că licitaţia-i bine-mersi consumată.

Le arăt paharele, bem. Se numesc Clara şi Şina, mai

să uit asta. Clara are părul ondulat, oxigenat, cu un zâmbet dulce pe faţă, pare-se brandul ei. Şina are părul uşor roşcat artificial, ea o face pe serioasa, dar radiază şi blândeţe. Par să fie pregătite pentru orice, nişte negustorese perfecte.

— Ce lucruri frumoase să facem? zice Clara.

— Porcării frumoase, mă aud spunând. De parc-aş fi citit asta undeva. Cele două se privesc scurt.

— Asta costă în plus, zice Clara. „În plus" este expresia preferată a prostituatelor.

— Nu-i nimic, zic.

— Costă, repetă ea.

— Poftim, zic.

Se-ntind pe pat, se sărută pe-ndelete. Stând pe scaun, le urmăresc mişcările limbilor. Clara-i zveltă, ca o fată. Pe lângă ea, Şina pare planturoasă. Se compensează bine, este obişnuita combinaţie de prostituate. Sorb din pahar, iar ele se joacă cu sânii. Ici muguri, colo mult lemn. Pun paharul deoparte şi văd cum limba Clarei se strecoară printre labiile Şinei. Clara îmi face loc. îmi pune un prezervativ pe sculă, apoi o penetrez pe Şina, exact în locul în care s-a frecat limba Clarei de labii. O bag şi-o scot. Scula mi s-a blegit.

Bem, iar cele două se joacă cu bleaga mea.

— Am o treabă, zice Şina, şi-o tulim la baie tustrei.

— Haide să stăm jos, zice Clara şi mă prinde de mână.

Ne aşezăm pe podea, iar Şina râde strident şi ne comandă „Deschideţi gura" şi se pişă pe rând în gurile noastre. Clara şi cu mine ne sărutăm, iar săruturile noastre au gust de pişat, şi Şina aduce şampania-n baie, şi bem şi tot bem.

Dimineaţa-i senină şi zgomotoasă, foarte zgomotoasă. Capul mi-e greu cât o piatră. Deschid ochii, iar cele două şed vesele şi proaspăt spălate şi îmbrăcate în faţa mea, ca şi cum ar fi aşteptat clipa asta, şi spun aproape cu o singură voce: „*Jo reggelt*, bună dimineaţa, a dormit bine domnul?"

— Uite, aici ţi-e portofelul, noi trebuie să plecăm.
— Iar aici ai numărul de mobil, în caz că mai rămâi.
— Putem să luăm prânzul împreună, dacă vrei.
— *Szia*.
Şi duse-s, plecate. Iau portofelul. Totu-i Okay.

Nu s-a întâmplat nimic, îmi spun. Nu, nu s-a întâmplat nimic. Sunt la Budapesta. Tata-i mort. Mort şi îngropat, ca toată familia mea. În afară de un rest pricăjit. Mama. Fosta mea soţie. Fosta mea fiică.

Sunt pe drum. Înapoi spre Germania. Spre Sandhofen, Germania de Sud. Mai am concediu sau nu mai am nici slujbă. Şi nici salariu. Şi niciun virament în cont. Dar cu ceva bani în el, încă. Încă suficient de mulţi. Iar ce va aduce viitorul, naiba mai ştie. Viitorul e tot atât de mort ca şi secolul acesta.

Jobul. Da, jobul. Din ce trăieşte oare omul şi la ce bun? De ani de zile nu mai am de-a face decât cu nişte ticăloşi. Nici nu mai vreau să mă gândesc la asta. De-acum îi şi recunosc din prima pe toţi aceşti găunoşi mânuitori de comenzi. Mamă, ce-i mai recunosc. Doamne, nu pot să mă abţin. Capul meu! Prea multă şampanie.

Rămân la Budapesta. În orice caz, azi mai rămân.

După această decizie, mă duc la baie, iar pe urmă cobor în sala pentru micul dejun. Care sală mai miroase şi acum, după zece ani, a lagăr socialist. Pereţii sunt vopsiţi maro. Iluminarea-i economicoasă. Bufetul e o copie ieftină a unui bufet de mic dejun. Mă aşez la una dintre mesele cu placă din rezopal[18]. După un suc de portocale totu-i mult mai bine. Fac rezervare pentru încă o noapte.

— Prelungim cu plăcere, zice maimuţoiul de la recepţie. îl cred pe cuvânt. E singurul lucru pe care-l cred, în ce-l priveşte. Are în jur de cincizeci de ani, vorbeşte o germană impecabilă. Învăţată probabil în RDG, pe post de verigă între Stasi şi asociaţia maghiară de *spitzel*-i, de informatori. La *spitzel* se spune şi pe ungureşte „spitzel”.

Fac o plimbare pe străzile lăturalnice din cartierul Erzsebetvâros. Un club de noapte oferă o reducere pentru

18 Material termorezistent.

soldaţii NATO din Kosovo. Te pomeneşti că ăştia vin cu elicopterul şi aterizează direct pe femei. Sunt tot beat. Beat şi pe jumătate mahmur. Umblu brambura pe străzile lăturalnice. Soarele de septembrie-i milostiv. Iar creierul meu, moale.

Privesc în curţile interioare prăpădite, văd femeile guralive şi copiii care se joacă în galeriile din curte. Pe străzile astea a umblat şi unchiul mare. Fratele bunicului, atunci, înainte de primul război mondial. Aici şi-a învăţat meseria şi-a mai apucat pentru puţină vreme şi războiul – pentru care abia dacă vreunul a fost prea tânăr. Apoi totul s-a prăbuşit, tocmai la timp pentru unchiul Heinrich. Astfel a supravieţuit frontului italian, Isonzo-ului, şi s-a întors la meseria sa, la tâmplărie. A cunoscut-o pe soţia lui, o prostituată, cum afirma bunica, o paraşută ungurească. Dar toate se prăbuşiseră, iar Budapesta, frumosul oraş, devenise victima unei debusolări generale. Evreii s-au ţicnit şi i-au împins pe muncitori spre comunism, spre Republica Sovietelor, spre anarhie.

Cel puţin asta a fost părerea bunicului. Toţi aceşti vântură-ţară s-au numit deodată comisari, îl jucau pe Lenin pentru o jumătate de an, de parcă ăsta ar fi un nume bun. De parcă atmosfera de sfârşit de lume nu s-ar fi descurcat şi fără ţadici. Probabil că au simţit imperioasa nevoie să-şi aducă şi ei contribuţia lor original hasidică la dezastru.

Heinrich nici nu mai putea, nici nu mai dorea să rămână. Din ce să trăiască un meşteşugar în plină anarhie? Când nimeni nu mai comandă nimic şi nimeni nu-ţi mai plăteşte vreo lucrare? Şi-a strâns catrafusele şi s-a întors în Banat, în satul natal, cu stricată-sa şi copilul ei, care nici măcar nu era şi copilul său, cum susţinea bunica, iar bunicul meu şi cu Heinrich şi cu cele două surori ale lor s-au certat din cauza moştenirii, din cauza casei părinteşti. Dacă unchiul Heinrich ar fi rămas acolo, la Budapesta, nu s-ar fi ajuns la cearta pe succesiune, casa aia jalnică n-ar fi căpătat ditamai importanţă ameţitoare. Deci, dacă evreii n-ar fi luat-o razna şi nu s-ar fi proclamat comisari, familia nu s-ar fi destrămat. Lumea s-ar fi înţeles bine până la

sfârşitul vieţii. Cel puţin asta lăsa să se înţeleagă, din când în când, bunicul.

Dar aşa s-a ajuns ca una dintre surori, Lisbeth, să ţină partea celui reîntors de la Budapesta din cauza evreilor, adică a unchiului Heinrich, iar cealaltă, Martha, care mai târziu s-a căsătorit cu comunistul acela, a trecut de partea bunicului. De atunci, familiile nu mai vorbesc între ele şi asta aşa a rămas până-n ziua de azi. Acum, cu toţii-s morţi, şi copiii lor sunt morţi, iar copiii copiilor lor sunt undeva pe această planetă. Pe alte continente. Continente pe care nu le cunosc. Sunt nişte străini pentru mine. *Auslander-i*. Dacă numărăm rudele împrăştiate-n toată lumea, vedem că nu mai sunt decât *Auslander-i*.

Stau în faţa Gării de Vest, a faimoasei şi rău famatei interfeţe dintre Est şi Vest, în faţa porţii spre lumea occidentală. Gara asta a trăit vremuri măreţe şi vremuri de decădere. *Nyugati pâlyaudvar*. La sfârşitul socialismului ajunsese să fie, asemenea întregului oraş, doar o umbră a ceea ce fusese cândva. O bijuterie coclită. Un loc al dărăpănării mute.

Nyugati. Pe aici au trecut cu toţii. Pe aici au trecut John şi Kathy în drum spre America şi înapoi. Pe aici a mai trecut o dată John, înainte să ajungă pe frontul italian. Şi aici a fost şi Bieber Bastían, bunicul meu, honvedul pe care l-au detaşat apoi la Przemyoel şi de acolo, hăt, în Galiţia. Toţi au fost pe aici. Mama şi bunica, în drum spre Viena, în septembrie 1944, când au fugit de ruşi. Şi un an mai târziu, când s-au întors în Banat, după ce fratele din Viena, Franz, îi considerase nebuni. În fine, în Banat erau ruşii, iar marele nebun era bunicul meu, Bastían, nu voia decât să ajungă acasă. Aici am stat şi eu în tren, cu Monika şi cu socrii, cu Melanie. În 1984, în *Wiener Walzer*. Într-o dimineaţă ploioasă, ca emigrant.

Pentru toţi, Budapesta a fost un loc de tranzit. Probabil că n-au văzut mult mai mult din oraş decât gările, cazármele şi vreo crâşmă cu clientelă dubioasă. În afară de unchiul Heinrich: el a văzut mai mult. Pe unchiul Heinrich însă nu l-am cunoscut. Unchiul Heinrich este una dintre

numeroasele rude pe care nu le-am văzut niciodată. Până la moartea sa nici n-am ştiut că există. Şi asta în ciuda faptului că el şi familia lui locuiau la doar trei străzi de noi. Atât de puternice pot fi resentimentele într-o familie. Atât de durabilă poate fi ura, pedeapsa aplicată de o parte şi de cealaltă: nu ne mai cunoaştem. Trăim, ce-i drept, împreună, dar suntem morţi unii pentru alţii. E pur şi simplu teatru. Cât de puternică trebuie să fie fantezia ca să creezi într-un spaţiu atât de mic o distanţă atât de mare între oameni. Şi toate astea din cauza succesiunii, din cauza unei case. O nimica toate, ai spune. O cocioabă. Dar suficient de mult ca provocare. Unii membri ai familiei se simt mereu provocaţi de ceilalţi membri ai familiei. În faţa lor trebuie să se afirme şi acest lucru nu şi-l pot ierta unii altora. Punct.

Alerg prin Gara de Vest, o construcţie splendidă cu un acoperiş generos din metal şi sticlă şi o faţadă de sticlă, un giuvaier arhitectonic din Budapesta măreţilor ani de dinainte de 1900, când ungurii s-au aflat mai aproape ca nicicând de megalomania colectivă şi s-au evidenţiat continuu prin îndrăzneli arhitectonice. De parc-ar vrea să provoace veşnicia prin intermediul arhitecturii. De curând, gara a fost renovată. Datorită întoarcerii în Europa, cum subliniază mass-media. De parcă acum s-ar întoarce popoare-ntregi din barbarie înapoi la civilizaţie, popoare care sunt privite cu mirare, de vreme ce ştiu să ţină-n mână furculiţa şi cuţitul. Care acum trebuie să se afirme-n talk-show-uri, unde reprezentanţii lor îi povestesc moderatoarei uluite când despre mijlocul Europei, când de Evul Mediu, neuitând să-şi etaleze furculiţele şi cuţitele. Toate, tacâmuri de argint. Toate o dovadă.

Într-un magazin de suveniruri pe-un peron, între un fast-food şi-o casă de schimb, mă uit la o ilustrată umoristică. Deschizi cartea poştală, o apropii de faţă şi priveşti printr-o lupă de mărimea ochilor o fotografie erotică de la 1900. În fotografie vezi două femei în desuuri de in de pe vremea aceea. Fotografia ascunde ceva mai mult decât fustele tinerelor femei de pe peron. Cele două

femei de pe ilustrată se văd din spate, lenjeria-i deschisă-n dos şi li se vede crestătura dintre fese. Poate că unchiul Heinrich a ţinut şi el în mână o astfel de carte poştală. O cumpăr.

În aripa dreaptă s-a instalat un McDonald’s. îmi iau un meniu Big Mac cu Cola şi mă aşez sus, la galerie. În jurul meu stau o droaie de puştoaice drăguţe-n fustiţele cele mai mini. Arată de parcă s-ar duce imediat la un casting. La un casting ca s-o poată şterge de aici. Să ia startul spre lumea largă. Pentru parvenire şi pierzanie. Le văd şi nu le văd. Brusc sunt hăt, departe. Brusc de tot.

În faţa mea se află casă, casa noastră. Aici, în Gara de Vest din Budapesta, la McDonald’s, îmi apare dintr-odată-n faţa ochilor. Tatăl meu e mort, iar eu văd casa. Spaţiu al copilăriei mele, garant al coeziunii familiei.

Avea trei camere. Cea mai mare se afla înspre stradă şi era odaia bună, folosită numai în cazuri deosebite, la ocazii festive. Numai atunci aveai voie să intri. În camera mai mică, orientată tot spre stradă, locuiau bunicii, iar în cealaltă, cea dinspre curte, locuiam noi: tata, mama şi cu mine. Dacă intrai dinspre curte în casă, ajungeai mai întâi într-un mic antreu, în stânga se afla camera noastră, iar drept înainte, cea a bunicilor. Bunicii deţineau privirea spre stradă şi intrarea în odaia bună. Casa îi aparţinea bunicii, cum se spunea în sat. Dar şi din camera noastră puteai să arunci măcar o privire în odaia bună, pentru că, în mod ciudat, între camera noastră şi odaia bună exista o fereastră. Asta pentru că iniţial camera noastră nu existase, în locul ei se aflase pridvorul, gangul.

De fapt, casa noastră nu mai era o casă adevărată. De pe vremea războiului, cum tot sublinia bunica, nu mai era decât o jumătate de casă. Casa părintească să nu mai fie decât o jumătate de casă, asta o supăra în mod deosebit. „Înainte de război, a fost de două ori cât acum”, repeta ea mereu. Apoi au venit ruşii, în septembrie 1944. Au venit ruşii peste câmp şi-au ajuns în sat taman în dreptul casei noastre. Acolo s-au baricadat, pentru că-n sat erau nemţii. Când au venit ruşii, familia noastră s-a

refugiat, adică mama, bunica şi bunicul au fugit în sat la nemţi, iar ruşii şi-au făcut cuib în casa noastră. Nemţii priveau de sus, din sat, spre ruşii de la capătul satului, şi cum ruşii stăteau în casa noastră, trăgând de-acolo în sat şi în uliţa satului care ducea spre următorul oraş, spre Arad, nemţii au hotărât să tragă-n casa noastră cu tunul unui tanc. Desigur, ei trăgeau în ruşi, dar de nimerit au nimerit casa noastră. Aşa s-a dus naibii jumătate din ea.

Au mai rezistat ei, nemţii, câteva zile-n sat, dar de fapt se aflau în retragere, motiv pentru care le era atât de importantă strada ţinută de ruşi sub tir dinspre casa noastră. Nemţii se retrăgeau folosind această stradă, iar când au părăsit satul, de vreme ce trăseseră şi nimeriseră casa noastră, i-au luat şi pe mama şi pe bunica mea, ca să nu cadă-n mâinile ruşilor, căci se ştia prea bine ce făceau ruşii cu femeile inamicilor.

Înainte ca nemţii să părăsească satul, au mai împuşcat câţiva români şi ţigani. Printre aceştia s-a aflat şi George cel mare. Pentru că el a apărut pe neaşteptate-n sat, deşi locuia lângă râu, iar acolo se aflau deja ruşii. Venise, care va să zică, dinspre partea satului ocupată de ruşi, iar cineva le-a spus soldaţilor germani: „Ăsta-i ţiganul care locuieşte pe partea ruşilor”.

Soldaţilor le era frică. Ţineau degetul tot timpul pe trăgaci. Nu mai dormeau. Erau nişte hăituiţi. Aveau moartea-n ochi. împuşcau pe oricine le ieşea-n cale. Cu cât erau mai ocupaţi cu împuşcatul, s-or fi gândit ei, cu atât mai mare le-ar fi şansele proprii de-a nu fi împuşcaţi. Ştiau că războiul e pierdut. Nimeni nu vorbea despre asta, dar ştiau. Cei fără de somn o ştiau. Se vedeau zăcând, întinşi peste tot. În calitate de cadavre. Erau pe fugă. Hoţi descoperiţi după lovitura eşuată.

Mama şi bunica au ajuns cu soldaţii germani în Ungaria şi de-acolo cu trenul până la Viena. Din triaj în triaj. Alarmă aeriană. Să te piteşti în iarbă. Să aştepţi. Să aştepţi şi să supravieţuieşti. Neavând nimic în afară de ceva catrafuse. Cât încăpuse în valiză, lucruri fără nicio valoare câtă vreme era-n joc viaţa gol-goluţă. Bunicul i-a

urmat. Pe jos. Până-n Austria.

După război, când s-au întors în sat, au dat de frumoasa surpriză. Nici vorbă să poată reconstrui toată casa. Materialele rămase după jaf ajungeau cât să se amenajeze jumătate din clădire. Aşa s-a făcut de-am locuit într-o jumătate de casă.

În odaia bună, în care ajungeai trecând prin camera bunicilor, dar care putea fi văzută destul de bine şi dinspre camera noastră, datorită ferestrei rămase de pe vremea pridvorului, se aflau cele mai bune piese de mobilă ale familiei. În mijlocul camerei stătea o masă mare, acoperită cu o faţă de masă albă, croşetată. Pe mijlocul mesei era albumul de familie, deschis în mod regulat de sărbători şi ori de câte ori veneau nişte rude-n vizită, pentru a privi fotografiile din el, fotografii însoţite de cei prezenţi de fiecare dată cu poveşti şi comentarii amănunţite.

Pentru mine, copilul, era ca şi cum albumul de familie ar spune poveştile. De parcă i-ar ajuta pe cei adulţi să-şi aducă aminte. Mai târziu, am avut suspiciunea că albumul n-a făcut decât să-i scoată din încurcătură. Că n-aveau ce să-şi spună, iar prin istoria familiei se trecea peste hopul tăcerii.

Cu toate că istoria familiei era plină de capcane. Dar poate că în aceste plictisitoare ore de vizită se considera a fi palpitant tocmai pericolul de-a nimeri într-o capcană. Poate că se spera în secret că va izbucni, în sfârşit, marea ceartă de familie, pusă în mişcare de cine ştie ce fleac, şi tot ceea ce se adunase în decenii de război rece în familie ar urma să ajungă, în fine, să fie discutat cu cărţile pe masă. Tot adevărul. Dar asta n-a rămas decât o dorinţă generală. Ce-nsemna, în fond, tot adevărul? Fiecare nu voia decât să-şi impună adevărul său parţial drept tot adevărul. Aşa se face că domnea un armistiţiu precar. Nimic mai mult. Un fel de criză cubaneză.

În album se aflau fotografii ale unor membri ai familiei din mai multe generaţii. Cele mai vechi erau de la începutul secolului douăzeci, erau fotografii cu străstrăbunicii şi străbunicii mei. Privirea acestor poze trecea

mereu drept un prilej de-a vorbi despre viaţa celor imortalizaţi, de-a relata anumite întâmplări din viaţa lor. Peste ani, se spuneau mereu aceleaşi poveşti, aceleaşi anecdote, încercându-se, an de an, delectarea auditoriului. Vieţile celor din poze se rezumau astfel încet-încet la o mână de anecdote, de snoave. Nicio viaţa nu putea fi atât de scurtă. Cei mai mulţi dintre cei imortalizaţi în album erau morţi sau ca şi morţi, căci trăiau în ţări îndepărtate şi probabil că n-aveau să fie revăzuţi niciodată. Diferenţa dintre moarte şi Brazilia părea mult prea mică.

Albumul de familie în sine era considerat un obiect de preţ. Avea o copertă ornată cu perle, foile erau tari şi aveau un chenar aurit. Dedesubtul paginilor cu fotografii mai exista însă şi un sertăraş. În el s-ar fi aflat iniţial şi un ceas cu muzică, ceas care, odată tras, cânta o melodie, dar nu ştiu ce melodie. Pentru că pe vremea mea, ceasul cu muzică dispăruse de mult. A fost pierdut pe timpul războiului. Ca şi cele mai multe lucruri din gospodăria noastră. Până şi la decenii după sfârşitul războiului, menajul nostru se prezenta fragmentar, aidoma casei înseşi. Albumului îi lipsea ceasul cu muzică, serviciul de şnaps avea două păhărele mai puţin, iar ca amintire de la străbunica nu mai rămăsese decât o singură ceaşcă de cafea, şi aceea ciobită. Ori de câte ori venea vorba de lucrurile din menajul nostru, se oferea o explicaţie pentru faptul că era incomplet, şi-ntotdeauna se zicea: războiul. Toate s-ar fi pierdut din cauza războiului. Astfel, mamei îi plăcea să vorbească despre marele sertar plin de romane, romanele ei, romane în foileton din ziar, pe care le-ar fi decupat la vremea lor din gazeta satului şi le-ar fi legat şi pe care le-ar fi pierdut pe toate din cauza războiului. Toate lucrurile noastre, micile proprietăţi, erau amintiri incomplete.

Albumul îi aparţinea, de fapt, bunicii, pentru că îl moştenise de la părinţii ei. îl aduseseră din America. Albumul nostru de familie era un album american. Bunica însă era cea care decidea ce poze intră şi ce poze nu intră-n album. Bunica avea supremaţia asupra albumului de

familie, la fel cum o avea şi asupra casei.

Dar fotografiile care nu-şi găseau locul în album, mama le păstra în plicuri, într-un sertar. Acest sertar ţinea de-un dulap pe care-l adusese tata în gospodărie. Era un dulap îngust din lemn deschis la culoare şi lăcuit, cu o uşă în care era montată o oglindă, drept care acest dulap se numea în familia noastră *Spiegelkasten*, „dulapul cu oglindă”. În dulapul acesta erau păstrate haine şi documente, romane ce aparţineau lui tata şi mamei şi erau depozitate lângă fotografiile respinse. Exista în dulap şi un manual pentru meseria de morar, de-al lui tata. În cartea aceasta citeam în după-amiezile de vară, când canicula te gonea din curte. Canicula era considerată periculoasă, puteai să te alegi cu o apoplexie cerebrală. Aşa că rămâneam în casă şi citeam în manualul morarului ca şi cum aş fi citit un roman.

Totul devenise trecut. Totul, în afară de canicula. Iulie, august.

Albumul era martorul tăcut al antebelicului. Al vremii când bunica mea şi-a pierdut părinţii şi când s-a măritat cu bunicul. Cronologie de familie. Timpul în care bunicul a devenit un rotar apreciat. Când lucra pentru vasta sa clientelă aleasă dintre ţăranii care în mod regulat veneau să le construiască sau să le repare căruţele cu loitre. Toată săptămâna, el îşi făcea treaba, iar duminica se ducea-n sat ca să se îmbete. Mai exact, dimineaţa se ducea la biserică. Dar nu intra în biserică. Ci se întâlnea cu câţiva tovarăşi de idei în faţa bisericii, ca apoi să meargă la crâşmă. Aşteptau afară terminarea slujbei de dimineaţă, abia după aceea se deplasau la crâşmă, unde stăteau până la masa de prânz.

Erau numiţi „cei roşii”. Aproape toţi din sat aveau câte-o poreclă. Dar un astfel de nume de grup era totuşi neobişnuit. Unii afirmau că numele ar fi fost pus în circulaţie de către *Führer*-Hans. E drept că nici *Führer*-Hans nu se ducea la biserică, dar aceşti bărbaţi trecuţi de patruzeci de ani i se păreau dubioşi. Ăştia prinseseră pe timpul monarhiei tot felul de lozinci evreieşti. Prinseseră

bolşevismul budapestan. Anarhia. Zicea *Führer*-Hans.

Pentru bunicul meu, biserica era vax albina. îi era indiferentă. Vorbea cu predilecţie despre popii cei negri, vorbea pe un ton batjocoritor despre ei, şi asta pentru că pe timpul războiului avusese un camarad care sărise din sutană, cum obişnuia să spună bunicul, iar acest camarad de război îi deschisese ochii şi-i arătase adevăratul caracter al popilor negri, caracterul lor mincinos şi neruşinata lor colectă de bani pentru Vatican. „De ce nu se căsătoresc ăştia?”, se-ntreba el când îl vedea pe preotul-joben urcând pe uliţă. În drum spre concubina sa.

Viaţa nu era uşoară între cele două războaie, cum sublinia mama, dar familia mea avea din ce trăi de pe urma muncii bunicului.

De n-ar fi fost loviturile sorţii. Cum ar fi chestia cu Katharina. „Soarta” este unul dintre cuvintele preferate ale mamei.

Străbunica mea Katharina, numită de toţi Kathy, a murit în mod tragic, cum spunea tot mama. În sat se obişnuia ca după recoltă, legăturile cu păşi de porumb să fie stivuite-n grădină în clăi mari, numite grămezi de păşi. Păşii îi foloseam la făcut focul pe timpul iernii. Şi străbunica mea poseda o astfel de claie. Când a vrut să ia nişte păşi din ea, a fost îngropată sub grămada ce s-a surpat. Claia, care fie a fost clădită neprofesionist, fie că străbunica a sustras greşit nişte snopi de păşi, s-a prăbuşit peste ea. Şi cum au trecut câteva ore până ce nenorocirea să fie descoperită – bunica era acasă, la fel cum bunicul lucra în atelierul său, unde niciodată nu vedea şi nu auzea nimic, nici măcar lătratul câinelui –, străbunica mea, atunci când a fost scoasă de sub claie, era deja moartă, sufocându-se sub păşi. Medicul satului nu mai putea decât să constate decesul şi să-şi dea acordul pentru înmormântarea răposatei.

Da, câinele-ar fi lătrat. Theresia îşi amintea de asta. De două ori ar fi ieşit în curte ca să vadă ce se-ntâmplă. Ar fi avut însă mâncarea pe sobă. Şi cum n-a observat nimic, s-a gândit că probabil câinele o fi mirosit vreo cârtiţă sau

vreun arici. Aricii-l înnebuneau întotdeauna. Probabil datorită faptului că nu le putea veni de hac, din cauza ţepilor.

— N-a observat nimic, a spus mama, dând din umeri. Ore-n şir, Theresia n-a observat nimic. Abia Paul, întorcându-se de la slujba lui de ucenic, a văzut grămada de păşi răsturnată. A ţâşnit în casă şi-a întrebat: „Unde-i *grandma*?” Iar când Theresia nu i-a dat niciun răspuns, a alergat în partea cealaltă, la locuinţa bunicii, şi când n-a găsit-o nici acolo, a început s-o caute printre păşi. În grabă, ar fi venit apoi şi Bastian să-l ajute.

Existau trei sau patru poze în albumul de familie şi una sau două ceşti în dulap, pe care le aduseseră din America. John, cu mustaţă scurtă pe faţa lui cu trăsături ascuţite, cu umeri laţi. John cel cutezător. Cu părul pieptănat pe spate, cu pomadă. Cu privirea drept înainte. Privire de studio foto. Cu mâinile-n buzunare. Şi înc-o dată John, între Zoltán şi Demeter. Toţi trei în nişte sacouri strâmte. De parcă erau nişte adolescenţi în plină creştere. Pe cap purtau pălării uşoare, pălării ieftine, date pe spate. Şi apoi: Kathy, şezând, cu părul strâns într-un coc. O rochie de catifea, cu o broşă izbitor de mare pe piept. Cu mâinile pe genunchi, cu privirea îndreptată-n depărtare. Alături îi stă John, cu braţele încrucişate pe piept. Ceştile şi paharele au fost cândva parte a unui serviciu frumos, cum spunea mama. Theresia ar fi spart toate aceste ceşti şi pahare, le-ar fi făcut voit bucăţi, spunea mama, asta după câte-o ceartă cu bunica mea.

Bunica învăţase de la Kathy câteva cuvinte englezeşti şi un cântec pentru copii în engleză. Aceste cuvinte le mai rostea uneori şi la bătrâneţe, dar le pronunţa atât de stâlcit, încât n-am putut să pricep nicicum ce spunea, cu toate că la şcoală învăţam limba engleză, pe care comuniştii tocmai o reaprobaseră pe vremea aia, pe la mijlocul anilor şaizeci, ca materie de studiu. Eu însă nu-i înţelegeam cuvintele englezeşti şi nu cred că de vină era profesoara mea de engleză. La fel mi s-a întâmplat şi cu acel cântec american pentru copii.

Bunica mea Theresia nu ştia mai nimic despre anii de tinereţe ai mamei sale. Cunoştea câteva anecdote singulare din anii americani, poveşti răzleţe care nu prea se legau, pe care însă le spunea în mod regulat, de parcă voia să ne dovedească nouă sau sieşi că totuşi ştia câte ceva despre tinereţea mamei sale.

Astfel, spunea adesea povestea cu negresa din Cincinnati. Străbunica mea cunoscuse acolo o negresă. Aceasta i-ar fi ţinut câte-un loc pe scaun în tramvai, în *streetcar*, atunci când străbunica se ducea dimineaţa la serviciu, la fabrica de cămăşi. Străbunica trebuie să fi lucrat la fabrica din Cincinnati împreună cu acea negresă, cu care mergea regulat cu tramvaiul. Cel puţin aşa mi-am imaginat eu treaba. Pentru că anecdota, sub forma în care-o povestea bunica, aproape că nu conţinea detalii cât de cât exacte despre viaţa din Cincinnati a străbunicii.

În versiunea spusă de bunică-mea, anecdota se termina mereu cu constatarea că ar fi fost foarte avantajos pentru străbunică-mea să aibă în tramvai mereu un loc pe scaun, doar că negresa cică avea de regulă un miros foarte tare, şi mai ales vara mirosul acesta ar fi fost din cale afară de neplăcut.

Nu ştiu care era sensul acestui mesaj, pe care bunică-mea încerca să ni-l transmită. Toate astea îmi aminteau de discuţiile dintre bunica şi mama pe tema românilor din satul nostru şi a însuşirilor şi obiceiurilor de viaţă neplăcute ale acestora. Aceste discuţii se terminau întotdeauna cu constatarea că ar fi o mare greşeală să te căsătoreşti cu un român sau c-o româncă. Şi dădea exemple din sat, exemple de femei care la sfârşitul războiului s-au măritat cu români ca să nu fie deportate-n Rusia. Acestea s-ar fi pricopsit cu o soartă grea. Când o auzeai pe bunică-mea cum povestea chestiile astea, puteai să crezi c-ar fi fost mai bine pentru femeile-n cauză dac-ar fi plecat la muncă silnică-n Rusia.

În ce-i priveşte pe români, avertizarea avea ea oareşice temei, întrucât, nu-i aşa, românii locuiau în vecinătate şi pericolul de-a te uni cu un român sau c-o

româncă exista, fără doar şi poate. Iar din perspectiva bunicii şi-a mamei, nu se putea începe suficient de devreme cu necesarele avertizări.

Dar la ce folosea oare povestea cu negresa? Nu exista picior de negru prin părţile noastre. Şi nici nu existaseră vreodată negri-n zona noastră. Cu o excepţie, iar de excepţia asta bunica-şi mai aducea aminte cu exactitate. Fusese imediat după primul război, când, în urma decesului împăratului Franz Josef şi a prăbuşirii lumii cezaro-crăieşti, trecuseră prin părţile noastre tot felul de trupe, sârbeşti şi româneşti şi-n cele din urmă franţuzeşti. Erau aliaţi care cu toţii doreau acelaşi lucru, anume ţinutul nostru, Banatul. Atât sârbii, cât şi românii doreau să intre-n posesia ţinutului nostru, căci ţinutul nostru era bogat, trecea drept grânar, cum se spunea la noi în sat. Şi cum grânarul acesta era revendicat atât de sârbi, cât şi de români, au venit în cele din urmă şi francezii – ca să dea grânarul românilor şi sârbilor, doar fuseseră aliaţi pe timpul războiului şi ambii meritau acest grânar pe bune, cel puţin în ochii francezilor şi-n ai lor înşişi. Astfel, grânarul a fost împărţit între sârbi şi români, iar satul nostru a revenit României.

Iar ca să nu se-ntâmple lucruri strâmbe lampărţeală, francezii-şi trimiseseră propriii soldaţi în ţinutul nostru, şi cei mai mulţi dintre soldaţii aceştia cic-ar fi fost negri. Până şi pe stradă-n faţa casei noastre ar fi stat în carne şi oase un negru-n uniformă franceză. Bunică-mea îl văzuse cu ochii ei. Şi negrul acesta avusese grijă ca satul nostru să revină României, cu toate că satul nostru n-a vrut să facă parte din România, cu atât mai puţin din Serbia, ci a vrut să rămână la vechiul împărat, dar acesta, nu-i aşa, era mort, şi mort era şi nepotul său, şi din cauza morţii acestuia se ajunsese la tot războiul ăsta care, ce-i drept, n-apucase să fie văzut în sat la noi, dar care halise bărbaţii satului. Halise pe rând bărbaţii, lăsând femeile şi copiii singuri în sat. Iar responsabili pentru moartea succesorului la tron erau, nu-i aşa, sârbii, aşa că, dacă e să fie, mai bine la români. Şi ăsta a fost mare noroc, anume c-am ajuns la

România şi nu la sârbi, dar de faptul c-a fost mare noroc, cu adevărat mare noroc, aveam să ne dăm seama mult mai târziu, după următorul război, al doilea, când sârbii au dat în marea lor turbare şi i-au măcelărit pe nemţi ca pe nişte vite.

Şi toată povestea asta începuse cu negrul acela care stătuse-n uniforma franceză-n faţa casei noastre, primul negru al bunicii mele. „Când voi fi mare, o să mă căsătoresc c-o negresă”, îi ziceam mamei ori de câte ori voiam s-o enervez. „Doamne fereşte!”, striga ea de fiecare dată şi ieşea-n fugă din cameră.

Primul meu negru a fost un cubanez. L-am văzut în anii şaizeci la Nakowa, unde făceam liceul. Erau acolo trei negri cubanezi. Fuseseră trimişi de Castro la practică agricolă, iar în orăşel se povestea săptămâni în şir când şi unde ar fi fost văzut vreunul dintre ei.

Exista şi-o anecdotă din perioada americană a străbunicilor mei, care, în mod ciudat, era povestită mereu de tata. Şi-o povestea cu vădită plăcere, deşi n-avea nicio legătură cu toată treaba şi nici nu-l privea. De fiecare dată când tata începea cu anecdota respectivă, bunica era vizibil stânjenită, dar nu comenta în niciun fel. În poveste era vorba de străbunicu-meu, care, pe-atunci, la Cincinnati, se certase cu un american din cauza unor bani. Iar de vreme ce John nu era un bărbat al vorbelor mari, în schimb era dotat cu o forţă fizică neobişnuită, cum tata sublinia de fiecare dată, l-a înşfăcat pe necinstitul partener de afaceri şi-n furia de moment l-a aruncat pe fereastra deschisă. Aceasta se afla însă la etajul trei, iar John n-a catadicsit să se uite pe fereastră, după ce-l azvârlise pe escroc prin ea. În schimb, a părăsit America şi s-a întors în sat, unde şi-a început negoţul cu cai, până ce l-a chemat împăratul şi l-a halit războiul. Tata voia să spună cu toate astea că John ar fi fost un ucigaş. Iar el, tata, care-i displăcea bunicii, pentru că-n ochii ei era un coate-goale, ar fi intrat, care va să zică, într-o familie de ucigaşi. Ponegrirea străbunicului însemna sporirea valorii tatălui meu.

Au fost însă în satul nostru şi oameni care s-au reîntors în America. Dar au fost cazuri de excepţie şi asta s-a întâmplat mult mai târziu, în orice caz nu înainte de război, de-al doilea, pe care l-am pierdut, cum zicea lumea-n sat. O astfel de excepţie a fost Amalie, o verişoară de-a mamei. Cu ea exista o fotografie-n albumul nostru de familie, o poză mică tip portret, numai bustul, cum zice mama, cu un amănunt straniu. Pe gât, în preajma nasturilor de la gulerul bluzei albe, pe care-o purta-n poză, se afla o pată rotundă şi urâtă, o pată făcută cu un aşa-zis creion chimic. Mulţi ani nu mi-am putut explica această pată, până într-o zi, când mama m-a lămurit ce şi cum. Acolo s-ar fi aflat o svastică, mi-a spus, o decoraţie.

— Ce decoraţie? am întrebat. Iar mama mi-a zis:

— Una germană. Amalie, mi-a spus, a fost o mare hitleristă. A fost în Wehrmacht şi asta până la sfârşit, până şi-n Cehia a mai fost cu ei, a spus mama. Dar să nu mai spun asta la nimeni.

— După război a plecat în America. Iar copiii ei nu mai vorbesc azi o boabă de germană, mi-a povestit mama. Când te gândeşti ce mare hitleristă a mai fost.

Primeam regulat scrisori de la Amalie din America, de Paşte şi de Crăciun. De aici ştia mama de copiii Amaliei care nu vorbeau germană, pentru că-n scrisori era mereu vorba de familia şi mai ales de copiii Amaliei.

Odată, Amalie a venit cu soţul ei şi cu copiii în vizită. Asta a fost în anii şaizeci, iar eu m-am dus cu fiul Amaliei la cinematograful sătesc să vedem un film american. Pe atunci nu mergeam decât la filme americane. Fiul Amaliei era de vârsta mea şi avea acelaşi prenume ca mine, se numea tot Werner, dar nu ştia o boabă de germană.

Să nu ştii o boabă de germană trecea-n familia noastră drept un delict destul de grav, aproape că era mai rău decât să te căsătoreşti cu un român, era atât de grav, încât nici şederea-n America nu putea să fie o scuză pentru asta. Cei emigraţi erau judecaţi în familia noastră mereu în funcţie de faptul dacă vorbeau copiii lor limba germană, dacă-i învăţaseră pe copiii lor germana. Această temă era

prima discutată, abia pe urmă se trecea la a vedea dacă cei în cauză aveau sau nu o situaţie bună, lucru ce însemna, de fapt, dacă emigrarea meritase sau nu.

E timpul să sun, cred. O privire la ceas îmi spune: a trecut mai mult de-o oră. Stau pe una dintre băncile parcului de lângă piaţa *Ferenc Liszt*, la Oktogon[19]. Am moţăit, m-am lăsat în voia somnolenţei amintirii. Gata cu astea. Înapoi în prezent. Formez numărul pe care mi l-au lăsat tipele.

— La *Gloria*, la unu, rosteşte vocea Clarei. Ia-ţi un taxi.

La ora unu fix mă aflu-n faţă la *Gloria*, un local şic pe partea Budei, aproape de *Rózsadomb*, de Dealul Trandafirilor. Pe terasă stau tot felul de bogătani. Noi îmbogăţiţi şi criminali sau ambele la un loc. Obişnuitele lepădături postcomuniste cu fanfaronada lor. De la una dintre mese, Sina-mi face semn cu mâna. Se uită la mine, priveşte pe lângă mine, se mişcă de colo-colo pe scaun, râde strident.

— Vine acuşi şi Clara, zice. Uite, meniul e-n germană.

O Clara radiindă se aşază faţă-n faţă cu mine.

Chelneriţa din cale afară de politicoasă. Cele două femei par să fie cunoscute pe aici.

Mâncăm.

— N-avem prea mult timp, spune Şina, trebuie să muncim.

— Dar poţi să vii cu noi, zice Clara.

— Poţi să ne priveşti în timp ce lucrăm, dacă-ţi place asta.

— Asta ce? întreb, în timp ce mai mănânc din fileul de porc à la *Mako*.

— Turnăm un film, zice Clara, credem că ţi-ar face plăcere să te uiţi.

Nu spun nimic.

— Vino liniştit, zice. Ochii ei, da, ei mă conving.

Plătim. Plătesc.

— Nu-i departe de aici. Mergem cu taxiul, zice Clara.

19 Renumita clădire de birouri modernă din Budapesta.

Urcăm Dealul Trandafirilor. Până la o vilă din spatele unui gard înalt. Clara zice ceva la interfon şi uşa de la intrare se deschide.

Pe hol ne aşteaptă un bărbat pe la patruzeci de ani. Le salută pe cele două cu câte-un pupic, iar pe mine dându-mi mâna.

— Un prieten plin de curiozitate din Germania, zice Clara zâmbind.

Bărbatul o ia înainte.

Intrăm într-o cameră de zi cu o mare canapea de piele şi fotolii asortate. Aici şed două femei şi un travestit, toţi trei în desuuri erotice.

Clara face prezentările. „Werner”, zice. „Imola. Nataşa”. Următoarea femeie se ridică, îşi trece mâna peste pantalonii mei. Privirea-i rătăceşte afară din casă. îmi dă mâna, spune apăsat, rar: „Eu sunt Mona. Reţine numele ăsta, voyeurule”. Ceilalţi râd cum râzi de-un banc bun.

Doi bărbaţi montează camerele, pregătesc lumina. Sunt scos din perimetrul de filmare.

— Prima scenă poate să înceapă, spune bărbatul care ne primise la uşă.

Îmi iau paharul şi urmăresc mişcările cameramanilor. Privesc învălmăşeala de trupuri puternic luminate. Văd cele două femei, travestitul şi doi bărbaţi care li s-au alăturat. Ţipi muschuloşi, puie de fier.

După-amiaza trece, trec după-amiaza şi seara. Scenă după scenă.

Filmul a fost turnat tot, treaba-i încheiată. La cutie. Cele două camere sunt oprite. Urmează marele duş general. Stăm tolăniţi în colţul cu fotolii, de unde poţi privi peste dealuri. Toţi în civil, cum ar veni, în blugi şi-n tricouri. Clara, Şina, Mona şi Imola. Nataşa, travestitul şi cei doi cameramani: Andy şi Bela. Musculoşii au plecat. Pulele lor de fier n-au fost decât închiriate.

Bela deschide o sticlă uriaşă de şampanie, ca la o serbare la firmă.

— Să bem pentru turnarea noastră reuşită, zice cu puternicul lui accent unguresc ce aminteşte parcă de

operetele lui Kálmán.

— Să bem pentru filmul nostru, să fie de succes, zice Andy. El vorbeşte o germană aproape impecabilă. Doar un neamţ vigilent dinăuntrul Germaniei, un *Reichsdeutscher*[20] îşi dă seama de adierea accentului estic.

Acesta-i startul pentru chef. Chef care ţine toată noaptea. Şampania-i urmată de cocaină, iar cocaina iar de şampanie. Se joacă gajuri, şi la un moment dat suntem cu toţii goi, iar fetele, cum le zice Andy, prezintă mici şouri, singure şi împreună cu travestitul, de parc-ar vrea să mai joace o dată filmul, iar bărbaţii se prăpădesc de râs. La un moment dat, eu unul am sucombat, adormind pe covor.

În orice caz, cel puţin mă trezesc pe covor. E ziuă, iar capul mi-e mai greu ca oricând. Încerc să recapitulez noaptea, multe nu-mi amintesc, dar asta n-are nicio importanţă.

Mă ridic. Pe jos, sticle, câteva bucăţi de-mbrăcăminte. Chiar îmi amintesc unde m-am dezbrăcat eu. Hainele-s tot acolo. îmi croiesc drum spre baie, fac un duş. După, mi-e cumva mai bine. Mă-mbrac. De-o cafea mai am nevoie ca să mă pun pe picioare. Când mă-ntorc în living, Bela mă salută cu un puternic: „*Jo reggelt*, bună dimineaţa”.

— Hai, ia loc aici, Clara-ţi toarnă cea mai bună cafea din lume. Una ca asta n-o primeşti decât la Budapesta. Ne-au lăsat-o turcii, drept zălog pentru masacrarea culturii noastre.

Şi-a dus braţul după umerii Clarei. O trage spre el.

Ea zâmbeşte scurt şi-ntreabă, cu faţa spre mine: „Zahăr?”

— Două, zic.

— Şvabii, *a svăbok*, o vor dulce, comentează Bela.

20 Pentru germanii din România, Reich a rămas multă vreme sinonim cu Germania, iar şvabii sau saşii mai în vîrstă rămaşi în ţară (sau emigraţi în Germania) mai folosesc şi-n ziua de azi termenul de Reichsdeutscher, german din Reich, aşa cum, la rîndul lor, germanii din Germania vorbesc de Rußlanddeutsche, Sudetendeutsche, Rumäniendeutsche, Ungarndeutsche etc. Folosirea termenului de Reichsdeutscher are valenţe sarcas- tic-ironice.

Cum ţi-a plăcut cheful? mai întreabă, în timp ce sorb prima-nghiţitură.

— Pentru un începător s-a descurcat onorabil, aud o voce din spatele meu. E Andy. Mă bate în semn de apreciere pe umăr. Se aşază lângă mine, îşi toarnă cafea. Lângă el stă acum Şina.

— Ce-i cu ceilalţi? întreabă Bela.

— Vin şi ei acuşi, zice Şina, în orice caz, s-au trezit şi ei.

— Au supravieţuit cu toţii, spune Andy.

— Zbori azi? întreabă Bela.

— *Igen*, da. Andy dă afirmativ din cap. Ducem materialul la laborator. În două săptămâni, treaba-i gata.

— O iei cu tine pe Şina? întreabă Bela.

— Evident, zice Andy, Şina zboară cu mine.

Ea zâmbeşte aprobator, atunci când el o priveşte.

Buna înţelegere generală, pe care-o remarcasem şi ieri, pare să ţină-n continuare. Cumva chestia asta mi-e suspectă, fără să pot spune de ce. Dar poate pentru că nu-i decât din cauza prejudecăţilor mele. În fond, şi eu mă aflu de bunăvoie aici.

— Şi acum am şi eu o rugăminte la noul nostru frate Werner. Bela, care se exprimă ceremonios ca un ţigan, s-a întors spre mine.

Îmi apucă mâna, o strânge şi spune:

— Dacă am înţeles eu bine, tu pleci azi la Viena.

Aprob, dând din cap, iar el îmi strânge-n continuare mâna.

— Am o mare rugăminte la tine, zice. Creează ceva suspans.

— O iei cu tine pe Clara?

Mă uit la ea, ea se uită la mine, zâmbeşte. Dau din cap că da. El se ridică, mă ridic şi eu. Înconjoară masa şi mă-mbrăţişează.

— Am mare-ncredere în tine, spune, ştiu că n-o să mă dezamăgeşti.

Îmi dă drumul şi ne aşezăm din nou.

— Am dreptate, Andy, când spun că Werner n-o să ne

dezamăgească? întreabă.

— Nu, n-o să ne dezamăgească, zice Andy şi mă mai bate o dată pe umăr.

Îmi iau rămas bun de la noii mei prieteni. Ei îmi promit cu vorbe multe că ne vom revedea, chestii.

— De specialişti în construcţii avem oricând nevoie, zice Bela şi se uită la Andy. Râd. Nu ştiu ce vrea să spună Bela cu asta. Urma să aflu eu. Chiar mai repede decât am crezut.

Plec cu Clara la hotel, plătesc camera, bag bagajele ei şi ale mele-n maşină, sunt bine dispus. *Viszlăt*, Budapesta.

Clara stă lângă mine, radioul din maşină vorbeşte ungureşte. Vorbeşte cu Clara. Luăm autostrada spre Viena. Este autostrada care duce literalmente prin neant. Unii îi zic pustă.

Călătoria nu durează mult. Judecând obiectiv. Dar minutele faţă-n faţă cu nimicul pot dura foarte mult. Cât ore-ntregi. Ţin strâns volanul, lângă mine stă femeia tânără şi străină. E drept că-i cunosc trupul de sub tricou, de sub blugi, dar nu ştiu nimic despre ea.

Suntem în anul 1999. Secolul e ca şi trecut. Cu puţin timp înainte de sfârşitul său, s-a mai revoltat o dată. 1989. De parc-ar fi vrut să treacă de catastrofe printr-un ultim act de forţă, să anuleze războaiele, violenţa, dictaturile. Dar asta n-a fost posibil. Ţinând cont de vieţile derulate, de destine. Toţi sunt morţi, şi când mă gândesc la ei, mereu se interpune câte-un război. Primul, al doilea. Numerele războaielor şi-au pus amprenta pe viaţa familiei.

În toate a fost de vină războiul. Dacă n-ar fi existat războiul, fratele mai mic al mamei n-ar fi fost aruncat hăt, în Brazilia, şi nici fratele mai mare n-ar fi ajuns în Austria. Doar din cauza războiului cei doi au plecat de-acasă. Şi de n-ar fi fost războiul, bunicul meu şi-ar fi putut face în continuare liniştit meseria, iar mama şi-ar fi avut propria croitorie. Şi mama nici nu s-ar fi măritat cu tata, dacă n-ar fi fost războiul, ar fi făcut o partidă mai bună, vorba lu' bunică-mea. S-ar fi putut mărita cu Anton. Dar după război

nu mai existau bărbaţi în sat, toţi rămăseseră-n război, sau în lagărele de prizonieri, sau în Germania, sau au fost deportaţi la muncă silnică-n Rusia. Iar din Rusia nu s-au întors nici pe departe toţi, şi chiar şi aceia care s-au întors acasă au ajuns abia după ani buni din nou în sat. Anton a căzut pe front. Zace-ntr-un cimitir cu soldaţi din Bielorusia. Zice Crucea Roşie. Acolo-şi are Anton mormântul. Dar cine să ajungă în ditamai Bielorusia? Nimeni. Şi astfel Anton are un mormânt numai pentru el, şi nici asta n-are niciun sens.

Deci, după război, nu mai existau bărbaţi în sat, dacă-i trecem cu vederea pe românii care mai trăiau acolo, slugile de odinioară şi aceia care veniseră din Sudul sărac în satul pe jumătate părăsit sau care fugiseră de foametea din Est ori de ruşii care-şi reocupaseră Basarabia. Români cazaţi în casele expropriate.

Pentru mama însă, românii nici nu intrau în discuţie, căci bunicul mai degrabă ar fi pus mâna pe topor. „A pune mâna pe topor” era o expresie de-a sa, dar odată ce te aflai în faţa lui, îţi devenea limpede că era realmente în stare să pună-n practică ameninţarea. Cu toate că-n istoria familiei nu era consemnată nicio întâmplare de felul acesta. Dar dacă e să fie ceva important într-o familie, atunci e distribuirea rolurilor.

Lissi s-a măritat cu tata când s-a întors, după cinci ani de muncă silnică, din Rusia. Asta a fost în 1950, iar mama avea pe-atunci douăzeci şi şapte de ani şi ar fi trebuit, conform mentalităţii din sat, să fie de mult măritată. Şi chiar ar fi fost măritată, dacă n-ar fi venit războiul.

Lissi şi Karl se ştiau vag de dinainte de război. Cam cum te cunoşti cu oamenii într-un sat mai mare, cu cinci mii de locuitori. Şi amândoi îşi aduceau aminte de-o seară cu dans, de tangoul pe care-l dansaseră atunci. Tangoul pe care-l cânta George cel mic. George cel mic devenise muzicant. Era cel mai bun muzicant din sat. Un ţigan cu manşete albe. Cânta tangoul, iar privirea-i aluneca peste Lissi. Privirea lui de tangou o făcea nesigură. „E-un ţigan”,

spunea Theresia.

Tangoul era dansul meşteşugarilor, spune mama. Asta-i deosebea de ţărani. Când aceştia ţopăiau dansând o polcă, de parc-ar fi vrut să verifice un pic dacă pământurile celor două familii se potrivesc unele cu altele, meşteşugarii executau mişcările încete de apropiere ale tangoului. Adulmecau trupul, îi căutau tremurul uşor, profunzimea ochilor. Intimitatea tangoului implica un duo, cuplul, spre deosebire de etalarea comunităţii prin polcă. Tangoul demonstra voinţa liberă, polca, în schimb, constrângerea colectivă. Aşa dansează Lissi şi Karl, iar George le cântă. Cel puţin aşa-mi închipui eu lucrurile.

Se găseau stafide şi cafea veritabilă şi la fiecare colţ de stradă era un magazin, iar satul nostru nu ducea lipsă de nimic, doar banii nu ajungeau pentru toate lucrurile acelea frumoase, pe care i-ar fi plăcut lui Lissi să le aibă. Dar pentru asta-şi învăţa ea meseria, ca să-şi poată cumpăra toate alea şi să nu mai fie o prizonieră a zgârceniei Theresiei. Probabil că Theresia se temea de desprinderea fiicei. Îi interzisese acesteia toate cele, din câte s-au putut. Dar fiica ştia să se descurce. Duelul dintre mamă şi fiică se termina de cele mai multe ori în defavoarea mamei. Cu atât mai mult cu cât fraţii erau de partea lui Lissi şi de regulă până şi tatăl, chiar dacă, din când în când, mai aducea vorba de topor. Asta însă era valabil doar pentru cazul în care Lissi s-ar încurca cu un bărbat. Dac-ar depăşi graniţa paşilor de tangou. *Roter Mohn, warum welkst du schön*? *x*[21]

Lissi a încercat să arate precum Roşită Serrano1. Parfumul ei se numea *Chat noir*. În fiecare sâmbătă, se ducea la dans. Cu Amalie şi Sophie, verişoarele ei, şi cu Marie. Marie era cea mai bună prietenă a lui Lissi. A murit de tânără. De o boală de plămâni. Şi pentru că a ştiut că va muri de tânără, a transformat totul în plăcere, prin depăşirea oricăror limite. I-a încercat pe rând pe toţi bărbaţii tineri, şi niciunul n-a dispreţuit-o din cauza aceasta, în ciuda prorocirilor mamelor. Certitudinea morţii

21 Roşule mac, degrabă te-ofileşti, eu ce mă fac?

timpurii i-a uşurat viaţa-n sat. „*În der Nacht ist der Mensch nicht gern alleine/ Denn die Liebe im hellen Mondenscheine/ Ist das schönste, Sie wissen, was ich meine*”[2223], cânta Marika Rökk[24] la cinematograful satului, iar George cel mic cânta melodia cu orchestra sa la *Casino*.

Apoi, asemenea unui cutremur îndepărtat, a izbucnit războiul, iar *Führer-Hans* umbla prin sat exclusiv în uniformă. Era un fel de uniformă SS, pe care i-a făcut-o croitorul său după nişte fotografii din *Reich*, cum zicea el. îi făcea plăcere să-i salute pe poliţiştii români cu braţul ridicat. Voia să le arate cine-i stăpânu-n casă.

Fraţii lui Lissi se duceau la *Casino* să joace biliard. Pe neaşteptate, au fost admişi şi tinerii meşteşugari. Acolo, Michelbach îşi ţinea cuvântările adresate tineretului sătesc, despre care relata apoi gazeta satului. Între datele în care urmau să aibă loc târgurile, anunţurile familiale şi reclama magazinului popular Josef Koch din Timişoara, de lângă catedrală. Michelbach, cel care nu obosea să vorbească de chemarea Führerului, de *Reich*-ul care are nevoie de noi. „Acum, la noi se cântă muzică germană”, zicea. „Iar muzica germană se cântă de către germani”.

Tinerii bărbaţi au fost recrutaţi de armata română. Inclusiv George cel mic. „Bărbaţii germani se duc în *Reich*”, zicea Michelbach. O spunea pe stadion, acolo unde, până de curând, se jucase handbal, handbal pe teren mare. O spunea sub pânza cu o rună. În jurul său stăteau bărbaţii din *Deutsche* Jugendb Fetele din DJ formau din ambele părţi câte-un rând de onoare. „Un bărbat german nu se supune unui ofiţer român. Asta i-o interzice mândria sa germană. Crezul nostru în viitor se numeşte: Adolf

---

22 Roşită Serrano (1914-1997) a fost o renumită cîntăreaţă şi actriţă chileană.

23 Noaptea, omului nu-i place să fie singur/ Căci dragostea sub clar de lună/ E cel mai frumos lucru, ştiţi la ce mă refer.

24 Marika Rokk (1913-2004) a fost o foarte cunoscută cîntăreaţă, dansatoare şi actriţă germană, ajungînd în postură de star sub nazişti. Cariera ei a continuat, după 1948, şi în Germania de Vest.

Hitler”. Asta o spune Michelbach, iar gazeta satului îi pune alături o poezie potrivită: *„Vater, segne den Sohn, ich muß hinaus*! /*Du hast immer erzähit vom blutigen Strauß*. / *Ich bin noch se jung, aber doch schön ein Mann*, / *Segne mich, daß ich marschieren kann*”[2526].

Mai întâi a dispărut din sat Franz, fratele mai mare al lui Lissi, apoi fratele mai mic, Paul. Franz a dispărut înainte să fi putut fi recrutat de armata română, căci aceasta avea o imagine extrem de proastă, iar zvonurile care circulau despre starea dinăuntrul ei lăsau loc celor mai rele temeri. N-aveai siguranţa vieţii în armata română, cu atât mai puţin ca german. Apoi, ca german nici n-aveai ce căuta în armata română, zicea Michelbach, şi aşa s-a făcut că fratele mai mare al mamei a dispărut din satul nostru, căutând să ajungă în *Reich*, în *Reich* şi în *Wehrmacht*, întrucât era cu doi centimetri prea scund pentru *Waffen-SS*, şi pe vremea aceea, la început de război, acestui lucru i se dădea încă importanţă în *Reicb*. Franz n-a ajuns, ca atare, decât în *Wehrmacht*, deh, ce era să facă.

Paul, în schimb, care avea şaptesprezece ani, a dispărut din sat pentru că n-a mai vrut să meargă la pregătirea paramilitară a românilor, pentru că n-a mai vrut să se arunce pentru valahi, în cadrul instrucţiei, în noroiul de pe câmp; iar când s-a înrolat voluntar în *Reich*, a fost repartizat la *Waffen-SS*. El avea înălţimea necesară şi a ajuns nemijlocit pe frontul de Est. Unde a rămas tot timpul, cel puţin atâta timp cât SS-ul a stat în Est.

De la el aveam acasă o fotografie, una care nu-şi găsea locul fix în album, ci era scoasă la vedere doar cu prilejul unor ocazii deosebite, când eram între noi. Această poză-şi avea ascunzătoarea în spatele lenjeriei de pat din dulap. În fotografie era Paul, unchiul meu. Purta o uniformă SS, cu insigna cu cap de mort. Iar această

---

25 Tineretul German.

26 Binecuvîntează-ţi fiul, trebuie să plec, tată!/ Mi-ai tot povestit de lupta-nsîngerată./ Atît de tînăr mi-s încă, dar şi bărbat sînt de-acum,/ Dă-mi binecuvîntarea să pot mărşălui pe drum.

insignă cu cap de mort era motivul pentru care poza nu-şi găsea locul în album, ci în dulap, în spatele lenjeriei de pat.

Era o fotografie periculoasă. Că există fotografii periculoase se ştia în familia noastră de la terminarea războiului. Pe atunci, se spunea, ruşii umblau din casă-n casă şi se uitau la poze, iar dacă găseau poze precum cea cu insigna cu cap de mort, îi împuşcau pe oamenii din casă, pentru că aceştia aveau fii fascişti, cum obişnuiau să zică ruşii. Se uitau la fotografii, împuşcau oamenii şi luau cu ei proviziile.

Oricum ruşii luau cu ei toate cele. Biciclete şi ceasuri, bijuterii şi paltoane, cam tot ce le era necesar în drumul lor spre Berlin.

Unchiul meu a ajuns şi el la Berlin. Dar altfel decât ruşii. El a ajuns la Berlin pentru că dintr-odată nu mai avea la dispoziţie niciun Est în care să lupte cu sabia-n mână împotriva Asiei, ca detaşament de şoc al Europei.

Acolo, la Berlin, a mai fost văzut la sfârşit tot de către un bărbat din satul nostru, pe care evenimentele-l duseseră tot până-n capitala *Reich*-ului. A fost văzut acolo cum, împreună cu alţii care cuceriseră în Est unitatea Europei până-n Caucaz, îşi croiau drum spre Vest. În mod ciudat, la Berlin ar fi purtat uniforma *Wehrmacht*-ului, uniforma de întâmpinare pentru aliaţi.

Paul a ajuns prizonier de război al britanicilor. A fost norocul lui, se zicea-n familie. Cei care au ajuns prizonieri la ruşi nu s-au mai întors.

Acuma, nici Paul nu s-a mai întors, dar asta din alte motive. A scris din lagărul britanic: „Bunul vostru fiu”. Mulţi nu s-au mai întors în sat, după război. Din cauza ruşilor nu s-au mai întors. Şi din cauza comuniştilor care făceau legea acum, pentru că aşa au vrut ruşii. Când te gândeşti că şi-n familia noastră exista un comunist.

Nici Franz nu s-a mai întors, deşi n-a fost în SS şi nu reuşise, din cauza înălţimii sale, să intre decât în *Wehrmacht*, iar din cauza rănii de la braţ nici n-a luptat până la capăt, dar ce mai conta atâta lucru pentru ruşi. În

orice caz, a rămas acolo unde era, în Austria adică, şi cu asta luase decizia corectă.

Doar Bastian şi Theresia s-au întors din Austria. Şi astfel a trebuit şi Lissi să se-ntoarcă din Austria, deşi, dacar fi fost după ea, ar fi rămas de asemenea-n Austria. Dar n-a fost după ea. Nu în chestiunea asta.

A fost după Bastian, el a vrut acasă. La atelierul său. La butucii săi, la obezile sale. La masa de dat la rindea. La amicii săi. La vechile întruniri. La sticla care merge roată. N-a mai putut rezista-n Austria.

Dar şi-n privinţa aceasta, tata avea altă teză. Bunicul ar fi lucrat undeva-n Austria Inferioară în atelierul unui maistru căzut în război. Acolo ar fi avut o relaţie cu văduva austriacului. Iar bunica i-ar fi scos temeinic din cap această relaţie. Răzbunarea lui fusese să se-ntoarcă-n

Banat. Dacă n-avea voie să-şi facă de cap cu alte femei, atunci putea la fel de bine să trăiască sub stăpânirea ruşilor.

Clara nu vorbeşte mult. Mai tot timpul ascultă ceva pe *walkman*. Ce-i mai nou. Eu unul nu ştiu piesele. Din când în când îmi bagă-n ureche unul dintre receptoarele căştii.

— Nu ştii piesa asta? întreabă de fiecare dată tare uimită. Nu-l ştii pe Lenny Kravitz[27]?

Cântă: *„My mama said. / that your life is a gift"*. Mă priveşte scurt. *„And my mama said/there's much weight you will* lift1, 2.

— Nu? întreabă şi continuă să cânte: *„And my mama said/ leave those bad boys alone/ be home before the dawn"*. Faţa ei s-a apropiat mult de-a mea: *„But I'm always on the run" 5*, zice deodată. N-o cântă, o spune.

— Nu, zic, n-o cunosc.

— Eşti ca şi Bela, zice, nici el nu ştie nimic.

Priveşte înainte, pe şosea.

„7 belong to you/ and you/ you belong to me". 5

---

27 Lennny Kravitz (1964) — cîntăreţ şi chitarist american al cărui stil retro e un amalgam de rock, pop, funk şi chiar tehno, inspirat de idoli ai muzicii precum Jimi Hendrix şi John Lennon.

Pentru o vreme nu mai spune nimic.

— De-acolo, din spatele autostrăzii, de-acolo vin, strigă brusc, cu vocea prea ridicată din cauza căştii.

— De unde? întreb.

— De-acolo. Arată spre – un punct în mijlocul nimicului, ar putea fi orice punct. Unul dintre miile de puncte, toate la fel, care tremură scăldate de soare.

— În pustă, spune.

— Cu o cumpănă alături? îmi arde de glume.

— Unde-ai văzut asta, la televizor? mă întreabă ea – n replică.

— În ziua de azi, zice, lumea crede că pusta-i o mare curte de călărie. Cel puţin asta cred nemţii.

— Te mai duci pe-acolo?

— Nu mai există nimic. Acum e-un sat. Au construit o şosea. Acum nu mai e nicio pustă. Spune asta cu o hotărâre care nu mai admite niciun fel de întrebare.

Odinioară, când nu exista încă autostrada, am mers prin astfel de localităţi. Strada principală arăta peste tot la fel. Era un nesfârşit bazar. Peste tot se ofereau suveniruri, pur şi simplu toate cele ce-ncălzesc inima turistului în trecere. N-ai găsit nimic la Balaton, la Budapesta n-ai avut timp? Ai uitat să cumperi un cadou pentru unchiul tău? Aici, printr-o scurtă oprire, puteai recupera tot ce uitaseşi. Puteai cumpăra orice, de la lingura de lemn până la pălăria de paie şi faţa de masă. îmi imaginez familia Clarei stând pe marginea drumului.

— Ştii să lucrezi horbote? o întreb.

— Poftim? îşi scoate casca din urechea stângă.

— Să faci horbote.

— Ce-s alea, horbote?

La frontieră o să ni se facă semn să trecem. Ştiu asta. O să ne facă semn să trecem. Ca-ntotdeauna. Pentru o clipă mă gândesc că aş putea apoi merge mai departe, tot mai departe spre Vest, nimic nu mă opreşte, aş putea merge acasă, în groaznica mea casă, chiar ar trebui s-o fac, dar nu vreau acasă. Acolo sunt Kaltenbrunner şi Blickmann, acolo-i şantierul, ruina de construcţie. Şi

Birgit. A nu se uita: Birgit. Toate cele nerezolvate. Viaţa mea nerezolvată.

În plus, o am pe Clara cu mine, clar pe ea aş putea s-o las pur şi simplu undeva, în centrul oraşului, oriunde-n primul sector. Nu, îmi spun. I-am dat lui Bela cuvântul meu.

Vei fi singur-singurel pe lume, mi-a spus tata. Iar eu în gând mi-am zis: abia aştept. Eram tânărul bărbat preocupat de libertate. Dar nu spuneam nimic. Şi pentru că nu spuneam nimic, pe tata-l cuprindea neliniştea. El îşi consumase ultimul cartuş, iar eu mă dădeam atât de puţin impresionat. Tăceam, iar tăcerea mea-i spunea că pierduse definitiv. Dac-aş fi spus ceva, indiferent ce, atunci poate c-ar fi avut ocazia să mai intervină o dată sau poate c-ar fi putut să-şi facă alt plan de atac. Eu însă tăceam, astfel încât nu ştia de unde ar putea să mă mai apuce.

Stăteam la curbura râului, până la care duminica mai făceam câte-o plimbare, atunci când eram în vizită acasă. La cotul ascuţit. Mereu doar noi doi, bărbaţii, niciodată împreună cu mama. La cotul ascuţit râul îşi schimba cursul an de an. Aici râul muşca nestăvilit din mal, smulgea pământul de sub rădăcinile copacilor. Sălciile atârnau pe jumătate-n aer, de parc-ar fi vrut să-şi ia zborul.

În discuţia noastră însă era vorba, ca şi-n multe alte dăţi, de faptul c-ar trebui să mă-nsor. Să mă-nsor şi să fac copii. Să am grijă să existe urmaşi. În definitiv, eram singurul fiu al familiei. Un al doilea copil n-a fost posibil, după naşterea mea complicată la clinică. Odată, tata mi s-a destăinuit că atunci pentru el ar fi contat mai ales supravieţuirea mamei. Supravieţuirea mamei ar fi avut pentru el întâietate în faţa supravieţuirii mele, în faţa supravieţuirii copilului. îi fusese vizibil greu să-mi spună asta, şi-n urechile mele asta suna ca o mărturisire, ceva de care el dorea să scape şi cu care eu, la rândul meu, n-aveam ce face.

Plimbarea avea ceva dintr-un ritual. Când veneam sâmbăta acasă de la oraş, tata mă aştepta la gară şi încă pe drum spre casa noastră întreba:

— Mergem mâine la râu?

Asta a fost înainte s-o întâlnesc pe Monika. Eu făceam pe studentul destupat care era pe cale să termine facultatea şi mă pronunţam împotriva căsătoriei şi-a copiilor. Chiar şi în faţa părinţilor.

În plimbările sau drumeţiile astea pe care le făceam până la râu, timp în care mama pregătea, pe baza reţetelor străbunicului John, o masă festivă, tata încercase tot ce se putea ca să mă convingă de sarcina ce-mi revenea ca ultim vlăstar al familiei, cum sublinia el. Familia o să se stingă, numele de Zillich se va pierde. Şi cum toate astea nu foloseau la nimic, îi veni ideea să mă prindă-n egoismul de care mă bănuia. Dacă tot nu puteam fi câştigat pentru cauza superioară a interesului neamului nostru, atunci voia să-mi explice el mie, flăcăului cu caş la gură, ce mă aştepta după ce ei, părinţii mei, şi toţi ceilalţi vor fi morţi. Singur pe lume voi fi atunci. Nu numai fără copii, ci şi fără rude, fără familie, pe scurt singur cuc. Vorbea asemenea tatălui care-i are de transmis fiului adult poveţe importante pentru viaţă.

Eu însă-i ziceam Karl, în astfel de momente îi foloseam prenumele. „Dar, Karl…”, ziceam.

Probabil că încă de pe atunci îi păream, în încăpăţânarea mea, sărit de pe fix. Tăceam. Şi n-o făceam doar din raţiuni tactice. Tăceam pur şi simplu. Ce-aş fi putut oare să-i spun? „îmi place să fiu singur” sau ceva pe-acolo? N-ar fi fost decât o provocare ieftină, iar eu nu urmăream niciun fel de provocare. Aveam o relaţie bună cu tata, cu părinţii mei. Ei îmi lăsau spaţiul meu de libertate foarte de timpuriu, iar eu puteam să dau curs pasiunilor mele de adolescent, să port plete şi să-i ascult pe Stones fără a-i amărî.

— Am plecat atunci la Budapesta, spune Clara de lângă mine, încă vorbind foarte tare.

— Cine? întreb.

— Cum cine! exclamă ea. Mama şi cu mine. Am plecat la Budapesta. Aveam zece ani când ne-am dus la Budapesta. O altă lume. Budapesta şi Ungaria, astea-s

două lumi diferite. Şi-am rămas la Budapesta.

— Şi tatăl tău?

— Care tată? N-a existat niciun tată. N-a existat decât o mamă, iar acum nu mai există nici ea.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Prea multă dragoste, prea multă *barack*\ zice Clara accentuând apăsat, dar hai să lăsăm astea, prea duc departe.

Seara stăteam cu Willi. Eram colegi de clasă în liceu. De cele mai multe ori căutam la radio muzica noastră. Ascultam muzică beat. *Riff-urile* la chitară ale lui Jimi Hendrix: *All along the watebtower*[2829]. Radioul ne elibera. „O *Lord*”, vocea lui Janis, şi cu toţii erau ca şi morţi. Ceea ce noi nu ştiam încă: erau ca şi morţi. Călăreţi pe furtună, Morrison.

Dansam la chefuri pe ritmurile beat, erau chefuri improvizate la sfârşit de săptămână, în case ţărăneşti. În curte, în grădină, în bucătăria de vară. Mirosul de tomate era peste tot. Mirosul tomatelor şi parfumul fetelor. Parfumul Vestului. Cine avea parfum din Vest, avea rude, rude în Vest, acela trăia sub semnul reîntregirii familiei.

Oamenii din sat dădeau din cap. Tinerii ăştia-au înnebunit. Comuniştii ne iau totul, americanii însă bagă nebunia-n tineret. *I ca*n’t *get no satisfaction*. Şi azi îmi mai sună în ureche.

Timpul nebuniei a trecut la fel ca toate cele, a trecut aşa cum venise. În curând, părinţii mei puteau să fie mândri de ce făceam. În definitiv, eram pe cale să devin inginer. Lissi, croitoreasa, punea mare preţ pe recunoaşterea noului. În ochii ei, toate ţineau cumva de modă, iar noul era, cum s-ar spune, cea mai nouă modă, ultimul răcnet, cum obişnuia să spună.

Această discuţie despre urmaşi cu tata a fost singura disensiune. Dar nici ea n-a dus la ceartă. Nu era decât veşnica încercare de-a mă convinge, de a-mi deschide ochii asupra importanţei chestiunii. Şi a fost mereu o discuţie

28 Palincă de caise.

29 Mereu cu turnul de observaţie alături.

ca-ntre bărbaţi, pe care însă eram convins că tata i-o va relata mamei de fiecare dată cuvânt cu cuvânt. îşi povesteau unul altuia totul, aproape totul. Când îmi aduc aminte de serile din copilăria mea, îi văd în faţa ochilor cum stau întinşi în pat relatându-şi întâmplările zilei. Erau poveştile lor strict personale de „noapte bună”. Poveşti şoptite, din care ajungeau până la mine, al cărui pătuţ era aşezat în celălalt capăt al încăperii, în apropiere de uşă, doar frânturi de vorbe, eu încercând, punându-le cap la cap, să ghicesc povestea dindărătul lor. Câinele din poveste era câinele, dar porcul putea să fie şi vecinul, iar „ea”, ea era-ntotdeauna bunica, Theresia.

Lissi însăşi n-a spus niciodată nimic pe tema întemeierii unei familii. Era mai degrabă interesată de prietenele mele care se tot schimbau şi cu care încerca mereu să se-nţeleagă bine, probabil pentru că o bănuia pe fiecare dintre ele c-ar putea fi aleasa, viitoarea noră. În chestiunea urmaşilor nu se pronunţa, tema aceasta o lăsa pe seama tatălui meu. Care-şi etala simţul familiei cu vizibil zel, lucru pe care nu-l înţelegeam pe-atunci. Abia mult mai târziu i-am găsit o explicaţie în copilăria sa fără mamă, urmată de-o tinereţe petrecută ca soldat, apoi ca prizonier.

Tata căuta o ambianţă potrivită pentru discuţiile între bărbaţi, mereu curbura râului, cotul ascuţit. Era un loc mitic al familiei, în fond: al familiei sale, iar locul acesta avea probabil menirea de-a oferi cadrul propice pentru munca de lămurire. Era întrucâtva teritoriul său.

Căci tata crescuse pe lângă râu, la bunicii săi. La bunicii care deţineau moara de apă, anume cu mult înainte de vremea lu’ tata. Cu toate acestea, tata vorbea tot timpul de moara de apă. În toată copilăria mea a fost mereu vorba de moara aceasta de apă pe care nimeni n-avusese cum s-o vadă. Nici tata, nici surorile sale. Singurii care, practic, puteau trece drept martori ai acestei mori de apă erau bunicii mei, părinţii mamei mele, Theresia şi Bastian. Dar ei nu s-au referit niciodată la chestiunea asta. Bastian nu spunea nimic despre socrii săi din principiu, iar Theresia

nu făcea decât cu mâna câte-un gest a lehamite. Gest pe care-l făcea ori de câte ori îl vedea pe Karl.

Nikolaus Zillich, bunicul tatălui meu, fusese care va să zică morarul, el deţinuse moara de pe râu, iar aceasta se scufundase cu mult timp în urmă, cândva înainte de primul război mondial. A căzut pradă unei ierni dure. S-a răsturnat în urma unei lovituri de gheaţă. Sintagma „lovitură de gheaţă” am cunoscut-o de timpuriu. Era pomenită ori de câte ori era vorba de moară, aşa că, în copilărie, am auzit sintagma „lovitură de gheaţă” la fel de des ca şi cuvântul „moară”.

În iernile grele de dinainte de primul război mondial râul îngheţa, iar la un moment dat, în timpul dezgheţului, când masele de apă creşteau şi se prăvăleau de la munte, din Carpaţii sălbatici ai Transilvaniei la vale, masivele sloiuri de gheaţă înaintau ca nişte plăci de blindaj ce alunecă una peste alta şi striveau tot ce li se punea în calea lor spre Tisa liniştită. Aşa şi Moara Zillich, care a dispărut fără urmă. Cel puţin aşa mi-am închipuit eu treaba.

Când Karl, tatăl meu, trăia lângă râu, moara dispăruse de mult. Karl şi-a petrecut toată copilăria la râu, şi totuşi pentru mine abia de existau dovezi palpabile pentru lucrul acesta. Bunicii tatălui meu muriseră de mult când m-am născut eu. E drept, casa în care locuiseră era încă în picioare, dar fusese modificată şi aparţinea altor oameni. Karl mi-o arăta când treceam pe-acolo. De intrat nu puteam să intrăm. Abia mult mai târziu am putut s-o vizităm, după marile inundaţii din anii şaptezeci, când a trebuit s-o evacueze şi nu mai rămăsese mare lucru din ea. Doar pereţii exteriori care semănau cu un schelet.

Casa se afla în colonia mică de lângă râu, care ţinea ea de sat, dar avea, din cauza distanţei faţă de acesta, propria-i viaţă. Colonia fusese întemeiată de pescari şi morari, dar pescuitul nu mai renta de multă vreme, iar morile de apă le făcuseră loc celor cu motor încă din anii douăzeci. Una singură supravieţuise până la al doilea război mondial. Mai exact, până-n septembrie 1944, când

au venit ruşii. Pentru că ruşii nu le aveau în niciun fel cu morile de apă, apoi se mai şi grăbeau. Erau în general în mare grabă şi deloc interesaţi să rămână mai mult decât era strict necesar în satul nostru. Voiau să ajungă cât mai repede posibil la Berlin. Cel puţin aşa reieşea din filmele sovietice, pe care le puteam vedea când eram mic. Ruşii au împuşcat, care va să zică, niscaiva oameni, au desprins ultima moară de apă din ancorajul ei, crezând că poate fi folosită ca o corabie. Poate chiar li s-a părut că moara de apă-i o corabie. La câte-au povestit oamenii în timpul copilăriei mele despre ruşi, îţi puteai lesne imagina că ruşii au luat moara de apă drept o corabie. Au desprins deci moara de apă din ancorajul ei de la mal şi au vrut să coboare râul pe corabia rechiziţionată, până la Tisa şi spre Berlin. Dar n-au ajuns departe, întrucât există totuşi o diferenţă semnificativă între o moară de apă şi o corabie. Moara de apă s-a răsturnat, iar mai mulţi ruşi care nu ştiau să înoate s-au înecat în ziua aceea din septembrie ’44 în râul nostru. Şi-au găsit moartea ca eroi pentru cauza lui Stalin.

Locuitorii coloniei de lângă râu n-aveau pe timpul copilăriei mele un renume tocmai bun. Celor din sat le trezeau suspiciuni, se spunea c-ar fura de pe câmp.

Colonia de lângă râu era aşezată în lunca dintre mal şi dig. Digul a fost construit în secolul al XIX-lea, el mai apără şi astăzi în mod sistematic satele din zonă împotriva inundaţiilor. Nu şi pe locuitorii din colonie. Aceştia trăiau în faţa digului şi nu în spatele lui, ca noi. De parc-ar fi fost nişte oameni temerari din cale afară, aşa se comportau, şi luau asupra lor necazurile pricinuite de inundaţii cu un calm care nu putea decât să le pară suspect celor ce trăiau în spatele digului.

Casele coloniştilor au fost ridicate după modelul construcţiilor tradiţionale uşoare. Pereţii erau dintr-o schelă împletită din nuiele de salcie, umplută cu lut. Când se apropia apa mare, locuitorii-şi cărau lucrurile din casă în pod şi sperau ca schela casei să reziste şi de data asta puhoaielor de apă. Care apă muşca din pereţi, spăla lutul

din ei, iar după aceea schela rezistentă de lemn putea fi din nou îmbrăcată. În ochii noştri, ai locuitorilor din sat, astea nu erau case adevărate, cu atât mai mult cu cât se aflau pe domeniul statului. Locuitorii coloniei de lângă râu nu deţineau niciun fel de pământ. Terenul li se dăduse în arendă pe viaţă, aparţinea însă în continuare comunei.

Oamenii de la râu treceau deci pentru noi, cei din sat, drept un fel de coate-goale, iar un coate-goale era, în ochii Theresiei, şi taică-meu. Nu rata nicio ocazie să-i amintească asta. Era una dintre convingerile ei de bază, anume că ginerele ei era un coate-goale şi că n-o să priceapă cât o trăi ea cum de s-a putut îndrăgosti mama de acest coate-goale. Dar şi mai puţin putea să priceapă faptul că această dragoste a mamei a durat decenii de-a rândul. Theresia dădea de fiecare dată mirată din cap când ajungea la chestiunea în cauză.

Karl îi părea profund suspect. În toată viaţa acestui bărbat, nimic nu era-n ordine. Crescuse la bunici, deci n-avea o familie ca lumea. De fapt, deloc diferit de cazul Theresiei. Dar comparaţia asta n-o făcea niciodată. De menţionat e că tata a crescut la bunici pentru că mama lui a murit foarte devreme, când a adus un copil mort pe lume. A lăsat în urmă trei copii. În afară de Karl, două fiice. O astfel de moarte nu era un caz rar în anii douăzeci, mă asigura mama.

Karl aproape că nu vorbea despre circumstanţele familiei sale. Tot ce ştiu despre ea, ştiu de fapt de la Lissi, mama mea. Karl se rezuma la poveştile sale din copilăria petrecută la bunici, în rest păstra în mare măsură tăcerea. Abia mai târziu, Lissi a umplut, pas cu pas, lacunele. Lui Karl îi plăcea să spună poveşti cu aventurile, cu poznele din copilărie şi din tinereţe, toată viaţa şi-o povestea ca pe o suită de aventuri, şi când mama-l auzea, nu zicea decât: „Iar îi împuiezi copilului capul cu născocirile tale?” N-o făcea niciodată cu reproş, de cele mai multe ori râzând.

Simt mâna Clarei în ceafă. Degetele ei îmi caută vertebrele gâtului, unghiile mi se adâncesc pentru o clipă în piele. Faţa ei e aproape de-a mea, o văd la propriu şi

simultan în oglindă. Şi-a scos căştile.

— Hai să părăsim autostrada la următoarea ieşire, acolo-i un *csdrda*[30], zice.

— Bine, mă aud spunând.

— Nu ţi-e foame?

— Ba da.

Îşi ţine mâna în continuare-n ceafa mea, priveşte înainte, pe carosabil.

— Aici, exclamă, arătând cu dreapta spre indicator.

Părăsesc autostrada. După câteva minute ajungem la gospodăria ţărănească. *Pirosebkaland*. Toate sunt din lemn şi vopsite în motive folclorice. Şi într-un fel sau altul, sub formă de inimă. Ungaria-i centrul secret al kitsch-ului european. Cel mai repede poţi să constaţi asta pe *Vaci utca* din Budapesta.

— Nu-i minunat? exclamă Clara, apoi aleargă înaintea mea şi face-o piruetă. Se opreşte-n faţa mea şi mă sărută sănătos pe gură.

Ne aşezăm la una dintre mesele masiv-rustice. Cei mai mulţi oaspeţi din jur par să fie nemţi şi austrieci. Le strigă chelneriţelor comenzile peste curte: „O halbă fainã şi proaspătă!” îşi însoţesc comanda cu gesticulaţii ample, de parcă s-ar teme că fetele nu le înţeleg germana. Acestea rămân calme, au totul sub control. Iar germana de adă-o-bere le este mai mult decât familiară.

Când zâmbind, când râzând „pe sub mustaţă”, aleargă în rochiile lor populare cusute-n alb, în verde sau roşu, de colo-colo între mese, bar şi bucătărie. O blondă cu faţă drăguţă ne aduce meniurile. Se opreşte-n faţa noastră, apoi spune brusc:

— Clara, ce surpriză!

Clara-şi ridică privirea, îşi scoate ochelarii, sare-n sus.

Cele două femei se-mbrăţişează.

Vorbesc în ungureşte şi o fac atât de repede, încât nu pricep mai nimic.

Apoi Clara se-ntoarce către mine şi spune pe

30 Han, restaurant rustic.

nemţeşte:

— El e Werner. Iar ea, arătând spre chelneriţa care mă măsoară din priviri zâmbind, e Ildiko.

Chelneriţa confirmă dând din cap.

— Alegeţi-vă ceva fain. Bucătarul nostru-i bun de bun. Ce beţi?

Clara comandă o Cola, eu o bere.

Ildiko se grăbeşte spre bar, iar Clara zice:

— Ildiko este o veche prietenă. Am mers la şcoală-mpreună. Sunt câţiva ani buni de când lucrează aici.

Acum, Ildiko ne aduce băuturile, iar cele două femei vorbesc din nou ungureşte. Prind cuvinte răzleţe: *ember*, om, *penz*, bani, *gyerekek*, copii, *boldogsâg*, fericire.

Ildiko notează comenzile la mâncare. După un sfert de oră, toate-s pe masă. Mâncăm încet, tăcuţi. Clara poartă ochelari de soare. După-amiaza de septembrie răspândeşte o linişte greu de descris. „Vara babelor”, mă gândesc. Văd plutind în aer funigei. Sunt în Ungaria, departe de mine, iar în faţa mea stă Clara, despre care nu ştiu nimic, aproape nimic, şi totuşi mult prea mult. Iar ea, ce ştie ea despre mine? Exceptând curiozitatea mea, exceptând instinctul meu bărbătesc nemărginit. Prostituată şi client, femeie tânără, bărbat mai în vârstă. Cupluri de cinema, fantezii. Suntem extrem de politicoşi unul faţă de celălalt, pentru că în afară de asta nu există nimic cu temei între noi.

Ildiko mai vine o dată la masă, îi arată Clarei nişte fotografii. Fotografii cu un copil mic. Clara se arată încântată.

Privirea mea alunecă de la pozele cu copilul la călăreţii care-nconjoară *csărda*-ul agale-n trap, îmbrăcaţi în straiele sălbatice de secol XIX, de parcă fiecare dintre ei ar fi Rozsa Sândor în persoană, rebelul pe care

Kossuth l-a primit în 1848 în armata revoluţiei, ca apoi să-l izgonească pentru că tovarăşii lui Rozsa nu se puteau abţine de la jafuri.

Când pornim, Clara-şi ia rămas bun cu o îmbrăţişare de la Ildiko. Ildiko îmi dă mâna şi-mi spune:

— Clara-i un om bun, ai grijă de ea.

— Ildiko, *kerem*, te rog! intervine Clara protestând.

Stăm de-acum în maşina mea, am pornit motorul, dau să demarez, când Clara zice:

— Are un copil de doi ani. Tipul ei a şters-o. Încă de-acum o jumătate de an. Mai bine rămânea la Budapesta. Le era dragă bărbaţilor.

Las maşina s-o ia din loc, cu roţile scrâşnind.

Clara mă priveşte.

— Încet, zice, avem timp.

După moartea soţiei sale, tatăl lui Karl şi-a găsit o văduvă cu patru copii, iar Karl a ajuns la bunicii de lângă râu. „L-au îndepărtat”, obişnuia să spună Theresia.

Despre Michael, tatăl lui Karl, abia dacă ştiu ceva. Şi-a câştigat existenţa proprie şi pe a familiei sale ca morar la o moară cu motor din sat, iar apoi cu o brutărie. Ca adolescent, tata trebuia să pună şi el mâna la brutărie, munca începea în toiul nopţii. Am şi acum în faţa ochilor mereu aceste ore noptatice de sculare şi de lucru, de care vorbea Karl. La un moment dat, acest sculat şi muncit noaptea s-a oprit, pentru că tata a-ncetat să mai povestească de el. Relatările s-au oprit brusc. Şi nu ştiu nici în ziua de azi cum s-a terminat pentru familie episodul cu brutăria.

Mi-e greu să-l numesc pe bărbatul străin şi mort bunic, doar nu l-am cunoscut. A murit în anii cincizeci în Austria. De inimă rea, cum se spunea. Michael Zillich a fugit în septembrie 1944, împreună cu cea de-a doua soţie, asemenea majorităţii locuitorilor germani din sat, odată cu retragerea *Wehrmacht*-ului din faţa ruşilor şi-a naufragiat undeva-n Austria Superioară. După război, a rămas în Austria. De la el nu am nimic în afară de-o scrisoare din anii cincizeci, adresată lui Karl. Tata mi-a făcut cândva cadou această scrisoare. Aşa cum faci cadou, cum transmiţi o bucată din moştenire. Nu ştiu însă ce scrie-n scrisoarea asta, pentru că scrisoarea-i scrisă-n *Siitterlin*, în grafia gotică, cum se spunea-n familie, iar eu nu pot citi acest manuscris gotic. N-am pus niciodată pe cineva să-mi

citească, să-mi descifreze această scrisoare, habar n-am de ce. Am păstrat-o însă şi după moartea lui Karl. Ca pe moştenire mută. Sărăntocii lasă-n urma lor sfaturi bune, mă gândesc. Avem aici de-a face cu poveţe acoperite. Cu un secret.

Michael rămăsese cu cea de-a doua soţie şi cu copiii acesteia în Austria. Prin asta părea să fi renunţat la copiii săi din prima căsătorie. Amănunte nu se cunosc despre treaba asta. În plus, între copiii săi adulţi şi el se lăsase Cortina de Fier. Michael a fost înmormântat în Austria de cea de-a doua soţie şi copiii ei. Şi la un moment dat, după ce şi cea de-a doua soţie murise şi expirase perioada pentru care se plătise, copiii celei de-a doua soţii au renunţat la locul de veci. Care va să zică, bunicul meu nu mai are de multă vreme un loc de veci în Austria.

Nici măcar nu ştiu cum arătase. Nu-mi amintesc de nicio poză de-a lui, şi-nclin să cred că-n albumul de familie nici nu exista vreo fotografie, dar nu vreau acum musai să afirm lucrul acesta. Amintirea te-nşală tocmai în chestiunile simple. Îmbătrânind, am putut adesea constata treaba asta.

Foarte limpede îmi amintesc, în schimb, de-o fotografie cu bunicul lui Karl. De fapt, e vorba de două fotografii care au legătură cu el. Deşi-ntr-a doua nici măcar nu poate fi văzut. În fotografia asta poate fi văzut doar un peşte uriaş, un somn atârnat de-un copac. Acest peşte ar fi fost prins de străbunicul meu Nikolaus, în anii douăzeci înе-ar mai fi existat în râul nostru, în Mureş, astfel de peşti mari. Lucru de neimaginat astăzi şi, dacă n-ar exista poza, aş fi considerat povestea o născocire de-a lui Karl, mai ales că mama, în felul ei blând, dar în acelaşi timp şi dispreţuitor, îl tot numea un născocitor. Nicicând n-am mai auzit pe cineva pronunţând cuvântul „născocitor” cu atâta desconsiderare.

Într-o altă fotografie, Nikolaus era pozat lângă soţia sa şi înconjurat de mai mulţi nepoţi. Purta o cămaşă albă de in una oarecum tradiţională, aşa cum aveau ţăranii din regiune pe la 1900, din mijlocul feţei îţi sărea în ochi una

dintre acele uriaşe mustăţi maghiare, iar pe cap avea, dată mult în spate, o pălărie de paie. În mâna însă ţinea, şi asta-i de fapt chestia ciudată cu poza asta, o bucată de pâine, din care tocmai tăia cu un briceag. Gestul acesta îmi amintea de acela al ţăranilor când făceau pauza de prânz pe câmp.

Nepoţii din fotografie erau Karl şi cele două surori ale lui, Bärbel şi Lisbeth. Lisbeth a murit de tânără, Bärbel a avut o soartă grea. Când venea vorba de ea, se vorbea mereu de greaua ei soartă.

Lisbeth, cea care a murit de tânără, ar fi suferit de-o boală incurabilă. Se vorbea puţin despre ea. Theresia o pomenea, dar mereu doar datorită acelei boli misterioase care nu era nicicând numită mai îndeaproape, însă mereu considerată drept incurabilă, cel puţin de către Theresia. Şi până şi această boală incurabilă era în ochii Theresiei un alt argument împotriva familiei tatălui meu şi, în consecinţă, împotriva lui tata însuşi. Această boală incurabilă de care a suferit sora de mult decedată a lui Karl apăsa ca o ameninţare asupra familiei noastre. Căci *incurabil* însemna şi *ereditar*, iar Theresia voia prin asta să sublinieze pericolul la care Karl ar fi expus familia noastră – cum ar veni: din neglijenţă – căsătorindu-se cu mama; iar reproşul de nechibzuinţă: se adresa tacit şi lui Lissi. În ochii Theresiei, aceasta chiar ar fi pus în pericol naşterea mea, căci cine putea şti când şi unde, în ce spiţă, cum sublinia Theresia – pentru ea, „spiţă” însemna generaţie – va erupe din nou misterioasa boală incurabilă. „Ce vină are sărmanul copil?”, mai adăuga ea. Sărmanul copil, acela eram eu.

Alţii însă aveau, în ochii ei, vina lor şi erau cât se poate de răspunzători. Printre principalii responsabili de aceste neglijenţe şi de alte uneltiri necircumscrise mai îndeaproape, care sfârşesc de obicei prin a atrage după ele pedeapsa Domnului, se număra, din motive inexplicabile pentru mine, şi Nikolaus Zillich, bunicul lui Karl, pe care ea nu contenea să-l descrie drept împopoţonatul purtător de baston, cum trecea el duminica, venind dinspre râu, pe

lângă casa noastră, care era ultima de la marginea satului – sau prima la intrarea-n sat, depinde de perspectivă – păşind agale spre centrul satului. împopoţonarea lui şi mersul agale mi se păreau mie, copilului, datorită modului în care obişnuia să le înfăţişeze Theresia, ca un fel de crimă. Bărbatul acesta trebuia să fie un criminal, îmi dicta fantezia mea de copil, iar crimele sale trebuiau să aibă de-a face cumva cu boala incurabilă a surorii Lisbeth şi cu moartea ei timpurie. În mod regulat, Theresia obişnuia să se enerveze peste măsură atunci când descria excursia de duminică a bărbatului. Mult mai târziu şi mai degrabă întâmplător am aflat că omul se ducea la crâşmă şi apoi la muieri. La femeile uşuratice din sat. Deşi-şi avea acasă soţia şi nepoţii şi tot felul de probleme, el şi-ar fi cheltuit banii duminică de duminică pe la muieri.

În ochii Theresiei, acest bărbat n-avea simţul familiei. Iar pentru lipsa acestui simţ îşi primise el pedeapsa, cum zicea ea uneori. Dar nu se referea atât la boala incurabilă de care suferise Lisbeth, cât mai ales la soarta lui ulterioară: faptul că a murit la căminul de bătrâni, care pe atunci în sat se numea „casa săracilor” şi căruia Theresia nu-i spunea altfel decât „casa săracilor”. Căci la casa săracilor nu ajungea decât cel care n-avea familie sau de care familia nu putea sau nu dorea să aibă grijă. Iar în viziunea bunicii mele, aceste cauze se întruneau în cazul lui Nikolaus Zillich.

De la Lisbeth cea de tânără decedată exista o fotografie în albumul de familie, dar această fotografie era, în mod ciudat, lipsită de caracteristici. E poză-portret, şi nu poţi extrage mai nimic din ea. Oricum, în albumul nostru de familie fotografiile din familia tatălui meu erau reprezentate cu zgârcenie, duceau o existenţă marginală. O parte dintre ele nici măcar nu fuseseră lipite-n album. De parcă se socotea că ar putea fi îndepărtate oricând şi n-ar avea rost să te oboseşti să le lipeşti în album. Numărul mic al acestor poze se mai explica şi prin faptul că tata ar fi lipsit prea multă vreme din sânul familiei sale, în total mai mult de-un deceniu, timp în care tatăl său s-a refugiat

cu cea de-a doua soţie-n Austria, astfel încât multe lucruri s-au pierdut, iar altele n-au mai ajuns la tatăl meu, rămânând în Austria, la Michael, sau la cealaltă soră, la Bärbel.

Printre fotografiile nelipite-n album exista şi una care înfăţişa un bărbat într-un costum din anii treizeci, vizibil la modă. Bătător la ochi de elegant, cum numai oamenii săraci se-mbracă după ce au făcut cumva mulţi bani. Cărora întâmplarea le umpluse cumva portmoneul. Nu ştiu cum de se găsea această poză-n album. Nimeni din familie n-a pomenit vreodată de acest bărbat, nimeni nu părea să-l fi cunoscut sau să fi avut de-a face cu el. Era vorba, am aflat de la mama, de soţul celei care a murit atât de tânără, şi-ar fi găsit moartea la Bucureşti, în timpul bombardamentelor americane. Probabil că această fotografie era privită ca o parte dintr-o moştenire simbolică rămasă de la sora moartă a tatălui meu.

Asta-i tot ce-a lăsat în urmă cea care a murit atât de tânără. Cealaltă soră a tatii, cea mai în vârstă, supravieţuitoare, locuia tot în satul nostru, dar în capătul opus. Şi asta era hăt departe. Între cele două case se-ntindea jumătate din satul în care oamenii intrau şi din care ieşeau cu ale lor prenume, cu nume de familie şi porecle. Dar cum atâţia dintre ei mureau la vârste fragede, de copii ori de tineri, se vorbea cu destul calm de copiii decedaţi ori de cei care-au supravieţuit. Decedaţii şi supravieţuitorii.

— Nu mai e mult până la graniţă. E vocea de lângă mine, vocea Clarei. Ai actele la-ndemână?

Bag dreapta-n buzunarul hainei, scot paşaportul german, îl pun în faţa mea. Clara-l adaugă pe-al ei, unguresc.

— Ca să meargă mai repede, zice. Degetele ei se plimbă din nou pe ceafa mea.

— Dacă tipul întreabă ceva, spune ea pe-un ton pragmatic, sunt prietena ta. Ne-am cunoscut la Budapesta şi-acum mergem în Germania.

— Am înţeles, răspund şi-mi ordon un zâmbet.

Suntem la trecerea de frontieră. Înaintăm încet, dar nu-i niciun ambuteiaj. Celor mai mulţi li se face semn cu mâna să treacă. Cu două maşini în faţa noastră, un automobil trebuie să tragă pe dreapta, are număr străin.

— Ucraineni, spune Clara. Ca şi cum asta ar explica totul.

Ajungem la barieră. Fără să ne arunce vreo privire, funcţionarul vamal ungur ne face semn cu mâna să trecem. Gestul său scurt pesemne că vrea să spună: afară, afară toate.

Pe partea austriacă stau doi bărbaţi în uniformă. Unul le indică maşinilor să înainteze la pas, celălalt se apleacă, aruncă o privire-n interior. Automobilul din faţa noastră, cu număr unguresc, este oprit pentru o clipă, tipul se uită-n paşapoarte.

Apoi e rândul nostru. Am coborât geamul. Faţa sa e foarte aproape de nasul meu. Mă priveşte, o vede pe Clara, rânjeşte, îşi retrage faţa şi strigă: „Drum bun!”

Cretinule, zic în gând. I-ar plăcea şi lui să aibă aşa o femeie-n maşină. Dar pentru o clipă trebuie să recunosc că mi-ar fi plăcut totuşi să mă explic. Să relatez cum stau cu adevărat lucrurile. Cine-i de fapt cretinul în toată povestea asta?

Ţine-i partea prietenei tale prostituate, mă-ndemn în gând. Şi parc-aş auzi-o pe Theresia murmurând: „Vezi că o s-ajungi ca bătrânul Zillich”.

— Suntem în Austria, spune veselă Clara, în timp ce-şi bagă paşaportul înapoi în poşetă. Nu mai e mult până la Viena.

Satul fusese ridicat pe şi în jurul unui deal, casele erau înşirate de-a lungul unor străzi neregulate. Dealul era într-atâta de acoperit de clădiri şi avea o înălţime atât de mică, încât nici nu-l mai percepeai ca atare, însemnătatea sa ca deal era mai mult una istorică, o chestiune pentru cronicarii satului. Iniţial, localitatea s-ar fi aflat în vale, deci la şes, cu toate că şi acesta abia de putea fi perceput ca vale. Din cauza pericolului de inundaţii, satul ar fi fost însă mutat pe deal. De atunci a trecut multă vreme şi abia

de-şi mai aminteşte cineva de asta. În orice caz, conform cunoştinţelor mele de istorie, satul este, în aşezarea sa, atipic. Cele mai multe sate bănăţene sunt sate cu străzi drepte, concepute pe planşeta de desen din Viena.

Ioo

Când locuiai, asemenea nouă, la capătul satului, te aflai la poalele dealului. Locuiai jos, cum ar veni, şi trăiai, cel puţin teoretic, într-o zonă expusă pericolelor. O singură dată s-a ajuns la concretizarea acestor pericole, anume la marile inundaţii din anii şaptezeci, când digul ce apăra satul era pe cale să se rupă.

Dar digul construit cândva pe timpul Austro-Ungariei a rezistat puhoaielor de apă şi-n anii şaptezeci. Comuniştii au vrut de fapt să-l dărâme, făcându-şi socoteala cât teren arabil ar putea să câştige astfel. Asta a fost în anii de-nceput, pe vremea când mai trăia tătucul Stalin, când orice analfabet putea să devină primar. Lui tata îi plăcea să amintească de treaba asta când ne plimbam pe dig. Pentru el, până şi cele mai rele întâmplări erau subiectul unor anecdote amuzante. În relatările sale, toate se transformau într-o glumă blândă. Cunoştea toţi oamenii din sat, îi saluta pe toţi şi era salutat de toţi când ne plimbam. Spre deosebire de taică-meu, eu nu cunoşteam pe nimeni în sat. Asta probabil din cauza faptului c-am plecat de timpuriu. Dar nici câtă vreme am trăit în sat, aproape că nu cunoşteam pe nimeni. Casa noastră de la marginea satului avea o poziţie ideală pentru cel care nu dorea să fie expus tot timpul sătenilor. Până şi de serbările satului putea să te doară undeva. În cel mai bun caz auzeai muzica fanfarei care, adusă de vânt, părea un spectacol al naturii. Muzica de alămuri.

Tata salută un bărbat mai în vârstă, care arăta destul de prăpădit şi spuse: „Ăsta a fost primarul acela, de care ţi-am povestit. Care a vrut să dărâme digul. Ăsta a fost”. Tata vorbise îngândurat, nici cu ironie, nici cu satisfacţie. îl salutase pe om, dar nu intrase în vorbă cu el. Iar eu mă uitam în urma bărbatului care se-ndepărta încet şi pe care comuniştii-l făcuseră cândva primar, şi-l vedeam

îndepărtându-se abătut, ca sub povara unei mari vini, iar vina era de-a fi fost primarul comuniştilor.

IOI

de-a fi ocupat funcţia aceea care nu i se cuvenea, de a fi preluat-o cu aroganţa comunismului şi de-a se fi umplut implacabil de ridicol. Şi de-a trebui să suporte acest ridicol până la capătul vieţii. Asta a fost pedeapsa dură a satului. Aceasta era puterea comunităţii. Ochiul tăcut al Domnului. Ochiul chinuitor.

Sora lui tata se numea Barbara. I se spunea Bärbel. Bärbel trăia la celălalt capăt al satului şi trăia de asemenea jos, la poalele dealului, dar pe partea opusă. Sus, pe străzile de pe deal, unde se afla şi centrul, trăiau cei avuţi, mai exact: urmaşii celor avuţi, întrucât averea le fusese de mult luată de către comunişti. Astfel că nu mai era decât una simbolică, dar ei ţineau cont de fosta avere până şi-n politica de căsătorii. Cei avuţi erau numiţi în familia noastră ţărani. Asta însemna că înainte de război deţinuseră, iar după război nu mai deţineau pământ. Erau însă-n continuare ţărani şi aşa se şi numeau între ei. Uneori se mai adăuga câte-un adjectiv şi se vorbea de-un ţăran bogat. Iar aceştia, conform tezei mamei mele, nu s-ar căsători decât între ei.

Dar de-acum trecuseră două decenii de când nu mai aveau pământ şi se mai duceau doar simbolic pe pământul lor, care de multă vreme fusese expropriat şi devenise parte a C.A.P.-ului. Munceau de mult pe aşa-zisul teren al cooperativei, care nu le aparţinea nici lor, nici altcuiva, şi-şi socoteau unul altuia suprafeţele care încă le aparţineau din punct de vedere simbolic, deoarece comunismul, nu-i aşa, n-avea niciun fel de legitimitate, pusese mâna pe putere prin forţă şi la ordinul ruşilor şi urma s-o piardă din nou, pentru că lucrurile nu puteau să continue veşnic aşa, această nedreptate strigătoare la cer pur şi simplu nu putea să dăinuie. Trebuia doar să ai răbdare, să stai şi s-aştepţi să se consume cumva comunismul, pe urmă-ţi vei primi înapoi proprietăţile, aşa că pur şi simplu trebuia cultivată-n continuare ideea de proprietate, şi de aceea era

importantă şi o politică de căsătorii fără fisuri, pentru că tot ce momentan nu era decât simbolic va deveni cândva din nou realitate. Nu trebuia decât să-ţi imprimi cu tărie proprietatea-n memorie.

Noi eram o familie de meşteşugari. Mereu sublinia mama lucrul acesta. Şi cu asta se crea o distanţă între noi şi aşa-numiţii ţărani. Şi era o distanţă şi între noi şi Bärbel, care, ce-i drept, provenea şi ea dintr-o familie de meşteşugari, dar lucra la C.A.P. Cu toate însă că lucra pe câmp, nu era considerată ţărancă, pentru că înainte de război nu deţinuse cine ştie ce pământ şi n-avea, ca urmare, nici cum să facă socoteli simbolice, de exemplu în vederea aranjării unei căsătorii pentru fiică-sa, Marie. Era lucrătoare pe câmp pentru că nu ştia să facă altceva şi pentru că nemţii nu contau nicicum în anii aceia de după război; bărbatul ei, meşteşugarul, murise, fusese dat dispărut, căzuse undeva în Crimeea, în orice caz, nu mai trăia. După douăzeci de ani nu se mai întoarce nimeni şi în niciun caz din Rusia.

Bärbel n-avea după război decât casa ei, şi nici asta nu fusese, timp de zece ani, cu adevărat a ei, pentru că noi, nemţii, n-am avut, timp de zece ani, niciun drept asupra caselor noastre; în cel mai bun caz, dacă nu fuseseră prea mari şi noi nu prea bogaţi şi nu puneam astfel în pericol prin fosta noastră bogăţie puterea populară a românilor, aveam voie să stăm în continuare-n ele. Timp de zece ani, până ce ne-au aparţinut din nou.

Bärbel locuia deci împreună cu fiică-sa în casa care era şi nu era a ei şi lucra, neavând nimic, pe câmpurile C.A.P.-ului, la fel ca şi fiică-sa, Marie. Faptul însă că muncea la câmp crea această distanţă dintre noi şi ea. Pentru că noi ne consideram meşteşugari. Iar meşteşugarii nu munceau la câmp. Bunicul meu, bunică-mea, mama şi într-un fel şi tata, morarul, care lucra el la moara de stat, dar pe vremuri, în lumea adevărată, şi morăritul fusese o meserie.

Comuniştii aveau o relaţie ambivalenţă cu meşteşugarii. Pe de-o parte-i vedeau ca pe predecesorii

muncitorimii, ai clasei muncitoare, pe de alta, meseria era istoric depăşită. În ochii comuniştilor, aceste rămăşiţe istorice de meşteşugari, de vreme ce tot mai existau încă şi nu puteau fi toţi împuşcaţi, trebuiau să intre-n aşa-zisele cooperative meşteşugăreşti. Acestea erau nişte ateliere mai mari pe care, la nevoie, le puteai subsuma fabricilor, şi astfel comuniştii obsedaţi de industrie erau mulţumiţi, mai ales că puteau de-acum să-i considere pe aceşti foşti meseriaşi drept muncitori, drept oameni ai muncii. Şi cu asta chestiunea era rezolvată pentru comunişti.

Dar pe cât de puţin pricepeau din toate cele, tot pe atât de puţin îi înţelegeau comuniştii pe meşteşugari. Condiţia de bază a meseriei era în definitiv independenţa. Niciun meşteşugar nu se lăsa transformat benevol într-un salahor. Meseria se caracteriza în primul rând prin libertate. Nici Bastian, nici Lissi nu puteau fi convinşi să intre într-o cooperativă. Încăpăţânaţi, şi-au păstrat independenţa chiar şi în cele mai neplăcute circumstanţe şi în ciuda necontenitelor şicane ale comuniştilor, care, de vreme ce aveau legea-n mână, evident că aveau toate atuurile de partea lor. Cu persistenţă încercau, cu fiecare nouă hotărâre, să-i convingă pe cei rămaşi independenţi de faptul că situaţia lor era lipsită de orice perspectivă.

Dar nici aşa n-au realizat mare lucru. Abia când au ridicat impozitele atât de mult încât depăşeau valoarea casei noastre, Lissi şi Bastian au renunţat, dar nicidecum ca să intre-n aşa-numita cooperativă. Au renunţat în mod oficial la meserie, s-au scos din acte şi-au lucrat în continuare la negru. La fel ca jumătate din sat.

Tata, la rândul lui, provenea el dintr-o familie de meşteşugari, dar nu mai era un meşteşugar adevărat, întrucât lucra într-o moară de stat. Familia de meşteşugari a tatălui meu Karl nu-şi pierduse, dacă e să fim exacţi, statutul odată cu preluarea puterii de către comunişti, pentru că membrii ei nu mai erau meseriaşi adevăraţi încă de când a dispărut moara de apă, de vreme ce până şi tatăl lui Karl nu-şi mai exercita meseria de sine stătător, ci-şi câştiga existenţa lucrând la alţii. Aşa că taică-meu nu mai

avea cum să moştenească un meşteşug propriu. A mai putut el să înveţe şi să practice meseria tradiţională a familiei, dar n-a mai putut s-o practice ca meşteşug independent. De aceea el nu mai era în ochii familiei noastre şi mai ales în cei ai Theresiei un meşteşugar adevărat. Atâta doar, că mai putea să se mândrească cu titlul unei meserii şi să se scuze cu preluarea puterii de către comunişti, dar Theresia nu accepta această scuză de-adevăratelea, pentru că nu-l credea în stare să-şi fi practicat independent propria meserie, chiar dacă n-ar fi ajuns la putere comuniştii. În ochii ei, pentru asta-i lipseau practic toate premisele. Pentru ea, el nu era doar un coate-goale, ci şi un fluşturatic pe care-l caracteriza o necontenită lăudăroşenie.

Pe Bärbel o vedeam rar. De fapt, doar cu ocazia marilor sărbători ale satului, în zilele de onomastică şi de Paşti, de Crăciun şi eventual de Anul Nou. Astea erau zilele oficiale de întâlnire cu sora tatălui meu. În cazurile acestea venea cu fiică-sa, Marie, şedeau la noi în casă şi vorbeau de munca lor la câmp. De cele mai multe ori vorbea Bärbel, iar mama dădea ochii peste cap, de parc-ar fi vrut să spună de fiecare dată: da' nu pleacă odată, da' nu se mai opreşte odată? Pe mama o deranjau aceste vizite făcute de Bärbel şi Marie. Sublinia însă mereu că n-ar avea nimic cu Marie. Iar ce putea să aibă cu Bärbel, asta n-am priceput-o niciodată de-adevăratelea. Trebuie să aibă cumva legătură cu nunta. Cu nunta lui Lissi şi a lui Karl. Dar cum anume, asta n-o ştiu nici în ziua de azi. Pentru că până şi bunică-mea, căreia de-altfel îi plăcea să mă iniţieze-n tainele familiei noastre, mai ales când avea ocazia să-şi consolideze propriile păreri, era zgârcită-n vorbe în chestiunea asta.

Pentru Lissi şi Theresia, casa lui Bärbel era teren inamic, fiind, de-altfel, una dintre puţinele chestiuni faţă de care cele două femei aveau aceeaşi părere. Iar de terenul inamic aparţinea în cele din urmă şi Marie, deci vară-mea, cu toate că abia dacă spunea ceva. Dar cu timpul a fost asimilată tot mai mult cu acest teren inamic.

Cel târziu din momentul în care a ieşit la iveală că suferă de-o boală incurabilă. După ce a izbucnit această boală incurabilă şi Marie a trebuit să petreacă o vreme la spitalul de boli nervoase, numit în cuvintele Theresiei „casa de nebuni”, ea a fost scoasă definitiv din scriptele nescrise ale familiei noastre. Bunică-mea nu făcea decât să se uite mută la mama, de parc-ar fi vrut să spună: de la bun început am vrut să te avertizez, ţi-am spus eu că ceva nu-i în ordine cu familia asta, dar tu n-ai vrut să mă asculţi. Lissi, care în alte cazuri se enerva şi din nimicuri, tăcea şi ea, iar Theresia mai adunase-n contul ei câteva puncte.

De-acum încolo, cu toţii au privit-o pe Marie cu milă, tratând-o cu o vădită precauţie. Uneori se mai căutau şi cauze pentru izbucnirea bolii ei, că ar fi lovit-o-n spatele capului o uşă grea de pivniţă, se spunea, ori că Bärbel ar fi pus-o la muncă grea. Cu altă ocazie, se spunea că l-ar fi iubit pe-un român, iar Bärbel i-ar fi interzis această dragoste. Toate astea erau spulberate de Theresia printr-un gest scurt al mâinii. „E din cauza familiei”, zicea.

De sărbători, mai mergeam uneori şi pe la casa lui Bärbel. Mama, tata şi cu mine. De fiecare dată, mama nu mai termina cu-mbrăcatul, dar până la urmă tot reuşea şi, cum era de-acum târziu, nu mai puteam sta aşa mult. Odată, tata a urcat cu soră-sa în pod, pentru că Bärbel voia să-i arate tatălui meu ceva-n pod, o stricăciune-n acoperiş, pe care eventual s-o repare, sau rezervele ei de porumb, obţinute în urma muncii la C.A.P. sau cine mai ştie ce. Iar sus, în pod, am văzut sicriul. Era un sicriu mic de copil, vopsit în alb.

Sicriul îi aparţinea fratelui verişoarei mele, fiul lui Bärbel, de care arareori se vorbea. Murise de mult, se-necase într-o duminică de primăvară în apele râului. Asta a fost cu ceva vreme înainte de naşterea mea şi despre chestiunea aceasta nu se mai vorbea de mult. Sicriul însă stătea-n pod, întrucât cadavrul n-a mai fost găsit nicicând. „Râul n-a mai vrut să-l dea înapoi”, zicea Karl. Râul l-a luat cu el, hăt departe, probabil până dincolo de frontiera maghiară, până la Szeged, la Szegedin, undeva pe-acolo, şi

dus a fost.

Împlinise doisprezece ani. „Nu i-a dat bani de cinema, aşa că s-a dus la râu”, a spus mama, atunci când am întrebat-o odată de soarta băiatului. Lissi o considera pe cumnata ei zgârcită. În ochii mamei, toată soarta acesteia avea legătură cu zgârcenia ei.

Două cuvinte le pronunţa Lissi în mod regulat vizavi de cumnată-sa: „zgârcenie” şi „soartă”. Soarta se referea la soţul dat dispărut şi la fiică-sa căzută-n nebunie. Pentru mama, astea erau coordonatele unei vieţi groaznice. O viaţă decupată parcă din romanele pe care mama obişnuia să le citească şi pe care le primea cu duzina la schimb de la cunoştinţele şi prietenele sale, pentru care croia rochii negre. Mama era-ntotdeauna prinsă de conţinutul romanelor pe care le citea. Pentru ea, ceea ce citea-n cărţile astea era curată realitate, realitatea cea-nspăimântătoare. Presupun că mama citea aceste romane ca să se bage singură-n sperieţi, când o apuca iarăşi nemulţumirea de viaţă. În orice caz, Lissi o ducea mai bine decât eroinele din romanele sale. Precis n-avea chef să-mpartă soarta acestora, iar prin Bärbel nu numai că avea în realitate în faţa ochilor un astfel de personaj de roman lovit de soartă, dar acesta mai făcea parte şi din propria ei familie.

Pentru că nu se putea mulţumi însă cu atâta, căuta cauze pentru soarta lui Bärbel, iar cauza principală a găsit-o în zgârcenia ei. Astfel, băiatul de doisprezece ani se-necase deoarece pentru Bärbel biletul la cinema era prea scump. Şi n-a fost Marie împinsă la nebunie pentru că a trebuit să muncească din greu şi n-a putut să se bucure de pe urma muncii sale, pentru că Bärbel punea toţi banii la ciorap, fără să urmărească vreun ţel concret? De parc-ar fi fost în America şi-ar fi trebuit să pună bani deoparte pentru întoarcere. Bärbel economisea fără scop, economisea şi-şi găsea satisfacţia-n mărimea sumei pe care-o păstra la CEC sau sub pernă. Nimeni din familie nu ştia exact câţi bani economisise Bärbel, cât pusese deoparte, nu se spunea decât c-ar fi foarte mulţi.

Uneori, Karl pomenea spiritul de economie al surorii sale, având cuvinte de laudă pentru suma mare pe care trebuie s-o fi adunat la un loc. Iar de sărbători, când fie Bärbel era în vizită la noi, fie noi la ea, aducea în mod regulat vorba de suma economisită, îşi îmbrăca aluziile în anecdote şi glume, dar nici măcar umorul n-o determina să-i destăinuie adevărata mărime a sumei de bani economisite.

Când se ajungea la partea asta a discuţiei, Lissi devenea totdeauna foarte neliniştită, deoarece i se părea că acest subiect era îndreptat împotriva ei şi-l bănuia mai ales pe Karl că deschidea discuţia asta doar ca s-o supere, că aducea vorba de economiile cumnatei doar ca să-şi critice soţia. Pentru că Lissi nu făcea economii. Chestiunea banilor era unul dintre puţinele, dacă nu singurul motiv pentru care Karl şi Lissi se certau. Mama trecea drept mână spartă. În problema aceasta, Karl şi Theresia erau, în mod excepţional, de aceeaşi părere. Nu cădeau de acord, dar erau de aceeaşi părere. Ziceau că mamei îi alunecă banii printre degete.

Iar Lissi nu spunea decât: „Totuşi, trăim bine. Mâncăm bine şi suntem bine îmbrăcaţi”. Şi Karl să facă bine să se uite atent la meniul din casa surorii sale, ia să se ducă el timp de câteva săptămâni să mănânce la Bärbel, apoi să revină cu ideea sa de economisire. În afară de asta, n-ar strica să se mai uite ocazional şi-n dulapurile cu haine şi să compare ce-i într-ale noastre şi ce în cele ale lui Bärbel. În astfel de situaţii, Lissi se-ambala-ntr-un adevărat monolog, care culmina cu o cuprinzătoare apărare a concepţiei ei de viaţă. Iar tata tăcea.

Discuţiile pe tema banilor şi-a economisirii erau pentru Lissi un atac nu doar la adresa modului ei de viaţă, ci şi la adresa căsniciei sale şi a mea, a copilului său. Pentru că nu făcea economii nici în ceea ce mă privea pe mine. Avea un nedeclarat simţ pentru plăceri şi încerca să mi-l transmită şi mie. Pe tata, în schimb, încerca să-l apere de influenţele devastatoare ale economisirii. A economisi era pentru Lissi o formă a sărăciei. Un fel de sărăcie

benevolă, iar aşa ceva îi repugna. Pe tata-l considera în pericol, iar în soră-sa, cea bătută de soartă, vedea o victimă a ideii de economisire.

Dar, în ochii mamei, drept adevărata forţă motrice, drept spiritul rău al acestei ideologii a economisirii trecea mătuşa lui Karl, sora mamei sale atât de devreme decedată, soră care avea o influenţă mare asupra nepoatei ei Bärbel şi se folosea de această influenţă pentru a ţese continuu intrigi, cum afirma Lissi.

Agnes, mătuşa lui Karl, care locuia tot în celălalt capăt al satului şi pe care de asemenea n-o vedeam decât de sărbători, ba chiar mai rar decât pe Bärbel, trecea drept scorpia acestei familii destrămate, a acestui rest de familie în care nu mai exista decât un singur bărbat, cel mai tânăr din familie, Karl. Iar când singurul bărbat mai e şi cel mai tânăr membru al familiei, atunci oricum s-au dus dracului toţi şi toate, cum obişnuia să spună Theresia.

Ca atare, Karl avea o poziţie proastă-n cadrul restului său de familie. În orice caz, n-avea niciun cuvânt de spus. N-avea niciun cuvânt de spus nici în familia noastră, nici în restul său de familie. În restul său de familie, scorpia făcea legea. Lucru ce explica la rându-i ezitările şi părerile ciudate, pentru noi, ale lui taică-meu, cât şi încăpăţânarea şi exageratul spirit de economisire la soră-sa, astfel încât amândoi au fost în cele din urmă acceptaţi în familia noastră pentru că nu era în mod direct vina lor că aveau aceste însuşiri neplăcute. Ce mai, erau victimele scorpiei de-acolo de jos, din celălalt capăt al satului. Când era vorba de Agnes, Theresia şi Lissi ziceau mereu „aia de-acolo de jos”. Şi noi locuiam tot jos, ţinând cont de aşezarea satului, dar într-un fel existau două feluri de jos, aşa cum satul avea două capete. În consecinţă, josul nostru, ca şi capătul nostru de sat, era cel bun, iar celălalt era cel rău. Asta cel puţin în ochii lui Lissi şi-ai Theresiei, care aproape că nu-i spuneau niciodată pe nume mătuşii lui taică-meu.

Până şi figura-i uscată era luată drept dovadă a răutăţii. Cum s-ar spune, răutatea ei o secătuise, dar nu

singură, ci împreună cu zgârcenia. Ce mai, era moderatoarea iio zgârceniei, maestra de ceremonii a economisirii atât de urâte de mama.

Unul dintre argumentele puse pe tapet de Lissi şi Theresia împotriva lui Agnes ori de câte ori se ambalau, era c-ar fi îngropat trei bărbaţi. Despre aceşti trei bărbaţi nu se spunea nimic în plus în cadrul familiei noastre, atâta doar: „Scorpia a-ngropat trei bărbaţi”. Probabil că prin asta Lissi şi Theresia doreau să scoată-n evidenţă cât de periculoasă era mătuşa lui taică-meu. Unul dintre cei trei bărbaţii a fost, pare-mi-se, cizmar, altul crâşmar. Despre cel de-al treilea nu-mi amintesc absolut nimic. Nici despre cizmar nu se spunea ceva-n plus. Doar perioada trăită alături de crâşmar era amintită regulat. Această perioadă din viaţa lui Agnes reprezenta alt important element probator împotriva ei. Pe vremea aceea, ar fi dansat noaptea pe masă spre distracţia bărbaţilor. I-ar fi îmbătat, obişnuia Theresia să sublinieze, şi le-ar fi scos banii din buzunare.

Rămân la Viena, precum am plănuit. Luăm o cameră la hotelul de la Westbahnhof, în care ocazional am mai înnoptat în decursul anilor. În drumurile mele spre Banat. De două ori în fiecare an. De Paşte, de Crăciun. De când merg singur, fac în mod regulat câte-o haltă la Viena. La dus şi la-ntors. Au fost şederi foarte diferite una de alta. Înainte şi după. Înainte, tensionarea, după, uşurarea. De-a fi lăsat, pentru puţin timp, în pace de către trecut. Aceste călătorii în Banat puneau emigrarea în mod tacit sub semnul întrebării.

Monika a vrut mereu să mergem fără să-nnoptăm. De fiecare dată, a vrut să scape cât mai repede de drum. De când familia ei nu mai trăia acolo, n-o mai interesa nicicum Banatul. Dar nici Viena n-o interesa. Călătoriile-n Banat erau pentru ea o corvoadă şi le-o lua în nume de rău părinţilor mei faptul că n-au emigrat. Considera acest refuz al părinţilor mei un afront personal. De parcă părinţii mei şi-ar fi exprimat astfel dezaprobarea faţă de decizia capitală luată de nora lor.

Stau pentru puţină vreme întins pe pat, în timp ce Clara-şi face de lucru în baie. Televizorul, pe care tânărul liftier l-a pornit ca să obţină o monedă de la mine, merge. *Tschusch*-ul, cum li se spune aici celor din fosta Iugoslavie, a şters-o din cauza vreunuia dintre războaiele din ţara sa de baştină. În loc să se facă erou sau criminal, ceva acolo, cu personalitate, el n-a ajuns decât un pârlit de cerşetor în mult urâta Vienă, un *Ausländer* profund umilit. Nimic nu-i mai rău decât această umilire ca *Ausländer*. Adevăratul slujitor nu ascultă decât în lucrurile mari, mă gândesc. E o frază de-a lui Gyula Illyes, pe care am citit-o cândva în cartea sa despre pustă[31].

Nu aud nimic, nu văd nimic. Doar stau întins în pat. Apoi mă mai duc o dată la maşină, mai iau o geantă din portbagaj. De parc-ar trebui să-mi asigur şederea la Viena urcând bagajele-n hotel.

Între timp, Clara a părăsit baia.

— Unde-ai fost? mă-ntreabă când intru-n cameră. Observ o urmă de nervozitate în felul cum vorbeşte. Un tremur scurt în vocea ei.

— La maşină, să mai aduc o geantă, zic.

— A, da, am crezut că m-ai părăsit.

Pentru o clipă se reazemă de mine. Spune:

— Să nu mă laşi singură aici.

Îmi petrec braţul în jurul umărului ei, tăcând.

— Mergem să mâncăm? întreabă.

Alegem ospătăria de la colţ. Locul şniţelului vienez. Şniţel ca-n copilăria mea. Doar că de mânzat şi mare cât să dea afară din farfurie. Clara comandă o salată.

Povestesc despre şniţelele din copilărie.

— Vii cu mine la magazinul de vizavi? mă-ntreabă.

Vrea să-şi ia un job de *table-dancing*, într-unul dintre localurile de pe Giirtel[32]. Va să zică, mergem vizavi. Practic

---

31 Gyula Illyes (1902-1983), poet şi prozator maghiar, cunoscut mai ales prin reportajul literar/„sociografia“ Pusztăk nepe (Poporul pustei), carte tradusă în mai multe limbi.

32 Pe lîngă Wiener Ringstraße (strada inelară) şi aşa-numita Lastenstraße (strada mărfurilor), Wiener Gürtel (centura vie- neză)

e peste drum, în stânga gării. Imediat după localurile iugoslavilor din anii optzeci. *Lepa Brena* şi *Novo Beograd*. Schimbă câteva vorbe cu tipul de la casă, acesta pune mâna pe telefon. Peste câteva minute, vine un altul, şeful, ascultând doleanţele Clarei.

— Am să-ţi transmit salutări de la Bela, zice.

Bărbatul se uită la mine, dau afirmativ din cap, de parc-ar trebui să confirm spusele Clarei. Mă măsoară scurt din priviri. Pare-se că nu prea mă potrivesc cu aşteptările sale. Precis nu arăt ca un peşte. Dar sunt prins în joc, la fel ca şi gagiul.

— Okay, zice, Bela mi-e prieten. Poţi începe de mâine, tura de seară. Garanţie, pe oră. Spune Clarei un preţ în şilingi. Chestiile speciale sunt treaba ta. Ne vedem mâine la şase.

Îşi ia rămas bun de la noi doi printr-o strângere de mână, de parc-am fi încheiat şi parafat vreo învoială. Obicei interlop.

Încă o seară blândă de septembrie. Înconjurăm pe străzile laterale Mariahilferstrasse, ne aşezăm pe o terasă unde lumea bea bere, într-o curte interioară cu copaci, cu copaci bătrâni. Deodată toate par din nou ca la ţară, ca acum o sută, două sute de ani, centrul oraşului mai să devină o suburbie, de n-ar fi îmbrăcămintea şic a clienţilor, potrivită mediului urban. Uneori doar hainele-i ţin omului în faţa ochilor oglinda timpului.

— La ce te gândeşti? întreabă Clara.

Îi povestesc ce-am observat.

Îmi aruncă o privire scrutătoare. Zice:

— Credeam că eşti inginer, dar văd că eşti filosof. Nu sună a apreciere.

Puţin înainte de miezul nopţii suntem înapoi la hotel. Clara se retrage-n baie, iar eu mă uit la ştirile emisiunii *Zeit im Bild*\ Prin faţa ochilor mi se perindă imaginile ştirilor. Văd cadavre ca nişte animale din stofă.

Când Clara revine, îi predau ei telecomanda şi mă

---

este a treia arteră principală de circulaţie dispusă circular în jurul centrului Vienei.

duc şi eu la baie. Când mă-ntorc de la baie, doarme deja. Televizorul merge, e un program în limba maghiară de pe RTI. Oameni tineri care arată ca nişte oameni tineri îşi povestesc ceva pe ungureşte. Printre poveşti, clipuri muzicale: Britney Spears, *You drive me crazy*. Shania Twain, *That don'timpress me much*. Clipoceala veşnică a sexelor. Şi fiecare generaţie o redescoperă. Crede că-i ceva nou. Ce amăgire. Ce autoamăgire.

Lângă mine, Clara se suceşte, întorcându-şi faţa spre perete. îşi întoarce faţa de la mine, spre perete. îi privesc ceafa, ridic mâna ca să-i mângâi părul. Mă opresc. Doarme, îmi zic. Apuc telecomanda. Dau sonorul mai încet.

Las imaginile să mai ţopăie pentru câteva clipe prin faţa mea. Apoi apăs butonul.

Ce caut aici? Lângă mine, în pat, doarme această femeie tânără pe care-o cunosc de trei zile. Mi-am luat asupra mea răspunderea pentru ea. Am adus-o la Viena, unde-şi vede de munca ei de prostituată. Am avansat în postura de apărător al unei prostituate necunoscute. În ce dracu' m-am băgat eu aici? De parcă nu mi-ar ajunge problemele cu şantierul. Recapitulez ultimele zile şi mă gândesc, iaca, aşa ajungi să baţi câmpii, ajungi din lac în puţ şi nicicând înapoi la tine.

Ar trebui s-o sun pe mama, mă gândesc, înainte să adorm şi eu. Dar ce să-i spun? Karl e mort. Soţul ei, tatăl meu. Asta o ştim amândoi. Poţi să constaţi moartea, dar dincolo de asta cu greu se mai poate spune ceva. Cel puţin nimic care să aibă sens. Despre ceva lipsit de sens nu poţi spune ceva plin de sens. Poţi să-l implori cât vrei pe Sfântul Nepomuk[33], nu se schimbă nimic. Karl e mort, iar eu stau în pat cu o prostituată, şi asta ca să dorm. Sfântul Nepomuk însă stă în Piaţa Domului din Timişoara, iar oamenii se duc la el. Oamenii se duc la izvorul de la soclul său. Cred în efectele tămăduitoare ale izvorului. E apă

33 Johannes (von) Nepomuk (ne Pomuk - din Pomuk) (cca 1350-1393), preot şi martir catolic ceh, declarat sfînt în 1729. Patronul Boemiei, al duhovnicilor, al preoţilor, navigatorilor, plutaşilor şi morarilor, al podurilor, al secretului duhovnicesc.

minerală, subliniază ei.

În vis, văd nişte copii cum cară un sicriu. Unul dintre copii sunt eu. La mormântul deschis stă o femeie care seamănă cu Bärbel, cu o Bärbel încă tânără. Când ajungem cu sicriul la mormânt, dă bucuroasă din cap. „Înmormântaţi-mi, în sfârşit, băiatul”, o aud că spune. Mă trezesc, sar din pat, beau un pahar de apă. N-are mormânt, mă gândesc, râul e mormântul său. Adorm la loc. Tufele de mac din grădina vecinilor se clatină-n vânt. Au globuri albastre-n vârf. Vecinul are seminţe de mac în gură. Gura plină de mac.

În dimineaţa următoare, după micul dejun, Clara declară în trecere că vrea să meargă la cumpărături, la văzut magazine. Dacă n-am cumva să-i dau şi ei niscaiva lovele. Am, cum să n-am.

Rămân în cameră. Spaţiul îngust al camerei de hotel mi se pare dintr-odată binefăcător, adecvat. Stau întins în pat, prin cap îmi trece un film, o adunătură de imagini disparate. Mureşul, tatăl meu, Budapesta, Clara, Sandhofen, Monika. Până ce bate camerista la uşă. Vorbeşte germana *Ausländer-ilor*. Are accent de Balcani. O-ntreb. Întreb cu tupeu, aşa cum îi întrebi pe *Ausländer*-i. Macedonia, zice. Of, altă ţară dintr-asta. De-acum au cu toţii state proprii, iar primarii lor se numesc miniştri şi au cuţitul în mână. O las pe macedoneancă să-şi facă treaba. Ca să-şi poată întreţine bărbatul şi pe netrebnicul de fiu-su pe deasupra. Iau loc în foaier. Răsfoiesc unul dintre ziarele astea austriece de format mic. O foiţă, un *flyer*, în cel mai bun caz. Numai în Austria o chestie de-asta poate fi considerată ziar.

Mă-ntorc în cameră. În camera noastră. Camera mea. Camera Clarei. Sună straniu, silabisit aşa, de la un capăt la altul. Urc un etaj cu ascensorul. Este un ascensor vechi, de dinainte de primul război mondial. Din lemn de culoare închisă şi sticlă de oglinzi. Faţa mea-n oglindă.

În cameră iau telefonul, îmi fac curaj, o sun pe mama.

— Ai ajuns cu bine? mă-ntreabă.

— Da, zic.

De fapt, astea fiind spuse, convorbirea noastră s-a încheiat, în orice caz, s-a epuizat.

— E greu, spune mama.

Nu zic nimic, ce naiba aş putea să zic. Ce laşitate, să vorbeşti despre moarte. Asta am citit-o la Krudy[34], în *Poştalionul roşu*. Nu reuşesc să spun ceva, fără să mă lase vocea. E groaznic şi-n acelaşi timp este cum este, o chestie absolut normală. Trăită de milioane de ori. Mă gândesc eu. Interpretată în fel şi chip. Cu toate acestea, tot e ceva unic pentru fiecare, de fiecare dată un scandal. Nu există unul mai mare. Dar şi asta s-a mai spus. Totul s-a mai spus, absolut totul.

Tac. Tăcerea înseamnă respect şi ofensă deopotrivă. Moartea-i învrăjbeşte pe cei care supravieţuiesc.

Ascult ecoul vocii ei.

Întreabă de vreme, de muncă.

— Trebuie să meargă, zic, iar acest *trebuie*, pe care-l pronunţ, sună ca un comentariu la tot ce spunem şi nu spunem.

Cu toţii avem o datorie.

Mai târziu, scotocesc în geanta pe care am adus-o din portbagaj şi deodată mă trezesc cu legătura de documente de la tata în mână. Cereri scrise de mână, legitimaţii, fotografii. Un *Ahnenpass*[35]. Catrafuse, amintiri. O descriere de mână a morilor de apă de pe Mureş. Citesc un pic din manuscrisul acesta. Roată hidraulică şi paletă de roată hidraulică. Trebuie mai întâi să mă obişnuiesc cu scrisul de mână. Pentru că nu cunosc decât scrisorile sale, scrisorile scurte şi stereotipe pe care mi le scria în Germania, mie şi Monikăi, iar mai apoi doar mie. Scrisori în care nu spunea nimic, pentru că se temea de cenzură. Mai târziu s-o fi

---

34 Gyula Krudy (1878-1933), prozator şi jurnalist, este una dintre figurile proeminente ale literaturii maghiare a secolului XX. A semnat peste optzeci de romane şi povestiri, iar vasta sa operă publicistică trece drept o cronică a Ungariei din primele decenii ale secolului XX.

35 „Paşaportul cu strămoşi“ - document introdus pe scară largă de nazişti în vederea atestării originii germane, respectiv ariene a strămoşilor.

obişnuit cu faptul de-a nu spune nimic. „Am trecut cu bine de iarnă, am început muncile din grădină. Suntem sănătoşi”. Sau: „Mama-i bolnăvicioasă”. Sănătos, bolnăvicios. Cu asta se epuizau informaţiile personale.

Lanţuri. Rude de imersiune. Pasarelă de serviciu.
Viteza roţii hidraulice.
Roată cu bolţuri. Roată dinţată. Axul morii.
Mecanismul de măcinare.
Pietre.
Material de măcinat.
Braţ de amestecat. Inel cu camă.
Releu de control.
Moară cu valţuri. Ciur oscilant.
Grâu.
Apă.

Cuvinte vechi pentru mine, sedimente. Ceva ce are de departe legătură cu familia. Dar cu mine? Pentru tata, a fost spaţiul unei lumi în care a crescut. Lumea bunicului său. Lumea în care a eşuat tatăl său. Lumea din care, printr-un capriciu al naturii, taică-su a fost azvârlit afară.

Tata şi-a pus pe hârtie cunoştinţele despre morile de apă pentru un cronicar al satului, care a emigrat. Cronicarul trăieşte la Augsburg. Vine de două ori pe an în sat, împarte alimente şi haine pe care le strânge la Augsburg. Iar cu această ocazie, îi întreabă de toate cele pe oameni. Bricolează la istoria localităţii. Pentru el a descris Karl morile.

Printre hârtiile lui Karl, găsesc şi o foaie care se ocupă de tatăl său. Este vorba de anul 1911. Morarul de la moara de apă are doi copii, un fiu şi o fiică. Pe fiu l-a trimis să facă gimnaziul de la Szegedin. Acum, fiul urmează să se căsătorească. Ar trebui să fie o fiică de ţăran, se gândeşte. Pe motiv de zestre. Ca să-i poată plăti fiicei partea, jumătate din valoarea morii. Treizeci de iugăre de pământ, atât valora o moară de apă. După niscaiva căutări şi renunţări, găseşte o fată de ţăran potrivită. În februarie 1912 va fi nunta. Dar fericirea nu ţine mult. Toamna şi iarna, inundaţiile şi gheaţa aduc cu sine catastrofa. Moara

este distrusă. Tânărul morar, Michael Zillich, bunicul meu, a sărăcit. Este-o foaie răzleaţă, o schiţă, scrisă parcă pentru o autobiografie. Comuniştii le cereau oamenilor cu orice ocazie câte-o autobiografie. Scormoneau în trecutul lor, căutau să le afle originea. De parcă astfel ar putea să-i ghicească mai bine.

Ahnenpass-ul data din anii treizeci, când oamenii au vrut să se asigure că sunt germani la origine, dar asigurarea aceasta nu le-a adus altceva decât dovada că sunt buni pentru *Waffen-SS*. Vina colectivă. Atunci când Michelbach îşi ţinea cuvântările, vorbindu-le bărbaţilor tineri ca unor tovarăşi de neam. Vorbea de sângele bun german ce le-ar curge prin vene, iar despre lucrul acesta trebuia să depună mărturie *Ahnenpass*-ul, cât şi să le impună tinerilor obligaţia de-a nu pângări rasa. Astfel vorbea Michelbach, iar tinerii îl ascultau.

Die Deutsche Mannschaft, echipa germană, a format un alai cu torţe. Acestea erau jocuri. Se jucau de-a războiul şi astfel se situau în mijlocul evenimentelor. Voluntar, cum se spunea. *Siegheil*[36]. Aceia din sat care nu se supuneau, care n-aveau chef de *Führer*, se trezeau că Tineretul German, cei din DJ, aruncă-n casele lor cu ouă clocite.

Ahnenpass-ul coboară până la începutul secolului al XIX-lea, dar nu până la imigrare, doar până la a treia sau a doua generaţie de imigranţi. Este aşa-zisul mic certificat de arian. *Ahnenpass*-ul n-are deci început. Nu rezultă din el de unde au venit familiile. E drept că se pot face supoziţii în baza istoriei satului şi a registrelor bisericii, dar date exacte nu există. Tatăl meu a continuat *Ahnenpass*-ul. A adăugat generaţiile de după război. Pe cei morţi şi pe cei vii. Lucrul acesta m-a ajutat să fiu recunoscut ca Aussiedlerla german. Acum, ar fi rândul meu să completez datele. Pentru cine însă? Şi la ce bun?

Printre hârtii se află şi corespondenţa pe care a avut-

36 Victorie şi noroc/succes/sănătate..., Heil avînd şi conotaţii religioase. Heil Hitler sau Siegheil au fost folosite sub nazişit ca formule de salut.

o cu Arhiva armatei române după schimbarea numită „revoluţie”. Aici se afirmă de către cei de la Arhivă că în 1943 ar fi fost trecut în rândurile *Wehrmacht*-ului. Este un neadevăr şi o altă jignire. Arhiva armatei conţine acte falsificate.

Îl văd pe tata în faţa mea, îl aud vorbind. Despre deportarea sa în Rusia, în 1945, direct din armata română. Probabil că această armată n-a vrut să-şi asume responsabilitatea pentru deportarea sa. îl aud cum povesteşte, de parc-ar trebui să dovedească ceva. Se plimbă de colo-colo. Fără linişte.

Televizorul merge, iar la televizor nu-i altceva decât politică. Politică nudă. Luptă pentru putere.

La Bucureşti, tocmai sunt schimbaţi indienii. Nu ca-n alte dăţi, cu ipocrizie, nu. De data asta-i vorba de marea schimbare a indienilor. Oamenii din sat nu se duc cu zilele la muncă. Tineretul umblă pe-un camion al C.A.P.-ului cu bena deschisă prin sat fluturând un steag din care a tăiat stema comunistă. Exact aşa, cum a putut fi văzut şi la televizor. Umblă prin sat, se duc până la râu. îşi zic revoluţionari. Se duc la râu şi se reîntorc în sat, e revoluţie. La râu, îl arestează pe George cel mic. Să facă el o depoziţie, să spună ce s-a întâmplat cu banii de la cei emigraţi. îl duc la Timişoara, la armată. Apoi, vin de la Timişoara câţiva oameni şi-i percheziţionează lui George cel mic casa.

La televizor îl arată pe mai marele indienilor şi pe şleampăta sa. Cu cei doi s-a isprăvit repede. Într-o seară, toată lumea stă în faţa televizorului în aşteptarea casetei video. Întreg satul, asemenea întregii ţări, aşteaptă caseta video. Toţi vor să vadă procesul sumar, dovadă a revoluţiei. De parcă n-ar fi altă miză, decât să cadă capete. Că nu poate fi vorba doar de atâta lucru, de asta-şi dau seama abia mai târziu. Când nu le mai foloseşte la nimic. La absolut nimic.

Îl văd pe tata în faţa mea. îl aud vorbind. Este prima mea vizită după sfârşitul dictaturii. E ianuarie, şi de stat nu stau decât câteva zile. Umplusem portbagajul cu alimente

şi cu ceva ţoale. Lucruri pentru supravieţuire-n haosul schimbării. îl aud pe tata vorbind despre deportarea sa, despre iarna lui 1945. De data asta ascult mai atent decât în trecut. Povesteşte ce-a trăit de parc-ar face-un testament. Stăm în camera de zi, lângă sobă. Pe stradă trec bărbaţi, cărând lemne de foc în spate.

— În 29 ianuarie 1945, zice, am fost dus în cazarma din Călăraşi la arest. Asta s-a făcut spunându-mi-se: „Ne pare rău, dar ordinul e ordin”. La arest se mai aflau câţiva marinari care s-au uitat curioşi la mine, dar militarul de serviciu le-a spus: „Camaradul n-a comis nicio crimă. E neamţ şi le va fi predat mâine ruşilor”. Am privit în jur, m-am aşezat pe-o ladă, m-am uitat la ceas. Militarul de serviciu s-a întors şi m-a dus într-o cameră goală, cu un singur prici. Că doar n-am comis nicio crimă. A mai adus un soldat, un ardelean. Am fost păziţi. Cinci ani, două luni şi unsprezece zile, atât adunasem în armata română.

La ora şase, ne-au dus din nou la arest, să pară că ne-am fi petrecut noaptea acolo. La ora şapte, a venit un camarad român cu o cană de cafea. Era şocat să mă vadă la arest.

Am fost duşi în curte. În clipa aceea, maiorul a intrat pe poarta cazărmii. Când ne-a văzut în uniformă, a-nceput imediat, după vechiul obicei românesc, să-njure de mamă şi de bunul Dumnezeu. Trebuia să purtăm haine civile.

Am fost pus să mă dezbrac până la cămaşă şi chiloţi şi să-mi predau uniforma, în conformitate cu lista de inventar. După aceea, am primit ceva de îmbrăcat din stocul de haine ce le fuseseră luate cândva evreilor. Mi s-au dat nişte pantaloni din camgam, de culoare maro, un veston verde din acelaşi material şi un palton de damă.

A mai fost adus la noi un cuplu, soţ şi soţie, de germani. Bărbatul era pe punctul de-a deveni ofiţer. Ne-au condus în biroul comandantului, unde ne şi aştepta un rus care ne-a pus nişte întrebări. A descoperit că femeia era poloneză şi era de părere că n-ar fi permis să fie deportată. Femeia însă a insistat să rămână împreună cu soţul. După o discuţie mai lungă, a trebuit să dea în scris că se obligă

să muncească-n Rusia. Rusul avea un translator alături, pe care-l ştiam bine, acesta însă se purta de parcă azi m-ar fi văzut pentru prima dată-n viaţă.

Ni s-au înmânat apoi lenjerie de corp de schimb şi alimente pentru zece zile. Un ofiţer mi-a dat o căciulă de blană şi nişte mănuşi. Apoi, ofiţerii s-au postat, în ordinea gradelor, pe hol ca să-şi ia rămas bun de la noi.

Ne-au transportat în două limuzine la gara Ciulniţa. Acolo am fost păziţi cu străşnicie. Oamenii care ne-au observat credeau că suntem prizonieri sau fascişti care sunt duşi în Uniunea Sovietică spre a fi împuşcaţi.

Când am luat loc în tren, rusul care ne însoţea şi-a deschis geanta, a scos un baton de salam şi un briceag, a tăiat salamul felii şi ne-a împărţit feliile. Oamenii din jurul nostru îşi şopteau unul altuia cum că ruşii ar fi oameni buni. Noi tăceam.

La Brăila, am fost predaţi comandamentului rusesc local. Comandantul, Wiener pe numele său, ne-a explicat în germana sa de şcoală că vom fi duşi la muncă-n Uniunea Sovietică şi că o vom duce bine acolo, câtă vreme vom munci bine. Pe doamna Alt însă, poloneza, a vrut s-o trimită acasă. A stat îndelung de vorbă cu ea, dar femeia a insistat în continuare să rămână cu soţul ei, că soarta lui şi este şi a ei. Am fost escortaţi afară şi urcaţi într-un camion. Ne-au dus din nou la o gară. Am ajuns la Iaşi.

Lagărul de la Iaşi, în care am fost adunaţi, se afla într-o şcoală cu săli pentru studenţi. Când am ajuns acolo, prezenţi erau doar doi oameni. Ne-am dus lucrurile într-o încăpere ce se afla la etajul unu, pe colţ, cu vedere bună spre stradă. A doua zi a sosit un nou transport: oameni din toate straturile sociale.

Prietenul meu Hans Klein n-avea bani, dar se pricepea la jocul de cărţi. Eu mai aveam câteva bancnote şi i-am împrumutat ceva. N-a durat mult şi-a organizat o partidă de cărţi care i-a adus şi bani. Asta se-ntâmpla noaptea, pentru că jocul de cărţi era interzis.

Soseau noi şi noi transporturi, până ce lagărul s-a umplut de tot. Printre noii sosiţi erau oameni care aveau

multe bagaje asupra lor, între ei şi un ceasornicar cu cele două fiice ale sale. Într-o cutie mare, omul îşi luase cu el tot atelierul. Era din Cluj. Fetele erau foarte slabe şi în sinea mea mă-ntrebam cum să muncească aceste fiinţe slabe în Rusia? Ceasornicarul însuşi era un bărbat slab. Poate o să-l ajute meseria, mă gândeam, să se descurce mai uşor.

Ceasornicarul vorbea o germană foarte bună, vorbea foarte mult şi afirma că nu vom ajunge-n Rusia, că americanii n-ar permite asta. Şi ce-au mai permis-o!

Ziua următoare a fost o zi de marţi, 13 februarie 1945. Ni s-a spus să ne facem bagajele, că după-amiază pornim. În după-amiaza aceea, am fost duşi în stradă, încolonaţi, şi-am pornit. Mai întâi, eram câte şase într-un rând, dar asta n-a ţinut mult, pentru că existau oameni care aveau prea multe bagaje. Nu puteau ţine pasul. De ambele părţi ale coloanei, păşeau ruşii cu pistoalele-mitralieră încărcate. De pe marginile străzii, de la şcoală până la gară, ne priveau o groază de oameni curioşi. Ajunşi la gară, a-nceput imediat îmbarcarea în vagoane.

Atunci noi, cei care am stat împreună de la bun început, am făcut o mare greşeală, urcându-ne cu toţii în acelaşi vagon. În afară de noi, nu mai erau decât câţiva care veneau de acasă şi mai aveau alimente.

Vagonul era prevăzut în ambele părţi cu nişte scânduri. Astea urmau să fie paturile. În mijlocul vagonului era o sobă cu ceva lemne de foc alături. Nu exista niciun loc unde să-ţi faci nevoile. Noroc că era cu noi unul din Bucovina de Sud, un muncitor forestier. îşi luase cu el toporul.

Au fost închise uşile. Uşa noastră n-a fost zăvorâtă, dar nici asta nu ne-a prea fost de folos. Am făcut foc, iar cineva a spus că suntem încă-n România. Cu asta a vrut să spună că nu vom avea tot timpul lemne ca să ne-ncălzim.

Locomotiva a pornit foarte încet. Trenul s-a pus în mişcare şi-am pornit-o spre est. Cine ştie care dintre noi, m-am gândit, îşi va mai revedea vreodată această patrie nedreaptă, România. O oră mai târziu, lăsasem

Prutul în urma noastră şi ne aflam pe teritoriul sovietic. Cineva a încercat să deschidă uşa, aceasta s-a deschis foarte uşor. Câţiva dintre noi s-au postat în cadrul uşii şi priveau afară. Afară totul era cufundat în zăpadă şi linişte. Trenul a mers, încet şi fără oprire, toată noaptea.

După ora nouă, trenul s-a oprit în câmp deschis, au fost deschise uşile şi toţi am fost puşi să coborâm ca să ne facem nevoile. Ce mai privelişte! Să vezi peste două mii de oameni, bărbaţi şi femei laolaltă, stând pe vine şi-n curul gol pe câmpul înzăpezit. Gardienii s-au amuzat copios. Apoi am pornit mai departe.

De-acum înainte, nu mai existau lemne de foc, sobele au rămas reci. Domnul Krämer, care se pricepea să folosească securea, a făcut o gaură-n podeaua vagonului. Aceasta ne-a devenit closetul. O pătură se folosea pe post de perdea.

Mâncarea ni se aducea în nişte găleţi. În fiecare vagon exista un responsabil pentru împărţirea ei. Unul care vorbea ruseşte.

Încetul cu încetul ne-am cunoscut, iar unele cunoştinţe s-au transformat în prietenii. Buni prieteni mi-au devenit Jakob şi Fiffi. Fiffi era porecla, n-am aflat niciodată numele adevărat şi nici numele de familie al lui Jakob. Jakob avea un aer foarte trist, nu-ţi răspundea întotdeauna dacă-l întrebai ceva. Fiffi, în schimb, era, în ciuda foamei, a setei şi a frigului, mereu bine dispus. De cele mai multe ori ne povestea basme, basme pe care şi le pregătise acasă pentru copilandrul său. Cel mai îndrăgit basm a devenit acela cu Micul şi cu Marele Klaus. Fiffi era timişorean. Zicea c-ar fi de origine musulmană, părinţii săi ar fi venit de pe insula dunăreană Ada Kaleh. De meserie era zugrav.

Eram de-acum de-o săptămână pe drum, dar nu ajunsesem cine ştie cât de departe. Când, la un moment dat, uşa vagonului era deschisă, cineva a-ntrebat-o pe-o rusoaică unde suntem. Zicea că suntem încă la Cotul Donului şi cu cât vom ajunge mai departe, cu atât mai frig va fi. Rusia ar fi mare şi rece.

De fiecare dată, locomotiva pornea cu o aşa smucitură, de cădeam în vagon unul peste altul. Au apărut păduchii. Pe frigul acela, n-aveai cum să te dezbraci. Ca să prinzi păduchii, îţi băgai pur şi simplu mâna pe sub cămaşă. Domnul Krämer a făcut lemne de foc dintr-o scândură care folosea drept pat. Aşa aerul s-a făcut din nou ceva mai suportabil în vagon. Mă descălţasem şi-mi vârâsem picioarele în căciula de blană.

Când nu ne ocupam de despăduchere, noi, cei veniţi din armată, stăteam în cerc pe podea şi povesteam. Cele mai multe însă le ştia Fiffi.

Şi încă o scândură lua calea focului, tot mai puţine rămâneau în paturi. Din vagon puteam privi afară prin câteva găuri naturale, rezultate în urma căderii unor crengi uscate. Cine avea chef, putea să se tot uite la nesfârşitul peisaj înzăpezit.

Din nou trenul s-a oprit într-o gară. Am privit cu un ochi prin una dintre găurile din perete şi-am văzut vizavi un vagon-restaurant. Ştiam scrisul chirilic şi-am citit cu voce tare: *Waggon Restaurant*. Atunci, domnul Alt a venit şi-a urlat la mine: „Aţi înnebunit! în Rusia nu există vagoane-restaurant. Pesemne c-aţi înnebunit!”

În afară de mine, nimeni din vagon nu putea citi literele chirilice, aşa că s-a instalat suspiciunea generală c-aş fi luat-o razna. Trenul a pornit c-o smucitură. Existau zile fără apă şi fără mâncare. Părea că ruşii ar fi uitat ce transportau. Ne apropiam de Volga. După turlele bisericilor, se puteau recunoaşte satele germanilor de pe Volga.

Într-o după-amiază, am traversat marele fluviu. M-am gândit la soldatul care stă de strajă pe malul Volgăi, la edecarii de pe Volga. Nu, oamenii care scriseseră textul şi melodia n-au exagerat[37]. Eram de-acum departe de tot de România şi ne îndepărtam şi ne tot îndepărtam.

În privinţa setei, acelaşi domn Krämer cu securea sa

37 Burlaki este un cîntec popular rusesc, cîntat pe vremuri de edecarii de pe Volga, imortalizaţi de Ilya Repin în tabloul său Burlaki na Volge.

a fost din nou salvatorul nostru. A desprins un laţ de la pat şi-a legat de el o cutie de conservă goală. Cu asta am strâns din mers zăpadă. Cutia era strecurată prin gaura closetului din podea. Zăpada o topeam pe sobă.

La următoarea oprire, am vrut să-mi aduc un plus de apă. Ruşii nu ne mai controlau atât de strict. Unde naiba să fugi? Aveam o sticlă şi mănuşi de piele, astfel încât am putut ţine sticla sub robinet. Dar după numai câţiva paşi, apa a-ngheţat, iar sticla s-a spart.

De mâncare primeam ciorbă sărată de peşte şi o găleată de apă. Niciuna, nici alta nu ne ajungeau. Altă dată, primeam peşte sărat uscat, fără apă. Şi iarăşi strecuram cutia de conservă prin gaura closetului. Eu mai aveam ceva mălai. Mi-am făcut un terci.

Într-o dimineaţă, trenul a fost împărţit în două. Vagonul nostru se afla de-acum imediat în spatele locomotivei. Oamenii care ştiau ruseşte au stat de vorbă cu personalul însoţitor. Mâine, călătoria s-ar încheia. Am ajunge la destinaţia finală, Combinatul de Nichel nr. 5 din Urali. Eram în data de 7 martie. Am sărit unul câte unul din vagon. Hans Klein, cel care jucase cărţi la Iaşi, se clătină când atinse solul. Rusul i-a tras o palmă zdravănă. Iar Hans se clătină din nou. Şi tăcu.

Am fost aşezaţi într-o coloană şi duşi lambăiere şi la despăduchere. În hol era amenajată o frizerie. Ne-au date jos bărbile vechi de şapte săptămâni şi ne-au tuns chilug. Personalul de la baie nu fusese informat asupra sosirii noastre. Nu pregătiseră nimic. Cazanele erau reci, apa la fel. Cu toate astea, am fost nevoiţi să facem baie.

O asemenea baie nu mai văzusem. De-a lungul pereţilor erau montate nişte ţevi pentru apă caldă şi apă rece. Din loc în loc exista câte-un robinet. Dedesubt se aflau nişte lighene. Nu existau nici duşuri, nici căzi, te spălai în lighean.

Am privit în jur. Bărbaţii din vagonul nostru se aflau acum cu toţii în baie. Am văzut un bărbat împreună cu fiul său foarte tânăr şi slab, amândoi sufereau de pe urma muşcăturilor de la păduchi. Aveau nişte răni late pe coaste.

La alţii nu se vedeau decât puţine urme. Eu însumi aproape că n-aveam niciuna. Tot timpul, am vânat păduchii cu temeinicie.

După despăduchere, ne-au dus în lagăr. Acesta se afla în clădirea unei şcoli. Copiii fuseseră trimişi acasă, în sălile de clasă ridicaseră nişte paturi suprapuse, câte trei unul peste altul.

În şcoală a fost agreabil. Exista chiar şi o încălzire centrală. Personalul de la bucătărie era prietenos. Mâncarea, în accepţiunea ruşilor, bună, dar foarte puţină. Pe hol se afla tot timpul un cazan cu ceai cald, fără zahăr. Când intram în sala de mese, primeam fiecare câte o lingură, cu atenţionarea să avem bine grijă de ea, pentru că alta nu vom mai primi.

Oamenii din cel de-al doilea vagon au ajuns foarte agitaţi în lagăr. Asta, deoarece ruşii observaseră că lipseau o groază de scânduri din vagoane. Cereau o despăgubire în ruble. M-am gândit la vagonul nostru. Krämer desprinsese foarte abil întăriturile din pereţi, iar când a vrut s-o scoată pe ultima, vagonul dădea să se prăbuşească. A bătut-o repede la loc cu nişte cuie. Am avut noroc c-am fost primii la coborâre şi ruşii nu apucaseră încă să observe ceva.

Toţi oamenii trecuseră de baie şi despăduchere. După masă, ne-am dus la noile noastre locuri de dormit, iar noi, cei veniţi din armată, am făcut din nou aceeaşi greşeală ca şi la îmbarcare. Ne-am grupat în aceeaşi cameră.

Lucrurile noastre a trebuit să le predăm odată cu intrarea-n curte. Au ajuns într-un grajd construit din scânduri. Oamenilor care mai aveau ceva mâncare-n bagaje nu li s-a permis să şi-o aducă. Şi eu mai aveam un pic de mălai în valiza mea.

Am făcut cunoştinţă cu un bărbat mai în vârstă din Bucovina de Sud, care vorbea bine ruseşte. L-am rugat să vorbească el cu una dintre bucătărese ca să fiarbă mălaiul acela. Bucătăreasa a acceptat, dar pentru la noapte, la ora unu. Pe-nserat, am vrut să-mi recuperez mălaiul, dar am fost prins de către unul dintre supraveghetori, un tovarăş de suferinţă, şi m-am ales cu două palme zdravene.

Aveam să petrecem în lagăr trei săptămâni fără să muncim. Din cauza carantinei. Zilnic, după micul dejun, aveam voie-n curte, iar la ora zece ne saluta ofiţerul de serviciu. Unul venise de pe front, avea un ochi de sticlă. În primele zile, ne-a salutat cu: „Sănătate, tovarăşi!” Numai că noi eram prizonierii, iar ei, ruşii, erau aceia care ne ţineau prizonieri. Aşa că n-aveam cum să fim tovarăşi. Cuvântul „tovarăş” a fost până la urmă scos din uz şi înlocuit cu „internat”.

Ne mai dezmorţeam picioarele la plimbarea prin curte, care era obligatorie, indiferent de vreme, dar oricum era tot timpul frig, cu toate că luna martie era de-acum pe sfârşite. Cei care se cunoşteau de-acasă se adunau în diferite grupuri şi cântau cântece populare. Ofiţerul cu un ochi de sticlă ne permitea lucrul acesta, dar cel care i-a urmat l-a interzis categoric. Cei doi erau pe rând de serviciu. Aşa se făcea că o dată se cântau cântece populare, o dată nu.

În dormitoare ne umpleam timpul cu poveşti. Tot Fiffi era cel care ştia să povestească cel mai mult. Jakob era în continuare foarte trist, iar Maier Matzi, un timişorean, zăcea cufundat în apatie.

Într-o seară, cina a constat în grâu încolţit fiert. Pentru că primisem între timp voie să ne luăm rezervele din grajd, cei mai mulţi care mai aveau ceva de-acasă nu s-au atins de cină. Noi, cei din armată, am adunat resturile de mâncare de pe masă. În ce mă priveşte, şi mălaiul meu se dusese de mult.

În camera noastră s-a instalat în curând o atmosferă destinsă. Până şi Jakob şi Maier Matzi se simţeau de-acum mai bine. După o săptămână, am fost duşi din nou la baie şi despăducheaţi. Încet-încet ne-am obişnuit cu implacabilul situaţiei. Am tot căutat să găsesc oameni de la mine din sat. Pe Arthur Gilmer nu-l ştiam. Era zidar de meserie şi lucrase mai tot timpul la Bucureşti. Nici pe Josef Hollmann nu-l cunoşteam. Era tot zidar şi lucrase şi el mai tot timpul prin alte părţi. Cei doi erau mai în vârstă. Pe Karl Posch, în schimb, îl ştiam foarte bine. Posch era

brutar de meserie. Calfă fiind, lucrase la tatăl meu. Tata luase pe la sfârşitul anilor douăzeci o brutărie-n arendă. Timp de mai mult de zece ani, nu-l mai văzusem pe Posch. Când i-am vorbit prima dată, nu-şi putea aduce imediat aminte de mine. Până ce-am pomenit de brutărie.

Posch n-a prea vrut să aibă de-a face cu mine, pentru că între timp se pusese bine cu ruşii şi avea, prin urmare, lucruri mai importante de făcut decât să se încurce cu mine. Vorbea o rusă foarte proastă, dar cum ruşii aveau nevoie de el, era arhisuficient. Karl Posch avea să joace-n următorii cinci ani un rol foarte important. Dar despre asta, mai încolo.

Începu interogarea în faţa unei comisii. Preşedintele acesteia era comisarul politic. Am fost întrebaţi de nume, profesie, naţionalitate şi avere. Stăteam la coadă, iar când ieşea unul dintre noi, de cele mai multe ori cineva dorea să ştie cum a fost. „Spune, ce naţionalitate ai declarat?”, era întrebat de curioşi.

Mulţi ardeleni au declarat c-ar fi saşi, şi nu germani.

Când mi-a venit mie rândul, am spus: „Nume: Zillich, Karl, numele tatălui: Michael, născut în data de 12 iulie 1918 la P., România. Naţionalitatea: germană, unitatea militară: infanteria marină, garnizoana: Călăraşi, România, profesia: morar”.

Translatorul a tradus, iar comisia izbucni în râs. S-or fi gândit că aici n-au nevoie de morari, aici au nevoie de oameni la lopată.

În perioada carantinei, cei cu aceleaşi convingeri s-au adunat în diferite grupuri. Grupul cel mai mare l-au format saşii din Transilvania, au urmat bănăţenii, sătmărenii, bucovinenii şi cei din Ungaria, dintre care abia dacă ştiau câţiva limba germană.

Primul mort a fost din rândul celor din Ungaria, n-a reuşit să se obişnuiască cu situaţia. S-a spânzurat cu cureaua de la pantaloni în puţul de scurgere de la bucătărie. L-au înmormântat compatrioţii săi. L-au băgat în pielea goală într-un sac pentru paie, iar la mormânt l-au scos din sac. În loc de cruce, i s-a pus o tăbliţă cu un

număr.

Ca să ne pregătească pentru munca ce ne aştepta şi să ne facă protecţia muncii, ruşii ne-au dus în incinta fabricii. Explicaţiile au fost făcute-n rusă şi însoţite cu diapozitive. Noi n-am înţeles nimic.

Într-o duminică, am fost duşi la cinematograf. În drum, am văzut un om beat cum umbla clătinându-se dintr-o parte în cealaltă a străzii. I-am dat un cot celui de lângă mine, zicându-i: aici, lucrurile nu stau nici ele altfel decât la noi, în România.

La cinema ni s-a proiectat un film cu tătucu Stalin. Era vorba de-o şedinţă, la care Stalin a vorbit timp de două ceasuri. În afară de bucovineni, nimeni dintre noi nu ştia bine ruseşte.

Era-n continuare foarte frig şi multă zăpadă, cu toate că luna martie se cam termina. Pregătirile pentru muncă au continuat. Câteva zile înainte de întâi aprilie, a trebuit să ne adunăm în curte. Au venit două limuzine mari, americane. Oamenii care s-au dat jos purtau paltoane de piele. Era conducerea fabricii, mai exact: conducerea combinatului. Mai întâi, au fost aleşi, din rândul celor mai puternici bărbaţi, muncitorii pentru munca grea. Au rămas la urmă o sută douăzeci şi patru de persoane. O sută patru au ajuns pe şantier, douăzeci la cariera de piatră. Printre aceştia m-am numărat şi eu. Grupa de pe şantier şi cea de la carieră aveau responsabili ruşi. Pe-ntâi aprilie, a-nceput munca. Lagărul a trebuit să ni-l construim singuri.

Au fost căutaţi nişte brigadieri. Munca din cariera de piatră era foarte grea. Bolovanii de piatră trebuiau desprinşi din perete şi transportaţi la şantier. Vechilul din rândul nostru care trebuia să ne zorească era un transilvănean. În timpul războiului, prinsese câteva cuvinte ruseşti pe frontul de Est. Aşa a ajuns brigadier. Brigadierii primeau raţii suplimentare de mâncare.

Pietrelese-ncăreau în camioane. Acestea erau foarte înalte din construcţie. Cu cei un metru cincizeci şi şapte ai mei, trebuia să ridic coşul până la înălţimea capului ca să-l pot pune pe platformă. Ceea ce nu reuşeam de fiecare

dată.

Domnul Sienerth, brigadierul, se uita la noi cum ne chinuiam la încărcarea camionului. Văzu cum ridicai o piatră şi-i dădui iar drumul. Înjură şi-mi strigă: „Zillich, dacă nu munceşti mai bine, te trimit în Siberia!”

Di în a patra zi de la carieră, m-am adresat maistrului rus, căruia-i spuneam „nacealnic”, şeful, şi-am discutat cu el despre situaţia mea, despre puterea mea de muncă. M-a înţeles, în ciuda puţinelor mele cunoştinţe de limbă. A doua zi, am fost repartizat la şantier. Nacealnicul de-acolo mi-a spus: „Tu eşti unul, mai am nevoie de trei pentru săparea gropii pentru var. Trei voluntari. Dacă-i gata groapa-n patru zile, fiecare dintre voi primeşte un kil de pâine suplimentar”.

Groapa trebuia să aibă un volum de şase metri cubi. Am muncit cu îndârjire, pentru că n-am vrut să pierdem pâinea. Hârleţul nu intra decât până la o jumătate de metru. Pământul galben era atât de tare, încât puteai să-l spargi doar cu târnăcopul. În timp ce munceam din răsputeri, de parc-am fi săpat groapa acasă la noi, a trecut pe acolo Karl Alt, tovarăşul meu de suferinţă de la Călăraşi. A strigat la mine: „Aţi înnebunit sau ce? Cum puteţi să vă spetiţi, dumneavoastră şi aceşti trei bărbaţi, în halul ăsta pentru ruşi?” N-am spus nimic. Nici ceilalţi n-au scos o vorbă. Nu mă gândeam decât la kilul de pâine pe care urma să-l primesc. Am terminat groapa la timp, iar nacealnicul ne-a înmânat fiecăruia promisa cartelă de pâine suplimentară.

După aceea am fost repartizat la săparea fundaţiilor. Acolo, munca era ceva mai uşoară. Domnul Gotz, un bărbat mai în vârstă, a făcut rost de o pilă şi ascuţea cu ea uneltele. Mergeam mai des decât era nevoie la el, ca să ne ascută hârleţul. Însemna de fiecare dată-n parte un mic repaus.

În cele patru zile în care muncisem la cariera de piatră, l-am cunoscut pe Franz Stolz. Era braşovean. De profesie era muzician, fusese în majoritatea timpului capelmaistru. I-am destăinuit faptul că m-aş mai pricepe şi

eu un pic la muzică şi aşa am ajuns să stăm de vorbă mai des. Stolz avea cincizeci şi doi de ani, cu şapte ani mai mult decât vârsta-limită permisă de înţelegerea în privinţa deportării. Mi-a povestit c-a fost în Germania, unde a fost bănuit de-a fi comunist şi dus la Dachau. Ajuns din nou acasă, după 23 august, când românii au întors armele, a fost arestat ca hitlerist şi deportat, împreună cu noi, în Rusia.

Domnul Stolz era un bărbat scund şi slab, nimeni nu-l zorea. Făcea şi el ce putea. La carierea de piatră aduna pietrele mici împrăştiate în urma exploziilor. A plecat acasă cu primul transport al celor inapţi de muncă.

Am reflectat asupra celor povestite de el şi-am ajuns la concluzia că totuşi a fost comunist. Odată, când discutam despre comunism, mi-a spus scurt: „Sunt de-acum de ceva vreme în ţara comunismului, dar ăsta nu-i comunism, ăsta-i banditism pur”.

Cu munca n-am progresat prea bine, cetăţeanul nacealnic – ruşilor trebuia să ne adresăm cu „cetăţean” – nu avea talent de vechil zelos. N-a trecut mult timp şi-a fost schimbat. Cel nou era un evreu din Basarabia care fugise în Rusia din faţa germanilor. Odată cu el au venit ameninţările şi înjurăturile. Existau zile în care oprea munca pentru zece sau cincisprezece minute, doar ca să ne prelucreze cu-njurături.

Îl ascultam cu calm şi mă gândeam în sinea mea, bine, bine, ne înjură pe noi, bărbaţii, dar de ce şi pe sărmanele femei? Ce treabă aveau ele cu toate astea? Un ţăran din Glogovăţ, de lângă Arad, a avut curajul să-i răspundă. De vreme ce puteai să vorbeşti cu el româneşte. A considerat replica ţăranului o obrăznicie şi i-a zis: „Pot aranja lucrurile în aşa fel încât să mori”.

La începutul lui aprilie, după ce-ncepusem cu munca, vremea s-a schimbat brusc. Se topea zăpada-n munţi, râul se umfla de apă. Apa mare a distrus părţi ale podului de lemn de peste râu.

Podul trebuia reparat. Pentru asta, au fost luaţi şi patru bărbaţi de pe şantier. Ei urmau să adune la loc

bucăţile de lemn luate de apă şi aruncate-n josul râului. Printre bărbaţii aceştia s-a numărat şi Seiler Bela, vecinul meu de pat. Când s-a întors, i se putea citi tristeţea pe faţă. Povestea că era cât pe ce să se-nece. Ar fi pornit ei cu o lotcă să adune buştenii. Când au vrut să urce un buştean greu în lotcă, aceasta s-a răsturnat. Sub apă, ar fi dus imediat mâna la inimă, spre locul în care-şi păstra portofelul cu o fotografie a soţiei. I-ar fi trecut prin gând: dragă Eva, n-o să ne mai revedem. Bărbaţii au reuşit, în cele din urmă, să se salveze. Ruşii îi aleseseră de pe şantier în mod arbitrar, fără măcar să-i fi întrebat dacă se pricep cât de cât la apă, la mersul cu barca, ori dacă măcar ştiu să înoate.

Domnul Seiler era cizmar de meserie. A fost calfa unică într-un atelier de cizmărie. Maistru i-a fost un bărbat mai în vârstă cam bolnăvicios, care după un an a murit, lăsând în urmă o văduvă şi-un fiu. Acesta era aproape de-o vârstă cu calfa, dar îmbrăţişase altă meserie. Soţia maistrului a condus atelierul în continuare împreună cu calfa. S-au îndrăgostit unul de celălalt şi s-au căsătorit.

Munca de pe şantier continua. Peste zi se făcea foarte cald, cu toate că eram abia în luna aprilie. Dimineţile însă erau reci, astfel că-mi luam paltonul. În cursul zilei, îl scoteam. Într-o zi, când m-am întors de la masa de prânz, dispăruse. Spre norocul meu, în aceeaşi seară ne-au fost împărţite pufoaice.

Fundaţiile fuseseră de-acum săpate. Erau prevăzute şapte barăci. Am cunoscut un tânăr zidar din Reşiţa. Era specialist în furnale. Eu aduceam pietrele, el le aşeza-n fundaţie. Într-o zi, m-a întrebat ce meserie am. I-am spus că sunt morar, dar că m-aş pricepe un pic şi la brutărie. Horwath s-a uitat câteva clipe atent la mine, apoi mi-a spus că, după felul cum vorbesc şi mişcările corpului meu, ar fi trebui să fiu măcar chelner.

Pe şantier lucrau şi numeroase femei. Printre ele se găseau mai multe care se numeau Liesel. Aşa că fiecăreia dintre ele i s-a mai lipit un cuvânt de nume. Se vorbea de „Liesel cea-naltă”, de „Liesel cea frumoasă”, de „Liesel cea

grasă”, de „Liesel-ţiganca” şi de „Liesel cea brunetă”.

În curând am constatat că, ori de câte ori undeva era brusc nevoie de nişte oameni, aceştia erau luaţi cu regularitate de pe şantier. Eu am fost repartizat la transport. Urma să încărcăm nisip la râu. Eram şase bărbaţi la două basculante americane a câte cinci tone încărcătură. Nu reuşeam s-o umplem pe una, că şi venea cealaltă. Şoferii nu se opreau din înjurat. I-am explicat unuia dintre cei doi, în puţinele mele cuvinte ruseşti, că nu suntem totuşi maşini. Urla-n continuare. Noroc că a doua zi n-am mai fost trimis la încărcat nisip.

Fundaţiile fuseseră de-acum terminate. Zidurile barăcilor au fost ridicate cu pereţi dubli din mici blocuri obţinute dintr-un amestec de zgură, var şi ciment. Spaţiul dintre pereţi era umplut cu zgură. Din loc în loc, cei doi pereţi erau prinşi unul de celălalt cu câte-o scoabă. După ce peretele atinsese înălţimea de doi metri, cuiva i-a venit ideea c-am putea să ne zidim numele scrise pe-o bucată de lemn.

Între timp, se înfiripaseră şi primele relaţii dintre bărbaţi şi femei. Începutul îl făcuse Karl Posch. Dar niciuna dintre femeile noastre n-a fost suficient de bună pentru el. Acestea fiind, nu-i aşa, sărace şi înfometate. Şi-a luat o rusoaică, bucătăreasă la cantină. Relaţiile de dragoste erau strict interzise. Pe care-l prindeau, îl băgau la carceră. Atât pe bărbat, cât şi pe femeie.

Karl Posch era un linguşitor. Obţinuse permisiunea să joace duminica-n echipa de fotbal a ruşilor. Iar după joc, se oprea sistematic la locuinţa bucătăresei sale. Relaţia n-a rămas multă vreme secretă. Comisarul i-a interzis lui Posch jocul de fotbal, dar acesta l-a convins de faptul că n-o să se mai ducă la bucătăreasă, şi astfel i s-a dat din nou voie să joace fotbal. După joc însă, el s-a dus din nou la bucătăreasă. Un bărbat care primise din partea comisarului sarcina să-l urmărească l-a prins cu bucătăreasa. Posch a ajuns la carceră, iar rusoaica a dispărut.

În lagăr se aflau în momentul acela circa trei sute

cincizeci de femei, mult mai puţine decât bărbaţii.

După prima lună de muncă, a venit şi ziua de salariu. Stăteam la coadă, sperând să primim bani. Casierul îl întreba pe fiecare de nume, arunca o scurtă privire pe lista sa şi mormăia un „niet”. Doar foarte puţini au primit ceva bani. Unui zidar din Ungaria, care abia de vorbea germana, i-au dat treizeci şi patru de ruble. Pentru salariul acesta pe o lună şi-ar fi putut cumpăra două kile de pâine. Când ieşi, rupse furios bancnotele în bucăţi şi le aruncă.

Un rus a găsit resturile de la bancnotele rupte. Imediat s-a început căutarea făptaşului. Dar nu l-au descoperit. Ruşii se-nfuriaseră că s-a obrăznicit cineva să le rupă în bucăţi banii sovietici.

Mâncarea consta îndeobşte din varză murată sau supă de castraveţi. La micul dejun primeam supă şi trei sute de grame de pâine, la prânz supă şi un terci de mei sau de orz descojit. Pe lângă, patru bucăţele de carne, fiecare de mărimea degetului mic, şi patru sute de grame de pâine integrală. Seara primeam o ciorbă şi trei sute de grame de pâine.

Pâinea era atât de necoaptă, încât n-o puteai tăia cu cuţitul. Femeia care-mpărţea pâinea avea alături un vas cu apă în care introducea cuţitul înainte de fiecare tăietură. Într-o seară, am primit suplimentar nişte brânză sărată, pe care cei mai mulţi au lăsat-o pe masă. Inclusiv eu. Isidor, un bărbat din Moldova, şi-a umplut trei farfurii mari cu brânză şi-a mâncat pe săturate. Şi asta pentru vecie.

Când ne-am întors în seara aceea în lagăr, Isidor stătea pe veceu şi, în timp ce-şi făcea nevoile, voma brânză. A intrat Sienerth şi i-a zis: „Isidor, o să mori”. Iar Isidor i-a răspuns: „Măcar o să mor sătul”.

Dimineaţa, la apel, lipsea un om, Isidor. Am fost trimis să-l aduc. Locul său de dormit se afla la etajul doi. I-am văzut picioarele, am tras de unul. Nu s-a mişcat, era mort.

Isidor a fost al treilea mort. Înaintea lui a murit Schuller. Era din Transilvania, dar nu vorbea decât ungureşte. A fost dus într-un sac la mormânt şi aruncat în

pielea goală în pământ. Am făcut ochii mari când am văzut lănţişorul de aur cu cruce de la gâtul său. Nu i se scosese. Groapa n-a fost suficient de adâncă, încât cu greu l-am putut acoperi cu pământ.

Doamna Ada Alt venise benevol, împreună cu cu soţul ei, în Rusia. Comandantul garnizoanei ruseşti de la Brăila-i povestise tot felul de basme despre munca femeilor din Rusia. A primit un loc de muncă la gater. Buştenii care erau tăiaţi acolo erau atât de grei, încât până la patru femei cărau la o scândură. Doamna Alt nu se plângea niciodată, era bucuroasă că putea fi alături de soţul său.

Am ajuns pe alt şantier, trebuia să sting var. Cinci tone-ntr-o singură zi. În vecii vecilor n-aveam cum să fac asta. A doua zi, aveam de cărat cărămizi. Asta mai mergea. Apoi am fost trimis înapoi la construirea lagărului, barăcile trebuiau să fie gata de 15 august. Hermann, nacealnicul nostru, a fost schimbat. Cel nou era un german de pe Volga, pe numele său Vladung. Germanii de pe Volga fuseseră strămutaţi. Aveau aici domiciliu forţat şi erau nevoiţi să se prezinte lunar la o verificare.

Am întâlnit un austriac. Trecea drept sosia mea, atât de mare era asemănarea. Tot timpul am fost confundaţi. Nu se ştia niciodată, ăsta-i Zillich sau e Rieffner. Jakob Rieffner nimerise cu încă trei camarazi în spatele frontului rusesc. A reuşit să facă rost de haine civile şi să se dea la fund. Austriecii băteau însă la ochi, pentru că nu vorbeau ruseşte, şi-au fost predaţi de către civili autorităţilor. Rieffner obişnuia să povestească în repetate rânduri cum au dat într-o seară, obosiţi şi lihniţi de foame, peste un cioban bătrân. I-au cerut ceva de mâncare. Bătrânul însă le răspunse în germană: „*Ich habe soeben gegessen, ein paar Kartoffeln und das letzte Stückehen Brot*”. Când foamea ne chinuia în mod deosebit, Rieffner îl cita de cele mai multe ori pe bătrânul cioban: „Tocmai am mâncat. Câţiva cartofi şi ultima bucăţică de pâine”.

A plouat timp de două zile. A trebuit să muncim toată ziua-n ploaie. Hermann nu ne dădea voie să ne ferim undeva de ploaie. Ne zorea continuu. Rieffner zise către

mine: „Dom’le, dacă ne lipim de-o pneumonie, suntem terminaţi”.

Noul nacealnic, Vladung, era de asemenea foarte energic. Nu uitase însă că noi eram germani ca şi el, iar el un surghiunit. Diferenţa dintre el şi noi era că el nu trebuia să doarmă într-o baracă şi nici să mărşăluiască într-o coloană. Lui Vladung nu i-a fost uşor cu noi, era sfâşiat între răspundere şi compasiune.

Când Vladung nu era prezent, puneam pe unul dintre noi să stea de şase, pentru cazul în care venea cineva. Vladung ştia asta. Zicea că el răspunde. Că să muncim un pic mai mult. Tot mai mulţi oameni au fost luaţi de la construirea barăcilor şi repartizaţi la alte munci.

Pe mine, Vladung m-a luat la fabrică. Şi aici se executau lucrări în beton. Pe terenul fabricii munceau atât bărbaţi, cât şi femei. Lenchen era o fată frumoasă. Mai tot timpul stăteam în preajma ei. Vladung a observat lucrul acesta destul de repede, m-a atenţionat de mai multe ori în privinţa asta, iar până la urma mi-a zis: „Zillich, timp de zece zile nu mai primeşti suplimentul de pâine”. După terminarea zilei de muncă, m-am dus la el în birou şi l-am implorat pentru chilul de pâine, el însă era de părere că hotărârea-i hotărâre şi cu asta basta.

A doua zi dimineaţă, l-am aşteptat pe Vladung ca să ne repartizeze la muncă. A venit cu întârziere. Primul lucru pe care l-a spus a fost: „Zillich, de ce staţi degeaba pe aici, ia oamenii şi mergeţi la lucru”. Asta m-a uluit, ieri îmi tăiase pâinea, iar acum mă făcea supraveghetor. Ne-am dus la locurile noastre de muncă. După-amiază, a venit Vladung din nou la mine şi mi-a zis: „Zillich, tu şi tu”, arătând cu degetul spre Imre Lippenpfennig, căruia nu-i ştia numele, „voi doi mergeţi la poarta principală şi mă aşteptaţi acolo”. După scurt timp a venit un camion încărcat cu cărbuni şi imediat după aceea Vladung cu actele însoţitoare. Portarul a controlat scurt actele, apoi ne-a lăsat să trecem. Imre m-a întrebat ce cred despre încărcătură. I-am răspuns că, după părerea mea, sunt cărbuni furaţi, iar actele false. Vladung a rămas în urmă,

iar noi am mers în oraşul Orsk, dincolo de râul Ural. Ne-a aşteptat la un colţ de stradă din oraş. A sărit pe treapta camionului. Am mai trecut pe lângă câteva case. Apoi am intrat într-o curte. Nu existau multe curţi. Am descărcat camionul. În curte erau întinse la uscat nişte rufe. Când am terminat, am primit ceva de mâncare. O supă de legume cu mulţi cartofi.

Înainte să ne întoarcem la fabrică, Vladung zise către mine: „Zillich, tu mă aştepţi în faţa biroului meu”. Oamenii s-au dus la masa de seară, eu am rămas în urmă. Nimeni n-a observat asta. După ceva vreme, apăru Vladung. îmi strecură în mână câteva ruble în bancnote. „Ăştia-s ai tăi”, îmi spuse şi plecă. Cărbunii erau de furat.

După masa de seară, ne-am întors într-o coloană de circa o sută de persoane în lagăr. Ne-a însoţit un rus bătrân, cu puşca pe umăr. La poarta principală se afla o hartă mare, pe care erau marcate cu săgeţi liniile frontului. Am văzut săgeţile care se apropiau de Germania, şi mă întrebam ce-o să se mai întâmple cu noi.

Când Clara se-ntoarce, eu sunt gata adormit.

— Zilli, da’ tu dormi. Ziua-n amiaza mare.

Deodată e cât se poate de amuzată. Nu-nţeleg de ce.

— Ce-i de râs în asta? întreb, încă buimac de la somnul de după-masă.

— Arăţi cât se poate de haios, uită-te-n oglindă.

Mă ia de mână, mă trage din pat, până-n faţa oglinzii.

Mă văd în oglindă şi tot nu ştiu ce-ar fi de râs. Ea în schimb nu se mai opreşte din chicotit. E tânără, îmi zic. Mă-ntind din nou pe pat. Se-ntinde şi ea lângă mine. Se lipeşte cu tandreţe de mine.

— Ia, ce citeşti? mă-ntreabă. Ce-i aia? Se-ntinde şi ia de pe noptieră hârtiile lăsate de tatăl meu, se ridică-n capul oaselor, se apleacă, ridică de jos manuscrisul despre morile de apă, care-mi căzuse din mână când am adormit.

Mă uit la slipul ei, care se iţeşte din blugi. E roşu. Roşu închis. Se lasă pe spate, lângă mine, cu descrierea morilor de apă-n mână.

— Ce-i asta? mă-ntreabă.

— Ei, e complicat, încerc să evit discuţia.

— Mă crezi proastă? Se îndepărtează un pic de mine. Tu mă crezi proastă, zice.

— Nu te cred proastă.

— Ba da, spune, brusc agresivă, toţi cred asta. Toţi cred că nu ştiu decât s-o sug.

— Clara, linişteşte-te. îţi explic ce şi cum.

— Ba nu-mi explici absolut nimic. *Istenit*/ Bărbaţii vor mereu să-ţi explice câte ceva.

— Nu, Clara, hai, te rog, ascultă-mă acum.

— Bine, zice, îţi dau o şansă. Zâmbeşte. Dar acum vreau să ştiu totul. Întregul adevăr. Flutură cu manuscrisul, de parc-aş fi înşelat-o cu el.

Arăt spre hârtii.

— Astea-s de la tatăl meu.

— Iar asta de aici e-n ruseşte, zice. Ţine în mână certificatul de eliberare al tatălui meu de la munca silnică. Confirmarea faptului că a fost la muncă forţată. O foaie scrisă cu o maşină de scris cu litere chirilice.

— De unde ştii ruseşte? o-ntreb.

— Un pic de la şcoală, apoi avem acum la Budapesta din nou mulţi ruşi. De data asta chiar au şi bani.

— Tatăl meu a fost deportat după război cinci ani în Rusia, pentru că era german.

— *Zvâbok*, spune ea, am avut şi noi câţiva. Cei mai mulţi au plecat în Germania, *Nemetorszâga*, îmi spune.

— Şi asta a fost în Banat.

— *Bănsăgiban*? întreabă.

Dau din cap că da.

— Am avut o mătuşă la *Temesvăr*, zice. Am fost o dată acolo. Dar pe atunci eram încă foarte mică. Trebuie să fi fost la începutul anilor optzeci. Pe vremea aia, oamenii de-acolo n-aveau ce să mănânce. Asta o mai ţin minte. Erai încă acolo sau erai deja-n Germania?

— Atunci am plecat.

1. Dumnezeule!

Poate că ne-am văzut, cine ştie, fără să ştim unul de altul. Câţi ani aveai pe-atunci?

— Treizeci.

Râde.

— Eu aveam şapte, zice, ia, povesteşte-mi despre taică-tu. Se alintă din nou lipindu-se de mine.

Îi spun povestea tatălui meu. Cele două poveşti ale lui. Povestea deportării sale. Şi povestea eliberării sale după 1989. Într-un fel, aceste două poveşti sunt legate.

— Tatăl meu se numea Karl, îi spun. Spun asta ca să nu mai fiu nevoit să tot spun „tatăl meu”. Prenumele se potriveşte mai bine când povesteşti.

Se făcuse toamnă, la începutul lunii septembrie a şi dat îngheţul. A venit frigul şi, odată cu el, o iarnă lungă. A fost formată o comisie, din care făceau parte un medic, comandantul lagărului, comisarul, un secretar. Sarcina comisiei era să aleagă oamenii care, fiind bolnavi şi slăbiţi, urmau să fie trimişi acasă. Trebuia să te dezbraci în pielea goală în faţa comisiei, iar aceasta te examina şi stabilea dacă erai apt pentru încă un an de muncă. La gară era pregătit un vagon care trebuia să fie adăugat la un tren ce trecea prin toată Siberia ca să-i adune pe fericiţii inapţi pentru muncă şi să-i ducă spre casă. Karl nu s-a numărat printre ei.

Prima iarnă a fost deosebit de friguroasă. Deportaţii au primit haine groase şi cizme de pâslă, dar cizmele n-aveau talpă, astfel încât oamenii aveau mai tot timpul picioarele ude. Cei care aveau bani, şi-au dat cizmele la cizmărie să li se pună tălpi din cauciuc de la banda rulantă. Karl însă se număra printre aceia care nu câştigau nici măcar o copeică. Regula era că un internat n-are voie să câştige mai mult de patru ruble pe zi. Din banii câştigaţi se scădeau costurile pentru masă şi cazare şi de rămas nu mai rămânea nimic.

Pe geamuri se forma o gheaţă groasă de-un deget, gheaţă care n-a mai dispărut până-n aprilie. Cărbunii repartizaţi celor internaţi ardeau foarte prost, barăcile rămâneau reci. Bărbaţii se-nghesuiau în jurul sobei, cei mai mulţi voiau să pună la copt cojile de cartofi pe care le pescuiseră din resturile de la bucătărie.

Afară viscolea de zor. Uneori, lopata era suficientă la curăţatul zăpezii, alteori zăpada îngheţată trebuia spartă cu ranga. Sub supravegherea unui nacealnic, bărbaţii trebuiau să elibereze căile de acces de pe terenul combinatului. Karl l-a întrebat pe nacealnic dacă există o normă şi la curăţat zăpada. Nacealnciul i-a răspuns că-n Rusia există o normă pentru orice muncă, până şi pentru mers. La mers, norma ar fi de patru kilometri pe oră, şi asta s-ar plăti la fel ca şi cum ar fi o muncă. La curăţatul zăpezii, norma ar fi de douăzeci şi cinci de metri cubi de persoană. Frumoasă grămadă de zăpadă, şi-a spus Karl.

Purta două costume vătuite şi pe deasupra şi hainele de lucru. Pentru pat nu existau nici cearşafuri, nici perne sau pături. Karl îşi trăgea pantalonii peste labele picioarelor, le vâra în căciula de blană, iar cu pufoaica se învelea.

În această primă iarnă, s-a împrietenit cu Liesel cea brunetă. Prin intermediul ei i-a cunoscut şi pe domnul Diefenbach şi pe domnul Stegmann. Stegmann era din Ungaria. Spunea mai tot timpul bancuri şi putea să recite şi poezii. Lenau, *Cântecele stufului*. Obişnuia să-şi păstreze raţia sa de pâine până înainte de culcare. Că n-ar putea adormi cu foamea-n gât, declară Stegmann.

Diefenbach era un redactor de ziar din Timişoara. Povestea din lumea gazetelor, de demonstraţiile jurnaliştilor din anul 1929Acum, Diefenbach lucra pe post de cizmar. Măcar acolo avea căldură peste zi. Bunicul său fusese cizmar, iar în vacanţe i-ar mai fi dat o mână de ajutor. Lucru ce-i folosea acum aici.

Într-o seară, un bărbat mai în vârstă l-a întrebat pe Karl dacă ştie familia Bieber din P. Era un bărbat din Nakowa, Jakob Winkler. Avea de executat muncă grea la banda rulantă. Uneori, Karl trebuia să dea acolo o mână de ajutor, timp de câteva ore, suficiente să simtă praful în piept. Peste puţin timp, Winkler s-a îmbolnăvit. Fusese-n România membru al partidului comunist, pe vremea aceea aflat în ilegalitate, şi arestat de câteva ori. Acum, în ţara comunismului, nu se simţea însă prea bine. Era vorba de

mult lăudata egalitate din comunism. Winkler a fost adesea văzut la comisar. Probabil că vorbeau despre comunism, dar asta puţin l-a ajutat pe tovarăşul Winkler, trebuia să muncească la fel ca şi ceilalţi care nu erau comunişti.

Odată cu luna aprilie, a venit vara. Primăvară şi toamnă nu existau. Nu existau decât vară şi iarnă. Iarna era geroasă, vara era toridă.

Karl a fost repartizat, împreună cu încă trei bărbaţi, la nişte lucrări de reparaţii într-o cantină din afara fabricii. A doua zi, au fost trimişi înapoi. C-ar fi furat două kilograme de slănină, ceea ce nu era adevărat. Conducerea lagărului l-a însărcinat pe Ştefan Menartschek, comandantul deţinuţilor, să cerceteze cazul. Acesta a început cu o chestionare serioasă, iar Karl se şi vedea în faţa unui tribunal rusesc. Acolo nu existau pedepse sub zece ani, chiar dacă nu era vorba decât de-o bagatelă. După o oră de întrebări, Ştefan Menartschek a izbucnit în râs, spunând că i-ar fi totuna dacă furaseră sau nu două kile de slănină, dar că vrea şi el un kil din ea.

După asta, Karl a fost repartizat la transport. Mergeau după materiale pe la diferite fabrici, iar asta dura de obicei o zi întreagă. Aveau mult de mers şi mult de aşteptat la faţa locului. În timpul acestor ore de aşteptări, vindeau sare. În curtea fabricii erau depozitate sute de tone, iar populaţia nu avea sare pentru gătit.

Odată, Karl avea-n traista sa de pâine cinci kile. A intrat la nimereală-n prima baracă, iar când a dat de-un flăcău, l-a întrebat dacă nu vrea sare. Acesta dădu tăcut din cap că nu. Şi-a continuat drumul, şi deodată se trezi în faţa unui ofiţer care şedea la o masă. Karl s-a uitat în jur, iar când văzu o pendulă, zise că vrea să ştie cât e ceasul. S-a întors pe hol şi a mai bătut la o uşă. Când a ieşit o femeie, o-ntrebă dacă are nevoie de sare. I-a cumpărat-o şi i-a dat o bancnotă de douăzeci şi cinci de ruble.

Karl a lucrat toată vara la transport. În toamna lui 1946, a fost organizat un nou transport de bolnavi. Dar, după examinare, Karl s-a aflat din nou printre cei apţi de muncă. Despre transportul acesta se spunea că urma să

se-ndrepte spre Germania de Est, că românii le-ar fi retras deportaţilor cetăţenia.

O altă iarnă stătea să vină. Drumuri trebuiau curăţate, căi ferate eliberate de zăpadă. Barăcile nu mai erau ocupate cu atâţia oameni, pentru că mulţi au trebuit declaraţi inapţi, deoarece nu mai puteau să muncească. Rândurile au fost împrospătate cu nou-veniţi, care în majoritatea cazurilor vorbeau între ei în polonă. Nu arătau atât de rufoşi precum compatrioţii lui Karl, dar şi lor le era foame.

Clara şade lângă mine pe pat. Stă-n capul oaselor, cu picioarele îndoite. N-are pe ea decât un tricou. În timp ce eu vorbesc şi vorbesc, vocea mea devenind vocea lui taică-meu, ea-şi priveşte picioarele. îşi lăcuieşte cu mare aplicaţie unghiile de la picioare.

— Chiar vrei să auzi toate astea? o-ntreb, devenit nesigur.

— Neapărat.

— Dar de ce?

— Pentru că-i o poveste super. Şi toate astea le-a trăit tatăl tău?

Îşi priveşte din nou unghiile de la picioare. Eu vorbesc mai departe, deloc convins, dar la nesfârşit. Stăpânesc atât de bine povestea, de parcă eu însumi aş fi inventat-o. Poate că vreau să-ndrept nişte lucruri. Pentru că l-am ascultat atât de bine, încerc să dau mai departe povestea sa cât se poate de fidel, cât se poate de complet. Ca şi cum i-aş fi dator cu asta.

Ruşilor le plăcea să se distreze prin a afirma că deportaţii n-ar avea cultură. Iar acum venise vremea să-i culturalizeze.

Dintr-odată, ne-am trezit cu un pian. Nici nu-l puseseră bine pe picioare, aducând şi un scaun, că domnul Alt se şi aşează la el să cânte. Se dovedi a fi un muzician pasionat. Comandantul lagărului, un rus, care era şi el de faţă, se minună. Câteva zile mai târziu, l-a chemat pe domnul Alt în biroul său şi l-a solicitat să cânte sâmbătă în oraş. Ulterior, domnul Alt ne-a povestit c-ar fi cântat

valsuri de Strauss pentru ruşi. Aceştia ar fi dansat şi-ar fi băut şampanie şi lichioruri cu soţiile lor.

Iarna aceea au murit mai mulţi oameni, Karl săpând mai multe gropi. Tâmplării făceau de-acum sicrie pentru morţi. Săpatul mormintelor îţi lua uneori, din cauza gerului, şi o săptămână. Aşa se făcea că trupurile celor decedaţi zăceau îngheţate bocnă în şopronul fabricii. Odată, când trebuiau înmormântaţi trei bărbaţi, solul era atât de îngheţat, încât era imposibil să sapi o groapă suficient de adâncă. Foarte exact, n-aveau loc în ea decât două coşciuge. Şi i-a venit unuia ideea să se introducă mai întâi două, iar apoi şi al treilea, pe cant.

Într-o zi, Fiffi l-a luat pe Karl la cantina sa. Deoarece Karl nu avea cartele pentru cantina aceea, a furat o legătură de lemne de la gater şi-a luat-o cu el. Când aşteptau mâncarea, au văzut deodată printre mese un motan extraordinar de frumos. „Vezi motanul acela?”, întrebă Fiffi. A fost primul şi ultimul motan pe care l-a văzut Karl în Uniunea Sovietică.

O săptămână mai târziu, când şedeau din nou la masă-n cantină, Fiffi l-a întrebat pe Karl dacă nu cumva îl vede pe motan. Iar când Karl a negat, Fiffi a râs în gura mare, arătând spre stomacul său. „Uite, aici e”, zise Fiffi.

Iarna era pe terminate, iar mâncarea devenea şi mai proastă. Oamenii povesteau că s-ar certa americanii şi ruşii, iar americanii n-ar mai trimite alimente.

Oamenii se adunau în grupuri, ca să discute. Karl auzea cum ţăranii din Banat vorbeau despre şeptelul de-acasă. Armata Roşie le luase şi tăiase vacile şi porcii, în grupul lor aveau pe unul care conducea discuţiile. Acesta a zis că-i uşor să înlocuieşti porcii, dar mai mult îţi ia să creşti la loc vaci şi cai. Uneori, vorbeau despre comunism, despre condiţiile din lagăr şi din afara lagărului, despre omul sovietic. Într-o dimineaţă, patul celui care conducea discuţiile era gol. Nimeni n-a mai auzit vreodată ceva de el.

Domnul Alt mergea de-acum sâmbăta după-amiaza cu comandantul lagărului în oraş ca să cânte la pian pentru ruşi. N-a trecut multă vreme şi comisarul a aflat de asta. L-

a chemat pe Alt la el şi i-a interzis pe viitor să mai meargă în oraş. Dar sâmbătă, maşina comandantului stătea din nou la poarta lagărului, iar Alt a plecat cu ea. Aşa s-a întâmplat o bucată de timp, apoi a dispărut şi Alt, patul a rămas gol. A fost o grea lovitură pentru doamna Alt, din moment ce ea – şi urmaşe de bunăvoie soţul în deportare. Nu peste multă vreme, a dispărut şi pianul.

Karl a rămas în continuare la transport. Uneori pleca din lagăr singur cu şoferul. În timp ce acesta se ocupa de comandă, Karl umbla prin curtea unei fabrici necunoscute. A văzut figuri zdrenţuite, femei. A sunat o sirenă. Auzi cum strigă o femeie: „*Aufhoren, die Sirene hat gekrisch*”[38]!” Prin cuvântul *gekrisch*, în dialect, îşi dădu seama că erau germani din Rusia. Surghiuniţi.

Într-o zi, au mers cu camionul la fabrica de cărămizi. Acolo lucrau nişte deţinuţi ruşi, care imediat au vrut să le vândă ceva, în cele mai multe cazuri mănuşi. Printre deţinuţi era şi un neamţ. Fusese prins cu un kil de cartofi şi condamnat la zece ani de puşcărie.

În lagăr a fost introdusă viaţa culturală, o idee a ruşilor. Domnul Schimmelgeier a pus pe picioare o grupă de dansatoare, cărora le-a confecţionat din hârtie şi sârmă nişte costume de cal. Erau poreclite „Iepele lui Schimmelgeier”[3839]. Prietena sa, una dintre cele mai frumoase fete din lagăr, dansa solo, iar în vârtejul dansului fusta i se ridica până la buric. Iepele lui Schimmelgeier dansau pe valsuri de Strauss.

Karl a avut un vis chinuitor care se tot repeta. De fiecare dată era acasă, la părinţi. Stăteau la masa de seară. Tatăl său ţinea pe un braţ o pâine mare, rotundă, deasupra căreia făcea o cruce, mormăind „în numele Domnului”, înainte să taie felii din ea. Karl mânca pe săturate şi se trezea de foame. Chinuit de foame, nu mai putea adormi în astfel de nopţi.

---

38 încheiaţi, a urlat sirena!

39 Numele de Schimmelgeier este compus din două substantive, primul însemnînd „cal bălan“ (în alt context: „mucegai“), al doilea - „gaie“.

Sosise vara, a doua. Transportul acasă, trenul din Siberia, plecase şi el din nou. Posch a fost numit comandantul barăcii. Pantalonii lui Karl, nişte pantaloni vătuiţi, erau rupţi şi nepotriviţi pentru vară. Dar Posch n-a vrut să-i dea nişte pantaloni noi. Atâta i-a spus Posch: „Oamenii ştiu că suntem consăteni, nu-mi pot permite asta”.

Într-o zi, când Karl a ajuns cu întârziere la masa de prânz, Liesel cea brunetă îl aştepta cu un bilet, pe care era notată cu creionul o porţie de caşă. Caşa este un pilaf din arpacaş sau mei, un fel de mâncare naţională a ruşilor. Întrucât Liesel îl aşteptă şi-n următoarele zile cu un astfel de bilet, i-a cerut explicaţii. Că de unde are banii pentru caşă, că n-ar avea cum să câştige atâta, tricotând în timpul liber, şi dacă nu cumva are un prieten. Ea se uită la el, băgă mâna-n buzunar, îi arătă creionul şi-i zise: „Prostuţule”. Au mai folosit în câteva rânduri biletele scrise de ei înşişi, apoi ruşii au schimbat creionul şi astfel au terminat cu falsificările. De-ar fi fost prinşi, i-ar fi costat mulţi ani din viaţă.

Întrucât lucra la transport şi umbla prin ţinut, Karl putea să mai arunce câte-o privire şi pe ogoare. După ultimul transport al zilei îi mai rămânea mereu timp să adune câte ceva de pe câmp. Ruşii nu mai păzeau lanurile atât de strict. Ceea ce aducea Karl de pe câmp era vândut a doua zi de Liesel în lagăr.

În zilele acestea, doamna Alt a reuşit să-şi revadă soţul. Se afla la doar opt kilometri depărtare, într-un lagăr de prizonieri de război. Doamna Alt mergea des la el. Într-o duminică, orchestra lagărului de prizonieri, în care cânta şi domnul Alt, a concertat în faţa oamenilor din lagărul lui Karl. Prezentatorul a comunicat de pe scenă că domnul Alt n-ar fi avut voie să vină şi el, dar că-şi salută soţia cu cântecul „*Regentropfen, die an dein Fenster klopfen*”[40].

La ziar scrie că-n 1945 au avut loc deportările germanilor în Uniunea Sovietică. Şi că a fost o nedreptate. Este citat noul preşedinte al statului. Noul preşedinte al

40 Stropi de ploaie care bat la geamu-ţi din odaie.

statului este un vechi comunist. El a făcut revoluţia. El şi mulţi alţii. Cei mai mulţi dintre vechii comunişti au făcut revoluţia.

De-o bună bucată de timp, se şi ceartă deja despre cine a făcut şi cine n-a făcut revoluţia. Comuniştii, scriitorii sau poporul din stradă, valutiştii de la Intercontinental sau serviciile secrete. La rândul lor, alţii susţin că nici n-ar fi existat vreo revoluţie. Că n-ar fi fost decât o lovitură de palat. O intrigă a Moscovei. Lovitura însă sau revoluţia sau ce-o mai fi fost se transformă direct în campanie electorală. Există mai multe partide decât alegători.

Comuniştii înfiinţează noi şi noi partide. Cu cât există mai multe partide, cu atât mai puternici devin comuniştii. Comuniştii sunt acum anticomunişti. Şi pentru că ei sunt anticomunişti, domneşte de-acum libertatea de opinie, mai exact: diversitatea de opinii. Pe când odinioară exista o singură opinie, acum există multe, nenumărate opinii. Domneşte confuzia de opinii. Şi asta la comanda comuniştilor.

La ziar scrie că deportarea a fost o nedreptate. Asta scrie pentru prima oară după patruzeci şi cinci de ani fără echivoc în ziar. Nu sub formă de aluzie, ca pe vremuri, sau circumscris cu sintagme de genul „muncă de reconstrucţie”. Nu, de data asta s-a scris negru pe alb în gazetă: deportare, nedreptate.

Dictatorul e mort, ziarele răspândesc opinii, iar preţurile cresc. Pensia lui Karl valorează tot mai puţin. Libertatea sa creşte zi de zi, iar pensia i se diminuează-n acelaşi ritm. Vin oameni în sat, *Reicbsdeutsche*. Acum e vremea ajutoarelor. Aduc alimente şi haine. Iar şi iar alimente şi haine. Toată conducerea comunei poartă cămăşi noi. Nemţii din *Reich* fac fotografii cu ei înşişi şi cu localnicii.

Deodată însă apar în faţa primăriei ţiganii, cărora în ziar li se spune de-acum „romi”, şi vor şi ei cămăşi. „Până aici s-a ajuns, să ceară ţiganii cămăşi”, zice vecinul. Primarul dă din umeri. „Asta-i democraţia”, zice. O spune pe jumătate încurcat, pe jumătate ironic. Dispune ca

următorul transport să fie împărţit la cei de culoare.

Este timpul marii plecări. Căci nu se ştie încă ce va fi, nu-i aşa? Mulţi pleacă-n Germania şi rămân acolo. O şterg înainte să fie din nou închise graniţele. Nimeni nu are-ncredere în liniştea şi preţul pâinii din ţară. Vine-n vizită ministrul de Externe al Germaniei, le strânge ex-comuniştilor mâna, vorbeşte cu scriitorii, chestie care pare să fie la modă. Umblă de colo-colo peste pavajul de piatră cubică din Piaţa Mare de la Sibiu şi anunţă că poarta rămâne deschisă. Dar cine să-l creadă? Declaraţia ministrului de Externe le sună celor mai mulţi de parc-ar vrea să-i oprească, să nu vină toţi deodată-n Germania. De parc-ar vrea să-i ia de proşti. Ministrul de Externe apare la televizor, cuvintele sale de aur stau scrise-n ziarul lui Karl. Ziarul lui Karl este plin de vorbe mari, de declaraţii sforăitoare. Mici petarde care explodează-n pagină. Nicicând n-a avut adevărul o-nfăţişare mai urâtă. E ca şi cum i-ar fi luat locul minciunii. Ca şi cum ar îndeplini rolul acesteia.

Ceea ce se spunea în şoaptă pe vremuri, este rostit acum cu voce tare. Efectul este acelaşi, gândeşte Karl. Iar când până şi George cel mic revine, oamenii din sat se lămuresc definitiv: nu mănânci mâncarea îndată ce-ai luat-o de pe sobă. Iar o revoluţie nu-i neapărat o revoluţie.

Aşa-s românii. Cât ai zice peşte fac din ţânţar armăsar, iar ulterior, fără niciun efort, din armăsar din nou un ţânţar.

De data asta însă, se gândesc oamenii din sat, românii să facă bine şi să-şi dreseze singuri ţânţarul. Să stea şi să-şi asculte concertul lor de ţânţari cât timp vor ei. Să-l socoată pe ţânţar greiere. E treaba lor. De-acum, majoritatea oamenilor s-a săturat de români, de valahi. Pleacă-n Germania, indiferent ce zice ministrul de Externe.

Într-o zi, zidarul Horwath l-a întrebat pe Karl ce părere ar avea de-o încercare de-a evada. Karl îşi amintea de tânărul care arăta ca un boxer şi o pusese încă-n prima vară de-o evadare, tulind-o de la scăldatul la râu. L-au prins când a vrut să fure un miel dintr-un colhoz. Băiatul a

fost adus înapoi în lagăr. îl stâlciseră-n bătaie în aşa hal, încât devenise inapt pentru muncă şi-a fost trimis acasă cu primul transport.

Dac-ai avea suficiente alimente, o evadare poate c-ar fi posibilă, a socotit Karl. Lagărul se afla în apropierea râului. Acolo existau bărci. Cu o astfel de barcă s-ar putea ajunge-n circa zece zile la mare. Mai greu ar fi să treci graniţa-n Turcia. Karl l-a refuzat pe Horwath. În curând, acesta lucra la construcţia furnalului şi câştiga ceva bani, ca atare o ducea mai bine şi-a renunţat la ideea de-a evada.

Seara, ruşii dădeau de-acum filme. Operatorul venea în barăci. De cele mai multe ori, era vorba de filme de război. Aproape niciodată nu se proiecta un film până la capăt. Când operatorul nu mai putea distinge niciun cap ridicat pe paturi, îşi oprea aparatul şi plecă.

Domnul Diefenbach lucra în continuare la cizmărie. Prin intermediul lui, Karl a ajuns şi el la cizmărie. Acolo era cald. Nacealnicul l-a însărcinat pe Karl să cureţe toaleta. Asta era o muncă pe care cei internaţi puteau s-o refuze, dar nacealnicul oferea pentru această muncă 100 de grame de pâine, iar Karl a acceptat-o. La cizmărie trebuia să taie cuie din lemn de mesteacăn. Diefenbach a devenit lectorul politic al lagărului, un fel de conferenţiar pentru deportaţi. Vorbea despre ţările comuniste, despre politica lui Lenin, despre industria de armament, în plus, redacta o gazetă a lagărului, pentru care primise o cameră proprie. Karl trasa liniile pe hârtia lăcuită, pe care Diefenbach introducea, scriind cu mâna, textele de ziar.

Adesea, după terminarea muncii, Diefenbach îl chema la el, ca să-i pună tot felul de întrebări despre brigadă, despre muncă. Din câteva fraze ale lui Karl, el făcea apoi un întreg articol.

Când a venit primăvara, Karl a fost repartizat unui rus mai în vârstă care măsura halda de cărbuni. În afară de a-i purta rusului cutia cu instrumente, Karl n-avea multe de făcut. Bătrânul lipsea cu regularitate pentru mai multă vreme. Atunci, Karl scria scrisori de dragoste către

Liesel cea brunetă, pe care i le citea seara.

Scurt timp după aceea, a fost repartizat din nou la şantier. Unii dintre colegii săi au găsit pe-o linie moartă un vagon cu uşa spartă. Era încărcat cu soia. Oamenii şi-au umplut traistele pentru pâine, Karl la fel. În lagăr, cea mai mare parte din soia au vândut-o.

A făcut cunoştinţă cu bucătăreasa care locuia-n satul localnicilor. Ori de câte ori se ivea ocazia, căra lemne pentru ea acasă. Satul se numea Pervoemaiskoie. Unu Mai. Celălalt însă, cel de vizavi de combinat, era numit Okteabarskoie. Octombrie. După revoluţia din octombrie. Bucătăreasa-i mulţumea, umplându-i marmita cu caşă din soia. Până şi tortul, pe care Liesel i l-a făcut de ziua lui, era tot din caşă.

Încercând să găsească ceva de mâncare, Karl a urcat dealul pe care se afla cimitirul celor internaţi. Într-o groapă a găsit un băiat care scobea cu degetele cretă din perete. Karl văzu cum băiatul mânca din pământul alb. „*Haraşo*”, spuse băiatul, bun. Karl gustă şi el şi, deşi pământul nu prea avea gust bun, şi-a luat şi el câţiva bulgări. I-a dus în lagăr. Liesel cea brunetă mai avea ceva zahăr, l-a presărat peste şi au mâncat pământ. Noaptea, Liesel a făcut febră mare.

Karl era din nou la transport. Au mers la un cămin de copii de lângă râu. Şoferul a intrat în cămin, Karl a rămas în maşină. Deodată auzi voci de copii care tot spuneau pe ruseşte una şi aceeaşi propoziţie. Coborî din maşină şi văzu doi băieţi, de zece ani, stând prin preajmă, unul cu două ţigări de mahorcă în mână, celălalt cu o cremene şi-o bucată de oţel. Acesta tot lovea cu bucata de oţel în cremene ca să obţină foc. Dar nu reuşea. La fiecare încercare, băiatul zicea cu voce fermă pe ruseşte: „Stalin, Stalin, dă foc”. Nicăieri nu se găseau chibrituri. Toţi fumătorii umblau cu cremene la ei.

Domnul Geyer era un bărbat mai în vârstă, croitor de meserie. El se considera evreu, cetăţenia nici el nu şi-o cunoştea. Ar fi lucrat la Praga, la Zürich şi la Budapesta-n cele mai bune croitorii. De arestat, l-ar fi arestat la

Budapesta şi de-acolo l-au deportat.

Fusese trimis să muncească la croitorie. La început, confecţiona haine de lucru. Curând însă ruşii aveau să descopere că Geyer ştia mai mult de atât. Se găseau de-acum de cumpărat stofe, dar cele mai multe le aduseseră militarii din campania lor victorioasă. Aşa s-a făcut că lui Geyer nu i se mai cerea decât să coase costume pentru conducerea lagărului. Era liber să iasă din lagăr şi se-ntorcea abia seara târziu. Una dintre cele mai frumoase fete a devenit prietena sa. Era foarte slabă, dar şi-a revenit repede datorită veniturilor domnului Geyer.

Pe timpul verii, oamenii au fost trimişi să lucreze pe la colhozuri, era vremea recoltării castraveţilor. Ruşii mâncau castraveţii aşa cum se mâncau în Banat merele.

O fată s-a luat după ruşi şi, cum îi era foarte foame, a mâncat castraveţi cruzi cât să se sature. Apoi a băut apă dintr-un iaz plin de nuferi. Noaptea a făcut temperatură, iar dimineaţa la ora şase a fost gata moartă.

Într-o zi, oamenii au auzit că domnul Alt ar fi fost trimis, împreună cu prizonierii din lagărul vecin, în Germania. Doamna Alt însă, care-l urmase voluntar la muncă silnică, a rămas în continuare-n lagăr.

Un alt lagăr din preajmă a fost dizolvat, iar oamenii au fost aduşi în lagărul lui Karl. Erau prusaci din Prusia Orientală, mulţi veneau din apropiere de Danzig[41]. Erau foarte slăbiţi, multora le lipsea de-acum voinţa de supravieţuire. Unul dintre ei a fost repartizat în brigada lui Karl. Purta numele lituanian de Naujukat, susţinea însă c-ar fi prusac oriental get-beget. Tot brigăzii sale i-au fost repartizaţi şi trei germani din Rusia, surghiuniţi. Pe unul dintre ei l-au făcut brigadier. Se numea Alexander Neuwirth şi i se spunea Sascha. Sascha povestea mult din anii dinainte de război şi de munca la colhoz. Tot timpul se certa cu ruşii. îl întrebau mereu şi mereu de numele său, ca să-l poată denunţa. Dar numele de Neuwirth era de nerostit pentru ruşi, aşa că renunţau de fiecare dată repede să-l mai denunţe.

41 Astăzi, Gdansk-ul polonez.

Într-o zi, descărcau saci de ciment şi de sodă. Sascha le dădu un pont. Zicea că odată ar fi găsit un sac cu bicarbonat de sodiu şi-ar fi făcut bani frumoşi cu el. Acum, verificau cu sârg toţi sacii, dar n-au avut noroc.

Printre nou-veniţii din Prusia Orientală erau multe femei care n-o duceau prea bine. Căutau să-şi găsească prieteni printre bărbaţi. N-a trecut mult timp şi domnul Diefenbach, redactorul de ziar, şi-a schimbat-o pe gagică-sa cu una nouă din Prusia Orientală. La rândul ei, cea respinsă s-a consolat cu alt bărbat şi-a rămas gravidă, astfel că a putut pleca acasă. Femeile din lagărul vecin dizolvat erau numite fără deosebire Frau *Danzig*.

Cei internaţi primeau de-acum şi cărţi poştale de la Crucea Roşie ca să le scrie rudelor de-acasă. Unii-şi schimbau cărţile poştale pe pâine. Şi Karl a primit o carte poştală. Ştia că tatăl său se refugiase-n Austria, fără a avea şi adresa lui. Aşa c-a scris pe vechea adresă din sat, ca şi cum ar mai fi fost valabilă. Şase luni mai târziu, a primit corespondenţă de la taică-său. Acesta-i scria că este pensionar, primind câţiva dolari de la verişoarele americane şi că-şi îmbunătăţeşte veniturile adunând plante medicinale. Că ei s-ar bucura că-i în viaţă, îndemnându-l să fie harnic. Acest sfat părintesc l-a supărat pe fiu. Următoarea carte poştală i-a scris-o fostului său locotenent din armata română.

Cam pe-atunci, Liesel s-a hotărât să-l părăsească pe Karl. Pusese ochii pe un tânăr maghiar. Ungurii se adunau cu regularitate ca să cânte frumoase cântece de-acasă şi să danseze ceardaş. Dar relaţia dintre maghiar şi Liesel nu s-a concretizat. Aşa că Liesel a revenit la Karl, dar nu mai era ca-nainte. Nu mai era decât jumătate de relaţie, ceva cu jumătate de suflet, lucru ce-o cam apăsa chiar şi pe Liesel.

Şi la următoarea examinare Karl a fost găsit apt de muncă. De data aceasta, au vrut să-l trimită acasă pe domnul Geyer, croitorul evreu. Geyer nu mai lucra decât în colonie, aşa că l-au pus pe Karl să meargă şi să-l caute. Când îl găsi şi-i spuse că mâine ar urma să plece cu

transportul acasă, Geyer începu să-njure. Că asta n-ar fi posibil, c-ar avea de onorat o groază de comenzi de la ofiţeri şi de la intelighenţie. În condiţiile astea n-ar avea cum să plece.

Karl s-a întors, iar Geyer a apărut abia seara târziu ca să-şi facă bagajele şi să plece la vagon. Cu o jumătate de oră înainte de pornire, Geyer a fost însă dat jos din tren. Ruşii i-au spus că el, ca evreu, n-ar avea cum să se-ntoarcă, căci ei n-ar fi deportat niciun evreu, aşa că nici n-ar avea cum să elibereze vreun evreu. Dar probabil că nu le era decât de costumele lor care încă nu erau gata. Ce să mai Geyer a rămas până la sfârşit.

Iarna a venit cu viscole puternice. Existau munţi de zăpadă înalţi până şi de trei metri. Poarta lagărului nu mai putea fi deschisă, nu mai funcţiona aprovizionarea, au rămas fără mâncare. Toţi trebuiau să cureţe zăpada. Au deszăpezit două drumuri, unul spre fabrică, altul spre colonie.

Karl a fost trimis, împreună cu alt bărbat, unul Bernhard, la depozitul de combustibili. Ajunşi acolo, s-au trezit că nu-i aştepta nicio sarcină. Un bărbat păzea magazia, au intrat în vorbă cu el. Când Bernhard a zis c-ar fi din Prusia Orientală, paznicul a povestit că el e originar din Lituania. C-ar fi avut o gospodărie frumoasă în apropiere de Vilnius, douăzeci de porci ar fi avut la-ngrăşat. Ruşii l-au arestat, iar ce s-a ales de familia sa nu ştie.

În ziua aceea, Karl şi Bernhardt n-au muncit deloc.

Comuniştii-şi tot înfiinţează partidele lor fantomă, până ce-s siguri că au în buzunar victoria electorală. În primăvara lui 1990, vor câştiga cu uşurinţă alegerile. îşi au ei regulile lor clare, de care trebuie să se ţină. Dacă-i vorba s-o pui de-un puci, ai grijă să existe-o atmosferă revoluţionară, iar dacă poporul iese-n stradă, nu uita să acţionezi în aşa fel încât să existe suficienţi morţi. Revoluţia are nevoie de autoritate. Dar dacă se anunţă alegeri, atunci trebuie să organizezi partide. Cu cât există mai multe, cu atât mai bine. Aşa stau lucrurile, în opinia

pictorului.

A pictorului, prietenul din tinereţe al lui Karl, din anii de pe Mureş. Când Karl trăia la bunici. Hrănindu-se cu peşte şi cu aer. E mult de-atunci.

În sat se deschid cârciumi, în care stau bărbaţii şi-şi pierd vremea. Bărbaţii, ca să poată gândi, au nevoie de crâşme. Asta-i de când lumea. Iar populaţia de la ţară are nevoie de pământul ei. Chiar şi atunci când n-are ce face cu el. îi trebuie. Comuniştii îi dau pământul. Suprafeţe mici, amărâte. E ca şi cum li s-ar fi dat diazepam. Dizolvă cooperativele agricole şi le dau oamenilor pământ. Fiecăruia un pic de pământ. Asta nici nu-i ajută pe oameni, nici nu le dăunează comuniştilor.

Dar nimic nu merge atât de repede pe cât ar dori oamenii. Jefuiesc grajdurile C.A.P.-urilor. Iau vitele şi le taie. Este ca şi cum ar vrea să isprăvească cu toate cât mai rapid, nu doar cu cuplul dictatorial. De parc-ar vrea să distrugă şi să nimicească toate cele, poate şi pentru a nu mai fi nevoiţi să-şi aducă aminte de nimic. Şi să uite, în sfârşit, umilinţa ultimelor decenii. De parc-ar prefera să se-ntoarcă la plugul de lemn, decât să mai trăiască o dată ruşinea de a fi ceapişti.

La televizor, seară de seară se pot vedea demonstranţi. Demonstranţi şi oameni în greva foamei. Lumea şi-a ieşit din ţâţâni. Vecinul povesteşte că pe celălalt mal al Mureşului ar fi aterizat nişte ozeneuri. Cumnatul său le-ar fi văzut cu ochii lui. Ar fi fost vizibile doar pentru o clipă, apoi ar fi şi dispărut. Despre cele observate de cumnat scriu chiar şi două ziare. Un articol îl are-n poză pe cumnat.

Poate că şi ozeneurile n-au făcut decât să-şi schimbe culoarea. Poate că au devenit invizibile şi stau tot pe malul Mureşului, doar că noi nu ştim.

Există o realitate vizibilă şi una invizibilă. Realitatea invizibilă, crede vecinul, ar creşte pe zi ce trece.

— N-avem nicio putere asupra acesteia, zice. Vezi bine ce-au făcut din revoluţie. Pentru ce-au murit tinerii la Timişoara? Ca să rămână comuniştii la putere?

Stăm în jurul mesei mari, la masa de prânz. Pictorul, Karl, Lissi şi cu mine. Am mers pentru câteva zile la ai mei. Jos”, cum spune Willi. Zile de concediu. Zile cu Lissi şi Karl.

Mă duc cu Karl la râu. Nu mergem cu maşina, mergem pe jos.

— N-ai face decât să-ţi murdăreşti maşina, spune Karl.

Maşina-i pentru el ca odaia cea bună, în care nu calci. E simbolul statutului social.

Vrea să meargă pe jos, ca pe vremuri. Vrea să invoce trecutul.

Traversăm păşunea. Văd turnul de apă, grajdurile părăsite ale cooperativei. Stâlpii de curent electric, cablurile, brazdele de iarbă, clăile de fân. Trecem pe lângă pădurice. Salcâmii sunt încă golaşi. Cuiburile ciorilor atârnă negre-n aer. Croncănind, o pasăre se ridică-n zbor, se vede că are o aripă oloagă.

Vântul bate cald şi rece deopotrivă, este-un vânt de primăvară, unul prevestitor.

În spatele digului, în luncă, ne oprim sub nişte frasini. Privim tăcuţi spre coroanele înalte ale copacilor. Trunchiurile frasinilor sunt ca de argint. Frunzele sunt umede, cu toate acestea scârţâie sub picioarele noastre. Râul este invizibil, dar aproape.

Ieşim din pădure. Privim apa care curge grea în albia râului. Privim, peste curbura râului, cotul ascuţit.

Nacealnicii s-au schimbat des. Klemens Brăuer, care l-a înlocuit pe Sascha Neuwirth, germanul din Rusia, era un *Zipser*. Nu ştia altceva decât germana dialectului său de *Zipser*. Brăuer o avea ca prietenă pe-o şvăboaică bănăţeană, pe Marie. O punea la munci mai uşoare.[42]

Într-o seară, a numit-o paznic la magazie. Aşa putea să petreacă şi el noaptea câteva ore cu ea.

Dar când a intrat în magazie, Marie nu era acolo. S-a întors agitat la baracă, spunându-ne: „Am pus-o pe Marie

42 Zipser sînt numiţi germanii din Maramureş, originari fiind din regiunea Zips (regiune istorică din nord-estul Slovaciei).

acolo să stea, asta acolo să fie, şi acu nu-i acolo”.

Într-o dimineaţă, când se-ntorceau de la schimbul de noapte, coloana a fost oprită de ruşi. Căutau nervoşi un bărbat care tăiase şi luase cu el câteva conducte de aer dintre vagoane. Conductele de aer ţineau de mecanismul de frână. Furtul putea fi privit ca sabotaj. Ruşii nu l-au găsit pe bărbat, dar cei internaţi au aflat despre cine era vorba. Nu i-au divulgat numele. Era vorba de *Zips*erul Klemens Brauer.

În lagăr se pregătea o seară de teatru. Regizor era un bucureştean care la sfârşitul războiului făcuse parte dintr-o unitate de marină din Constanţa. Lucra la electromontaj. Din şipci şi saci de hârtie s-a asamblat decorul. Acesta urma să reprezinte răsăritul de soare deasupra norilor şi-a mării. Între nori, pe post de soare a fost montat un bec electric. În program se anunţau cântece, dansuri, poezii şi piese la vioară.

Doi şvabi bănăţeni, în hainele lor de duminică, pe care în mod miraculos încă le mai deţineau, au interpretat un cântec foarte trist, care l-a pus pe gânduri pe Karl. îi amintea de-o întâmplare din copilărie. Avea şapte ani şi mergea-n clasa a doua, când a murit mama unui coleg. Toată clasa apăruse la înmormântare. În timp ce se cobora sicriul în groapă, Karl avea de recitat o poezie. Nu-şi mai amintea decât ultima strofă: „*Wie schloß ein Raum se eng und klein die Liebe* einer *Mutter ein*” *1*.

Al doilea a urmat domnul Strânski la vioară. Apoi a urcat pe scenă o romăncă. Fusese deportată împreună[43]

cu tatăl şi cu un frate mai tânăr. Fratele murise, tatăl se afla la infirmerie, a murit în aceeaşi seară. Ţinea în mână trei flori de hârtie făcute de ea, aruncându-le una câte una în sală. Şi asta cu cuvintele: „Una pentru mama, una pentru fratele meu, una pentru tata”.

A urmat und tango solo, dansat de-o femeie din Prusia Orientală. Apoi i-a venit rândul unei unguroaice, care mai întâi a recitat o poezie, în care pare-se că apărea

43 Cum de-un spaţiu-atît de strimt şi mic iubirea unei mame să închidă.

un cuvânt care-n rusă înseamnă „oiţă”, ceea ce l-a entuziasmat aşa de tare pe supraveghetor, încât s-a ridicat în picioare şi-a aplaudat. Unguroaica mai avea un cântec trist în repertoriu, cât şi un ceardaş focos.

Locurile pe scaune nu erau suficiente pentru toată lumea. Şi Karl nu prinsese decât un loc în picioare. Observă că omul din faţa sa purta haine bune de acasă. Urmări cum pe gulerul alb de la cămaşă i se plimba un păduche.

Iar au fost repartizaţi unui nou nacealnic. De data aceasta era un rus. Karl trebuia să-l ia într-o zi de acasă. Trecea prin colonia cu blocuri cu un singur etaj. În faţa blocurilor, femeile-şi fierbeau peştele pe sobe cu cărbune de mangal. Nacealnicul stătea-ntins pe un pat fără lenjerie. Nu exista nici scaun şi nici masă. Mânca dintr-o pâine, pe care-o băgă-n noptieră când Karl intră în odaie.

Nacealnicul acesta umblase mult, cu frontul. Purta nişte cizme de care Karl putea spune c-au văzut şi vremuri mai bune. Cine ştie cui i le scosese din picioare. Nacealnicul trecuse şi prin Timişoara şi ajunsese până la Budapesta. Povestea multe din cele trăite-n război şi într-o zi Karl şi-a făcut curaj şi l-a întrebat ce-ar crede el, dacă tot a umblat atât de mult şi-a văzut Europa, unde-ar fi mai bine, în Est sau în Vest, în capitalism sau în comunism?

Nacealnicul a tăcut îndelung. Apoi a spus: „Karl, tu ai trăit în Vest, iar acum eşti aici. Răspunde-ţi singur la-ntrebare”. Au mai stat adesea de vorbă, în multe daţi, dar întrebarea lui Karl n-a mai fost pomenită niciodată.

Un silezian a evadat din lagăr. După trei zile, l-au adus înapoi. L-au ţinut douăzeci şi patru de ore legat de-un stâlp de curent electric.

Karl a fost trimis la descărcat minereu. Aici se câştigau ceva bani, iar cei cărora le crescuseră datoriile în lagăr, întrucât li se socotea hrana, urmau să aibă astfel posibilitatea de a le achita. Înainte de începerea lucrului, nacealnicul ţinea mereu câte-o cuvântare, care se termina cu îndemnul „înainte, germani!”. Sebastian, brigadierul, era de asemenea internat. Era foarte tânăr şi-şi urmărea

mereu propriile interese. Sarcina sa era să-i pună pe oameni la treabă. Asta ştia bine s-o facă. Ştia şi să-şi mărească raţia de mâncare.

Trenul cu minereu intra în hală. De plafon atârnau poduri rulante. Macaralele-şi aruncau cupele grele în vagoane şi ridicau minereul. Ce nu scoteau, trebuia scos de cei internaţi cu lopeţi şi cu răngi. De cele mai multe ori, minereul era îngheţat.

La miezul nopţii, se făcea o pauză. În pauză, patru bărbaţi trebuiau să cureţe cupele excavatoarelor. Cupele erau atât de mari, încât bărbaţii puteau lucra în ele fără să se deranjeze unul pe altul.

Minereul era dus pe banda rulantă la moara de piatră. Un bărbat care a căzut din neatenţie pe bandă, a ajuns în moară şi a fost zdrobit. Din trupul său nu s-a mai găsit nimic.

Într-o zi, nacealnicul i-a adunat pe cei internaţi ca-n atâtea alte dăţi. Bărbaţii formau un rând, femeile alt rând. Trecea de la un om la altul, cerând să i se spună problemele, îşi nota numele celor cu probleme. Apoi a citit câteva nume, punându-i pe cei în cauză să facă un pas în faţă. Karl era printre aceştia, la fel şi Liesel cea brunetă. Trebuiau să se pregătească pentru plecare.

Când s-a ivit un moment prielnic, Karl l-a întrebat pe şofer unde vor fi duşi. Când acesta i-a spus numele unei localităţi la patruzeci de kilometri distanţă, Karl s-a mai liniştit. Ajunşi la noul loc de muncă, li s-a repartizat o baracă. Aceasta consta din camere cu câte patru paturi. Nu prea-i mai controlau. Puteau să se mişte în voie. Cu atât mai mult a remarcat faptul că Liesel îl evita tot mai tare. O brigadă lucra la exploatarea de minereu la suprafaţă, cealaltă într-o groapă de var. Când a văzut că Liesel îi întoarce spatele, n-a mai insistat.

După trei săptămâni, au fost puşi pe neaşteptate în faţa alegerii de-a se-ntoarce la combinat sau de-a continua să muncească aici, în lagărul secundar. Karl s-a decis imediat pentru întoarcere, Liesel însă a rămas. Lucrul acesta a fost resimţit de Karl ca o decizie împotriva sa.

Probabil că nu-l mai dorea.

În lagăr a venit cineva cu ştirea că Fiffi s-ar afla la infirmerie, că ar fi foarte bolnav. Karl s-a dus imediat la el şi când l-a văzut s-a speriat. Fiffi i-a adresat lui Karl o rugăminte. L-a rugat să meargă dimineaţă la bazar şi să-i cumpere o ceapă mare. Că i-ar fi poftă să mănânce o ceapă. Karl a cumpărat a doua zi cea mai mare ceapă pe care a putut-o găsi, dar când a ajuns la infirmerie, Fiffi murise deja.

Clara şi-a terminat treaba cu unghiile de la picioare. Lacul a fost aplicat unde trebuie. O ultimă verificare. Pune ustensilele deoparte şi se-ntinde lângă mine. Fără o vorbă. Prinde plapuma, o trage peste noi. Faţa ei e pe umărul meu.

Apropierea ei e hiperevidentă şi-n acelaşi timp secundară. Apropierea-mi este adresată mie, asta mă nelinişteşte. Faţa de pe umărul meu apare brusc ca o viitoare povară. Simt mulţumirea ei, lucru ce mă-ngrijorează şi el.

Ce vrea? Cine sunt eu? Vorbesc cu o femeie care doarme, vorbesc cu mine. Vorbesc şi vorbesc în continuare, de parc-ar trebui să duc povestea până la capăt. De parc-aş putea lucrul acesta.

Karl îşi vedea de sarcinile de lucru. Lăsa saci să cadă jos şi să se rupă. Apoi îi ducea la croitor. Din lagărul secundar veniră salutări de la Liesel cea brunetă. Dădu din umeri. La miezul nopţii aveau pauză. Se-ntinse pe-o scândură. De oboseală, adormi.

Domnul Diefenbach făcea mai nou propagandă pentru o organizaţie antifascistă. Unii s-au înscris, sperând că în calitate de antifascişti şi-ar putea îmbunătăţi situaţia. Dar nu puteau.

Apoi a devenit realitate ceea ce nu mai trecea decât drept un vis palid. Urmau să plece acasă. Un maior le-a ţinut o cuvântare în care apărea termenul de *antifascism* şi chemarea ca-n România să nu spună altceva decât adevărul despre Rusia. Chemarea asta a sunat mai degrabă ca o ameninţare. Cine-ar avea bani, să facă bine şi

să-i cheltuie. Că n-ar avea voie să scoată peste graniţa sovietică nici măcar o copeică. Şi nici fotografii. Pe rublele pe care reuşise să le economisească-n ultimul an, Karl a cumpărat stofă de un costum pentru el, de o rochie pentru nepoată şi nişte pantofi pentru nepot.

De-acum s-au întors şi ceilalţi, din lagărul secundar. Printre ei, şi Liesel cea brunetă. Veni spre el, îl salută.

Un inginer care era din Berlin şi care avea avantajul de-a lucra la birou economisise până la urmă atâţia bani, încât s-a gândit să-şi cumpere o maşină marca Pobeda. Dar s-a lăsat păgubaş. Ai săi i-au scris să le ducă o pătură, iar până la urmă şi-a achiziţionat un palton de piele, aşa cum avea unul şi directorul combinatului.

La controlarea valizelor, ofiţerul a descoperit un băiat care n-avea altceva decât traista sa de pâine. Ofiţerul a râs şi l-a declarat pe băiat un proletar adevărat.

Au sosit muncitori ruşi în lagăr. Au ridicat un nou gard de sârmă ghimpată. După plecarea deportaţilor, lagărul urma să devină unul disciplinar pentru ruşi.

Au urmat apeluri, erau număraţi, dar mai ales verificaţi la ţinută. Dacă hainele erau prea ponosite, primeau costume vătuite noi. Şi Karl a primit unul nou.

Liesel făcuse rost de-o poşetă care avea un fund dublu. Acolo a ascuns fotografiile cu ea şi cu Karl.

În 4 decembrie 1949, coloana stătea în lagăr, gata de plecare.

Trenul a mers zile şi nopţi în şir. Se oprea. Pornea mai departe.

În vagon se aflau, altfel decât la dus, doar bărbaţi.

Au ajuns la graniţă la ora unu noaptea. Au fost coborâţi din tren. A urmat un ultim apel cu numărarea lor. Ofiţerul însoţitor citea numele de familie, iar cel internat trebuia să adauge la acesta, după obiceiul rusesc, prenumele şi numele tatălui. Karl Mihailovici.

Din cauza unui tânăr care nu ştia numele tatălui, s-a pierdut ceva vreme. N-avea tată. Maiorul rus însă n-a vrut să accepte treaba asta, aşa că tânărul i-a zis în cele din urmă „Fritzovici”, şi cu asta chestiunea a fost regulată.

Dimineaţa, trenul a trecut frontiera, coborând pe valea Vişeului. Uşile vagoanelor erau de-acum deschise. Karl a văzut zăpada de pe câmp. În gări erau femei care le dădeau mere. Pe toată perioada deportării, Karl nu mai mâncase niciun măr. Pe peretele exterior al vagonului fusese pus un portret uriaş al lui Stalin, ajungea de la podea până la acoperiş.

La prânz, au ajuns la Sighet.

Pentru prima dată după toţi anii aceia, Karl a auzit din nou dangătul clopotelor de biserică. Au fost duşi toţi într-un lagăr, unde se pregătea eliberarea lor. Fiecare primea două sute de lei şi un bilet de tren până-n localitatea de baştină. O parte dintre cei ce se-ntorceau acasă au fost duşi la gara din Satu Mare, o parte la Baia Mare. Liesel a ajuns la Satu Mare.

Karl a mers via Baia Mare, Oradea şi Arad acasă-n Banat. La fiecare schimbare de tren îşi mai luau rămas bun câţiva colegi. Cei mai mulţi erau aşteptaţi în gara de la Arad de către rudele lor.

Karl a aşteptat trenul spre satul lui. S-a urcat într-un vagon de vite, în care se aflau şi nişte banchete. Pe una din ele stătea un băiat. Văzându-l pe Karl în hainele vătuite ruseşti, începu să cânte *Internaţionala*. Dar cum Karl nu reacţionă în niciun fel, se opri şi tăcu.

În gara din sat nu se găsea, la ora aceea târzie, nimeni.

Karl s-a dus acasă la sora sa, la Bärbel. Mătuşa-i deschise, era albă ca varul. Copiii se ascunseră în cameră. Credeau că-i un rus. Apoi veni Bärbel. îi dădură de mâncare, tăiaseră de curând porcul. A mâncat puţin.

Karl s-a spălat şi s-a pus în pat.

Dimineaţa, soră-sa i-a povestit ce-a spus nepoţelul: „Mami, ai spus mereu că vine unchiul. Dar unchiul arată la fel ca un bărbat”.

Tac. Clara a adormit, mă gândesc. Dar e trează.

— Ce s-a întâmplat cu Liesel cea brunetă? mă-ntreabă cu voce scăzută.

— Nu ştiu, zic, nu ştiu dacă tatăl meu a revăzut-o

vreodată.

— Păi de ce?

— Probabil că mama a fost împotrivă.

Clara râde.

— Dar asta nu-i nicio dovadă, zice. Poate că cei doi s-au întâlnit în secret. În nişte călătorii de serviciu poate.

— Călătorii de serviciu, da, au existat, de la întreprinderea de morărit până-n localităţile vecine. Dar asta a fost mai târziu. Liesel venea, din câte ştiu eu, din Jimbolia, care era la circa treizeci de kilometri distanţă.

— Treizeci de kilometri, asta nu-i distanţă, *isten*, zice Clara. Dacă te bântuie sentimentele, e-o nimica toată. Spune asta cu savoare şi simpatie. S-o fi măritat şi ea.

— Putem presupune asta.

— N-au umor. Clara mă loveşte ca la box în umăr. N-a fost niciodată pomenită Liesel asta-n casa voastră?

— Ba da, îi răspund, parcă-mi aduc vag aminte.

— Vag, zice, dar tu ce-ai făcut în copilăria ta?

— Păi, ce să fi făcut?

— Să-i urmăreşti pe părinţii tăi, pentru asta doar ţi-e dată copilăria.

— Tu ţi-ai urmărit părinţii?

— Eu n-am avut.

— N-ai avut?

— Nu, n-am avut.

— Cum se face că n-ai avut părinţi?

— Asta nu te priveşte.

— Şi cum de ştii tu atât de bine ce şi cum e cu părinţii, când tu n-ai avut?

— Am avut mulţi părinţi, prea mulţi.

— Asta cum s-o mai înţeleg? Adineauri n-aveai de niciun fel, iar acum, brusc, ai prea mulţi.

— Zilli, hai s-o lăsăm baltă. Doar nu vrei să ne certăm.

— Cum crezi. Cine mai ştie cum a stat treaba cu Liesel?

Pentru câteva clipe stăm tăcuţi în întuneric, apoi aud respiraţia regulată a Clarei. A adormit.

Ce ştiu eu despre tatăl meu? îmi zic în gând. Nimic nu ştiu. Absolut nimic.

Ce m-o fi apucat, ce anume? Am sunat la Ulm! Ani în şir n-am mai sunat la Ulm. Mi-am spus: n-ai voie să suni la Ulm. Mereu era cât pe ce să sun, dar întotdeauna mi-am zis la timp: n-ai voie s-o faci.

Chiar n-aveam voie. În toţi anii aceştia, n-am avut voie. Era o hotărâre judecătorească. Dar plătesc. În tot acest timp am tot plătit. Capra s-a răzbunat. M-a ameninţat cu asta şi s-a ţinut de cuvânt. Punct cu punct.

Îmi aduc aminte de discuţia decisivă. „Lămurirea”, cum a fost numită de Monika. Ea mi-ar fi iertat toate. Şi-a urmat marea enumerare, lista completă a paşilor mei greşiţi, reali şi imaginari la un loc. Toate mi le-ar fi iertat. Câtă mărinimie.

În afară de Birgit. Prin asta aş fi depăşit limita. Cel puţin aşa vedea ea lucrurile. Şi ce-am avut eu cu Birgit! O relaţie ca oricare alta. Relaţiile vin şi pleacă. Asta o ştia şi Monika. Aveam noi experienţa noastră în materie. Existau crize şi scene, îmi puneam cenuşă-n cap şi totul era din nou în ordine. De data asta însă Monika n-a mai înţeles de glumă. „De data asta nu mă mai abureşti”, mi-a spus. Eu n-am luat-o în serios. Mă obişnuisem cu libertăţile mele. Cu încrederea mea că voi putea să dreg din nou busuiocul. Să aranjez lucrurile, ca şi altă dată. Era de parc-aş fi avut o înţelegere cu Monika, de parcă s-ar fi instituit un fel de cutumă. A fost un gest uşuratic sau *va banque*. Tocmai când ordinea dintr-o relaţie devine hiperlimpezită, se iscă o nevoie indescriptibilă de-a arunca-n aer relaţia. Să pui capăt războiului rece printr-un act iraţional.

S-a apucat să mă spioneze. Neîncrederea e o însoţitoare dârză a iubirii. Şi aşa a descoperit chestiunea. A vrut s-o descopere. Ceea ce odinioară era valabil la Timişoara, brusc nu mai avea nicio importanţă. După ce alesesem libertatea, nu mai era valabil nici pragmatismul privat. Eliberarea noastră de sub dictatură ne-a expus imponderabilelor libertăţii. Nu mai depindeam unul de celălalt. Nu mai formam o echipă împotrivă a ceva. Nu mai

eram decât liberi.

Invocasem dificultăţi pe şantier şi plecasem cu Birgit la Bühl, la sărbătoarea prunelor. Birgit e de loc din Bühl şi ea mi-a vorbit entuziasmată de sărbătoarea asta. O zi-ntreagă am umblat prin oraş. Am făcut poze cu Birgit şi-am rugat nişte trecători să ne fotografieze împreună. Am fost zburdalnici ca nişte adolescenţi. Am luat fotografiile acasă, iar Monika le-a găsit.

Le-a pus pe masă. Triumfând ca un detectiv. Doar se lua mereu după revistele ei pentru femei. Aşa a fost încă de pe vremea Banatului. Când o verişoară emigrată o aproviziona sistematic cu reviste pentru femei. Nu pot decât să trag un semnal de alarmă împotriva acestora. Naiv cine crede că astea nu se ocupă decât de cosmetică şi de ţoale. Mare greşeală cine crede asta, ele se ocupă de femeia-n întregul ei. Au cele mai bune ponturi cum poţi ţine sub control un bărbat. Cele zece sfaturi, cum ea-l poate termina pe el, iar dacă nu mai există altă soluţie, se trece la marea răzbunare. Revistuţele astea-s pline de scenarii pentru marea răzbunare. Am trăit asta. Am trăit-o pe pielea mea.

Cu aceeaşi pasiune cu care odinioară pusese stăpânire pe mine, a trecut acum la a scăpa de mine. La-nceput, n-a zis absolut nimic. Nu avea decât privirea aceea ciudată pe care i-o ştiam şi care nu prevestea nimic bun.

Dar cum nu spunea nimic, n-am dat prea mare importanţă lucrurilor, încercând probabil să refulez totul.

Şi aşa i-am căzut în capcană.

S-a aliat cu fiică-sa. Trebuie să fi clocit împreună planul. Cea mică era supărată pe mine. Din cauza câtorva fleacuri. De la şcoală, de-acasă. Cum se mai întâmplă cu copiii. Băusem ceva. Beam un pahar de ceva, când veneam de pe şantier. Când croaţii iarăşi nu-şi văzuseră de treabă. Băusem un pahar în plus şi spusesem ceva, un cuvânt prea mult pentru cea mică, mă luasem de tricoul ei, de muzică, ceva pe-acolo. Tare te mai poate trage-n jos munca pe şantier!

Poate c-am spus ceva şi despre nurii ei, deh, cum se

mai vorbeşte pe şantier. Jumătate de zi, tot cu tipii. Ăia doboară pereţi, nimic nu merge ca lumea, toată ziua trebuie să stai cu ochii pe ei. Altfel, cât ai zice peşte, montează greşit nişte uşi, pun scara la fereastra de la balcon. Beau o cutie, fac o pauză, vorbesc de cururile care trec cu maşina pe sub ochii lor. Totul un vis. „E uşor să pui mâna pe-o nemţoaică”. De unde-or fi scos-o şi pe asta? Vorbesc de Birgit, de Birgit a mea, de la birou. Mă fac că n-aud sau rânjesc. îmi aruncă şi mie o bere. „*Nichtsfur ungut, Chef.*”[44]

Ce propoziţie. De unde ştiu ei fraza asta? Abia dacă vorbesc germana. Nu ştiu decât jumătăţi de fraze şi apoi, hodoronc-tronc, o asemenea expresie. Au prins-o undeva din zbor, de la maistrul german sau cine mai ştie de unde. Poate din filmele porno, la care se uită pe videocasetofon. Pentru că-n filmele astea există dialoguri uluitoare. În primul rând, pentru că sunt complet de prisos. Niciun om nu aşteaptă de la filmele porno vreun dialog. Cu toate astea, actorii vorbesc încontinuu.

Probabil pentru că producătorii cred că astfel treaba devine mai realistă.

Toată ziua aud aceste obscenităţi. Sunt epuizat. Am condus bine gaşca, cu câteva beri şi niscaiva vorbe de duh. „Şefule, eşti şi mata din Balcani: ce crezi despre Dinamo Zagreb? Sau poate că ţii cu Partizan Belgrad?” E-o vicleană glumă iugoslavă.

Dar intru-n joc, intru-n toate jocurile lor, doar – doar or munci ceva, pentru că am rămas din nou în urmă, ceea ce n-ar fi nicio dramă, nu pentru preluare, în schimb ar fi una pentru creditul care ne trebuie. De ani de zile ne aflăm în pragul incapacităţii de plată. Asta nu prea mai preocupă pe nimeni, de vreme ce aşa-i situaţia generală. Dar mă frământă pe mine, pe şvabul din Banat. Pe mine mă apasă. îmi aminteşte de lucrurile de mântuială din Banat. De munca de mântuială a românilor. Fac un caz din toate, pentru c-am emigrat. Am emigrat ca să scap de toate şmecheriile de acolo. Pentru mine, înşelătoria şi lucrul de

44 Fără supărare, şefule.

mântuială ţineau de şantierele româneşti. Nu emigrasem ca să dau şi-n Germania de toate astea. Aşa gândeam eu, iar croaţii rânjeau. Poate că bănuiau ce era-n mintea mea. „*Volksgruppenführer*”[45], ziceau, „n-o lua aşa-n serios”. După ce-şi executaseră lada de bere, mă numeau *Volksgruppenführer*. Era răzbunarea lor verbală pentru intoleranţa mea, pentru că-i tot zoream.

Eram în baie, când cea mică m-a strigat. „Werner!” Mă gândeam ce-o mai fi vrând iar. Precis ceva bani. Pentru vreo ţoală pe care taman trebuie s-o etalezi, dacă vrei să fii acceptată. O glumă de-asta de marcă. Ce griji mai aveau şi copiii ăştia! Am mai băut o gură din sticla de bere pe care-o luasem din obişnuinţă cu mine în baie. Apoi m-am dus la ea. Deodată eram în camera ei, iar ea mi-a zis: „Banii care mi se cuvin”, bălăngănind un picior, întinzându-şi degetele, boarfa. Unde-o mai fi învăţat şi asta? Mi-a scăpat mâna, iar ea a urlat, a izbucnit în plâns, şi i-am mai ars una, de parc-aş fi vrut să-i închid gura, apoi m-am şi trezit cu maică-sa în spatele meu. Mai mult nu s-a întâmplat. De asta sunt sigur. Maică-sa a urlat şi ea, apoi a amuţit brusc. Am fugit afară. M-am aşezat în camera de zi în faţa televizorului. În timp ce vorbea la telefon cu poliţia, am stat tăcut în faţa televizorului.

Au venit în doi, un bărbat, o femeie. Femeia a făcut procesul-verbal. Fiică-mea făcea declaraţii. Pierdusem. Ştiam că de-acum puteam să mă mut în altă parte. Orice explicaţie era de prisos. Cele două femei, soţia mea şi cea mică, fiică-mea, se solidarizaseră. În ochii lor, eu eram făptaşul care fusese mult prea mult timp lăsat să acţioneze-n voie. Atunci am înţeles cât de repede poţi deveni făptaş. Am părăsit încurcat locuinţa.

— De-acum poţi să te furişezi la Birgit a ta, mi-a mai strigat Monika şi-a trântit uşa după mine. Procesul l-am pierdut. Nimeni n-a vrut să asculte explicaţiile mele. Cele două au rămas la versiunea lor, până la capăt. Deşi aveam un avocat care vorbea cu ele. Care le-a propus o „înţelegere”, cum îi zicea el. Dar fiică-mea a rămas

45 Termen nazist: conducătorul unui grup etnic.

neînduplecată. Motivul l-am înţeles abia mai târziu, încetul cu încetul. A fost consiliată. De câteva femei-psihologe şi de la *Selbsthilfe*[46]. Astea n-au făcut decât să înrăutăţească totul. Pentru ele, eu eram neomul. Tot vorbeau de nu ştiu care două mii de ani şi c-ar ajunge de-acum. Eram, care va să zică, responsabil pentru cele două mii de ani. Trebuia să plătesc prin delegaţie.

Eram scos din joc. Nu mai aveam voie să-mi văd fiica de paisprezece ani. Dar aveam voie să plătesc. Orice încercare de-a mă apropia de fiica mea ar fi însemnat pentru mine o urmărire penală. Bulău, cum m-a asigurat una dintre psihologe. Uitându-se triumfătoare la mine, de parcă l-ar fi răpus personal pe răufăcător. De parc-ar fi pus la punct monstrul. Probabil că i-ar fi făcut cea mai mare plăcere să-mi taie scula. Nimerisem între fronturi. Liber de-a fi împuşcat. A fost prima mea experienţă cu morile publicităţii occidentale. Cu o societate care-şi impune constrângerile statuând exemple. Cei buni m-au ţintuit la stâlpul infamiei.

Am renunţat. Mi-am luat o locuinţă. Soţia mea a plecat cu cea mică la Ulm. Asta mi s-a părut ceva de-a dreptul simbolic. La Ulm. De parcă n-ar vrea doar să şteargă cu buretele căsnicia noastră, ci să anuleze-n acelaşi timp şi tot Banatul. A fost la Ulm de unde, la momentul respectiv, în secolul al XVIII-lea, au plecat vapoarele care i-au dus pe colonişti în fostul teritoriu turcesc. Ca în tabloul colonizării al lui Jäger[47], pictorul tradiţiilor şvăbeşti: călătoria, popasul, sosirea. Sosire? Ce mai osteneală pentru Monika, mă gândeam, şi toate astea doar ca să mă pedepsească. De atunci, nu mai ştiu nimic despre ea. În afara numărului de cont, pentru viramentele de rigoare.

Şi-acum am sunat. La fiică-mea. Nu mai locuieşte cu

---

46 Organizaţie de întrajutorare.

47 Ştefan Jäger (1877-1962), pictor bănăţean cunoscut mai ales pentru tablourile sale tratînd colonizarea Banatului cu şvabi. Din 1910 şi pînă la sfîrşitul vieţii a trăit la Hatzfeld/Jimbolia. în 1957 a primit Ordinul Muncii, clasa a II-a.

mama ei. Asta o ştiu de la Willi. El ştie chestiile de genul acesta. Am făcut rost încă de-acum o jumătate de an de numărul ei de telefon. Din cartea de telefon. A fost foarte simplu. Şi-acum am sunat. Nu ştiu de ce. Simţeam nevoia s-o sun.

Mai încercasem de câteva ori. Când a-mplinit optsprezece ani. Atunci a refuzat. Şi imediat i-a luat maică-sa receptorul din mână. Ca să-mi spună: „Lasă copila-n pace!” – „Are optsprezece ani”, am replicat. „Nu vrea să te vadă”, a spus Monika. „Vreau s-o aud pe ea spunând asta”. – „Atunci ai s-o auzi de la ea”. – „Nu vreau să te văd”, am auzit pe urmă. Era vocea Melaniei. Apoi din nou Monika: „Nu-ţi ajunge ce ne-ai făcut până acum?” Şi-a închis telefonul. În concepţia ei despre lume, eu eram în mod vădit ticălosul. Era cunoscuta teorie a conspiraţiei la-ndemâna femeilor. Monika şi-o însuşise-n Vest. îşi îmbogăţise cunoştinţele. Se eliberase. Şi n-am mai făcut nicio altă încercare de-a acţiona împotriva datelor acestei concepţii despre lume. Până ieri.

Poate că impulsul a venit de la Clara. De la sumedenia de întrebări ale ei. Clara-i de vârsta fiicei mele. Când o privesc, uneori mă gândesc la fiica mea. O fi asemenea Clarei? Dar nu ştiu nimic despre ea. Ştiu doar că studiază. Asta o ştiu, pentru că trebuie să plătesc în continuare. Sunt cunoştinţele mele cumpărate. La astea am tot dreptul. În Vest, banii au valoarea lor de schimb până şi-n cele mai deplasate situaţii.

Tot e bine că măcar studiază. Arhitectură peisagistă, cred. La München. Nu-i ceva foarte mult diferit de construcţii, m-am gândit. Are totuşi şi ea ceva de la tatăl ei. Dar o să-i folosească? Aşa ceva nu poţi studia decât în Germania. În fond, e ceva pentru fete din familii mai bune. Melanie însă nu-i o fată dintr-o familie mai bună. În situaţia asta, of, Doamne, nu se află singură. Ăştia doar se dau ca şi cum. Jumătate de Germanie se dă ca şi cum. Ca şi cum fiecare a doua-i o fată de familie mai bună. Probabil că-i rezultatul prăbuşirii *Reich*-ului: de la *Herrenmensch*[48]

48 Om superior, ad litteram-. omul-stăpîn (conform ideologiei

la fata de familie mai bună.

Care va să zică, am telefonat la Ulm, acest port de-mbarcare, unde s-au suit la bord strămoşii noştri. I-am dat un telefon fiicei mele. A sunat telefonul, o femeie tânără mi-a răspuns: ea.

— Aici e tatăl tău, am spus încet. Suna solemn şi ridicol deopotrivă.

Pe fir, linişte. Dar n-a închis telefonul. Apoi a venit un *da*, unul uşor întrebător. Nu ceea ce mă temusem. Nu întrebarea dură: ce vrei? şi nici închiderea telefonului, fără un cuvânt.

— Sunt pe drum, cu serviciul, am adăugat fără niciun motiv, de parc-aş fi vrut să mă justific cumva. Mâine sunt la Ulm şi mi-ar plăcea să te văd şi eu o dată.

A tăcut pentru moment, apoi vocea ei:

— Când ajungi aici?

— După-amiază, am răspuns.

— Bine, a zis repede. Ne vedem la trei în bistroul *Alexandre*, pe Marktplatz. Se află la parterul Vechii Primării. N-ai cum să-l ratezi.

— Nici măcar nu ştiu cum arăţi, am mai spus.

— O să te abordez eu, a replicat hotărâtă. Te recunosc eu.

Pentru o clipă, parc-aş fi auzit vocea mamei sale.

Apoi m-am dus la cafenea. Am comandat un whisky, ceea ce l-a mirat pe chelner. Doar veneam zilnic aici şi beam întotdeauna bere, *Schloß Eggenberger*, iar acum cerusem un whisky.

— Doamna nu vine astăzi? mă întrebă omul afabil, când veni cu tava.

M-am uitat încurcat la el, n-am priceput pe loc ce şi cum. A reieşit că se referise la Clara.

— Vine mai târziu, am zis şi-am luat o-nghiţitură mare de whisky. Dădu înţelegător din cap. I se putea citi pe faţă invidia. O femeie precum Clara n-o să aibă el, desigur, niciodată, aşa că sperase ca fericirea mea măcar să fie de scurtă durată. A trebuit să-l dezamăgesc.

---

naziste).

Era un filosof dezamăgit al vieţii. Un vienez ca din album. Se ducea regulat la *Volkstheater*[49], întrucât era de părere că acolo ar putea face cunoştinţă cu femei, dar nu reuşea niciodată să agaţe vreuna. Era un amator singuratic de teatru, a cărui filosofie de viaţă devenea pe zi ce trece tot mai perfidă, pentru că nu se mulţumea cu dezamăgirea sa, nu devenea pur şi simplu pesimist, ci începu să-i invidieze pe cei din jur, să le dorească răul, în orice caz eşecul. Cum s-ar spune, lucra la eşecul celorlalţi. De aici îşi trăgea puterea pentru existenţa sa de chelner.

În timp ce citeam câte ceva în *Kurier*[50], sună mobilul.

— Unde eşti? îi auzeam vocea din receptor.

— Stau la *Ziegelmann*, unde altundeva?

— Ajung şi eu acuşi, ciripi ea.

Sosi îndată. Mă sărută pe gură, îşi plimbă pe-ndelete degetele peste corpul meu. Chelnerul schiţă o plecăciune.

— O cafea neagră cu frişcă, zise ridicându-şi privirea. Chelnerul dădu din cap şi plecă asemenea unui câine bătut. Şi numai eu îi ştiam secretul.

Ca-ntotdeauna, Clara povestea pe larg cum îşi petrecuse ziua. Apoi spuse fără nicio trecere:

— Deci, pleci mâine?

Am dat din cap că da.

S-a uitat la mine cu o privire lungă.

— O să-mi lipseşti.

— Şi tu mie.

Îmi apucă mâna dreaptă, o strânse puternic cu degetele ei.

— O să ne revedem, spuse. Nu era o vorbă goală, după felul în care o spusese.

Neajutorat, am dat din cap că da.

— Arpád şi-a făcut azi, în sfârşit, apariţia. Zice că pot să stau la el.

Beau o gură de whisky.

— Deci mă mut. Tu pleci, eu mă mut.

Îşi duse mâna peste ochi.

---

49 Vechi teatru vienez (în traducere: Teatrul popular).

50 Cotidian austriac.

— Zilli, zise glumind, nu fi trist. Eşti trist ca un ungur care tocmai a auzit cântecul sinucigaşilor. *Seressul*!

Râse.

Chelnerul sosi cu cafeaua ei neagră cu frişcă.

— O cafea cu frişcă pentru doamna, zise şi făcu o plecăciune apăsat artificială.

Clara duse mâna la paharul cu toartă. Scufundă linguriţa în frişcă, o linse. De buza de jos i se lipise zahăr pudră.

— Ai sunat-o pe fiică-ta?

— Da.

— Şi ţi-a închis telefonul?

— Am întâlnire cu ea. Mâine la bistroul *Alexandre*, pe Marktplatz.

— E nemaipomenit, trebuie să sărbătorim asta!

A doua zi dimineaţă, plec. Asta-i limpede. La micul dejun, urmăresc fiecare gest al Clarei. Este ca şi cum aş vedea tot ce ţine de ea pentru ultima oară şi ar trebui să memorez ce văd, ca să pot păstra în minte pentru multă vreme cele trăite cu ea. În clipa asta, mă simt bătrân.

Părăsim hotelul împreună.

O las pe Clara în Favoriten, în pustietatea de pe Raaber Bahngasse. Coboară, se mai apleacă o dată înapoi în maşină, sprijinindu-se cu mâna de umărul meu, şi mă sărută pe gură.

— O să ne revedem, zice, sunt absolut sigură. *Biztos vagyok*.

Îi simt unghiile pe umăr. Când un lucru i se pare deosebit de important, îl repetă şi pe ungureşte.

Ies pe autostradă. Merg la pilot automat, fără să mă gândesc. Dirijat parcă de-un satelit, aşa conduc. Merg prin neant, prin neantul Austriei Inferioare, până la Linz, trecând apoi de Linz. De parcă totu-n jurul meu n-ar fi decât întuneric. Întuneric fără prag: Austria Superioară. Nu văd altceva decât ceasul. Lucirea ceasului.

O singură dată tresar, atunci când remarc indicatorul pentru Wels şi, imediat după, cel pentru Ried, undeva. Ried. Acolo-i înmormântat bunicul meu, tatăl tatălui meu,

pe care nu l-am cunoscut. Michael. Care trăia deja-n Austria când m-am născut eu. Care a plecat cu cea de-a doua soţie-n Austria. A fugit din faţa ruşilor. În septembrie 1944, cu scurt timp înainte de momentul în care ruşii l-au luat pe taică-meu şi l-au dus în Urali. Pentru cinci ani. Singura urmă de la acest bunic al meu o reprezintă scrisoarea către fiul său, către tata, din anii cincizeci. Scrisoarea scrisă-n *Sutterlin*, pe care tata mi-a dat-o mie. Nu ştiu ce scrie-n scrisoare. Nu pot citit *Sutterlin*-ul scris de mână. Cel tipărit, da. Pe motiv de Karl May. L-am citit pe Karl May în ediţii vechi. În ediţiile antebelice, pe care oamenii le aveau prin dulapuri sau în pod.

Scrisoarea este asemenea unei amulete. O amuletă însă trebuie să-şi păstreze misterul, altfel îşi pierde efectul.

Aş putea să părăsesc autostrada la următoarea ieşire. Să fac cunoştinţă cu rudele, cu urmaşii celei de-a doua soţii. Bunicul meu n-a avut copii cu ea. Nu-i avea decât pe copiii lui, iar ea – şi avea copiii ei. Fuga lor a fost inversarea tragică a emigrării în Banat. Începutul ştergerii existenţei noastre bănăţene. Plecarea sa mi s-a părut deodată ca o trădare faţă de propriii lui copii. O trădare pentru care n-am nicio explicaţie şi n-o să găsesc nicicând vreuna. A plecat cu copiii săi vitregi şi şi-a lăsat în urmă propriii copii. Toţi cei care ar putea şti ceva despre asta sunt morţi.

A trăit la Ried, acolo a fost înmormântat. Dar mormântul său nu mai există. Urmaşii au renunţat la el. Urmaşii celei de-a doua soţii. Cu asta s-a ales. A fost dreptatea compensatoare. După moartea timpurie a bunicii mele, îşi abandonase propriul proiect, lăsându-i pe tata şi pe cele două surori ale sale să crească fără o grijă părintească. Privit din unghiul acesta, îşi meritase soarta.

Rămân pe autostradă. Am întâlnirea mea. Întâlnirea cu fosta mea fiică. Asta-mi ajunge ca program de familie. Prezentul înainte de toate. Dar şi bunicul ăsta decăzut ţine cumva de prezent. Cu toate că rămân pe autostradă, nu vrea să mă lase.

„A fost o zi furtunoasă, cu valuri înalte”, îi scrie Karl tatălui său din Austria. Suntem în 1951, iar o scrisoare trimisă-n Austria are mulţi cititori. Aşa se face că la poartă apare pe neaşteptate George cel mic. În arhicunoscutul palton de piele.

Câinele din curte latră furios. Asta-i datoria sa.

George cel mic are mâinile băgate-n buzunare şi nici nu şi le scoate când Karl deschide poarta.

George cel mic trece fără o vorbă pe lângă Karl, luând-o spre intrarea-n casă. Ajuns la casă, se-ntoarce.

— Putem să stăm undeva de vorbă singuri? întreabă.

Karl dă din cap că da.

Intră-n stânga, în camera lui Karl şi a lui Lissi. Lissi stă la masă. Când îl vede pe George, se ridică. Salută. Acesta doar schiţează cu capul un răspuns, aruncându-i însă o privire lungă, în vreme ce Karl îi face un semn să părăsească încăperea.

Ea iese, iar cei doi bărbaţi se aşază la masă. Lissi revine cu o sticlă de şnaps şi două pahare, dar George cel mic clatină din cap. Semn definitiv pentru Karl: George cel mic a venit în calitate oficială.

— Şeful meu vrea să stea de vorbă cu tine, zice George, vii cu mine.

— Despre ce-i vorba? întreabă Karl.

— Las că ştii tu mai bine, bănuiesc că mai ţii minte ce faci.

Tonul cu care George spune asta are ceva de om mâhnit, ca şi cum Karl tocmai i-ar fi cauzat dificultăţi.

Karl pune haina pe el şi cei doi pleacă împreună. Vrea să mai intre în camera socrilor, unde şade Lissi pe canapea, dar George-i face un semn cu mâna. Adicătelea: nu.

Karl simte cum teama pune stăpânire pe el.

Merg tăcuţi unul lângă celălalt. Oamenii din sat cu care se-ntâlnesc salută, dar în rest nu scot o vorbă. Este ca şi cum Karl ar fi fost săltat. Tot drumul, se-ntreabă despre ce-ar putea fi vorba. Ce-ar avea să-i reproşeze.

La sediul Miliţiei din sat, George-l duce pe Karl într-o

încăpere goală, în care nu se află decât o masă şi două scaune. îi face semn să stea jos pe unul din scaune şi părăseşte camera. Karl stă pe scaunul său şi nimic nu se-ntâmplă. Nimeni nu intră-n încăpere. O fi de-acum gata arestat?

După mai mult de-o jumătate de oră, se deschide uşa şi în cameră intră un bărbat necunoscut într-un costum albastru-închis. Karl s-a ridicat. Bărbatul ia loc în faţa sa şi-i face un semn cu mâna, indiferent, aproape scârbit, să se aşeze din nou.

— De ce ne creaţi probleme? îl întreabă bărbatul brusc şi-l priveşte tăios.

Karl e atât de surprins, încât nu ştie ce să spună.

— Aha, suntem căpoşi, zice bărbatul. Cu cine ţii legătura? Cine-i omul tău de legătură?

— Nu-nţeleg, spune Karl.

— Ba o să-nţelegi cât de curând, zice bărbatul, încă n-a fost niciunul pe care să nu-l fi făcut să vorbească.

— Nu ştiu despre ce-i vorba.

— Nu ştii despre ce-i vorba. Atunci ia să-ţi împrospătăm noi niţel memoria. Duce mâna-n servietă şi trânteşte o scrisoare pe masă.

Este scrisoarea pe care Karl a scris-o pentru tatăl său din Austria Superioară. Scrisoarea despre nepot, despre ziua-n care nepotul s-a înecat în Mureş.

— Ei, zice bărbatul, ţi-ai recăpătat memoria? Tu ai scris asta?

— Da, spune Karl.

— Aşa-i mult mai bine, zice bărbatul. De ce-ai scris asta?

— E vorba de nepotul meu, probabil că ştiţi, s-a înecat.

— Ştim tot, replică bărbatul de colo, superior. Spune-ne care-i sarcina ta şi cine este omul tău de legătură.

Karl se gândeşte: sunt arestat, de aici n-o să mai ies niciodată, n-o s-o mai văd nicicând pe Lissi, sunt ca şi mort, la Canal sau în Deltă.

— Am scris această scrisoarea tatălui meu, spune

Karl. Am scris-o ca să-i comunic nenorocirea cu nepotul meu, se aude adăugând.

— Tatăl tău e-un transfug, zice bărbatul, chiar aşa, ce caută el în Austria? Cine-l plăteşte? Spune!

— L-am căutat timp de trei zile pe nepotul meu, sora mea a şi luat un sicriu, dar nu l-am putut găsi. Râul nu ni l-a mai dat înapoi.

— Eşti căsătorit, ai o soţie tânără şi frumoasă, de ce vrei să-ţi distrugi fericirea? zice bărbatul şi se lasă pe spetează.

Deodată are – un creion în mâna dreaptă, dar îl ţine ca pe un cuţit.

— Scrii de valuri, de apa care a-nghiţit totul. Bărbatul se apleacă asupra scrisorii, împunge hârtia cu creionul, îşi ridică privirea, ţinteşte cu creionul spre Karl. E atât de periculos în ţara noastră?

— Nepotul meu era mort, îl înghiţiseră apele, avea doisprezece ani.

— Exact, zice bărbatul, asta nu-i priveşte pe austrieci, asta ne priveşte doar pe noi, asta-i o chestiune internă.

— Tatăl meu este bunicul copilului mort.

— Tatăl tău e-un trădător.

— Tatăl meu este tatăl meu.

— Un trădător, cu care ai face bine să nu mai ţii legătura.

După o pauză, bărbatul zice:

— Uite, de data asta, închidem ochii, adică partidul şi poporul îţi mai dau o şansă. Cu toate că tu, dac-ar fi să fiu întrebat, n-o meriţi. Pune creionul pe masă şi se uită rece la el.

— Ai fost în SS, zice.

— Nu, spune Karl, am fost în armata română, la Marina Fluvială din Călăraşi şi la Vâlcov în Deltă.

— Şi eu să cred asta, zice bărbatul.

În momentul acesta, în încăpere intră George cel mic.

— Scoate-l de aici, zice cu lehamite bărbatul.

Karl păşeşte cu încetineală stranie pe drumul înapoi

acasă. I se pare ca şi cum oamenii care-i ies în cale ar încerca să-i citească pe faţă. De parcă l-ar fi dat deja pierdut şi de parc-ar avea de-acum o bănuială.

Karl intră-n curte, iar Lissi se năpusteşte-n braţele sale, plângând.

— Am şi crezut că n-o să mai revii, spune.

— Ajunge cât am fost plecat, replică el. Gândindu-se la război, la Rusia.

Suntem în anii cincizeci. În anii cincizeci există două categorii de oameni. Deţinuţi şi liberi. Cea mai importantă deosebire între deţinuţi şi oamenii liberi este că cei liberi pot deveni oricând şi fără nicio explicaţie deţinuţi.

Karl munceşte la construirea unui grajd între curte şi grădină, un grajd din chirpici. Adaugă un etaj, jumate din înălţimea parterului. Jos urmează să fie ţinut porcul, sus vrea să depoziteze lemnele de foc. Chirpicii îi face cu mâinile sale, în troacă. Cu o masă de lut, de pe dealul din spatele păşunii, pe care-l amestecă cu spice de grâu, ca să ţină lutul. Frământă amestecul cu picioarele goale.

Este o zi toridă de iulie. A pus chirpicii în curte la uscat. Eu alerg desculţ peste chirpicii în curs de uscare. Mă uit la imaginea tălpilor mele.

În privinţa etajului de la grajd, Lissi are o bănuială, anume că nu-i gândit pentru lemne. Şi avea să aibă dreptate cu bănuiala ei. Nici nu-i bine gata acoperişul din carton asfaltat, că tata-ncepe să vorbească de moara de vânt.

Lui Karl, cei din sat îi spun Inventatorul. Când vorbeşte de mori de apă, când de mori de vânt. „*Es klappert die Mühle am rauschenden Bach. Klipp, klapp*”, cânt

1. Păcăne moara de lângă râul susurând. Pac, pac.

eu, copilul. El construieşte un minimodel al unei mori de apă, pe când moara de vânt o construieşte-n mărime originală, este vorba de-o roată eoliană. Cu ambele vrea să pună-n mişcare un generator, pentru a produce curent electric. Cu ambele nu ajunge prea departe. Pe Mureş nu găseşte niciun riveran care să-i permită instalarea unei roţi

de apă, nu-l poate convinge nici măcar pe pictor. Şi asta vrea să-nsemne ceva, pentru că şi pictorul trece drept nebun. Roata eoliană în schimb trebuie s-o demonteze la insistenţele lui Lissi, după ce Karl era cât pe ce să cadă de pe acoperiş.

— Vrei să ne nenoroceşti? îl întreabă. Ce se-ntâmplă cu noi dacă păţeşti ceva?

Prin „noi” se referea la ea însăşi şi la mine, copilul.

După asta, îşi transferă spiritul inventiv la moara de stat, unde oricum îşi petrece, cum spune Lissi, prea mult timp. Proiectează o bandă rulantă de transport, iar şefii de la Timişoara i-o aprobă, asta după oareşice discuţii, în urma cărora aceştia devin coautori ai invenţiei şi pot înşfăca şi ei o parte din banii de primă.

O dată pe an, se taie porcul. În octombrie. Aşa o cere obiceiul. Porcul îngrăşat este scos din grajd. Alergat prin curte. Bastian şi Karl îl ţin de urechi, îl pun la pământ cu genunchii. Porcul se zbate. Bastian îi înfige cuţitul în gât. Theresia adună sângele cu un vas.

Covata-i pregătită. Porcul este băgat în ea. Lissi şi Theresia toarnă cu găleţile apă clocotită peste el. Porcul este întors, cu ajutorul unor funii, de pe-o parte pe alta-n apa clocotită. Curăţat de păr cu nişte răzuitoare. Bastian îmi pune şi mie o răzuitoare-n mână. Apoi ridică în picioare „copacul de atârnat”. Karl înfige două cârlige în picioarele din faţă ale porcului, şi cu funiile este tras în sus. Porcul atârnă-n „copac”. Bastian îi taie capul, apoi îl despică-n două cu mişcări repezi ale cuţitului.

Karl îl ajută pe Bastian folosind toporul. Theresia duce capul la bucătărie.

La prânz, mâncăm ficat prăjit cu usturoi. Seara, când peste tot miroase a grăsime, urmează masa festivă. Porcul este gata prelucrat, cârnaţii şi jamboanele atârnă-n horn. Ne-am aprovizionat pentru încă un an.

— *„Rasche Hilfe bringt Togal”* \ strigă mama. Aleargă prin curte agitată, de parc-ar avea de făcut Dumnezeu ştie ce lucru important. N-are nimic de făcut, mă gândesc. Dar îţi poate povesti ore-n şir câte şi mai câte are de făcut. îţi

povesteşte astea atâta timp, până ce eşti convins că nici nu mai poate trece la treabă de-atâta treabă.

Te ajută-ntr-o clipită, cum spune mama. Ştie şi alte asemenea vorbe. Iar uneori, şi bunică-mea cea prost dispusă mai spune câte una: „*Not bricht Eisen*”[5152]. E ca un răspuns. Cele două femei aleargă ocupate nevoie mare prin curte. Rostind vorbele lor antebelice. Doar eu n-am nicio vorbă. N-am nicio vorbă antebelică. Vina o pun pe seama comuniştilor, a indienilor care au cuţitul în mână.

Umblu fără vreun ţel prin sat, întreb de cărţi. Oamenii mă scrutează cu privirea, clătinând din cap, sau mă conduc în podul casei. Vreau să citesc cărţi interzise, vreau să mă răzbun. Citesc un catehism aproape ferfeniţă, iar bunică-mea spune că o să mă fac un om cucernic. Este expresia dorinţei ei. Eu nu vreau decât să le arăt eu lor, comuniştilor! Ea este singura din familie care duminica merge la biserică. Bunicul nu merge decât până-n faţa bisericii, iar mama susţine că-l poartă pe Dumnezeu în suflet, că n-are nevoie de biserică, iar tata nici nu pomeneşte de biserică.

Tata-i membru de partid. De curând. Asta are de-a face cu slujba sa. I-au spus că ori intri, ori te-ntorci la cărat saci. Tata chiar s-a sfătuit cu mama, dacă n-ar fi mai bine să care saci, dar în cele din urmă s-a decis totuşi pentru păstrarea slujbei. Are de-acum în sarcină supravegherea morii naţionalizate. Care i-a aparţinut cândva lui Michelbach. De fapt, familiei Michelbach. Dar asta nu i-a interesat mai îndeaproape pe comunişti. Oricum, Michelbach a dispărut. Unii spun că la Budapesta i-a căzut o bombă-n cap, alţii sunt de părere că se ascunde-n Argentina. Dar comuniştii-l au pe lista lor. Ani la rând, George cel mic, ăl de-a schimbat vioara pe-un pistol, este trimis să-i tragă pe oameni de limbă în privinţa lui Hitler-Hansi. Acesta însă rămâne de negăsit. „Dispărut”, cum spun oamenii. *Dispărut* este un cuvânt pe care-l poţi auzi

51 într-o clipită, togalul te ajută. Slogan pentru analgezicele firmei germane Togal.

52 Nevoia rupe fierul.

des.

În sat există oameni care spun că Zillich e de-acum comunist. Şi asta nici n-ar fi de mirare, de vreme ce au deja un comunist în familie. Referindu-se la cumnatul bunicului meu, la unchiul Jakob din Nakowa, la Winkler.

Pe tata, lucrul acesta-l deranjează pe de-o parte, dar pe de altă parte nu prea. Unii i-o spun în faţă, alţii nu. Şi când te gândeşti că tata nu-i primul şvab din sat care devine comunist. Nici nu-ţi ajung două mâini ca să-i numeri, sunt destui, cum ar veni. Dar măcar unuia dintre ei trebuie să i-o poţi reproşa. Iar pentru asta tata, sărăntocul, de a cărui familie s-a ales praful, se potriveşte ca nimeni altul.

În sat, drept comunist trece acela care pactizează cu comuniştii. Cu comuniştii care le-au luat la oameni pământurile şi casele, care au deportat bărbaţii şi femeile-n Rusia şi ulterior în Bărăgan, în Câmpia Dunării. Din cauza lui Tito şi-a graniţei sârbeşti. Când Stalin s-a certat cu Tito, cei nedemni de încredere au fost duşi din zona frontalieră în Câmpia Bărăganului. De parcă Rusia n-ar fi fost îndeajuns. Li se spunea „ţărani înstăriţi” şi-au fost înjuraţi drept „chiaburi”. „Duşmani ai poporului”.

Rusia. Şi Jakob Winkler, comunistul din familia noastră, a trebuit să plece-n Rusia. La fel ca toţi ceilalţi. „Acum poate să-şi simtă pe propria piele comunismul”, zic oamenii. „Poate să-l trăiască nemijlocit”, zic.

Se-ntoarce după trei ani din Rusia bolnav, eliberat pe motiv de boală, şi evită partidul. L-au convocat la Bucureşti, şi pe urmă este iarăşi unul de-al lor, vorbeşte din nou ca un veritabil comunist. De parcă i-ar fi montat din nou magnetofonul. Devine preşedintele atelierului de cizmărie naţionalizat din Nakowa. Şef peste cizmarii expropriaţi. „I-au arătat instrumentele”, obişnuieşte să spună bunicul meu. Multă vreme n-am înţeles ce-a vrut să zică. Auzind de instrumente, mă gândeam la viori, trompete şi acordeoane. Mai ales la acordeoane. La o orchestră. Astăzi ştiu că ei, comuniştii, sunt o bandă. Odată intrat, cu greu mai poţi ieşi. Instrumentele lor sunt

într-adevăr convingătoare.

Când se anunţă vizita lui Winkler la noi, bunicului i se atrage atenţia să-şi ţină gură, să nu vorbească de rău comunismul. Lissi şi Theresia îl atenţionează. Aşa că bunicul meu, atunci când cumnatul său e-n vizită, nu spune o vorbă despre comunism, stăm cu toţii în jurul mesei şi despre comunism nu vorbeşte decât cumnatul, iar la el toată treaba se numeşte „socialism”. Pentru mine rămâne neclar dacă există vreo diferenţă. Socialismul este un fel de stadiu intermediar, în care încă nu sunt toate aşa de bune ca-n comunism, aflu la şcoală, dar mai degrabă-i vorba de-o scuză, mă gândesc.

— Despre asta nu se vorbeşte, spune mama, altfel vin şi te saltă.

Acum, nu ştiu ce-nseamnă *a sălta*. Uneori e vorba de-o maşină neagră, care opreşte noaptea-n faţa caselor. Când seara tata nu-i acasă, mama se duce în repetate rânduri la poartă şi se uită pe stradă dacă nu apare. Bunică-mea o urmăreşte cu o privire plină de-nţeles. Bărbaţii aduc griji.

Sunt pionier, salut cu veselul salut de pionier. Mama-mi calcă cu grijă cămaşa mea albă de pionier, îmi leagă de gât cravata roşie. Să nu se spună c-ar fi şleampătă. Cânt cântecele de pionieri. Le cânt la şcoală. Nu şi acasă. Nici nu mi-ar trece prin cap să le cânt şi acasă.

Acasă cântă mama, şi uneori şi bunică-mea. Când cântă împreună, ele cântă cântece populare germane. *„În einem kühlen Grunde/Da gent ein Mühlenrad, /Mein Liebchen ist verschwunden, / Das dort gewöhnet hat* II Când mama cântă singură, ea cântă şlagăre din anii treizeci. *„Stern von Rio, / Du könntest mein Schicksal sein. / Wann leuchtet dein Zauberschein/Nur mir allein*?”[53] Cred că uneori mama se gândeşte că mai bine-ar fi rămas la Viena. *„Es ist ganz gleich, / Wen wir lieben” **, cântă mama, *„Und wer uns das Herz einmal bricht, / Wir werden vom Schicksal getrieben/ Und das Ende ist immer Verzicht*

53 într-o vale răcoroasă/ Se învîrte roata morii,/ A dispărut a mea frumoasă,/ Care colo-n vale a locuit.

„[54]. Cântă asta de parcă s-ar fi decis pentru resemnare.

Aleargă prin curte, cântă cu sufletul la gură cântecul ei: *Alles nou macht der Mai*[55]. Prinde-o găină, dintr-odată are – un cuţit în mână. Apasă găina pe-un butuc de lemn, pe care bărbaţii sparg lemne. îi apasă găinii lama cuţitului pe grumaz. Lasă sângele să ţâşnească-n voie, adunându-l într-un vas de tablă. Intră tăcută înapoi în casă.

Eu stau cu cărţile mele în bătrânul dud de pe stradă, pe stânga, în faţa curţii. Casa se află pe partea dreaptă. Bucata de casă care a mai rămas, pe care războiul ne-a mai lăsat-o. Odinioară, dudul se afla în faţa casei. În faţa acelei părţi a casei care aparţinuse străbunicilor. John şi Kathy. John a sădit dudul. John l-a sădit când încă nici nu ştia să vorbească. În loc să vorbească, a sădit dudul. Stau în bătrânul pom, în coroana acestuia, şi citesc *însemnările din deşertul Gobi* de Sven Hedin[56]. Astea le am din raftul de cărţi al pictorului. Raftul de cărţi al pictorului adăposteşte adevărate comori.

Sunt hăt departe. Dudele sunt negre şi cad pe pământ. Nu aud asta. Nu aud decât gâgâitul gâştelor. Care stau sub pom şi mănâncă dudele căzute. Le prind, bucată de bucată, cu ciocurile lor hrăpăreţe. Aşa se face seară.

Mama stă la poartă, priveşte pe uliţă-n sus, către sat, se-ntoarce-n casă. Revine, priveşte din nou în direcţia satului.

— Iar îl aşteaptă, zice bunică-mea. Ce dragoste de maimuţă, zice bunica. Este o maestră a dezaprobării.

Dar şi ea stă, din când în când, la poartă. Stă acolo din cauza poştaşului. Aşteaptă corespondenţă de la fii. Unul e-n Brazilia, celălalt în Austria. Amândoi sunt pe altă lume. „Nici măcar nu scriu”, spune mama. „Le pun pe

---

54 Şi cine o dată inima ne frînge,/ Sîntem mînaţi de soartă/ Iar sfîrşitu-n resemnare plînge.

55 Pe toate le-nnoieşte luna mai.

56 Sven Hedin (1865-1952), explorator şi scriitor suedez foarte popular în Germania din prima jumătate a secolului XX. A simpatizat cu naziştii, i-a susţinut prin scrierile sale şi s-a întîlnit în cîteva rînduri şi cu Hitler.

soţiile lor să scrie. Cu ce te-ai ales de-acum de pe urma fiilor tăi?” spune mama. „Cu nimic”. E ca şi cum ar vrea să spună: de mine depinzi, mie-mi devii o povară.

Sacul de paie foşneşte la-ntors. Sacului de paie i se spune sac de paie, dar nu conţine paie, ci frunze, frunze de porumb de la coceni, *Lieschen* *, cum li se spune-n sat. Fiecare sunet este singular. O tuse, un pas, un lătrat, un cântat de cocoş. Fiecare-şi are însemnătatea sa. Şi fiecare te-nspăimântă.

De Crăciun şi de Paşte vin scrisorile de la soţiile fiilor, felicitări imprimate pe hârtie subţire, albastră. Dar sunt nişte scrisori, semne de viaţă. Ele păstrează aparenţa de familie. Prin ele se naşte impresia că familia ar mai exista, în ciuda tuturor frontierelor.

Am doi unchi pe care nu i-am văzut niciodată, am verişoare pe alt continent, am un bunic ce zace într-un mormânt din Austria şi un văr care pluteşte undeva-n Mureş şi pe care-l aşteaptă în pod un copârşeu. Nu ştiu ce familie mai e şi asta. O ecuaţie cu morţi şi necunoscuţi.

— Lacul se-odihneşte-n linişte[5758], spune mama.

Tata-i la moară. Zile-ntregi şi nopţi le petrece acolo. Din cauza invenţiilor sale şi poate şi a unei femei de la laborator, cum o aud spunând pe bunică-mea. Şi mama i-o spune tatălui meu, iar tata râde, apoi râde şi mama. Dar după câteva zile, când lipseşte din nou de acasă, bunică-mea zice: „E din cauza femeii”, iar mama tace.

E-o vară cu multe furtuni, munţi de nori negri se ridică în doar câteva minute. Fulgerele gonesc trosnind printre nori. Trombe de praf se-nvârt în jurul femeilor. Femeile care cheamă cloşca, care vor să salveze puii de furtună. La ţară, mereu există câte ceva de salvat. Când începe să plouă, toţi răsuflă uşuraţi. Tunet timpuriu, foamete târzie.

Se bate la geam. Pisica cea mare şi neagră e cuprinsă de nelinişte. Se bate din nou. „Imediat”, zice Theresia.

---

57 Pânuşi.

58 în original: Still ruht der See - început de vers dintr-un cîn- tec german.

Deschide ceremonios. E vecina. Vecina-ntreabă de nişte cartofi de sămânţă, iar Theresia dă din cap. „Nu”, zice. „N-avem”. Vecina pleacă. E unguroaica. „Vrea cartofi de sămânţă”, mormăie bunică-mea. Să dai din cartofii tăi de sămânţă înseamnă să-ţi dai norocul. Lissi e de aceeaşi părere. Anul trecut, i-ar fi dat unguroaicei răsaduri de muşcate. Acum ar fi pierdut soiul.

Kennedy e mort. Kennedy a fost unul dintre bărbaţii din atelierul bunicului. Acolo, numele său era pomenit zilnic. Nu suna la fel de bine ca acela al lui Eisenhower, dar însemna totuşi America. „Acum depindem de America”, se spunea. „Ca să vezi unde-am ajuns”.

Atelierul a văzut şi zile mai bune. Şi bărbaţii care se-ntâlnesc la bunicul meu au văzut şi zile mai bune. Sticla merge roată. Beau în cinstea zilelor mai bune. De fapt, atelierul nici nu mai există. În fond, atelierul a fost dizolvat. A fost dizolvat acum zece ani, dintr-un condei, printr-o declaraţie a bunicului meu. Prin acea declaraţie, bunicul a pus capăt libertăţii de meşteşugar. Comuniştii i-au luat-o dintr-un condei.

Acum zece ani, asta-i dinainte de amintirile mele. Am amintirile mele, dar mai totul s-a petrecut înainte. Sunt un copil. Iar adulţii zic: „Asta a fost pe vremuri”. Spun asta cu convingere: pe vremuri. Iar eu îmi spun că pe vremuri era mai bine.

La şcoală însă se zice: „Pe vremuri a fost rău”. O spune manualul şi-o zice şi învăţătoarea. Este şcoala comuniştilor. Pe vremuri, rău. Punct.

Mă duc la râu. Bicicleta o las la pictor. Trec cu barca pictorului în partea cealaltă a râului, stau pe-un banc de nisip. Pictorul nu-i pictor, nu pictează, doar i se spune „pictorul”. Asta din cauza trecutului, când ar fi pictat.

Dar el nu mai pictează de multă vreme. Nimeni nu ştie de ce. Pictorul refuză pur şi simplu.

Stau pe bancul de nisip. Vremea se schimbă. Furtuna care se pregăteşte mă obligă să mă-ntorc acasă. Se iscă un vânt. Un vânt nisipos. îmi şuieră-n jurul capului. În faţa casei, mama mă şi aşteaptă. Mereu mă aşteaptă. De parcă

tot timpul aş putea păţi ceva. De parcă m-ar putea pierde. De parc-aş putea fi rănit sau să pier.

Stau pe malul râului şi-ncerc să-mi imaginez viaţa din Brazilia. Văd fotografiile rudelor în faţa mea. Unchiul, mătuşa, verişoarele. Brazilia. Junglă şi drumuri. Unchiul în uniforma-i de SS. Brazilia. Gospodăria sa agricolă. Exemplara sa gospodărie agricolă din Brazilia. Recoltele. Cele bune, cele proaste. Materialul de scrisoare al mătuşii. Inflaţia.

— Goulart, spune Bastian. Kubitschek, Quadros, Goulart. Citeşte ceva-n ziar. Brazilia-i o ţară de ziar. Cruzeiro. Eu dezlipesc în puţină apă caldă timbrele de pe plicul brazilian. Timbrele braziliene au o bună valoare de schimb în sat. Cei mai mulţi n-au la schimb decât timbre germane. Chiar şi de-alea vechi, *Reichsmarken*. Odată, unul mi-a arătat o serie-ntreagă de timbre cu Hitler. „Să n-o spui mai departe”. Strecor timbrul cu ajutorul pensetei în album.

Unchiul brazilian, unchiul austriac. Pe acesta-l voi vedea. Va veni în vizită. Cu soţia, cu copiii.

Trec cu degetul peste hartă. E-o zi de vară, iar căldura-nghite liniştea. Câinele din curte zace leneş în faţa cuştii sale. Văzând pisica, nici măcar nu-şi înălţă capul.

Familia este formată din cei prezenţi şi din cei absenţi. Ca nişte năluci stau toţi prin casă, ne pun pe neaşteptate mâna pe umăr. Franz, Paul. Plutesc prin casă nişte bărbaţi tineri, care nu-mbătrânesc. Ciulim urechile. „Nu-i decât vântul”, spune cineva. Răsuflăm uşuraţi. Am putea să facem parte noi înşine dintre cei absenţi. Dacă tata n-ar fi fost în armata greşită şi n-ar fi ajuns în deportarea greşită. Dacă bunicul meu ar fi renunţat, după război, la atelierul său şi-ar fi rămas în Austria.

De când îmi pot aduce aminte, poarta noastră este-ncuiată. Asta pentru că bunicul lucrează la negru. Pentru că n-a renunţat la atelierul său. Acum, atelierul său este ilegal. Acum, bunicul este cel ilegal, iar cumnatul său nu mai este. Poarta-i încuiată din cauza funcţionarilor de la fisc. Din cauza agenţilor fiscali. În atelier continuă să stea

prietenii bunicului meu.

— Ăştia iar câştigă războiul, spune mama.

— Care război? întreb eu.

Mama face-un semn a lehamite.

Şi mama mea munceşte la negru. Uneori mă gândesc că tot satul lucrează la negru. Şi totu-i o mare minciună.

— Viaţa-i o luptă, spune mama.

Intru-n atelier. Bărbaţii sunt cufundaţi într-o discuţie aprinsă. Doar pentr-un moment mă observă, cât mă aşez să chibiţez. Sticla merge roată. Vorbesc de rusnac şi de american. De englez şi de franţuz. De chinez. Franţuzu' nu mai are prea multe de spus, iar englezu şi-a pierdut şi el puterea. Rusnacu însă nu cedează, iar chinezu' va veni peste noi. Şi la urmă, americanu pune mâna pe noi toţi.

Bărbaţii din atelier se ocupă de starea lumii. Săptămână de săptămână, ei analizează politica mondială. S-ar putea crede că stau la o masă cu Eisenhower şi Adenauer, cu Hruşciov şi cu Mao. Vorbesc despre greşelile politicienilor ca despre greşelile unor fotbalişti. Cei buni au ratat penaltiul, cei răi au fentat arbitrul.

Bărbaţii din atelier sunt o societate închisă. De neimaginat să participe Winkler sau chiar George cel mic.

Probabil că Winkler ştie ce se vorbeşte-n atelier, însă de asta-i doare-n cot pe aceşti bărbaţi în vârstă, să-i denunţe, dacă vrea. Dar n-o face. E-un comunist antebelic. N-ar vrea decât să-i lămurească. Să-i lămurească din punct de vedere marxist. Dar ei preferă să n-asculte de-astea. Nu la atelier. Atelierul le aparţine, este teritoriul lor. Este liber de comunism.

Winkler ăsta şi-a construit o casă la Nakowa. „La criza asta de materiale de construcţii", se spune. „Ăsta trăieşte-n comunism", zic bărbaţii. „Partidul are grijă de adepţii săi". Pentru ei, Winkler e-un profitor.

Părăsesc atelierul fără să fiu observat. Mă duc în cameră, unde-mi iau micul radio portabil de pe credent. Ies în curte. Mă aşez pe-un trunchi culcat, pe care bunicu-meu îl va tăia cu ferăstrăul ca să facă roţi din el. Roţi negre. Pornesc radioul. Caut pe unde medii, caut pe unde

lungi. Mă opresc. Chubby Checker. „*Let's twist again, twistin time bere*". Începe deceniul meu.

Aşteptăm de ore bune. Toată familia aşteaptă. S-a făcut noapte de mult de-acum, când în sfârşit opreşte maşina-n faţa casei. A sosit unchiul. Austriacul. Franz. Theresia stă în faţa sa, în faţa fiului, a bărbatului de patruzeci de ani. Bărbatul vorbeşte-ntr-un dialect austriac.

Intru-n blugi. Primii mei blugi. „Îi vin", strigă verişoara. Guma ei de mestecat face o bulă mare, dispare-n gură.

Eu dorm pe patul de camping. Pe sacul meu de paie doarme verişoara. Dimineaţa, după micul dejun, suntem în maşină. Mergem la râu. Stăm la mal. Şedem în barcă. Tata vâsleşte. Unchiul îi povesteşte soţiei despre copilăria sa. Soarele amiezii arde. Stăm în barca ce se leagănă. Soarele amiezii este periculos. Mă duc cu verişoara la cotul râului, la capătul bancului de nisip. Sărim în apa curgătoare, trecem înot pe lângă bancul de nisip. Austriacul şi soţia sa ne fac semne cu mâna.

Încă-i întuneric, s-a şi făcut a doua zi. Deja-i a doua zi. Vară-n sat. Chef, seara. Toată noaptea s-a dansat. Băutură, giugiuleli. Am băut vin, cu piele-n faţa ochilor, piele şi iar piele. Şaisprezece ani. După miezul nopţii, numai perechi, muzică lentă. Iar dimineaţa, dis-de-dimineaţă, ura şi la gară, la însoţit prietenii care se-ntorc acasă. Care străbat satele, ca totdeauna. Vara-i fără de sfârşit. Vacanţă. Beţi fugim unii de alţii şi unii la alţii şi ne sărutăm la-ntâmplare, iar şeful staţiei îşi duce fluierul la gură. „Plecăm în America", cântăm noi în gura mare. Prietenii trebuie să plece şi o să revină. Cele mai multe din cele ce se-ntâmplă, se-ntâmplă departe, la radio. Deceniul meu, anii şaizeci, e-un deceniu al radioului.

Vara o petrec la părinţi, în sat, la şcoală merg la Nakowa, la liceul german. La Nakowa, unde trăiesc tanti Martha, sora lu' taică-meu, şi Winkler, comunistul. Winkler e bolnav. Are probleme cu plămânii. Cu boala de plămâni s-a pricopsit în Rusia, spun oamenii. Asta a fost răsplata ruşilor pentru activitatea sa comunistă. Cei mai mulţi

dintre oamenii din Nakowa nu vorbesc cu Winkler, ei vorbesc despre el. Şi vorbesc despre fiicele sale.

Una are un român de soţ, cealaltă n-are de niciun fel. Niciun german din Nakowa nu s-ar însura cu fiicele comunistului, susţin oamenii. Şi până şi românul n-ar fi din localitate. C-ar veni din Sud. Din Valahia, cum zic oamenii. O spun plini de dispreţ.

Theresia a primit o invitaţie de la fiul ei, austriacul. Una autentificată la notar, aşa cum cer autorităţile. Urmează să-şi viziteze fiul, în Austria. Theresia depune cererea, îl însărcinează pe Colţan cu asta. Colţan preia pentru oamenii din sat orice fel de cerere. îşi zice jurist, poartă mereu costum şi o servietă-n mâna dreaptă. Colţan e căsătorit cu o şvăboaică. Vorbeşte fluent germana. Nu dialectul şvăbesc, ci limba germană. Limba scrisă. Asta-i măreşte competenţa.

Colţan se ocupă de chestiunea călătoriei Theresiei. Trec lunile. Dar asta nu-nseamnă nimic ieşit din comun, asta-i regula. Trece-un an întreg. Apoi, poştaşul aduce o scrisoare, pentru primirea căreia Theresia trebuie să semneze. E scrisoarea aşteptată. Dar plicul este albastru. Theresia ezită să-l deschidă. Ştie că-i vorba de respingerea cererii. Nu-i dau voie să meargă la fiul ei. N-are voie-n Austria. Şi de vină pentru asta-i Karl, cică tata-i vinovat pentru asta. Cel puţin aşa spune Theresia. „E vina sa”, zice ea. „I-e teamă pentru postul său. Crede c-o să rămân în Austria şi apoi el îşi pierde postul. Apoi trebuie să care din nou la saci. El m-a vorbit de rău”. Theresia n-are nicio dovadă pentru ceea ce spune, dar ea-i convinsă că-i aşa, e convinsă sută la sută.

Ca german, mă duc la liceul german. Apoi dau admitere la Facultatea de Construcţii. Sunt primul Zillich care nu se face morar. Şi asta o datorez comuniştilor. Nu mai deţinem nicio moară, iar un morar e de-acum doar un angajat la stat, unul care trebuie să execute ordinele primite, asemenea lu’ taică-meu. Ca să devii morar însă trebuie să pleci departe, până la Galaţi, în estul ţării, departe de tot de Banat, în Valahia. Dar acolo nu vreau să

mă duc. Acolo aş putea să mă fac inginer de morărit. Dar nu mă fac. De când au fost expropriaţi, şvabii s-au pus pe studiat. „Nu ne pot expropria capul”, se spune uneori la atelier. Dacă odinioară se numărau pământurile, acum oamenii se laudă cu numărul inginerilor din familie.

Devin inginer constructor. La Timişoara. Adică la cincizeci de kilometri distanţă de sat. Şi rămân în Banat, aşa cum se cuvine pentru un şvab. „Banatu-i patria noastră”, cum obişnuieşte să spună bunica. Iar Banatu-i altfel decât restul României. Banatul nici măcar nu este România. Într-un fel, Banatul ne aparţine nouă. Deoarece noi am făcut, adică strămoşii noştri au făcut din Banat ceea ce este astăzi. Un grânar. Grânareste un cuvânt foarte important. Era unul dintre cele mai importante cuvinte în discuţiile politice. În acele discuţii care nu se poartă-n prezenţa cumnatului comunist.

Şi la un moment dat, totul se termină, la un moment dat, totul ia sfârşit. În primăvara lui 1968, Bastian moare în urma unui atac de apoplexie. Winkler trăieşte până-n 1970, când boala sa de plămâni îl răpune. La înmormântarea sa apare şi partidul. Pe piatra sa funerară nu se află o cruce, ci o stea. Cele două femei le supravieţuiesc bărbaţilor timp de aproape un deceniu. Theresia şi Martha mor la sfârşitul anilor şaptezeci. În casa noastră nu mai trăiesc de-acum decât Lissi şi Karl.

Pe Monika o ştiam încă din copilărie. Aşa cum te ştii cu cei din sat. Ne-am văzut la şcoală şi pe stradă. Dar, copii fiind, nu ne-am jucat împreună. Ea locuia mult prea departe, în centrul satului, casa noastră-n schimb se afla la marginea satului. Iar mai târziu, la chefuri, când am început şi eu să particip, ea era deja cuplată cu Willi. Cei doi au format ani la rând o pereche. Willi era prietenul meu. Şi Willi a emigrat cu părinţii săi. Fără Monika. După un an, în vacanţă, s-a întors. Şi asta a făcut-o an de an, dar arătau tot mai puţin a pereche.

Am reîntâlnit-o pe Monika la Timişoara. Studia germanistică, iar eu absolvisem Facultatea de Construcţii. Willi a venit cu ea. Willi, cel care emigrase şi care venea

acum în vizită. Inclusiv la mine. La Timişoara, Monika şi cu mine am devenit un cuplu. Trei ani am mers împreună la cinema sau la cafenea.

La sfârşitul săptămânii mergeam împreună acasă. La început, eu mă duceam la părinţii mei, ea la ai ei. Apoi, într-o sâmbătă, după masa de seară, tatăl ei a declarat solemn c-aş putea rămâne şi peste noapte. Fusesem deci acceptat. De-acum eram viitorul ginere.

Părinţii mei s-au întâlnit cu părinţii Monikăi. Şi cu puţin timp înainte ca Monika să termine facultatea, ne-am căsătorit. Asta era ceva obişnuit, din cauza repartiţiei. Repartiţia însemna că trebuia să accepţi undeva o slujbă la stat, anume acolo unde statul tocmai avea nevoie de tine. Şi asta putea să fie departe de tot. Dar dacă erai căsătorit, se ţinea cont de faptul că soţii doreau să rămână împreună. Până şi comuniştii ştiau cât de importantă este familia pentru linişte şi ordine. Cine are copii se gândeşte de două ori înainte să critice statul.

În specializarea mea, repartiţia nu era o problemă atât de mare. Existau suficiente şantiere în Timişoara şi-n jurul ei. Dar Monika era în pericol. Femeile germane erau trimise cu precădere undeva-n Valahia sau, şi mai rău, în Moldova, unde-n cele din urmă se resemnau şi se măritau cu un român. Unele au privit politica de repartiţie a statului chiar ca o metodă de asimilare a minorităţii. Existau suficiente exemple. „Vor să ne termine”, spuneau oamenii.

În orice caz, părinţii Monikăi erau cât de cât liniştiţi datorită poziţiei mele bune, cum se exprimau ei. Nu mă trăgeam, ce-i drept, dintr-o familie bună de ţărani şi nici nu aveam de unde să pun pe masă pământuri expropriate. Nu eram decât fiu de meşteşugar, dar, orişicât, de-acum inginer şi aveam o slujbă la oraş. Când vorbeau de ginere, spuneau „inginerul”. O spuneau pe un ton respectuos, de parc-ar fi fost o scuză pentru pământurile expropriate lipsă. Pentru care ei plătiseră şi suferiseră. Ca ţărani înstăriţi şi chiaburi.

În 1951, fuseseră luaţi şi duşi în toiul nopţii din sat

cu nişte vagoane pentru vite. La ora unsprezece seara, bătuseră la geam. Miliţia, soldaţi încurcaţi, George cel mic. El avea lista. „Faceţi-vă bagajele”, ziceau. Nimic altceva. La întrebarea unde o să fie duşi, răspunsul lui George cel mic a fost: „Unde puterea populară are nevoie de voi”. Au fost duşi departe de casă, în interiorul ţării, în Câmpia Dunării, în Bărăgan. Lăsaţi în mijlocul câmpiei. Unde şi-au construit singuri bordeie de lut. Patru ani aveau să rămână acolo. Când s-au întors, în 1955, în casele lor stăteau români. Încă un an, n-au putut locui decât în bucătăria de vară.

Toate astea le-am aflat de la Monika, de la tatăl ei. Ce ştiam eu despre Bărăgan? Familia mea n-a fost în cauză. În familia mea nu exista decât Rusia. Din cauza tatălui meu. Nu se discuta în public despre Bărăgan. Despre cele mai multe lucruri nu se discuta. Loc în memorie nu şi-a făcut decât ceea ce devenise o traumă a familiei. Rusia. Bărăganul. Tatăl Monikăi mi-a arătat poze din stepă. Mici fotografii alb-negru cu părinţii Monikăi. Mama cu un copil în braţe. Dar copilul nu era Monika. Monika s-a născut abia mai târziu. Tatăl ei vorbea pe larg despre casa de-acolo, despre muncă, despre condiţiile de viaţă. De copilul din braţele femeii nu pomeneşte, în câteva rânduri, am vrut să întreb de el, dar o privire a Monikăi m-a oprit s-o fac.

Mai târziu, când eram deja în pat, Monika mi-a spus: „Copilaşul din braţele mamei este fratele meu Bernhard. A murit la trei ani, dintr-un fleac, pentru că n-aveau medicamente. L-au îngropat în micul cimitir, lângă Dunăre. Dar după întoarcerea acasă a celor deportaţi, autorităţile n-au făcut una cu pământul doar satele, ci şi cimitirele. Tatăl meu a fost o dată acolo, în anii şaizeci. A vrut să meargă la mormântul lui Bernhard, dar acesta nu mai exista”.

Prin mine, inginerul, fiica lor era în siguranţă, pentru că lucrurile nu erau chiar simple pentru familia ei. Asta pentru că aveau în derulare o cerere de emigrare. Aceasta a fost sistematic respinsă de-un deceniu-ncoace, dar era

prinsă-n toate dosarele. Treceau drept nedemni de încredere. Probabil că-n dosarul Monikăi scria cum că-i fiica unor ţărani înstăriţi care deţinuseră înainte de război pământuri, că tatăl ei a fost în *Waffen-SS* şi că a depus o cerere de emigrare. De fapt, a fost chiar o minune c-a putut să studieze. Dar poate că n-a fost decât neglijenţa valahă care a făcut posibil lucru acesta. Sau şpaga a fost decisivă şi pentru studiu? Uneori mă gândeam că tatăl Monikăi dă prea multă şpagă, câtă vreme plăteşte, nu-l lasă să plece.

Monika-i mai tânără decât mine, când mi-am preluat postul pe şantier, ea mai avea doi ani de studiu în faţă. Când mi-am început slujba pe şantier, întreprinderea mi-a repartizat un apartament de două camere. Ne-am mutat de la căminul studenţesc. Locuinţa mea se afla într-un cartier nou, imediat în spatele centrului. De acolo, practic puteai să mergi pe jos la Universitate. Treceai în diagonală prin centrul oraşului. Sau luai troleul, caz în care trebuia să mai mergi ceva pe jos, de-a lungul Begăi.

Mai aveam de satisfăcut serviciul militar, unealta împotriva tinerilor recalcitranţi. Erai trimis în regiuni îndepărtate şi ce se-ntâmpla acolo cu tine nimeni nu mai putea şti. Un accident la manevre şi gata, te-ntorceai într-un sicriu de zinc. Închis prin sudură. Adesea, se spunea, mortul nici măcar nu era înăuntru. Sau era mutilat atât de teribil, încât nu putea fi arătat lumii. Am avut noroc. Ca inginer, nu trebuia să plec decât pentru şase luni în sălbăticie, la Cotul Dunării. Dimineaţa, ne scoteau la gimnastică. Mărşăluiam la cantină şi mai făceam de câteva ori înconjurul curţii. Pe urmă, o prezentare teoretică sau valea pe teren, la instrucţie, la jucat cărţi. Să treacă ziua. Locotenentul punea pe cineva să stea de pază, din cauza căpitanului. În caz că cel din urmă venea în control. Numai că şi căpitanul era la curent. Dar de-ndată ce apărea la orizont, ne jucam de-a războiul. Ne desfăşuram ca infanteria-n viitorul război. Săpam tranşee, ne aruncam în iarbă, cu un Kalaşnikov neîncărcat în poziţie de tragere. Apoi venea căpitanul, prezentam arma, iar el ne scruta

feţele cu privirea. El juca rolul căpitanului, noi pe cel al soldaţilor, iar tânărul locotenent era translatorul între el şi noi. Şi astfel aveam cu toţii cărţi destul de bune.

Când s-a născut Melanie, Monika tocmai terminase facultatea. Copilul nu fusese planificat, dar când Monika a rămas gravidă, am căzut repede de acord că-l vrem. În anii aceia, un avort reprezenta o chestiune periculoasă. Avortul era cât se poate de interzis. Cuplului dictatorial nu-i ajungeau supuşii. Oamenii se descurcau cum puteau. Cumpărau anticoncepţionale de la talcioc sau îşi rugau rudele să li le aducă din străinătate. Erau luate fără supervizare medicală. Monika s-a decis pentru copil, iar eu m-am bucurat că nu trebuia să riscăm un avort. Acestea erau făcute în secret şi de cele mai multe ori de către nişte cârpaci ahtiaţi după bani. Se auzea de arestări şi interogatorii. Femei care au ajuns, în urma unei intervenţii nereuşite, la spital, se spune c-au fost forţate să mărturisească. Nu s-ar fi trecut la tratament decât după denunţarea cârpaciului.

Anii din Timişoara au fost anii marilor incertitudini. Viaţa şi toate cele se-nrăutăţeau pe zi ce trece, se găseau tot mai puţine de cumpărat. De toate trebuia să faci rost. Fără piaţa neagră şi ajutorul rudelor nimic nu mai funcţiona. De asta am devenit conştienţi îndeosebi datorită copilului. I-am zis Melanie, după cântăreaţa zoz care cânta *Look what they've done to my song, Ma*\ Mai am şi astăzi în faţa ochilor imaginea discului cum se-nvârtea pe platoul pick-up-ului. Cineva ni-l adusese din Germania. Stăm în jurul mesei. Pe masă, pahare cu vin. Cântăm cu Melanie: *„Look what they've done to my brain. / Well they picked it Hke a chicken bone/ And 1 think I* în *half insane"*[5960].

A fost o viaţă fără viitor, o viaţă a aplaudacilor înfometaţi. De când cei doi analfabeţi puseseră mâna pe toată puterea, aparatul de stat se comporta ca-ntr-o ţară

---

59 Uite ce i-au făcut cîntecului meu, mami. Melanie (Safka) (*1947), cîntăreaţă americană care s-a afirmat începînd cu 1969.

60 „Uite ce i-au făcut minţii mele./ Ei bine, mi-au înşfăcat-o ca pe-un oscior de pui/ Şi cred că-s jumate nebună."

central-africană. Ţelul lor principal părea să fie să adune cât mai multe titluri de *doctor honoris causa* şi să se plimbe cu regina Marii Britanii într-o caleaşca prin Londra. Puteai să faci bancuri despre ridicolul posturii lor. Dar bancurile le făceai, în cele din urmă, tot pe spezele tale. Stând la o coadă lungă pentru alimente: un bărbat supărat iese din mulţime. „Mă duc să-l omor pe dictator”, zice. Cam după o oră se-ntoarce. Oamenii-l întreabă: „L-ai ucis?” – „Nu”, replică el, „dar mi-am lăsat şi acolo un loc la coadă”.

A da fiicei noastre numele de Melanie a fost pentru Monika şi pentru mine un fel de protest tacit.

Pentru că lucram la Timişoara, Monika a fost repartizată, după absolvire, la o şcoală dintr-un sat din împrejurimi. Dar înainte de toate a avut concediu de maternitate. Apoi a venit vremea să-şi preia slujba. Pentru a avea grijă de copil, am adus-o pentru o perioadă pe mama la noi, la oraş. Pe urmă, Melanie era când la una, când la cealaltă bunică. Zilnic, Monika mergea cu trenul în sat şi înapoi. Până s-a găsit o soluţie.

Soluţia a constat în faptul că un inspector şcolar îşi construia o casă. Eu trebuia să-l ajut, ocupându-mă un pic de organizarea construcţiei, de procurarea de materiale. Am ezitat, pentru că mi-era teamă că informatorii de pe şantier ar putea să mă denunţe, dar apoi mi-am spus că tovarăşul de la Inspectoratul Şcolar va fi având el relaţiile necesare, astfel încât să nu fim prinşi. Treaba nu mi-a făcut nicio plăcere, dar Monika mă-ntreba dacă vreau ca ea să facă veşnic naveta în satul acela, iar copilul nostru să nu-şi vadă cât îi ziua de lungă decât bunica şi iar bunica. Aşa că am dat o mână de ajutor la construcţia casei inspectorului şi, în toamna următoare, Monika primea un post la o şcoală din oraş. Iar copilul îşi avea din nou mamă.

Părinţii Monikăi au perseverat în încercarea de-a emigra. Era ceva, ce-i drept, fără nicio perspectivă, dar nimic n-avea nicio perspectivă. Nişte rude le-au adus bani şi socrii au luat legătura cu George cel mic. Acesta avea o casă de weekend lângă Mureş. Acolo-i primea pe cei

dornici să emigreze. Prelua banii, promitea paşaportul. George cel mic avea-n mână tot satul. Le-a promis şi părinţilor Monikăi emigrarea. „De data asta se va rezolva”, zicea şi le lua banii. Ei, în schimb, erau de-acum gata încărcaţi cu datorii în Germania. Încă înainte să ajungă-n Germania, ei aveau datorii germane.

Cu cât se-nrăutăţea situaţia, cu atât mai mult erai expus corupţiei. Cu cât puterea le oferea mai puţin oamenilor, cu atât mai mult aceştia-şi scoteau pârleala prin lipsă de loialitate. Refuzau sustrăgându-se cum puteau sistemului. Iar furtul a devenit expresia principală a neloialităţii. Furtul a fost pe departe cea mai însemnată formă de opoziţie în comunism. Formă care nici în ziua de azi nu este apreciată ca atare.

Mi se făcea rău când mă gândeam la câte se subtilizau de pe şantier. Munceam de parcă eram participanţi la o mare satiră. O minune că mai nimic din ce construiam nu se prăbuşea. Lipsurile încurajează talentul. Am fi construit chiar şi fără materiale de construcţii şi-am fi locuit ulterior în clădirea imaginară. În felul acesta, realitatea devenea tot mai discutabilă. Ne ţineam noi de bancurile noastre, dar aveam şi nopţi fără de somn. Eram protagoniştii unei satire ce ne fusese impusă.

De ţinut în viaţă ne-a ţinut în cele din urmă presupunerea că toate astea n-ar fi decât provizorii. C-am putea să renunţăm la orice oră la toate cele, să facem datorii în Germania, să mergem la George cel mic, să-i punem banii pe masă şi să aşteptăm paşaportul. Asta putea să dureze, ce-i drept, dar odată şi odată tot avea să se-ntâmple, în cele mai multe cazuri. Cu acestea în gând, te simţeai mai puţin expus, mai puţin neputincios.

Cu toţii aveam în buzunar un paşaport imaginar. Trăiam cu el cum trăieşti cu un *countdown*. De când părinţii Monikăi îi plătiseră bani lui George cel mic, şi Monika şi cu mine intrasem în numărătoarea inversă. Dincolo de orice lipsă de perspectivă, exista din nou o speranţă. Subiect pentru serile cu prieteni, pentru discuţiile nocturne cu Monika.

— Ce vom face-n Germania? o-ntrebam pe Monika. Fără bani. Cu datorii. Apoi, copilul. Ea era încrezătoare. O să reuşim, obişnuia să spună. Numai să fi scăpat o dată de aici. La ea, totul se concentra pe scăparea din ţară, tot restul s-ar rezolva el cumva. În Germania, zicea, e altfel. Cine vrea să muncească, găseşte de lucru. Iar cine are de lucru, câştigă bani. Bani frumoşi. Adevăraţi. Mărci germane. Şi cine câştigă bani, poate economisi.

Aşa gândea majoritatea. Eu însă-mi făceam griji vizavi de viitor. Premise proaste pentru un emigrant. Un emigrant n-are voie să gândească la prezent. Ca emigrant, n-ai în faţă decât viitorul. Tot restul reprezintă o bântuire: nălucile trecutului. Tot restul te poate induce în eroare. Te poate face nesigur. Un emigrant însă trebuie să creadă în ţelul emigrării sale. N-are voie să-l piardă din ochi nicio clipă. împotriva tuturor obstacolelor, în ciuda tuturor rezistenţelor. Nu-şi poate permite niciun fel de dubii. Emigrantul se joacă de-a destinul.

Personal, aveam cărţi proaste-n materie. În fond, eu nu eram decât un participant pasiv la emigrare. Nu depusesem nicio cerere şi probabil că din proprie iniţiativă nici n-aş fi depus vreuna. La fel ca şi părinţii mei. Ei nu se gândeau la emigrare. Făceau parte dintr-aceia care nu se gândeau dacă să plece sau să rămână. Care nu-şi băteau capul cu viaţa ca rămânere sau ca plecare. Amândoi se numărau printre cei care se reîntorseseră. Mama se reîntorsese după război de la Viena, tata din Rusia. Tata n-a avut casa lui timp de zece ani, mai întâi în cei cinci ani de armată română, apoi în cei cinci ani de muncă silnică-n Rusia. Se săturase de străinătate. Fără Monika, probabil că n-aş fi emigrat. Cum ar veni, m-am însurat cu emigrarea.

— Nu pot să-ţi dau conducerea şantierului, mi-a spus şeful într-o zi. Ai depus o cerere de emigrare. Dădu din umeri. îl vei asista pe Dumitrescu. Dumitrescu era un şmecher. Ştia mereu să-mbine interesele statului cu ale sale. Când dorea să fure ceva, avea de fiecare dată grijă să primească şi şeful său ceva de-acolo. Şi astfel era acoperit.

Viaţa mea profesională ajunsese deci într-o

înfundătură. De-acum, eram cel stigmatizat, emigrantul. Negrul, în acelaşi timp, asta nu însemna nici pe departe că urma să şi primesc paşaportul. Mai întâi spuneau că nu mai aveau încredere în mine. Asta ca s-o ştiu şi eu. Cu o cerere de emigrare, erai un paria. Însemna excluderea ta din comunitatea tradiţională, pe care o imitau comuniştii.

De-acum, mă aflam în aceeaşi oală cu socrii mei. Făceam de-acum parte din familia Monikăi.

Părinţii ei au interpretat convorbirea drept un semn pozitiv. Luaseră la cunoştinţă dorinţa noastră de-a emigra. Era destul de straniu câte lucruri erau interpretate de oameni, în incertitudinea lor, drept semne ale bunei reuşite. Timpul de aşteptare şi-l umpleau cu analizarea până şi a celor mai mici întâmplări. Totul era înţeles ca semn şi interpretat şi răsinterpretat. Iar aceste interpretări ce se tot schimbau hrăneau noi şi noi speranţe.

După mai multe luni, am primit, în sfârşit, o citaţie. A fost un fel de audiere în faţa unei comisii. Trebuia să spunem motivele pentru care doream să emigrăm, iar comisia urma să verifice seriozitatea acestora. Numai că ştiau cu toţii, inclusiv cei din comisie, că nu puteau fi declarate motivele adevărate, situaţia din ţară şi samavolnicia puterii comuniste. Aşa că se vorbea de reunificarea familiei. Se numeau rudele pe care le aveai în Germania, şi cu cât erau mai multe, cu atât mai bine, pentru că fiecare rudă trecea în ochii comisiei drept un potenţial donator de bani. Ne-au mai dăscălit scurt cu privire la trădarea patriei care s-ar afla la originile dorinţei noastre de emigrare şi ne-au întrebat în final dacă ne-am menţine această dorinţă. Au făcut asta pe un ton de parc-ar fi vrut să audă dacă eram gata să mai investim şi alţi bani în afacerea asta. Am răspuns la întrebarea cu dorinţa de-a emigra ca toţi ceilalţi cu *da*, şi cu asta audierea a luat sfârşit. Acum urma să aşteptăm un răspuns scris, o scrisoare.

Încercam să ne continuăm viaţa, ca şi cum toate ar fi fost de la sine înţeles. Dar discuţiile noastre au fost

dominate pe zi ce trecea tot mai mult de chestiunile viitorului. Şi asta nu numai datorită Melaniei, care ne întreba tot timpul cum va fi viaţa noastră în Germania. Nu numai pentru că la şcoală copiii îi puneau zi de zi întrebări pe tema asta, copiii aceia care o invidiau din cauza viitorului nostru. Şi pe noi înşine ne-au copleşit cele ce ne aşteptau. Cu toate acestea, totul trebuia să meargă înainte. În continuare, trebuia să facem faţă vieţii cotidiene şi să luăm în calcul eventualitatea eşecului. Că în cele din urmă ne vor refuza totuşi plecarea din ţară. În astfel de cazuri, oamenii redactau nişte petiţii către autorităţi. Iar rudele din Germania căutau să intre-n legătură cu politicieni care puteau să obţină trecerea celor în cauză pe nişte liste ce erau scoase pe masă la vizitele de stat. Totul era o mare târguială secretă, de care depindeai. Ne trăiam viaţa, şi ne-o trăiam de parcă stăteam pe nişte valize. Mergeam la lucru, ne vedeam de treburile zilnice, ne-ntâlneam cu prieteni, dar în toate ce le făceam era ca şi cum trăgeam cu ochiul la cutia poştală.

Şi apoi a venit scrisoarea. A venit după alte două vizite ale socrului meu la căsuţa de weekend a lui George cel mic. Acolo, socrul meu a întâlnit un bărbat de la oraş, un ştab, ceva şef de-al lui George. Socrul meu a mai plătit o dată. Nu ştiu cât a plătit în total, nu cunosc decât suma pe care a trebuit s-o plătim ulterior înapoi noi doi, Monika şi cu mine. În orice caz, a plătit suficient, astfel încât scrisoarea a venit în sfârşit şi am putut de-atunci să-ncepem lupta cu birocraţia. Cei care plecau definitiv din ţară treceau de obicei sub tăcere la cât se ridicau sumele plătite ca mită. Le era jenă. De parcă mărimea sumei ar fi dat măsura înfrângerii lor.

În debaraua noastră se înmulţeau cartuşele de Kent şi pachetele de cafea Jacobs. Kentul trecea drept ţigara-emblemă a Occidentului. Marca aceasta fusese importată în vremuri mai bune, în anii şaizeci. De atunci, pentru români ea a devenit întruchiparea Vestului. Cine dorea să-şi permită ceva, fuma Kent. Kentul simboliza statutul tău social.

Ca să obţii paşaportul, trebuia să achiţi toate facturile, să închei toate contractele, trebuia să faci dovada că nu ai niciun fel de datorii faţă de statul român. Ca să devii liber, trebuia să fii liber de datorii. Cine locuia într-o casă, trebuia să dovedească faptul că homarul n-avea nimic de încasat. De toate astea profitau funcţionarii din diferitele birouri. Ţigările şi cafeaua deveniseră cumva a doua monedă naţională în republica lipsurilor. Iar funcţionarii se lăsau pe spetează, învârteau şi tot învârteau hârtiile de pe-o parte pe alta. Ca şi cum doreau să le calculeze greutatea în Jacobs şi Kent.

Monika nu mai avea voie să predea, ca soţie de emigrant ar fi dat un exemplu prost pentru copii. Era considerată de-acum o trădătoare de patrie. Pe mine m-au ţinut până la sfârşit pe şantier. Acolo aveau nevoie de fiecare muncitor, în special de cei cu pregătire. Prin megalomania cuplului dictatorial, se iscase un enorm *boom* în construcţii. Peste tot se intra în substanţa construcţiilor vechi, întregi centre de oraşe au fost demolate şi înlocuite de blocuri, ca şi cum se dorea, prin inc un brânci al nebuniei puterii, anihilarea ultimului rest al lumii burgheze. Bisericile dispăreau în spatele blocurilor turn, erau mutate printr-o foarte complicată tehnică. Oameni au fost scoşi peste noapte afară din casele lor, izgoniţi să stea la bloc. În timp ce le era încărcată mobila pentru transport, buldozerele aşteptau deja, gata să intre-n acţiune. Construirea decăzuse până la a fi un simbol politic.

— *Mă*, *neamţule*![61] Aşa mă saluta Dumitrescu. Mă, neamţule. Nu eram prieteni buni, doar aşa, amici. Când n-avea chef de cine mai ştie ce treabă, şi adesea n-avea chef să facă treabă deloc, mă punea pe mine s-o fac. Statutul meu de om lipsit de drepturi îi permitea să dispună de mine. Eram sclavul său, cu care, din când în când, mai mergea şi la una mică.

— Măi, ce noroc pe tine, *neamţule*. Eram la al cincilea şnaps. Dac-ai şti, zise. Iar eu speram să nu-mi

61 în româneşte în original.

povestească de-acum de legăturile sale cu Securitatea. Că le avea, de asta n-aveam niciun fel de îndoială, de altfel era un secret de toţi ştiut în cadrul întreprinderii.

— Dac-ai şti, repetă, povestind o cu totul altă chestie.

— Am văzut planurile, zise şi se uită la mine plin de înţeles. Planurile de demolare. Noi am fost pregătiţi să construim, nu să demolăm.

Nu i-am răspuns, iar el a mai spus-o o dată, mai tare:

— Planurile de demolare – le-am văzut.

Dumitrescu era considerat informator. O fi vreo provocare, mi-a trecut în mod automat prin cap. Nu, m-am gândit în continuare, eu sunt cu un picior în Germania, faţă de mine poate să-şi permită să vorbească astfel, îşi poate deşerta sufletul fără niciun risc în faţa celui pe jumătate concediat. În fond, informatorii nu sunt loiali nici faţă de cei care le dau sarcinile.

— Eu să demolez cartierul meu, zise şi privi în jur. Privi bănuitor în jur. De parcă împrejur l-ar pândi nişte pericole.

— Cartierul meu, la asta nu mai particip. Am văzut planurile. îmi puse mâna pe umăr. Tăcu.

— *Neamţule*, spuse apoi, ce noroc pe tine că poţi să pleci. Ce-o să se-ntâmple cu noi?

Mai bău un şnaps. Era sticla cu cele două prune pe etichetă, „doi ochi albaştri” i se spunea.

Regimul îşi ridica zilnic câte-un nou monument. Pentru punerea pietrei de temelie, cuplul dictatorial obişnuia să ia personal mistria-n mână. Prima pagină a ziarelor se deschidea cu fotografiile celor doi şi cu poezii care nemureau din punct de vedere literar evenimentele considerate drept istorice: „Când numele-i rostim, / Aici, la poalele Carpaţilor, / Ghirlande tricolore peste ţară-mpletim, / Cu inscripţia: Partidul, Ceauşescu, România”.

Ziarele erau de necitit, aşa cum conservele de peşte de la alimentare erau de nemâncat.

La toate colţurile găseai aplaudaci gata pregătiţi. Ţinând în sus pancartele pe care li le pusese în mână partidul, strigau în cor lozincile îndelung repetate.

Aplaudau propria lor prăbuşire. Oamenii erau cuprinşi deopotrivă de teamă şi de indiferenţă. Viaţa se reducea la supravieţuirea zilnică. Statul la coadă, strângerea de provizii. Astuparea urechilor când se trecea la cultul personalităţii, la întruniri şi la televizor. Oamenii colaborau şi-şi scoteau pârleala făcând haz de necaz, prin bancuri. Se retrăgeau în locuinţele lor şi-ncercau să ignore lozincile regimului. În talcioc, puteai cumpăra programul televiziunii iugoslave.

Pe şantier, cât era ziua de lungă, se spuneau bancuri. Pornografice şi politice. „Circul de Stat şi-a schimbat numele. Se numeşte de-acum Circul de Partid şi de Stat”. – „Munca-nnobilează, dar noi n-avem nevoie de nobili”. – „După o noapte de dragoste, englezoaica se duce la fereastră. Spune: – Dumnezeule, ce ceaţă!» Italianca spune: – Ce mai macaroană, jos pălăria!» Franţuzoaica: «Ce temperament ai!» Şi, în fine, românca: «Trupul meu l-ai avut, dar sufletul meu aparţine tot partidului!»”.

Nici berea nu ni se termina. Doar aveam ce da la schimb. Materialele de construcţii aveau practic valoare de valută. Nu trebuia decât să pui la timp ceva deoparte.

Nu mai aveam vreme de pierdut. Trebuia să plecăm. Să-ntoarcem spatele acestei situaţii. N-am mai vrut să trăim în mizeria asta, înfometaţi şi încovoiaţi, şi aveam o datorie şi faţă de copil. Ce-o să se-ntâmple cu el aici? „Să te trezeşti în fiecare dimineaţă în patria ta, cu soarele deasupra grădinii. Să te trezeşti în fiecare dimineaţă odată cu răsunetul imnului naţional. Soarele şi părinţii sunt izvoarele luminii şi-ale forţei acestei ţări. Toţi copiii se uită spre lumină, atunci când privesc trecutul glorios al patriei şi-al poporului. Cetăţeni ai mileniului trei, urmaşii comuniştilor de azi. Destinul patriei, cu nemaiîntâlnitele sale rate de creştere, este făurit de mâinile părinţilor noştri, de comuniştii care ară ogoarele. Ei, cel mai avansat detaşament de luptă al poporului. Dar conducerea partidului construieşte cu tot mai mare viteză viitorul strălucit al poporului nostru. Zilnic, inima patriei bate în acelaşi ritm cu inima tovarăşului Nicolae Ceauşescu”.

Este ultima serbare şcolară a Melaniei. Monika şi cu mine ne uităm unul la altul. Nu, copilul nu poate să rămână aici.

La două sunt la Ulm. Am reuşit. E drept, am mers cu viteză prea mare, dar nu s-a întâmplat nimic. Dacă te-ai gândi tot timpul la câte s-ar putea întâmpla, nici n-ai mai ieşi din casă. Şi dacă-ţi imaginezi câte ţi se pot întâmpla în casă, ai părăsi în fugă locuinţa.

Merg de-a lungul râului. De aici au plecat corăbiile spre Ungaria. Atunci, cu două sute cincizeci de ani în urmă. Pe Dunăre în jos. Spre Ungaria. Până la Ofen[62]. Li se spunea „cutii ulmeze”. La bord se aflau strămoşii noştri, care n-au avut o idee mai bună decât să plece-n Banat, în Banatul care era în afara lumii. În Ungaria. Smuls turcului de către prinţul de Savoia. Prinţul Eugen, nobilul cavaler. Credeau ce le povesteau agenţii Habsburgilor. Că o să curgă lapte şi miere şi că vor beneficia de-o serie de înlesniri. Bani de drum. O recrutare.

Înlesniri. *Die ersten hatten den Tod, die zweiten die Not, die dritten das Brot*. Bucuriile emigranţilor.

Azi trebuie să spunem: a fost începutul neliniştii, începutul a ceea ce în continuare ne agită. Pe fiecare dintre noi. Alergăm unul după celălalt aiurea prin lume. De parc-ar trebui tot timpul să ne evităm, având în acelaşi timp stabilită o întâlnire. Suntem emigranţi pe viaţă.

Parchez în spatele *Marktplatz*-ului. Înconjur o dată piaţa, mă uit în jur. Habar n-am ce văd. Nu-i important. Mănânc un cârnat. Mi-e foame, dar n-am răbdare.

Ajung prea devreme la *Alexandre*. Aleg cu grijă locul. Cu privire spre uşă. Din cauza Melaniei. Ca să mă găsească imediat.

Aştept. Dar nu mă gândesc la ea. Nu. Totul n-ar fi decât amintire şi împovărare. Pur şi simplu aştept.

Vine. O recunosc pe loc. Intră pe uşă şi ştiu că ea este. Cu toate că n-am mai văzut-o în toţi aceşti ani, o

62 Denumire mai veche pentru Buda, partea Budapestei de pe malul drept al Dunării.

recunosc imediat. Se uită-n jur, priveşte şovăitoare în direcţia mea, îi fac un semn cu mâna, e-n faţa mea. Ne uităm unul la altul, ne-mbrăţişăm şovăitori, e mai mult o sugestie de îmbrăţişare, şi ne aşezăm.

— Uite meniul, zic. Comandă-ţi ceva.

Nu aruncă decât o privire scurtă pe meniu.

— Ştiu deja ce vreau, spune.

Are intonaţia mamei ei, mă gândesc. Termină, îmi zic în sinea mea. Lasă copila-n pace. Spun: copila.

Chelneriţa stă în faţa mesei noastre.

— Vreau o cafea mare cu lapte, spune Melanie.

Ne uităm unul la altul, zâmbim încurcaţi. Cineva trebuie să înceapă de-acum să vorbească.

— Care va să zică, ai găsit uşor locul, spune Melanie. Ascult cu atenţie pronunţia ei. Fac asta în mod automat.[63]

Vorbeşte şvăbeasca de aici. Dar mai e ceva dedesubt. Ceva străin. Eu ştiu, desigur, ce anume. Este dialectul bănăţean, care nu poate fi acoperit în totalitate.

Am ticul acesta cu controlul dialectelor. îl am de pe şantier. Pe şantier, toţi sunt suspecţi. Încerci să-i clasifici, iar clasificarea începe cu dialectul. Vrei să-i aranjezi în sertăraşe, ca să poţi aprecia pericolele ce ar putea să vină dinspre ei.

— Care va să zică, studiezi, zic. Sună al naibii de idiot. Ce-o să creadă?

— Da, studiez, spune şi dă din cap, şi nici asta nu-i o replică mai deşteaptă, dar cumva îmi pare stăpână pe situaţie. Mai stăpână decât mine. Ca mama ei.

— Mai am doi ani, zice şi dă din nou din cap. Arhitectură peisagistă.

Fiica mea!

— Cum de ţi-a venit ideea asta? o întreb.

— Tu cum de te-ai făcut inginer constructor?

— Hai să mâncăm ceva, spun.

— Cred că ţi-e foame, zice, după atâta drum. Ai condus de la Viena până aici?

---

63 Prima generaţie a avut parte de moarte, a doua de nevoi, a treia de pîine.

Dau din cap că da, îi fac un semn chelneriţei.

Comandăm, eu *Geschnetzeltes*\ ea găluşte umplute[6465].

— Am fost o singură dată la Viena, dacă lăsăm deoparte tranzitările. Astea nu se pun, nu-i aşa?

Cu tranzitările se referă la călătoriile noastre, la vizitele în Banat. Vizitele la rude. Aceste călătorii de coşmar din anii optzeci. Când mai formam o familie. Monika, eu, Melanie şi părinţii Monikăi.

— Am fost pentru un weekend acolo, spune Melanie. Cu gaşca. Prietenul meu de atunci cunoştea foarte bine Viena. Avea rude acolo. Am umblat două zile prin oraş. A fost drăguţ. Dar nu-mi mai pot aminti nimic.

O spune fără nicio emoţie, pe un ton obiectiv. La fel cum vorbeşte de prietenul de atunci şi nu de fostul prieten. Prietenul de atunci, asta-i ca o punere-n ordine. Atunci, acum.

— Există şi-un actual prieten? o întreb.

— Eşti curios, replică.

— Iartă-mă, spun şi-ncerc să râd. Este cel mai artificial râs pe care l-am reuşit vreodată.

— Suntem colegi de facultate, zice.

Dau din cap.

Vine mâncarea. În timp ce pune farfuriile-n faţa noastră, chelneriţa mai rosteşte o dată numele bucatelor. Ca şi cum astfel ar trebui confirmată comanda.

— Care va să zică, tatăl tău e mort, zice.

Tatăl tău zice, cu toate că-i bunicul ei. E drept, nu l-a mai văzut din copilărie. De când cu marea ceartă cu Monika. Monika n-a rupt relaţiile doar cu mine. A pedepsit întreaga familie. N-a mai mers niciodată în Banat. Familia ei era deja în Germania, toate rudele ei erau în Germania.

---

64 Specialitate elveţiană care are la bază fâşii subţiri de mînzat prăjit. Poate fi făcută şi cu carne de porc sau de vită. în funcţie de reţetă: cu ciuperci, ceapă, smîntînă, vin alb etc.

65 în original: Maultaschen („scatoalce“). Specialitate şvăbească (Württemberg) cu multe variante de umplutură. Se servesc în supă. Li se mai spune şi German ravioli.

Aşa că putea să se lipsească de Banat, să evite şicanele.

— Câţi ani avea când a murit?

— Şaptezeci şi nouă.

— Păcat că n-a mai apucat să facă optzeci. E o vorbă acolo, dar şi o sinceră părere de rău. Simt asta. Vreau s-o simt.

Melanie împinge farfuria un pic din faţa ei. îi urmăresc gesturile, de parc-ar trebui să mi le întipăresc în minte. De parc-aş căuta să descopăr ceva familial. Ceva de care să-mi pot aduce aminte. Ceva ce ne leagă. Şi face din noi tată şi fiică.

— Iar tu trăieşti singur? întreabă.

Mă priveşte. De parc-ar vrea să-mi citească în ochi dacă spun adevărul. Întocmai ca mama ei.

— Trăiesc singur, spun apăsat, încet, ca şi cum ar fi vorba de-o mărturisire şi nu de-o constatare. Declaraţia aceasta-i ca o confirmare a pedepsirii mele de către Monika. Oare Melanie se gândeşte acum la asta?

Pun pe farfurie tacâmurile şi, după ce m-am şters la gură, şi şervetul.

Mai schimbăm tot aşa câteva vorbe. Vorbim un pic despre studiile ei, despre perspectivele profesiei, despre jobul meu pe şantier şi la un moment dat se uită la ceas.

— Trebuie să pleci? o-ntreb.

Mă priveşte scurt. Zice că da. Dă din umeri.

Se ridică încet.

— Numărul meu de telefon îl ai de-acum, spune. Dacă se-ntâmplă să te plictiseşti la Sandhofen, dă-mi un telefon.

Îmi fac curaj.

— Vino odată pe la mine, zic repede. Te invit din suflet.

Se uită la mine. M-am ridicat şi eu.

— Vino cu prietenul tău, zic.

Mă priveşte. Mă sărută precaut pe obrazul stâng, apoi părăseşte cu paşi repezi localul.

Mă aşez din nou. Privirea-mi alunecă peste masă. Văd vesela, tacâmurile, paharele. Toate astea trebuie de-acum debarasate.

N-am vorbit deloc despre trecut, mă gândesc. Chelneriţa aleargă la bar şi înapoi. Nişte doamne mai în vârstă comandă prăjituri. Deodată, un bărbat se proţăpeşte-n mijlocul bistroului de parc-ar vrea să ţină o cuvântare, dar nu spune nimic.

E-un semn bun că n-am vorbit despre trecut, îmi spun după ceva timp. Mai trec o dată prin toate, prin tot ce-am discutat. Am procesul-verbal în cap. N-am vorbit nici despre Monika, constat. Şi ăsta-i un semn bun.

Nu-mi face reproşuri, mă gândesc.

Oare am de-acum din nou o fiică? în momentul acesta, mi-ar fi plăcut să vorbesc cu Clara despre chestiune. Dar Clara nu-i aici.

— Mai doriţi ceva? E vocea chelneriţei. O aud din depărtare. N-o aud.

Pleacă din nou.

Stau ceva vreme pur şi simplu la masă, văd oamenii cum intră şi ies, percep totul ca un sunet blând, străin. Stau aici şi nu mă gândesc la nimic. Sunt cel neimplicat. În orice caz, ulterior n-aş fi putut spune la ce m-am gândit.

Îi fac un semn chelneriţei. Plătesc. îi las un bacşiş considerabil care s-o despăgubească pentru comportamentul meu necooperant. Părăsesc bistroul. Cu capul sus, mă gândesc, şi brusc îmi vine să râd tare.

Mai dau o roată prin piaţa însorită, pe lângă toate magazinele acelea inutile, care, aşa zicând, dau viaţă economiei noastre. Stau în faţa faţadelor proaspăt tencuite ale clădirilor istorice, în spatele cărora familiile se pierd pe nesimţite. Privesc mesele ieftine din faţa gelateriei. O femeie trece pe lângă mine. Are o pungă albă de hârtie. Pe punga de hârtie scrie cu litere negre: „Sandhofen”. Mă-ndrept spre maşina mea, spre Golful meu fidel.

În maşină dau drumul la ştergătoare. Fără niciun motiv, le las să meargă. Le urmăresc mişcările din priviri. Le urmăresc ca-ntr-o joacă. Într-o joacă ce s-a terminat de fapt şi totuşi mai continuă.

Ies din parcare cu lux de precauţie. De parcă abia aş fi învăţat să conduc.

„Ich möchte als Reiter fliegen/ Wohl in die blut ge Schlacht, / Um stille Feuer liegen/ Im Feld bei dunkler Nacht”. Sunt vocile lui Lissi şi Theresiei, pe care brusc le aud.

Ies din oraş, intru pe autostradă în direcţia Stuttgart, spre Sandhofen. A sosit timpul pentru lupta din şi pentru firmă, timpul pentru problema semnăturii. O să iau taurul de coarne, acum o pot face, mă gândesc. De parcă asta ar avea de-a face cu fiica regăsită. De parcă odată cu ea s-ar fi întors şi sensul lucrurilor. Da, o să iau de coarne chestiunea asta supărătoare.

1. Vreau în zbor de călăreţ/ Să mă arunc în bătălia sângeroasă, / Să mă odihnesc la focuri liniştite/ Pe câmpul scufundat în noapte.

Ieri, când i-am dat un telefon, vocea lui Kaltenbrunner, bossul, nu mai suna supărată, suna a ultimatum. „Marţi te prezinţi aici”, a spus, „altceva nici nu intră-n discuţie”. Vorbea ca unul care a şi băgat în buzunar victoria. De, Kaltenbrunner are cuţitul mai lung în mână. Şi ştie asta.

Trebuie deci să iau o decizie: colaborez la treaba asta sau plec? Nu mai e loc de amânări. Dar, dacă particip, sunt şi eu băgat în rahat. Pentru totdeauna. Kaltenbrunner, directorul executiv, ştie lucrul ăsta, şi Blickmann, arhitectul, la fel. Tocmai de aceea chestia-i aşa de importantă pentru ei. Au nevoie de semnătura mea ca şef de şantier, şi dacă o au, mă au, pentru veşnicie, şi pe mine. Ca pe un complice. Mândră carieră, de la colaborator la complice.

Diferenţa dintre învingător şi criminal e mică, iar libertatea şi lipsa de libertate se aseamănă şi ele mult mai mult decât am crede. Decisiv însă rămâne cum percepi chestiunea. Metodele lor de-a gestiona contabilitatea nu le puteam accepta. În fond, nu erau altceva decât trucuri financiare. Prin fluturaşi de plată cu ziua, ei acopereau nişte lucrări care, ca s-o spunem frumos, ţineau de domeniul fanteziei.

Problema mea o constituie principiile. Nu pot să

renunţ. Asta-i pacostea mea. Renunţarea benevolă ca bază a fericirii mărunte mi se pare ceva mincinos. Principiul acesta a dus la ruptura dintre mine şi Monika şi m-a costat familia. Jena mea vizavi de soluţiile simple. După emigrare, Monika a căutat cu mare zel mica fericire. Şi-a completat studiile cu ce era de completat, a repetat referendariatul[66] şi-a făcut toate chestiile acelea care te califică-n Germania să fii profesoară. De parcă-n România n-ar fi fost de mult profesoară. Pe urmă, a fost din nou profesoară. Profesoară-n Germania. O veritabilă realizare de *Aussiedler*. Profesoara reuşeşte să ajungă profesoară. Multe dintre colegele ei de facultate nu făceau decât să ocupe cine ştie ce scaun într-un birou al municipalităţii sau în diverse anticamere şi-şi pileau unghiile. Orişicât, copiii o vor duce mai bine.

Când a rezolvat toate treburile în plan profesional, s-a apucat brusc, împreună cu părinţii ei, să facă planuri pentru construirea unei case. Nu că asta m-ar fi luat prin surprindere, de vreme ce majoritatea *Aussiedler-ilor* de etnie germană din fostele ţări comuniste urmăreau un asemenea ţel. Unde mai pui că noi aveam un inginer constructor în familie! Construirea unei case însemna să te aşezi, să prinzi rădăcini. Siguranţă. Ai avut în Banat o casă, deci aveai nevoie de una şi aici. Abia odată cu casa era pecetluită emigrarea, devenea perfectă aşezarea. Erau copiaţi strămoşii, ca şi cum în faţa ochilor ar pluti tabloul colonizării. Ciozvârta aceea colorată a „renumitului” Jäger, pictorul de porturi populare din Jimbolia, care aproape că trece drept simbol naţional. Un triptic cu neliniştiţii oameni ai secolului al XVIII-lea, care au avut curajul să colonizeze Banatul pustiit. Cu adevărat demn de-o stemă.

Aveam treizeci şi doi de ani când am ajuns în Germania. După toate cele trăite şi toate experienţele din România, când am ajuns pe insula celor fericiţi eram obosit. Mi se vedea pe chip, mi se spunea asta-n faţă. Inclusiv de către Willi. Willi era singurul care a luat în

66 Echivalentul definitivatului în Germania.

serios treaba asta, care m-a înţeles. Dar aceleaşi experienţe le avea şi Monika, socrii mei le aveau, la fel ca şi toţi ceilalţi. Cu toţii înotasem din răsputeri ca să scăpăm cu viaţă. Dar pe când ceilalţi se afişau ca nişte oameni care-au ajuns la mal, eu mă simţeam ca un naufragiat. Naufragiat la gara principală din Nürnberg, în lagărul Langwasser. La interogatoriu. Ca un om cu foaia de parcurs completată.

Înregistrat şi pus pe tren, pentru restul vieţii. Ca german între germani, cum reieşea din formular. Problema mea o reprezenta faptul că nu eram suficient de convins de emigrare. Spre deosebire de restul familiei, eu nu vedeam în venirea în Germania marea soluţie, pachetul de soluţii. Îndoielile mele în privinţa emigrării mă făceau să rămân nemulţumit. Nemulţumit de mine însumi, nemulţumit de ceilalţi. De toate, cum spunea Monika. În ochii ei eram un aventurier.

Înainte de toate, am făcut şcoala de şoferi. „Fără permis de conducere nimic nu merge”, a spus Monika. Eu am dat din umeri, dar nici n-am vrut să le stric cheful. De fapt, eram bucuros că am ceva de făcut. Ceva ce mă putea linişti pentru moment.

Nu cred însă că eram singurul cuprins de această nelinişte. Faţă de mine, ceilalţi măcar aveau capacitatea de-a nu recunoaşte lucrul acesta. Capacitate care le era montată ca un cip, dându-le posibilitatea să aibă o poziţie pragmatică faţă de orice nelinişte. În timp ce ei construiau case, eu eram într-o continuă rebeliune pe toate fronturile posibile. Şi relaţia cu Birgit a început ca o rebeliune.

Când te gândeşti că datorită profesiei mele n-am stat mult pe tuşă. Iniţial am ţinut cuiva locul, cât persoana fusese plecată în concediu. Trei săptămâni. Willi m-a ajutat în chestia asta. Sfatul său pentru mine, candidatul la job: tupeu din greu şi nu cu ţârâita!

Întrucât mă pricepeam la tehnologia betoanelor şi am fost de acord să fac ore suplimentare, directorul executiv de la Sudbeton m-a păstrat. Pentru el eram un Volksdeutscher, mai târziu a pomenit de faptul că la

optsprezece ani ar fi fost denazificat. A povestit asta cum spui un banc. Uneori am muncit până şi şaizeci de ore pe săptămână, am învăţat pe de rost normele DIN[67][68]. Parţial erau chestii absurde, dar eu eram obişnuit cu absurdităţile. Orele suplimentare nu se plăteau. Măcar c-aveam voie să folosesc maşina de serviciu, un Golf, şi în particular.

Aveam, care va să zică, jobul acesta. M-am familiarizat cu terminologia domeniului, cu dreptul civil. Cu cât făceam mai multe progrese, cu atât mai mult înţelegeam ce şi cum. Am început să bănuiesc ce mă aştepta, între realitatea germană din domeniul construcţiilor şi imaginea mea asupra Germaniei a început să se caşte o prăpastie.

N-aş şti să-mi apreciez suficient de mult profesia, obişnuia să spună soacră-mea. Socrii mei aveau darul modestiei. Socrul avea obiceiul să-şi privească mâinile şi să spună: „Cât timp mai pot să le mişc p-astea, eu unul nu-mi fac griji”. Soacră-mea şi-a găsit câteva mici joburi ca femeie de serviciu, iar socrul meu se ducea după puţin timp la îngrijit grădini. Ştia cumva să trezească impresia c-ar fi grădinar. Umbla prin suburbii, privea peste garduri. Suna, îşi oferea serviciile. Nu i-au trebuit decât trei succese, pe urmă i s-a dus vestea de la om la om. Gata, era grădinar. Grădinar de bani gheaţă.

În plus, cei doi au luat în arendă o mică grădină, unde-au pus legume. A devenit bucăţica lor de Banat. Când veneau rude-n vizită, le arătau fotografii cu grădina lor. Se aranjaseră cât ai zice peşte, doi oameni mai în vârstă, fără perspectiva unor slujbe adevărate. În curând şi-au primit pensia, dar îşi făceau în continuare joburile. Ca să-i sprijine pe copii, cum ziceau. Pe Monika şi pe mine. Pe Melanie, nepoata. N-a trecut mult şi au alergat de la supermarket la supermarket, în căutarea ofertelor

67 Persoană de origine germană din afara graniţelor Reich-ului german de la 1937. Ţine de terminologia nazistă.

68 Standardele de stat germane.

speciale. Cumpărau din toate cele prea mult, îşi făceau, ca toţi compatrioţii mei, provizii. Dacă se va ajunge vreodată la o catastrofă, la supercatastrofa nucleară, compatrioţii mei au cele mai bune şanse de supravieţuire, cu toate alimentele cu care-şi burduşesc cămările.

Casa au construit-o fără mine.

Mie mi-a lipsit arta refulării, dublul standard moral, cum îi ziceam în tinereţe. Acest mod de-a acţiona ca şi cum. Monika stăpânea la perfecţie arta prefăcătoriei. Putea să bârfească fără milă şi să strecoare un compliment în mijlocul frazei, dacă persoana-n cauză apărea brusc în încăpere. Eu nu puteam asta. Pentru mine, adevărul exista ca să fie rostit. Asta-i valabil şi-n ziua de azi. Şi-mi creează şi acum probleme. De parcă-n lung şi-n lat aş fi singurul catolic. Sunt considerat a fi un tip imprevizibil. Ceea ce trece, în ochii compatrioţilor mei, dacă nu aproape ca o crimă, atunci măcar drept înclinaţia pentru aceasta.

La a doua mea slujbă m-am ocupat de construcţii la cheie. Asta o făcusem la Timişoara cu vârf şi îndesat. Era un fel de muncă cu haosul. Lipseau documente utilizabile, toată treaba nu a constat în mult mai mult decât o masă de birou pe care se stivuiau paginile aurii. Meseriaşi străini, calculaţii aventuroase. *Alb panorama*} s-a numit primul ansamblu locativ pe care l-am construit. La un moment dat, mi-am luat tălpăşiţa. Şi apoi am dat de Kaltenbrunner. Construcţie de locuinţe, numeroase contracte publice. Altarul lui Kaltenbrunner era angajamentul scris de a respecta caietul de sarcini. Era un veritabil expert în licitaţii.

Întâi mă duc la locuinţa mea. Drumul de la Ulm e scurt, mi se pare scurt. Capul mi-e plin de gânduri. îmi trece prin minte cât de aproape am fost tot timpul de fiica mea. Poate c-ar fi trebuit s-o caut mai demult. Dar poate că tocmai acum a fost momentul potrivit. Acum. Nu mai demult, nu mai târziu. Acum, când am cunoscut-o pe Clara. Clara, care m-a convins s-o sun pe Melanie. Este ca şi cum Clara ar sta lângă mine-n maşină. Noul meu îndreptar.

În timp ce mă strecor prin circulaţia anevoioasă de

după-masă, mai recapitulez o dată convorbirea cu Melanie. Compun lista chestiunilor despre care n-am vorbit. Cele nerostite ţin oamenii împreună, abia ele le dau o perspectivă, o speranţă. Mama ei de treabă! Pornesc radioul. Sunt salutat cordial de postul de radio regional. Bunicuţa Trollenbusch împlineşte suta şi toată familia îi doreşte mulţi alţi ani frumoşi şi se bucură. Ăştia nu pot fi serioşi, mă gândesc. Urmează o piesă de *country* german. Muzică *de a te* Ison1 pentru clone. *Es hängt ein Pferdehalfter an der Wand*[69][70].

N-am vorbit nici despre familia Melaniei, nici despre a mea. Chiar faptul că vorbesc de două familii, atunci când mă gândesc la fiică-mea şi la mine, indică şi el cât de încâlcită-i toată treaba. Încâlcită şi ridicolă. N-am vorbit despre mama mea, care-i este bunică, şi n-am vorbit despre fosta mea soţie, care-i este mamă. Abia dacă-mi cunoaşte familia. După despărţire, Monika n-a urmărit doar radierea mea, ci şi eclipsarea întregii mele familii. Cu succes, cum am putut vedea astăzi.

Dar acum am din nou o şansă, îmi spun. De-acum, am un picior în uşă. Odată cu întâlnirea de la Ulm. Pot contracara programul de răzbunare al Monikăi. Oare ce-o să spună când o auzi că m-am întâlnit cu Melanie? Oare-i va spune Melanie de întâlnirea noastră? Greu de zis. Întrebare de „cine ştie câştigă”.

O maşină claxonează, mă depăşeşte. Văd şoferiţa, o faţă de femeie furioasă, ţine degetul arătător în sus, naiba ştie de ce. Să-şi facă damblaua. Dacă asta ajută cauza emancipării. Dau din umeri. Aşa, numai pentru mine. Eu, şofer solitar şi labagiu, lustragiu de maşini[71].

Circulaţia scade-ncetul cu încetul în densitate. Vehiculele se pierd unul de altul. Curentul le desparte. îmi confirmă asta şi radioul. Apăs pe acceleraţie, iau viteză.

---

69 Pălăria clasică de cowboy.

70 Atîrnă pe perete un căpăstru de la cal.

71 în orig.: Alleinfahrer, Autowichser. A fi Alleinfahrer (a. merge singur în maşină) este considerat neecologic, var Autowich ser include şi un joc de cuvinte, de vreme ce Wichser înseamnă şi „labagiu“.

Depăşesc şi sunt depăşit. În doi timpi şi trei mişcări sunt acasă. Parchez maşina. Scot reclamele din cutia poştală, descui locuinţa. Deschid ferestrele, care de zece zile n-au mai fost deschise. De când am plecat la înmormântarea tatălui meu. Pe robotul telefonic, niciun telefon care să mă intereseze. Oamenii care contează ştiau c-am fost plecat într-o călătorie de gropar. Şi oricum nu sunt mulţi cei care contează.

Stau lângă telefon. Privirea-mi cade pe tabloul cu ciulini. Uriaşi ciulini de-un mov ţipător pe-o câmpie pustie. Este reproducerea unui tablou de Fink. În ultimi săi ani, n-a mai pictat decât ciulini. În ultimii trei ani de viaţă, după ce părăsise Banatul, a renunţat la toate prostiile alea cu viaţa şvabilor, cu plugarii şi cu purtătorii de costume tradiţionale şi n-a mai pictat decât ciulini. Privesc tabloul şi-mi spun în sinea mea: asta va rămâne din Banat, ciulinul.

Pe robot îl găsesc şi pe Willi, vechiul meu prieten din vremea şcolii. Trăieşte la Heilbronn. Mă văd regulat cu el. Cu el, cel care ţine legătura cu toţi ceilalţi, cei mulţi, cu care eu nu am treabă. Cu toţii stau undeva prin zonă, în casele lor, şi-şi dau unul altuia telefoane. Pentru că au fost cândva împreună la şcoală. Acum o veşnicie. Se sună reciproc şi-şi povestesc una-alta. Despre noua maşină sau despre jobul lor. Despre familie, despre copii. Ca şi cum ar trebui să confirme în ochii celorlalţi. Ca şi cum s-ar afla unii cu ceilalţi într-o luptă concurenţială fără de sfârşit. Emigranţi suspicioşi care se urmăresc reciproc din priviri. Care face carieră, care cum se aranjează. Ce se-ntâmplă cu copiii. Au asamblat un sat virtual complet din numere de telefon. Un fel de *dark room* al dorului de patrie.

Pe mine, toate astea nu m-au interesat ca atare. Şi nici nu aveam cum să ţin pasul în materie. E drept că n-a durat mult până mi-am avut şi eu slujba, dar ce-nsemna slujba mea? Eu unul mi-am luat în serios jobul de constructor. Mă gândeam că, de-acum că eram în Germania, voi construi în sfârşit exact aşa cum mi-am dorit-o mereu. Fără tot felul de gheşefturi, fără fuşăreli.

Pur şi simplu bine şi cu câteva idei pe care am vrut să le-ncerc. Cum spusese cândva Dumitrescu: „Zillich, cu tine s-a pierdut jumătate de arhitect”. O spusese însoţit de-un hohot de râs, adăugând: „Nouă nu ne trebuie arhitectură, nouă ne trebuie locuinţe”. Cu toate se va termina în Germania, mi-am zis, dar altfel au stat lucrurile. Cu totul altfel.

S-au ivit problemele cu Monika, iar despărţirea de ea a fost şi despărţirea mea de compatrioţii mei. A fost ca un partaj. Ea era şvăboaica bună, eu eram monstrul. De vreme ce eu o înşelasem pe ea, cea care s-a jertfit pentru familie, care a mai studiat o dată. Şi anume cu o nemţoaicănemţoaică. Cu Birgit. Ce piţipoancă trebuia să mai fie şi asta, dacă s-a încurcat cu mine, cu un *Aussiedler*.

Care va să zică, nu mergeam la aşa-numitele întâlniri ale şvabilor, la întâlnirile şvabilor se ducea Monika. O dată pe an, cei emigraţi se-ntâlneau în cine ştie ce hanuri în care din anii şaizeci timpul se oprise. Lumea mânca, bea, dansa şi bârfea. „Atât de tineri ca acum n-o să ne mai adunăm”. Pentru o zi, comunitatea se refăcea pe teritoriul hanului. Se refăcea lumea în care trăiseră mai ieri şi alaltăieri. Prietenele Monikăi te pândeau la tot pasul cu bârfele lor, pe care n-am vrut niciodată să le aud. N-aveau decât să-şi amintească pline de nostalgie de defilările lor de *Kirebweih*, de hramul bisericii. De pălărie şi de eşarfă. De prima mână strecurată sub fustele lor. Cu mărinimie îi cedam terenul acesta Monikăi, cu napi şi curechi, cu bostani şi port şi tralala cu tot. Mă duceam în Italia, în „Italia cea de Dumnezeu binecuvântată”, cum obişnuia să spună Willi. Mergeam cu Birgit la Cinque Terre.

Willi mă-ntreabă dacă nu m-am întors încă. Şi cum a fost în Banat. Dacă toate ar fi mers bine, cu înmormântarea, şi cum se simte mama. O să-l şi sun astăzi. O să-i povestesc totul.

Birgit, asta-i cealaltă problemă. Adevărata problemă. Pe Birgit a deranjat-o ţinerea în secret a relaţiei noastre. Când am fost descoperiţi şi Monika şi-a făcut numărul cu *showdown*-ul, Birgit a răsuflat uşurată. A fost de-a dreptul

fericită. N-a înţeles de ce nu m-am mutat imediat la ea.

Eu însă eram, până una-alta, sătul de viaţa de familie. Voiam să fiu singur. „Am şi eu nevoie de ceva timp pentru mine”, i-am zis. Ce putea să spună Birgit? A acceptat situaţia cu un zâmbet acrişor. „Bine, îţi acord acest timp”, mi-a răspuns, şi asta a sunat de parcă mi-ar fi dat un termen-limită. Şi uite-aşa îşi etalase ea pretenţia de posesiune.

Nu mi-am mai bătut capul cu asta, de vreme ce aveam suficient de furcă cu campania de răzbunare a Monikăi. Birgit şi cu mine aveam o „relaţie deschisă”, cum se spunea pe vremea aceea, fără să ştim exact ce sen-ţelegea printr-o astfel de relaţie. Plecam împreună în concediu şi ne vedeam de mai multe ori pe săptămână, petreceam noaptea când la ea, când la mine. Ştiam unele lucruri unul despre celălalt, altele nu. Nu ne-am cercetat reciproc. Eu mă simţeam bine aşa şi nici n-am băgat de seamă cum creştea nerăbdarea Birgitei. Privind retroactiv, „relaţie deschisă” însemna probabil că celor în cauză nu le păsa de bazele relaţiei. Însemna să te porţi ca şi cum ai fi în continuare complet liber. Liber pentru un *one-night-stand*, liber să vii şi să pleci. Viaţă de *single* în doi.

Criza s-a acutizat cu mare punctualitate, fix când ea a-mplinit patruzeci de ani. Deodată voia să ştie cum îmi imaginam viitorul nostru comun. De-acum, aş fi divorţat, nu-i aşa, şi ar trebui să ştie şi ea ce şi cum. Seara s-a sfârşit cu o ceartă şi ulterior relaţia n-a mai fost niciodată ca-nainte. Numai că nici ea, nici eu n-am vrut să recunoaştem.

Eu am preferat să menţin relaţia noastră aşa cum era. N-aveam chef de-o nouă căsnicie, de-o nouă familie. Când a priceput asta şi Birgit, a-nceput, fără să bag de seamă, şi campania ei de răzbunare. Ne-ntâlneam în continuare în mod regulat, iar ce făcea ea în celelalte zile ale săptămânii nu mă interesa defel. Cine vrea să fie liber trebuie să-l lase şi pe celălalt să fie liber. Consideram asta drept ceva generos, dar probabil că n-a fost vorba decât de ignoranţă. Cel puţin asta a înţeles ea.

Într-o seară, Birgit era deosebit de veselă. Chiar bătător la ochi de veselă. A fost seara în care mi-a comunicat că se va mărita cu Blickmann, arhitectul. Am rămas fără cuvinte.

— Blickmann, am spus, şi eram pe punctul de a-mi ieşi din pepeni. Dar ea nu s-a uitat decât amuzată la mine, spunându-mi cu o voce un pic prea tărăgănată:

— Asta nu schimbă nimic între noi.

După căsătoria ei cu Blickmann, eu am devenit amantul ei secret. De-acum, ea dispunea de mine, întrucât putea pune pe tapet constrângerile-i evidente. De-acum, ea era cea căsătorită. Uneori mă-nnebunea când îmi spunea: „Azi nu pot”. Cu toate că acum era doamna Blickmann, nu vorbeam deloc de Blickmann al ei. Nu spunea decât: „Mâine nu pot”, sau: „Săptămâna asta nu merge”. De parcă i-ar fi venit zilele de menstruaţie. Dar nu erau decât zilele ei cu Blickmann. Ne certam şi ne împăcăm la loc.

În ultima noastră seară, înainte să plec în Banat, ajunsesem din nou la scandal. Am plecat şi de atunci n-am mai vorbit. Aş fi putut s-o sun de pe drum. N-am făcut-o.

Birgit este pe robot. „Sună-mă, când ajungi acasă”. Ăsta-i jocul, jocul nostru.

O sun pe mobil.

— În sfârşit, zice, eram gata să cred c-ai păţit ceva. Mai ales că şi şeful întreabă tot timpul de tine. Nici nu vrea să mă creadă când îi spun că nu ştiu unde eşti.

— Mâine dimineaţă ajung la firmă, zic.

— Când ne vedem? întreabă.

— Când poţi, zic.

— Aş putea să trec pe la tine mâine seară, zice.

Probabil că mâine seară Blickmann are obişnuita întâlnire la restaurant cu colegii de partid, mă gândesc. Ce bine că există FDP-ul[72]! în sfârşit vedeam şi pentru partidul acesta o îndreptăţire de-a exista.

— Ar fi fain, zic, atunci pe mâine.

— Şi eu mă bucur să te văd.

---

72 Freie Demokratische Partei (Partidul Liber Democrat), partidul liberal din Germania.

M-am dus devreme la culcare. După multe ore de somn, dimineaţa mă trezesc cu un cap greu, fără să fi băut ceva. Probabil că-i din cauza eforturilor din ultima săptămână. Mahmureala după marea călătorie. Şi perspectiva pentru ziua de astăzi. Ziua-ntoarcerii la firmă, ziua semnăturii mele, intrării în prizonierat.

Ca de obicei, Birgit stă-n anticameră. O privesc şi ştiu că sunt pierdut. Ajunge o singură privire de-a ei şi, gata, a şi câştigat.

Mă aplec peste birou şi-o sărut pe gură.

Îmi arată uşa şefului.

— Te şi aşteaptă, zice.

Bat la uşă, o deschid, intru-n birou.

— Ce surpriză plăcută, strigă Kaltenbrunner când mă vede. Repatriatul nostru! îmi vine-n întâmpinare, îmi strânge mâna. Ia loc, spune cu un gest larg. Am pregătit hârtiile. Toate-s foarte urgente, zice cu o voce aproape îngrijorată şi-mpinge dosarul de pe masă spre mine.

Brusc i se-mblânzeşte faţa, fără nicio trecere.

— Să nu uit, condoleanţele mele. Bate uşor cu degetul pe mapa de documente. Uită-te în linişte la toate. Birgit să-ţi facă o cafea. Într-o oră, eu mă-ntorc. Şi cu asta pleacă.

Răsfoiesc teancul de hârtii. În fond, cunosc starea documentaţiei. Nu trebuie decât să văd dacă cei doi.

Blickmann şi şeful, n-au strecurat în dosar cine ştie ce capcane. Căci fără semnătura mea nu pot face nimic.

După cinci minute, Birgit îmi aduce cafeaua. În timp ce pune cu grijă ceaşca pe masă, îşi duce braţul pe după umerii mei, iar eu îi mângâi cu mâna stângă coapsa de jos în sus.

— Pe diseară, îmi şopteşte în ureche.

Mă adâncesc în dosar. Nu pot descoperi altceva decât un mare dezastru, de care de-altfel ştiu prea bine. Facturi umflate, stabilirea preţurilor în cartel, gheşefturi împreună cu subcontractantul, cu constructorul la roşu sau cu firma care realizează instalaţia electrică.

Când Kaltenbrunner intră din nou în încăpere, îi

spun:

— Trebuie să mă duc până pe şantier. Pe urmă vin să semnez. Nu ştiu de ce spun asta. N-o să mă ajute cu nimic, nu-i decât o ultimisimă amânare.

Dă din cap înţelegător, de parcă mi-ar putea citi gândurile.

— Cum crezi, zice. O spune voit politicos, dar îi simt nervozitatea.

Pe şantier stăpâneşte haosul, pe care-l ştiu pe săturate. De la plecarea mea, croaţii abia dac-au muncit ceva, cât de cât. Bine că-n absenţa mea n-au făcut nimic greşit şi nu trebuie să smulg cine ştie ce uşi montate aiurea.

Într-o lună trebuie să predăm locuinţele, şi eu nu văd cum ar putea să aibă loc evenimentul acesta. Dând îngrijorat din cap, umblu prin ansamblul locativ. În ultima casă a scărilor dau de Blickmann, arhitectul.

Este implicat în proiect, el şi cu bossul l-au pus împreună la cale. Erau de părere că astfel ar putea deturna mai mulţi bani de la municipalitate. Poate că totul nu era altceva decât o fantezie de-a lor. Când te uitai cum funcţiona şandramaua, puteai să crezi că doar fantezia pură a putut să-i mâne pe oamenii aceştia.

O caricatură de firmă a unui întreprinzător din clasa de mijloc, dar din păcate deloc o raritate-n anii aceştia.

Lucrez aici de cinci ani. După ce-am devenit victima raţionalizării la Holzmann, am căutat ceva ce poţi cuprinde dintr-o privire, cum ar veni. Birgit mi-a intermediat atunci jobul. A vorbit cu bossul ei, eu am venit de i-am cântat la interviu, iar el m-a luat. De atunci încoace lupt împotriva fanteziilor sale. împotriva proastei pregătiri a lucrărilor, împotriva superficialităţii rutinate.

Birgit era de la bun început angajata firmei. Privea metodele de lucru ale acesteia cât se poate de detaşat. Cu şeful era în relaţii realmente destinse. El îi spunea afectuos „anticamera mea”. Cei doi se tutuiau. Probabil că Birgit s-a gândit mai mult la propria-i persoană când mi-a mijlocit jobul. Voia să mă aibă-n preajma ei.

Blickmann şi bossul foloseau pentru obiectivele de construit cu predilecţie materiale mai ieftine decât apăreau în documente. În plus, luau doar muncitori detaşaţi. Niciunul dintre croaţi nu era angajatul nostru. Noi îi plăteam, dar nu ştiam cât din bani ajungea propriu-zis la ei. Şi nici nu avea de ce să ne preocupe asta. Mai ales că nici ei nu vorbeau despre asta. Erau angajaţii unei firme subcontractante, naiba ştie cui mai aparţinea şi asta, cred că unui yugo. Iar dacă ceea ce scria-n scripte corespundea într-adevăr realităţii sau izvora mai degrabă din aburii albaştri ai Mării Adriatice, asta mi-a rămas în mare măsură o enigmă.

Eu în schimb eram şeful lucrărilor de construcţie şi responsabil pentru mai toate cele. Ceea ce mă scotea însă complet din ţâţâni era faptul că-mi aduceam aminte din nou şi din nou de metodele de lucru de pe şantierele româneşti. În ochii mei, situaţia din firmă se asemuia pe zi ce trece tot mai mult cu dezastrul din construcţiile româneşti. La ce bun ai mai emigrat, mă gândeam, dacă aici trebuie să retrăieşti toate relele acelea? Ăsta era fixul meu.

Am vorbit cu Birgit despre asta, iar ea mi-a spus: „Lasă trecutul, nu te mai uita prin ochelarii româneşti. Aici suntem în Germania”. – „Asta mai e Germania?” am replicat eu. M-a privit scurt şi plină de milă.

I-am povestit lui Willi de chestie. Şi el a considerat că am un fix. „Ai rămas prea mult în România”, mi-a zis. „Ar fi trebuit să pleci mai repede”.

Asta o spune Willi. Când te gândeşti că el s-a retras din construcţii. A intrat în domeniul administrării de case. Nu-i ceva mai de soi, doar mai liniştit. Willi s-a relaxat. Era şi asta o poziţie răspândită printre *Aussiedler*-i: hai să luăm ce-i mai bun de la Germania!

Îi reproşez lui Blickmann situaţia.

— Aşa nu merge, îi spun.

— Am avut o problemă cu furnizarea, zice.

— Păi, când avem probleme cu furnizarea, când cu creditul, spun. Croaţii ar fi putut măcar să şlefuiască

faţadele.

— Nu-mi da mie lecţii, zice-Blickmann.

— Nu-ţi dau lecţii, mă-ntreb doar ce-ai făcut cât timp am lipsit.

— Ce fac eu nu-i treaba ta, eu sunt arhitectul.

— Şi eu sunt şeful de şantier, iar tu mi-ai ţinut locul, aşa că te-ntreb ce-ai făcut cât timp am lipsit.

— Dac-ai fi rămas aici, toate s-ar fi derulat mai bine. Precis ai fi primit susţinătoarele de balustradă mai repede, pentru că te ştiu.

— Îmi permit să-ţi aduc aminte că mi-a murit tatăl.

— Scuze. Înc-o dată, condoleanţele mele, dar înmormântarea a ţinut zece zile. Poate că la voi, în Balcani, aşa-i obiceiul.

— Nu mă jigni. Banatul nu se află-n Balcani.

2 – 33

— Nu, se află-n România. Şi unde se află România? în Balcani.

Nu, n-are sens să mă cert cu Blickmann. îl las în plata Domnului şi mă-ntorc la firmă.

În fond, firma-i falită. Dacă semnez şi vin banii de la municipalitate, dacă ălora nu cumva li se blochează între timp bugetul, falimentul mai poate fi amânat un pic. Pentru o jumătate de an, poate. Bossul îi ştie pe funcţionarii de resort încă din copilărie. Va şti el să accelereze lucrurile. Şi poate pe urmă se-ntâmplă marea minune, despre care cântă Zarah Leander[73], şi ni se umplu şi nouă în sfârşit registrele de comenzi. Tot mai multe firme mijlocii trăiesc în anii aceştia din simularea unor fapte şi cu speranţa în nişte minuni, iar comportamentul patronilor este de mult cel al unor escroci.

O să semnez. Ce altceva pot să fac? Altfel sunt

---

73 Zarah Leander (1907-1981), actriţă şi cîntăreaţă suedeză, devenită vedetă în perioada interbelică, mai întîi în Austria, apoi şi-n Germania nazistă, studiourile germane Ufa încer- cînd să facă din ea o concurentă a Marlenei Dietrich şi a Gretei Garbo. După al doilea război mondial a fost mai întîi interzisă, dar după 1948 şi-a continuat cariera.

groparul acestei firme. Care-i munca de-o viaţă a lui Kaltenbrunner. Parchez maşina în curte. Străbat în grabă anticamera, o salut în treacăt pe Birgit, întreb: „E aici?”, dă din cap că da, şi mă şi aflu-n biroul bossului.

— Ei, cum e, totu-n ordine? Merge de colo-colo. Dacă n-ar merge de colo-colo, s-ar putea spune că-i liniştit, de-a dreptul relaxat.

— Şi încă cum, zic, nimic nu merge, de zece zile nu s-a mişcat nimic.

— Ştii doar, furnizorii.

— Da, furnizorii ăştia ieftini, îndeosebi ăia foarte ieftini.

— Ce vrei să spui cu asta?

Dau din mână a lehamite, ajunge o ceartă pe zi.

— Dă-mi dosarul, zic.

Semnez stând în picioare. Mă uit în ochii unui boss fericit.

— Pe chestia asta tre’ să bem ceva, zice.

— Nu, mersi, zic.

Dă din umeri:

— Poate că mâine eşti mai bine dispus. Am aici o marcă scoţiană superspecială. O raritate.

Eu însă-s gata ieşit, am şi trecut pe lângă Birgit. Poate că se pricepe mai bine la whisky decât la construcţii, mă gândesc, în timp ce pornesc motorul. Poate c-ar trebui să deschidă un magazin de spirtoase.

Las ştergătoarele să valseze. Nu i-ar strica un duş Golfului meu.

Opresc la supermarketul cel mare, fac cumpărături pentru diseară. În astfel de seri, eu gătesc. Bucate bănăţene sau ceva italian. Gătesc simplu, dar Birgitei îi place. Când gătesc ceva din Banat, mereu îmi pune întrebări. Papricaş de pui sau tăiţei cu varză. Dacă am mâncat pe vremea aceea des aşa ceva şi cu ce ocazii şi aşa mai departe.

Cu două ouă şi făină se frământă un aluat, care apoi este-ntins subţire şi tăiat în pătrăţele mici, tăiţeii. Varza se dă pe râzătoare, se pune sare peste, se lasă zece până la

cincisprezece minute, apoi se stoarce. Se caramelizează zahăr în untură-ncînsă. Se adaugă varza răzuită şi se fierbe înăbuşit. Se adaugă tăiţeii fierţi şi se amestecă, se condimentează cu piper măcinat şi se serveşte fierbinte.

Birgit colecţionează cărţi vechi de bucate. E interesată de bucătăria ţărănească, de viaţa tradiţională. Odată chiar am făcut gogoşi. A fost de Bobotează. Şi am pus, ca-n copilărie, monede înăuntru. Era joacă de copil să găseşti monedele. Pentru mine, copil singur la părinţi.

¿35

n-a fost decât o jumătate de distracţie. Cine muşca de monedă, acela putea spera la bani mulţi. Cel puţin aşa se spunea.

Când mă trezesc dimineaţă, Birgit a şi plecat. O sun pe mama.

E de mult în picioare, la ea ceasul e cu o oră înainte. Ora Europei de Est.

— Ai văzut-o ieri pe Knef? mă-ntreabă.

— Pe Knef?

— Da, a fost la televizor.

— Nu, răspund, n-am avut timp de televizor. Mă bucur că nu trebuie să vorbesc acum despre tata.

— Ce-i cu Knef? întreb.

— Îmi place mult de Knef, spune mama, îmi place mai mult decât Dietrich[74][75].

— Ce-ai cu Marlene?

— Dietrich asta, zice, a fost atât de arogantă.

— Cum aşa, arogantă?

— Păi, a cântat pentru soldaţii americani.

— Dar pentru cine ar fi trebuit să cânte? întreb, adăugând imediat, fără să aştept un răspuns: trebuie să plec acum!

---

74 Hildegard Knef (1925-2002), actriţă, cîntăreaţă şi scriitoare germană foarte populară.

75 Marlene Dietrich (1901-1992), actriţă devenită vedetă odată cu rolul Lolei din îngerul albastru (1930) al lui Sternberg. A refuzat ofertele naziştilor de-a face-n continuare filme în Germania. A cochetat şi cu o carieră de cîntăreaţă.

Mă duc la firmă, pe urmă imediat pe şantier. O zi ca toate celelalte. Mereu aceleaşi drumuri, micile controverse cu bossul, tensiunile cu Blickmann şi circul cu croaţii.

— Şefule, nu fi atât de sever cu noi, îmi spun. Oameni suntem şi noi, nu fiare.

Vorbăria asta mă-mbolnăveşte. De-acum, a fi om mai e şi-o scuză.

— De unde-aţi mai învăţat şi asta? întreb. De la Tito al vostru?

— Nu ne jigni, şefule, zic ei, Tito a fost comunist, noi suntem nişte croaţi liberi.

Mai bine nu le mai răspund. Altfel nu fac decât să-i mai jignesc o dată, cel puţin în ochii lor.

M-am săturat de Sandhofen-ul ăsta, de văgăuna asta. Stradă comercială, magazin universal, buticuri de ţoale, ustensile de călătorie, toate cele pentru copil, supermarket, cafenea de îngheţată. Locul de-ntâlnire a puştanilor. Yugoul care de câţiva ani nu mai oferă decât bucătărie croată, grecul la care nu mai merge nimeni, de când toţi sunt atraşi de Mallorca şi de Insulele Canare. *Dschungelbar-uy*. în jur, centrul oraşului. Ceea ce a rămas din el. „Ce-au lăsat americanii în picioare”, cum zice Blickmann. Dar cele mai multe clădiri au fost de fapt demolate după război. Ca să se facă loc pentru betoanele *wirtsebaftswund*erului, minunii economice. De fiecare dată când stau în faţa acestor grosolănii din beton, sunt consternat. Cum poţi să construieşti aşa ceva şi s-o mai consideri şi arhitectură? Tot aşa am construit şi noi. Mă refer la noi, constructorii de atunci din România. Ne consideram moderni. Că, în principiu, aici n-a fost altfel, de asta m-am dumerit abia la Sandhofen. Noi am fost constrânşi să construim astfel, dar de ce tipii de aici n-au construit altfel? Noi, cei din Est, avem o scuză bună – comunismul. Dar Blickmann, el cu ce scuză poate să vină? Arhitectul amator din mine se resemnează. Cărţoaiele de arhitectură din biblioteca mea mi se par de-acum ca o colecţie de cărţi de bucate.

1. Barul junglei.

Ar trebui s-o şterg de aici, dar cum şi încotro? Aici cel puţin nu mai rezist mult. N-am avut eu nici înainte multă răbdare, dar de când cu călătoria mea am devenit şi mai lipsit de răbdare. Aşa se ajunge la confruntarea scăpată de sub control cu Blickmann, pornind de la o chestiune relativ nevinovată. Tocmai a achiziţionat din nou ceva ieftin, un material înlocuitor, şi asta fără să mă-ntrebe.

Dau de el pe şantier. Ne-ntâlnim la etajul cinci. îi zic:

— Ce ţi-ai permis iar? Şi el:

— Stai calm. Şi eu:

— Nu-mi faci tu mie prescripţii!

Mă priveşte batjocoritor.

— Maniere din Balcani, spune fără grabă, pardon, din Banat. Face o pauză, lăsând vorbele să-şi facă efectul.

— N-o ai nici tu pe cea mai lungă, spune brusc cu voce tare, chiar dacă tu crezi c-o ai pe cea mai lungă.

Brusc mi se pare ca şi cum ar spune că o fut pe Birgit, dar n-o spune. Dar eu totuşi asta aud şi intru peste el. Suntem la etajul cinci, iar în spatele său fereastra încă n-a fost montată, şi mă şi văd cum îl arunc pe gaura ferestrei din clădire. Mă văd cum îl arunc pe fereastră, mă văd împingându-l pe tip pe fereastră, asemenea străbunicului meu – la Cincinnati, la Sandhofen.

Apoi dintr-odată cineva e-n spatele meu, mă apucă de braţ, mi-l ţine strâns, mă opresc. Mă opresc în faţa lui Blickmann, care-i alb ca varul, iar bărbatul din spatele meu vine lângă mine şi spune:

— Servus, *barătom*

E Bela.

O oră mai târziu stau cu Bela şi cu Clara la *Dschungelbar*, în centrul vieţii de noapte din Sandhofen. Craterul

1. Prietene (în limba maghiară, în original).

său, cum ar veni. O privire pe lista de cocktailuri ajunge ca să te hotărăşti să iei o Finlandia.

Clara stă lângă mine, Bela în faţa mea. Ea are mâna stângă sub masă, îmi mângâie scula prin pantaloni.

Bela rânjeşte:

— Ai griji?

Dau din umeri.

— Tocmai ai vrut să arunci un bărbat pe fereastră.

— A fost arhitectul.

— Care va să zică, ai vrut să-l arunci pe arhitect pe fereastră, de ce?

Mai comandăm un rând, iar eu îi spun toată povestea. Îi descriu dezastrul din firmă şi implicarea mea în toată treaba, problema mea ca şef al lucrărilor de construcţie.

Mă ascultă cu atenţie. Bem în continuare, şi parcă şi văd cum îi creşte entuziasmul.

Bela şi Clara petrec noaptea la mine. Stăm tustrei în pat, Clara între noi doi. După o vreme, adormim.

La micul dejun, Bela îmi spune:

— Te ajutăm noi. Andy şi cu mine.

— Cum vreţi voi să mă ajutaţi?

— Suntem interesaţi de firmă.

— Dar firma-i falită!

— Tocmai d-aia, zice şi mă loveşte râzând pe umăr, pentru că-şi dă seama că nu mai înţeleg absolut nimic.

— Eu plec acum la München, zice, pe Clara ţi-o las aici, o să-ţi facă ea niţel ordine-n casă. Râde în hohote. Iar Clara se bucură vizibil.

— O să-i prezint treaba lui Andy. Cel târziu poimâine, venim împreună încoace, apoi poţi să ne fac cunoştinţă cu bossul tău.

E deja la uşă.

— Şi-mpacă-te cu rivalul tău, frate, mai spune.

— Cu cine?

— Cu supravieţuitorul de ieri, omule.

Şi cu asta dus îi. De n-ar fi Clara aici, totul mi s-ar fi părut o vedenie.

Când ajung la firmă, toţi se uită straniu la mine, ca apoi să privească pe lângă mine. Până şi Birgit evită să mă privească-n ochi. Parc-aş fi un ucigaş. Dar sunt bine dispus. În mod ciudat, eu sunt bine dispus.

Mă duc direct la Kaltenbrunner.

— Zillich, mă ia acesta, ce naiba-i cu tine?

— Am fost niţel nervos ieri.

— Nervos? Blickmann încă-i în stare de şoc!

— Of, o să-i cer scuze.

— Să-i ceri scuze? Crezi tu că aşa de simplu se rezolvă lucrurile?

— Are şi Blickmann partea sa de vină.

— O fi având, croaţii spun că te-a jignit, dar croaţii sunt oricum mereu de partea ta.

Ciulesc urechile. E pentru prima dată că aud aşa ceva, auzi, croaţii-mi ţin partea.

Kaltenbunner confirmă dând din cap. Se aşază cu un suspin adânc în fotoliul său de şef.

— Cum dracu' s-o scoatem noi la capăt cu firma asta?

— Am o soluţie, mă aud deodată spunând. Am nişte tipi interesaţi de firmă.

— Ce, cumpărători? Kaltenbrunner e neliniştit. Doar el nu vrea să vândă. El vrea să-şi păstreze jucăria.

— Sponsori, zic.

— Cum adică, sponsori?

— Oameni care bagă bani, zic.

Din clipa asta-i numai ochi şi urechi.

— Nişte unguri, spun. Nu sunt din domeniu, vor doar să investească, vor să-şi creeze un punct de sprijin în sudul Germaniei.

— Explică-mi asta, mă roagă Kaltenbrunner. îi spun că oamenii au bani, bani câştigaţi în Ungaria, iar banii aceştia vor să-i pună la produs într-un loc sigur. La Sandhofen.

Peste faţa lui Kaltenbrunner trece un rânjet scurt, apoi îşi recapătă stăpânirea.

— Vin poimâine, mai adaug.

— Okay, zice, vorbesc şi cu Blickmann, ulterior îi prezinţi scuzele tale. De-acum e-n joc firma.

Da, e-n joc firma. Andy şi Bela au venit şi au adus-o şi pe Şina. Se ajunge repede la o învoială. Bossul rămâne boss, Blickmann îşi păstrează părţile, iar eu conducerea

lucrărilor. În plus, eu sunt ales omul de-ncredere al investitorilor maghiari. Au şi venit cu o comandă. O comandă la margine de München.

Ansamblul locativ din Sandhofen urmează să fie terminat cât mai repede. La nevoie, Andy şi Bela ne vor ajuta cu mână de lucru, oameni de nădejde din Ungaria, nicio problemă.

Apoi mă voi duce la München ca să preiau conducerea lucrărilor de-acolo. Bossul şi Blickmann în schimb se vor ocupa de comenzile de la şes, din Sandhofen şi împrejurimi. Chiar mâine, ungurii vor iniţia o soldare a conturilor. Când părăsesc firma, sunt coproprietari acoperiţi ai acesteia. Pentru banii lor, se pot folosi de numele firmei.

Seara are loc un chef monstru în locuinţa mea. Mai bine nu intru-n amănunte. Sunt prezenţi şi Kaltenbrunner, şi Blickmann. Blickmann se uită-n jur ca şi cum ne-ar descoperi în toate colţurile pe mine şi pe Birgit, în toate poziţiile în care ne-am pus-o. Apoi se ocupă Şina de el şi omu-i împăcat. E-o noapte a naibii de lungă. Kaltenbrunner se face criţă. îmi mulţumeşte lălăind pentru salvarea firmei.

Dimineaţa, Bela, Andy şi Şina părăsesc oraşul. Clara rămâne la mine. Rămâne o săptămână, apoi vine Andy după ea, o duce la München, iar după câteva zile se-ntoarce. În următoarele luni, Clara face naveta între München şi Sandhofen. „E a ta”, îmi spune Andy într-o zi, ca şi cum ar face cadou cuiva un cal sau un câine. „Bine, bine”, adaugă, după ce-mi observă privirea.

De-acum, nu mă mai întâlnesc aşa de des cu Birgit. Doar când Clara nu-i aici. Relaţiile dintre noi doi s-au mai răcit. Nu din cauza Clarei, ci din cauza atacului meu asupra lui Blickmann. Ceva din toată chestiunea asta a trezit-o la realitate pe Birgit. Este evident că nu vrea să-l piardă pe Blickmann. Probabil că acum Blickmann este numărul unu, iar eu sunt numărul doi.

— Ai mai nou o femeie? mă-ntreabă Birgit într-o zi şi-şi priveşte cu mare atenţie creionul din mână.

— Cum aşa?

— Oamenii spun că stă o femeie tânără cu tine.

— A, da, zic, e nepoata mea maghiară.

— Tu-ţi baţi joc de mine? Birgit este vizibil supărată. Alege, zice, ori ea, ori eu.

— Cum vrei, spun, în Balcani iei partea familiei.

Părăsesc râzând anticamera. Mă simt uşor. Aproape-naripat. Ca şi cum tocmai aş fi scăpat de-o povară.

De data asta, Birgit este cea care pierde turnirul, mă gândesc şi plec la şantier. Acum, lucrările avansează bine. De când Andy şi Bela s-au aşezat la o bere cu croaţii, treaba merge ca niciodată. Precis nu-i pe motiv de solidaritate est-europeană. Nici nu vreau să ştiu de ce. E mai bine, mă gândesc, dacă nu ştiu amănuntele.

Vorbesc în mod regulat cu Melanie la telefon. Într-un weekend, mă duc la Ulm. Mi-l prezintă pe prietenul ei. E ceh, dar trăieşte încă din copilărie în Germania. Părinţii au semnat Charta 77 şi-au fost repede expulzaţi. Cei mai mulţi oameni pe care-i întâlneşte n-au auzit în viaţa lor de chestiunea asta. Dar eu vin din România şi am în spate câţiva ani buni de *Europa Liberă*, Europa undelor scurte oferind pe atunci raţii de supravieţuire. Am înghiţit fiecare ştire ca pe o firimitură de pâine. „Charta a fost şi pentru noi o speranţă”, zic. „I-am admirat pe semnatari. Pe când la noi nu s-a mişcat nimic”.

Numele său e Jan. Melanie şi cu Jan s-au cunoscut la Universitate, la München. Pe jumătate locuieşte la el, pe jumătate la Ulm.

Treaba cu Melanie rămâne înăuntrul relaţiilor sociale convenţionale. Amândoi ne prefacem ca că n-ar exista decât prezentul, dar de fapt ne referim la trecut. Ea vrea să poată spune că are un tată, tatăl meu face aia şi aia, iar eu vreau să pot spune că am o fiică, fiica mea face aia şi aia. Amândoi urmărim un scop anume. În scopul acesta avem nevoie unul de celălalt. Nici mai mult, nici mai puţin. Aşa se pare.

Ne dăm întâlnire la München. Melanie renunţă la locuinţa ei din Ulm şi se mută la München. Se mută la Jan.

Trei luni mai târziu, lucrările de la Sandhofen sunt încheiate, iar eu plec de asemenea la München. Andy şi Bela mi-au făcut rost de-o locuinţă, în Schwabing-West[76]. Clara se mută împreună cu mine. Ea – şi vede de jobul ei. Escort. *Sindbat Escort*. Probabil că Andy şi Bela au ales numele ăsta. Sună neobişnuit. Unii clienţi mai zic şi *Sündbad*[77]. Şina este cea care conduce afacerea.

Clara lucrează via mobil. Are un şofer, mai tot timpul e-n oraş. La telefon se recomandă acum drept Lara. Clienţilor le vorbeşte când de Lara Croft, când de Dr. Jivago, în funcţie de vârsta lor. Chestia cu Dr. Jivago trebuie s-o fi învăţat cineva. Trebuie să fi fost vreun client de-al ei. Am întrebat-o. Din curiozitate. Mi-a răspuns cu jumătate de gură. Nu-i place s-o întreb de clienţii ei. Nici n-o întreb în rest, dar această chestiune m-a interesat pur şi simplu. Din remarcile ei am dedus că trebuie să fi fost vorba de-un fost disident maghiar, care i-a ieşit la un moment dat în cale. Unul dintre palavragiii ăia cărora nu li se scoală şi-n schimb le povestesc damelor viaţa lor anterioară plină de suspans, care povestire e de fapt chiar viaţa lor. Viaţa lor de după căderea comunismului conţine puţine lucruri demne de povestit, aşa că le place să se oprească la preludiu.

Preiau proiectul de construcţie de la München. Bag viteză. În curând, Andy şi Bela lasă deciziile pe seama mea. Chestie de-ncredere. Ei îşi văd de celelalte afaceri ale lor. Pe mine se pot baza. Şi chiar ăsta-i şi scopul parteneriatului.

Clara şi cu mine, noi doi ne-mpăcăm bine. Suntem o pereche bine reglată. Nu ne-ncurcăm unul pe celălalt. Suntem atât de diferiţi, încât nimic între noi nu mai apare drept incompatibil. Suntem un caz norocos, cvadratura cercului.

Vin de pe şantier, când ea tocmai iese din casă.

---

76 Cartier münchenez. Asemenea cartierului Schwabing (un fel de Quartier Latin), şi Schwabing-West a atras de-a lungul timpului mulţi artişti (Rainer Maria Rilke, Rainer Werner Fassbinder).

77 Baia păcatelor.

Poartă un *dirndl*[78] nobil, cum numai la München îţi poţi imagina.

Izbucnesc într-un râs gălăgios.

— Zilli, tu ştii cât a costat chestia asta? Clara se uită-n jur, nu cumva să ne asculte cineva.

— Totuşi!

Arăt spre rochie:

— Cum e posibil aşa ceva?

— Sunt invitată, zice, de-un american. Se urcă-n maşină, îmi trimite o bezea.

E ca-ntr-un joc pe roluri. Interpretăm rolurile noastre în diferite situaţii, iar societatea chiar ne dă crezare. Asta are ceva de-a face cu normalitatea, şi mai ales la München lumea ştie să aprecieze normalitatea. Normalitatea de *dirndl*.

Noii mei patroni, Andy şi Bela, urmăresc asta cu bunăvoinţă. Câtă vreme relaţia mea cu Clara ţine, mă au sub control. Pentru ei, eu sunt balamaua spre legalitate. Eu legitimez întreprinderea economică a celor doi.

Uneori mă şi-ntreb: de ce te-ai băgat în treaba asta? Din pricina Clarei? Era Clara momeala la care nu rezistă niciun bărbat care acuşi face cincizeci de ani? Poate că da, poate că totuşi nu. Prin Clara multe sunt posibile, de exemplu o relaţie fără constrângeri, dar în ce anume constă relaţia noastră cu adevărat? Nu cumva o simulăm, nu cumva păstrăm aparenţele? Dar de ce-o facem? Nu toate se pot explica, îmi spun.

Probabil că a fost vorba mai degrabă de răzbunarea mea faţă de Kaltenbrunner şi Blickmann. Răzbunarea mea pentru căsătoria Birgitei. Poate că nu puteam să-i iert lui Blickmann profesia de arhitect, de vreme ce tare mi-ar mai fi plăcut să devin eu însumi unul. Ocazii ratate, viaţă netrăită. *Aussiedl*erul are-ntotdeauna o viaţă netrăită-n spate, viaţă-n Est, lipsită de libertate. E târziu pentru el, prea târziu. *Aussiedlerul* trebuie să-şi poată pune cele netrăite pe seama comunismului. Pentru prezentul în care

78 Rochie inspirată din portul tradiţional, specifică Bavariei şi Austriei.

a ajuns prea târziu încât el însuşi să mai aibă un viitor, trebuie să-l despăgubească copiii. Nu-i frumos faptul că Melanie devine arhitect peisagist? Cu toate că-n ţara asta în curând n-o să mai existe nimic de făcut pentru arhitecţii peisagişti?

Orişicât. Zarurile au fost aruncate.

Când ajung acasă, o găsesc pe Clara pe hol.

— *Szia*, zice, mă duc în oraş.

— Pot să vin şi eu?

— Zilli, *kerem*!

Îmi aruncă o privire dintr-o parte, în timp ce-şi strecoară picioarele într-un model scump de pantofi Clockwork-Orange. Ăsta-i criteriul ei principal: să fie scump. Totul trebuie să fie scump. Numai aşa lucrurile obţin, în ochii ei. greutatea necesară. Numai aşa prostituţia merită.

Clarei nu-i place când o însoţesc la *shopping*. Nu fac decât s-o deranjez. Sunt singurele momente în care am observat la ea nelinişte, ba chiar febrilitate. Mi se părea chiar că văd oareşice lăcomie-n ochii ei. Nu vrea să mă aibă-n preajmă la cumpărături de ţoale. Este ca şi cum în prezenţa mea i-ar fi ruşine.

— Nu stau mult, zice, de-acum din uşă.

Tot mai des, totul mi se pare ca o chestie de pe scenă. Sunt în chiar mijlocul unei mari intrigi, iar noi, cei care participăm, imităm viaţa burgheză. Cu toţii laolaltă şi în felul său fiecare în parte am depăşit atât de multe limite, încât nu mai contează încă un joc. Clara, eu, Bela, Andy, Şina.

Un lucru însă-i limpede: noi suntem cei buni, iar ce se va-ntâmpla cu ceilalţi e totuna. E-o imagine a lumii ca din filme. Suntem o echipă. Ştim să ne descurcăm.

Umblu prin locuinţa cufundată-n linişte. Clara nu-i aici. Văd lumina pâlpâind pe robotul telefonic. Mă duc în camera mea. îmi număr fără niciun sens costumele. Mă duc la bucătărie, degetele-mi alunecă peste pahare. Paharele de apă, paharele de vin roşu, de vin alb, de şampanie. Clara nu-i aici. Deschid uşa de la frigider, o

închid la loc. Dau drumul la apa caldă în chiuvetă, dar nu-i nimic de spălat. Ascult zgomotul apei. Închid robinetul, mă aşez la masa din bucătărie. Privirea-mi cade

1. Te rog (în limba maghiară, în original).

pe tabloul de pe perete. E-un tablou cu pusta. Clara l-a pus acolo. L-a adus dintr-un magazin de vechituri.

Pe Melanie o văd în mod regulat. La-nceput, m-am întâlnit cu ea – n oraş, apoi am vizitat-o acasă. Am mâncat împreună. Melanie, Jan şi eu.

În cele din urmă, i-am invitat la mine. Înainte de asta, le-am spus:

— Mai e cineva acasă la mine.

— Bineînţeles că mai e cineva, spune Melanie. Cum se numeşte?

— Clara, am răspuns.

— Din Sandhofen? a-ntrebat Melanie.

— Nu, e unguroaică. De vârsta ta, am mai adăugat. O privesc.

— Ia te uită, tăticu', zise, căutându-l cu coada ochiului pe Jan. Părea amuzată.

— E timpul s-o cunoaştem şi noi pe fata asta.

Vorbesc cu Clara.

— Logo, zice. Adu-o în sfârşit şi tu pe fiică-ta aici. Familia-i familie. O sun pe Melanie, convenim o seară de sâmbătă. În weekend, Clara nu lucrează decât în caz excepţional. Gătim împreună, Clara şi cu mine. Ungureşte. Când Clara-i liberă, adesea gătim ceva împreună. Ea m-a învăţat câte ceva din bucătăria pustei. Gătitul este important, atunci când trăieşti împreună cu cineva. Mai important decât sexul. Gătitul durează mai mult. Ajută împotriva plictiselii şi simulează comunitatea. Nu pot decât să-l recomand cu cea mare căldură. Fleică de Bihar. Fleică de porc. Carne tocată de porc. Cepe. Morcovi. Rădăcină de pătrunjel. Frunze de pătrunjel. Ou. Sare. Piper măcinat. Măghiran. Vin roşu. Tai cu un cuţit ascuţit cu grijă o pungă pentru umplut bucata de fleică. Clara mărunţeşte cepele şi pătrunjelul. Eu rad morcovii şi rădăcina de pătrunjel. Clara umple bucata de fleică pregătită cu amestecul rezultat din

carne tocată, ceapă, legume, sare, piper, maghiran şi ou crud. Închide gaura cu o scobitoare şi pune carnea într-un vas de lut uns cu ulei. Torn vin peste şi acopăr totul grijuliu cu folie de aluminiu. În timp ce mâncarea se coacenăbuşit în cuptor până ce se pătrunde bine, bem vin şi punem masa, stăm pe canapea, ascultăm muzică. Jazz. Pe urmă scoatem carnea, o tăiem felii, turnăm sos peste ea, o aşezăm pe masă şi servim piure de cartofi pe post de garnitură.

Clara poartă o rochie de la Clara Kito ce pare simplă şi-i ajunge până la genunchi, dar care, pe de altă parte, pare totuşi scumpă. Asta pot s-o citesc din privirea Melaniei. Eu preiau băuturile, şi abia când umplu paharele îmi dau seama, de la cum îmi tremură mâinile, ce nervos sunt.

Dar totul decurge bine, cele două femei se-nţeleg, de asta-mi dau repede seama. Nu trece multă vreme şi le las să stea de vorbă între ele, iar eu schimb câteva cuvinte cu Jan. îl întreb dacă nu vrea să jobuiască un pic, să facă un ban, pentru studii. C-aş avea ceva pentru el, pe şantier.

Clara serveşte mâncarea. Eu o ajut. Dintr-odată, ea-i gazda unguroaică aşa cum o ştiu din Banat. Văd cum Melanie o urmăreşte pe Clara. Probabil că se gândeşte la acelaşi lucru.

Mâncăm timp îndelungat.

Pe urmă ne aşezăm în colţul cu canapeaua şi fotoliile. Femeile stau acum una lângă cealaltă. Stau din nou de vorbă cu Jan. Clara şi Melanie se ridică brusc. Merg în camera Clarei. Clara vrea să-i arate ţoalele ei. Ceva de la Patricia Pepe şi Nico Nico.

Din seara aceea, cele două sunt prietene. Pot fi mulţumit de cum au ieşit lucrurile. Jan mă ajută pe şantier. Am nevoie de el din când în când, să fie ochiul şi urechea mea. Ca nu cumva să se rasolească ceva în spatele meu. Şi aşa am totul sub control.

Încă-i seara devreme, când ajung acasă. Locuinţa-i inundată de lumină. Strident luminată. Şi cufundată într-o linişte ciudată.

— Clara? Vocea mea e slabă, prea slabă.

Trec încet prin hol. Mă uit în camera de zi, apoi într-a mea.

— Clara? Trec mai departe, uşa spre camera ei e deschisă.

Clara stă pe canapea, aplecată-n faţă, cu capul spre măsuţa dinaintea ei. Aud cum îşi trage zgomotos nasul, anihilând linia albă.

— Clara?

Se uită la mine, cel care stau în uşă.

Pe faţa ei, nicio mişcare.

— Tu cine eşti? mă-ntreabă.

Mă-ndrept spre ea.

Ea mă urmăreşte.

Mă aşez lângă ea.

Îşi lasă capul pe umărul meu, îl aruncă din nou în sus.

Ochii ei sunt adânci şi frumoşi.

— Tu cine eşti?

Se ridică. Poartă o rochie subţire, foarte scurtă, nu prea mai ştii dacă-i rochie sau e de-acum lenjerie de corp.

Face trei paşi până-n mijlocul camerei, apoi se-nvârte o dată în jurul propriei axe. Se-ntoarce, se aşază călare în poala mea. Şi mă priveşte din nou cu ochii ei adânci.

— Bună seara, spune. Domnul ce doreşte?

Într-o zi, când stau cu Bela şi-i relatez despre starea lucrurilor de pe şantier, acesta spune brusc:

— Ar mai fi o altă chestie.

Stăm într-un bar, aproape de Marienplatz. Bela iubeşte localurile astea impersonale din centrul oraşului. Crede că nu bat la ochi.

Privirea sa e scrutătoare.

— Da?

Îşi drege glasul într-un mod care nu lasă să se întrevadă dacă jena-i adevărată sau doar jucată. Creează suspans.

— Am dori s-o iei de soţie pe Clara.

Mă uit la el. Expresia de pe faţa mea trebuie să pară

cumva comică.

Izbucneşte în râs. Mă bate pe umeri.

— Fii bărbat, zice. Mă priveşte în ochi.

— E pentru şederea ei aici şi alte chestii, ca să fie-n siguranţă la München. Pentru cazul în care mie sau lui Andy ni se-ntâmplă ceva. E-o copilă bună, mai adaugă.

Bela, care-n alte cele nu are scrupule, are o inexplicabilă slăbiciune pentru Clara. Ce anume-i leagă pe cei doi, asta nu ştiu. Trebuie să aibă legătură cu trecutul lor.

— Mă căsătoresc cu ea, spun.

— Frate, zice Bela, ştiam că ne putem baza pe tine. Trebuie să sărbătorim asta.

Bucuros foc, strigă după chelner.

Melanie şi Clara se duc de-acum adesea împreună la cumpărături.

Pe Leopoldstraße şi-n oraşul vechi. La Cerruti şi la Neutronic. Dintr-odată, Melanie e total altfel îmbrăcată. Cele două femei vin împreună în locuinţa noastră, dispar în camera Clarei. Încearcă rochii, ascultă CD-uri. Sună mobilul Clarei, mobilul de serviciu. îl recunosc după cum sună. Clara răspunde. După o vreme, vin amândouă-n camera de zi, îşi iau rămas bun de la mine cu un pupic şi pleacă-mpreună.

A sunat mobilul, mă gândesc. Au plecat împreună. Mă duc în camera mea de lucru, mă apuc din nou de dosarul meu. Bat în tastatura calculatorului, mai tare decât e necesar. îmi propun să-i dau Melaniei mai mulţi bani.

Nunta are loc într-un cerc restrâns. Bela, Andy, Şina. Melanie şi Jan. „Vrei să vină şi Kaltenbrunner şi Blickmann?”, ra A-ntrebase Bela, şi i-am spus că nu. „Dacă-l văd pe ăla, iar îl arunc pe fereastră”. Iar Bela a râs. În fond, îi plăcea reacţia mea. La limită, el era criminalul, dar eu arătam ca potenţialul criminal. El era profesionistul, eu amatorul. E bine să participe şi-un amator. Ca profesionist, îţi place să ai în preajmă şi-un amator. Asta ajută egoul.

Andy vine cu Şina. Şina e mereu în remorca lui Andy.

Ţine de Andy. Cumva. Aşa cum cu toţii ţinem unii de alţii. Fără să ştim multe despre ceilalţi. Ne uneşte prezentul. Ce-a fost înainte e tabu. Bela aduce cu el o fată nouă, una pe care n-am văzut-o încă. Pare să fie nouă şi pentru Clara. Deduc asta din privirea ei. Privirea Clarei e neliniştită.

La Starea Civilă trebuie să aşteptăm.

— Germania nu mai e nici ea ce-a fost odată, mormăie Andy, umblând nerăbdător de colo-colo.

— În schimb, acum suntem noi aici, zice Bela şi râde.

Când intrăm în cele din urmă în sala de cununii, răsună melodia din *Jivago*.

Clara şi cu mine ne aşezăm în faţă. O ofiţeriţă politicoasă a Stării Civile rosteşte-n cuvinte sobre câteva fraze despre viitorul nostru. Încerc s-o urmăresc, dar nu reuşesc. Nu aud decât bucăţi de cuvinte, jumătăţi de fraze. Percep totul doar la nivel de acţiune.

Rostim *da*-ul. Schimbăm inelele. Ne sărutăm. Clara are ochii umezi. Semnăm procesul-verbal de cununie.

Clara poartă o rochie uşoară ca un fulg, o poşetă minusculă şi pantofi de la Marni. Pe mine m-a băgat într-un costum de culoare-nchisă de la Fendi.

Andy şi Bela arată ca nişte maimuţe-n frac, unu-n alb, celălalt în negru. Semnează şi ei, ca martori de cununie.

După ceremonia de la Starea Civilă, ieşim cu două maşini din München. În BMW-urile lui Andy şi Bela. Maşina-n care suntem noi e condusă de Bela. N-ar lăsa el să-i ia cineva plăcerea asta. El a dorit să fie şoferul mirilor. Mergem cu acelaşi automobil ca şi guvernul, spune Bela. Mergem ceva timp. Andy şi Bela au pregătit pentru Clara şi pentru mine o surpriză. E-un restaurant cu stele[79] lângă un lac, la care ne invită să serbăm evenimentul zilei.

Pe măsura acestuia, masa se derulează ceremonios. Andy se ridică, bate cu cuţitul în paharul său.

— O să-mi încep cuvântarea prin a vă anunţa că n-o să ţin nicio cuvântare. Doar atât: azi e o zi mare. Clara şi

79 Sternerestaurant — restaurant scump din categoria superioară, dintr-un circuit de restaurante care-şi primesc stelele în funcţie de calitatea bucătăriei etc.

Werner s-au căsătorit. Lui Bela şi mie nu ne-a fost tocmai uşor, dar suntem siguri că Werner ne merită încrederea. Şi cu asta ajung la cadou, care de fapt nu e un cadou, e mai degrabă ceva ce Clara merită din plin. Întrucât, pe viitor, Şina îl va sprijini pe Andy în cadrul firmei video SW, din clipa aceasta conducerea firmei noastre *Escort Service Sindbad* îi aparţine Clarei. În plus, trecem pe numele ei o treime din firmă. Iată, în plicul acesta se află contractul.

Toţi aplaudă. Pentru o clipă, îi văd pe Bela şi pe Andy în faţa ochilor, cum au stat ei în anii optzeci în faţa cinematografului Szindbând. La Budapesta, pe centura Szent István. Bărbaţi tineri, nişte şmecheri. Valutişti, traficanţi de fete.

Andy se-ndreaptă spre Clara înconjurând masa, îi înmânează plicul, o-mbrăţişează, apoi îmi dă mie mâna şi mă-mbrăţişează şi pe mine. În spatele său aşteaptă şi

Bela. O sărută pe Clara, o îmbrăţişează îndelung, are lacrimi în ochi. Mă bate pe umeri. Dintr-odată o văd pe Clara ca puştoaică stând cu Bela în faţa cinematografului Szindbând. Mama ei e moartă. Prea multă dragoste, prea mult alcool. S-a aruncat în Dunăre. Clara stă cu Bela în faţa cinematografului.

— Toate cele bune, amice, spune.

La masă, toţi se poartă cu maniere desăvârşite, dar de evidenţiat se evidenţiază mai ales Andy şi Bela. Savurează joaca de-a viaţă burgheză. Nu se dau de gol nici prin cel mai mic gest. Unde-or mai fi învăţat şi asta? Mă minunez.

După masă, facem o plimbare prin împrejurimi. Drum de pădure şi privelişte spre lac. Întâi toţi grupaţi, apoi ne pierdem încet-încet unii de ceilalţi şi deodată mă trezesc singur cu Melanie.

Mergem o vreme tăcuţi unul alături de celălalt.

— Ştii că Monika a murit, spune pe nepregătite.

Mă opresc, mă uit la ea.

— Nu, nu ştiu asta.

Mai facem câţiva paşi.

— De ce-mi spui asta acum?

Dă din umeri.

— Am crezut că ştii şi nu vrei să vorbeşti despre lucrul acesta.

— Când a murit?

— Sunt trei ani de-acum.

— N-am ştiut nimic.

— Nu mai trăia la Ulm. Cunoscuse un bărbat. A plecat cu el la Stuttgart. Pe vremea aceea abia dacă ne-am mai văzut, doar am vorbit adesea la telefon. Nu exista niciun motiv să nu ne vedem, aşa cum nu exista niciun motiv să ne vedem. Uneori aşa stau lucrurile. Şi apoi a murit.

Vocea Melaniei se frânge pentru o clipă, ne-mbrăţişăm. Apoi, dintr-odată sunt şi ceilalţi în preajmă. Mergem înapoi la restaurant, e vremea pentru cafea.

Pe urmă ne-ntoarcem la München. Una din maşini o conduc eu, cealaltă e condusă de Andy. îi lăsăm pe Melanie şi pe Jan în faţa casei lor, mergem mai departe acasă la noi. Urcă şi ceilalţi în locuinţă. Andy, Şina, Bela şi Eva, tipa cea nouă. Ne aşezăm în camera de zi, Clara porneşte staţia stereo. Totul mirosea de-acum al naibii a chef. Aduc băuturi şi pahare. Bela aruncă câteva pliculeţe cu cocaină pe masă. Bem vin şi ne pudrăm nările. Bela spune bancuri, dar nimeni nu i le ascultă până la capăt. De fiecare dată când e pe punctul de-a spune poanta, cineva se bagă-n vorbă. Când Andy, când una dintre femei. Bela nu poate să-şi termine bancul, şi toţi râd. De parcă asta ar fi adevărata glumă.

Dansăm pe rând unii cu alţii. Şi femeile dansează împreună. Clara a pus un CD cu muzică maghiară de dans din anii cincizeci. Toţi dansează ca nişte cunoscători, în afară de mine. E ca la serbarea de-nchidere a cursului de dans. Mă străduiesc, dar sunt un diletant. La fel ca odinioară, la cincisprezece ani, când m-am dus vara la cursul de dans din sat. Trebuia să învăţăm „dansuri standard”, profesorul de dans a venit special pentru asta de la Timişoara.

— Werner trebuie să mai exerseze, strigă Bela. Clara

e-o bună profesoară de dans. Nici nu bănuieşti câte poate să-ţi ofere femeia asta, mai adaugă dând ochii peste cap.

Clara mă ia de mână şi mă trage afară din camera de zi. Fugim în dormitor. Mă aşez pe pat, ea mi se suie-n poală. Ochii ei strălucesc.

— Sunt foarte bucuroasă, îmi spune.

Când dau să răspund, îmi pune mâna pe gură.

— Nu spune nimic. Vocea ei e brusc severă.

Ne dezbrăcăm.

2 – 54

Ea – i deasupra mea. Faţa-i este foarte aproape. Atât de aproape, încât nu mai vorbim decât în şoapte.

— Dă-ţi drumul, îmi zice.

Nu ştiu cât timp a trecut, până ce ne-ntoarcem în camera de zi. Acolo, situaţia-i scăpată de sub control pe măsura consumaţiei. Toţi sunt goi şi stau întinşi pe podea, mai mult sau mai puţin îmbârligaţi.

— Trăiască mirii, strigă Andy când ne observă, şi între picioarele sale apare capul Evei. Alături de capul ei, cel al Şinei, iar în spatele acesteia, cu un rânjet gros, Bela.

Care se ridică, face o plecăciune.

— Scuzaţi purtarea noastră proastă, zice, iar ceilalţi se tăvălesc de râs pe duşumea.

Stăm din nou în colţul cu canapeaua şi fotoliile. Se crapă de ziuă.

Bela şi Clara cântă. *Meghalt a szeretet*. Dragostea-i moartă. *Vege a világnak*. Lumea s-a sfârşit. Este cântecul duminicii triste, renumitul cântec al sinucigaşului. *Szomoru vasârnap*. L-am auzit acum o săptămână, în versiunea cântată de Bjork, *Stormy Weather*. Clara a adus CD-ul acasă.

SW, mă gândesc brusc. *Szomoru Vasârnap Video*.

— E grozavă fiică-ta, îl aud pe Andy spunând, iar Bela confirmă dând zelos din cap.

Nu spun nimic.

Bela mă apucă de braţ. Mă bate pe umeri. Faţa sa este aproape de a mea.

— E fiica ta, spune. Fiind fiica ta, e tabu.

Mergem să luăm micul dejun la cafeneaua de alături.

— Hai să comandăm ceva sănătos, zice Andy. Mâine trebuie să muncim din nou cu toţii. Viaţa-i dură.

Mă gândesc la prima mea întâlnire cu Clara, la Budapesta. La ziua din vila de pe Dealul Trandafirilor. La turnarea filmului.

— Ce s-a întâmplat cu Mona? mă aud deodată întrebând.

Şina şi Clara se privesc scurt. Andy se dedică iaurtului său.

— Mona? întreabă Bela. Râde. Nu mai e la noi. Acum lucrează în domeniul caviarului. La noi i s-a părut prea plictisitor. Râde din nou. Pot să-ţi arăt şi-un video, dacă vrei să afli amănunte.

Acum, râde şi Andy. Femeile nu râd.

Cu Clara, toate merg ca şi până acum. La fel cu Andy şi Bela. Pe Bela-l văd în mod regulat. El se ocupă de domeniul construcţiilor. Andy organizează afacerea video.

Melanie trece de-acum mai des. Vine s-o vadă pe Clara.

Odată, mai aduc vorba de moartea mamei sale. Dar nu pare să ştie nici ea prea multe. Răspunsurile ei, cel puţin, rămân nesatisfăcătoare. O boală nedescoperită sau ţinută secret, scârbă, cine mai ştie. Poate Melanie crede că nu m-ar privi defel. Că moartea mamei îi aparţine. Dar de ce nu mi-a povestit nimic Willi? El ştia şi nu mi-a spus nimic. Imposibil ca Willi să nu fi ştiut nimic.

Aşa trece iarna.

Cu Melanie stau de mai multe ori de vorbă despre satul nostru din Banat. Ştie mult mai multe despre el decât bănuisem. Cu toate că n-a mai fost pe-acolo. Ştie de la Monika, de la bunici. Apoi o aud că spune:

— Am putea să mergem în vizită, s-o vedem pe mama ta. Clara ar putea veni şi ea cu noi. Ce zici, Clara?

— Cu mare plăcere, vine de-ndată replica acesteia.

— Şi eu ce fac cu şantierul?

— Ei, pentru câteva zile, Jan se poate ocupa de şantier.

— O să vorbesc cu Bela, zic.

Dar Bela mi-o ia înainte. Stăm într-una din crâşmele pentru turişti, şi el îmi zice:

— Aud că vrei la mama. Să-i prezinţi soţia, cum se şi cuvine. Dă încet din cap.

— În cazul acesta, am putea combina frumosul cu utilul. Pentru că avem un şantier în Ungaria, cu care nu suntem tocmai lămuriţi. Ştii cum sunt oamenii. Încrederea-i bună, controlul e şi mai bun. Asta a spus-o Lenin, nu? Vrem ca specialistul să ia un pic sub lupă obiectivul. Practic se află în drum, la Székesfehérvár. Doar o verificare, câteva zile, ca să putem dormi liniştiţi. Ai prelua asta ca sarcină?

— Desigur.

— Cel mai bine e să mergeţi de Paşte.

Care va să zică, de Paşti mergem în Banat. Melanie, Clara şi eu.

— O zi rămânem la Viena, zice Clara. Stă în spate, lângă mine stă Melanie. Ca să nu adorm, spun cele două femei, chicotind şi pălăvrăgind tot drumul.

În ziua petrecută la Viena, ele două umblă până le dor picioarele prin Sectorul 1. Pentru masa de prânz, ne-ntâlnim într-o cafenea. Ajung primul, Werner cel punctual. Ţăranul care vine cu o jumătate de oră prea repede la gară.

Cele două vin gâfâind, trântesc pungile într-un colţ, se aşază simultan. Apoi îşi dau drumul. Când vorbesc, e ca şi cum ar înota sincron.

— A fost frumos? le întreb.

Dar nici nu mă bagă în seamă şi aplică Vienei o radere. Totul atât de cumsecade şi curvit deopotrivă. Toată Viena n-ar fi decât un mare magazin Palmer. Mai ales cum spun ele „curvit” mi se pare hazliu. Dau din umeri, am învăţat să tac. În cazul femeilor tinere, asta-i şi mai important decât în mod normal.

z57

De la Viena încolo, Clara stă lângă mine. Trecem pe lângă Budapesta şi înaintăm spre Ungaria de Sud. Spre

Szeged. Trecem graniţa. Pe partea ungară, Clara are cuvântul, pe cea română-l preiau eu. Melanie susţine că n-ar mai şti limba română.

În sat ajungem seara. Mama stă în faţa casei. Ca pe vremuri. A reuşit de fiecare dată să mă aştepte în faţa casei.

O îmbrăţişez pe femeia bătrână.

Melanie şi Clara s-au postat în spatele meu.

Mă-ntorc spre ele:

— Melanie, Clara.

Mama mea le merge-n întâmpinare, le-mbrăţişează.

— Haideţi, intraţi, spune. Din curte se aude lătrat de câine.

— Câinele-i legat, zice.

— Ia mergeţi voi înainte, mă aud zicând. Deschid poarta, bag maşina-n curte. Pentru siguranţă.

Mai întâi trebuie să mâncăm. Nu se acceptă niciun refuz. Mama a pregătit totul. Iute de picior, aleargă de la bucătărie în camera de zi şi iar înapoi. Când ajungem la supă, pomeneşte pentru prima oară de cele ce-o supără. În fond, nu caută decât ceva atenţie, mă gândesc. A făcut o supă de găină dintr-aia subţire, şvăbească, apoi urmează friptură de porc cu piure de cartofi şi castraveţi muraţi. Melanie şi Clara îşi aruncă priviri pline de-nţeles.

— În Banat, dintotdeauna s-a mâncat bine, spune mama. Sunt sigur că a făcut şi un tort. Duce de pe masă farfuriile şi tacâmurile de la felul principal. Bineînţeles că Melanie şi Clara n-au voie să-i dea o mână de ajutor.

— Voi sunteţi oaspeţi, zice, în timp ce aduce farfuriile şi furculiţele pentru prăjitură. Aproape triumfătoare pune un tort mare pe masă. Este un tort doboş.

— Tortul preferat al lui Werner, spune mama cu intonaţie apăsată. Melanie şi Clara se uită din nou una la cealaltă. De data aceasta refuză. Între timp s-a făcut ora zece seara.

Ne mutăm în odaia bună. Toţi trei.

Dorm până ce se face ziuă. Când mă trezesc, primul lucru pe care-l aud este strigătul unui cocoş. Apoi, lătrat

de câine. Bine aţi venit la ţară. Viaţă-n afara timpului. Deodată mă gândesc că dacă mă uit acum în oglinda de la dulap, poate că sunt puştiul de zece ani, şi toate cele n-au avut loc încă. Totul abia urmează să se-ntâmple. Va veni ca o furtună.

— Mai dormi? E Melanie.

Mă uit înspre celălalt pat, îi văd capul pe perna înaltă.

— Bună dimineaţa, zic, ai trecut cu bine de toate?

— Am visat prea mult, zice, ciudat, nu-i aşa, să ai dintr-odată atâtea amintiri, de care în rest practic nu ştii nimic.

— Unde-i Clara? o-ntreb.

— Ea – i de ceva vreme în picioare.

Mă scol, mă-mbrac, mă-ndrept spre uşă.

— Eu mai rămân un pic în pat, spune Melanie, îşi trage plapuma ca un copil până sub bărbie, asemenea copilului care a fost cândva.

De la bucătărie aud vocile Clarei şi mamei. Par să se-nţeleagă bine. Vocile lor sună uniform. Stau şi le ascult.

Ies în curte. Când mă vede, câinele sare-n sus lătrând, se smuceşte-n lanţ. Mă uit tăcut la el şi brusc tace şi el, se aşază şi dă din coadă. Mă priveşte plin de speranţă.

E duminica de Paşte. Vom lua acum micul dejun. Apoi vom despacheta cadourile. Mama va găti din nou, iar noi, trei oameni ciudaţi, vom face o mică plimbare cu maşina. Vreau să le arăt femeilor Mureşul.

2 – 59

Evit cu grijă gropile, urc cu maşina pe dig. În faţa noastră se-ntinde pădurea luncii. Cobor de pe dig de-a lungul şoselei şi intru-n colonie. Un câine lăţos sare lătrând în sus. În stânga se vede râul. Ne oprim în faţa restaurantului părăsit. Coborâm. Melanie ţine o sticlă de şampanie-n mână. Alergăm la mal. Râul are multă apă. Apă iute şi murdară. Apă de aprilie.

Privirea Melaniei alunecă peste râu. Ia o gură de şampanie, îi dă sticla mai departe Clarei.

— Aici a fost bacul, spune Melanie, cu el treceam pe celălalt mal, la bancurile de nisip, ştii, ţi-am povestit eu de asta. îi spune Clarei.

— Hai să mai mergem o bucată, până la cotul râului, zice Melanie, până la cotul ascuţit.

Dau din cap, bine.

Mergem de-a lungul potecii, pe lângă casele de vacanţă ale noilor îmbogăţiţi, ale profitorilor schimbării. Afacerea cu revoluţia ar fi fost rentabilă, spun oamenii. Cei vechi sunt cei noi, sunt aceiaşi ticăloşi. „Acum îşi zic democraţi”, spun oamenii. Dar poate că şi ei nu sunt decât invidioşi. Privirea mea profesională îmi spune că tot ce vedem sunt faţade penibile, case ridicate diletant, probabil şi fără autorizaţie de construcţie.

Melanie îi descrie Clarei duminicile la scăldat din copilăria ei. Recunosc tot ce povesteşte, şi totuşi aş fi descris altfel lucrurile. Beau când una, când cealaltă din sticla de şampanie. Chicotesc. Apoi, amândouă mă iau deodată de braţe. Clara-n stânga, în dreapta Melanie.

— Ne aparţii nouă, zice Melanie, pentru totdeauna. Nu-ţi mai dăm drumul.

Şi iar chicotesc.

Ne oprim la curbură. Privim râul. Este locul în care am stat atât de des împreună cu tatăl meu. Apa mâloasă gâlgâie deasupra pietrelor. Vârtejuri. Pietrele nu se văd. Ştii de ele sau nu ştii. Ca localnic, ştii.

Arăt spre sticla de şampanie.

— O gură, nimic mai mult, spune Clara, tu eşti şoferul.

— Okay.

Al meu tată, mă vezi? Stau aici cu fiicele mele, cu femeile mele. Eşti mulţumit?

— Ce mormăi pe-acolo? mă-ntreabă Melanie, se pare că licoarea are mare efect la tine.

— Cred c-ar trebui să ne-ntoarcem, spune Clara, mama precis ne aşteaptă deja cu masa.

— Minunat, hai la maşină. Învârt legătura cu cheile o dată-n jurul degetului arătător.

După masă, Clara se duce la mama-n bucătărie. O ajută la spălatul vaselor. Stau mult în bucătărie. Le aud vocile, modulaţia. Fără să înţeleg ce vorbesc. Dar se pare că fac schimb de reţete. Tortul doboş din caietul lui John. Sau gogoşi de Fiired[80], pe care le face Clara. Clara cunoaşte tortul doboş, îmi zic. Poate că de fapt nu vorbesc decât despre mine.

Stau pe canapea. Lângă mine, Melanie, tolănită într-un colţ. Zapează printre programe. În sus, în jos, în sus. Nu zăboveşte pe niciun post mai mult de cincisprezece secunde. Cincisprezece secunde îi sunt suficiente ca să constate că o emisiune n-o interesează.

Întind mâna după paharul pe care mi l-am umplut. Melanie îmi aruncă o privire scurtă, spune:

— Totul decurge superbine, nu-i aşa?

Lasă telecomanda din mână, îşi petrece braţul în jurul meu, se alintă rezemându-şi capul pentru o clipă de umărul meu. Se întoarce la loc, îmi mai aruncă o privire, apucă iar telecomanda.

Suntem complici, mă gândesc subit. Într-o anume chestie suntem complici. În ce anume, n-aş putea spune. Poate că de fapt nu suntem decât o familie, o familie absolut normală. În cele din urmă, viaţa de familie constă în complicităţi.

În punctul acesta, procesul meu de gândire este întrerupt. Lissi şi Clara intră-n cameră. Aduc cafeaua.

— Hai să mergem la cimitir, spune Lissi.

Cimitirul are un aer părăsit, şi asta într-o duminică de Paşte. Când urcăm pe aleea fără copaci, văd oameni răzleţi stând în faţa mormintelor. Pentru că sunt atât de puţini, cimitirul pare mult mai mare, iar oamenii par pierduţi. De parcă doar din greşeală ar fi încă pe şi nu sub pământ.

Mergem din mormânt în mormânt. Întâi la cel al tatălui meu. Acum, mama stă lângă mine. Tace, apoi îşi face cruce. Mă uit la Melanie, la Clara. Tată, îmi spun în gând, uite, aici ai familia dorită. Aici o ai completă. Pentru

80 Gogoşi sub formă de inel. Se servesc cu gem de caise.

o clipă, gândul acesta mă înaripează.

Pe urmă mergem la Theresia şi Bastian, la Kathy şi John.

Melanie, văd, stă un pic deoparte. Nu sunt mormintele ei. În timp ce Lissi explică pentru Clara rolul celor morţi în cadrul familiei, rangul lor, îi şoptesc Melaniei în ureche:

— Vino să mergem şi la mormintele tale.

Se uită la mine, dă din umeri.

— Ce morminte? întreabă. Monika-i înmormântată la Ulm. La fel şi bunicul meu.

— La mormântul familiei voastre, vreau să spun.

— Mormântul familiei. Lasă, îmi dă de-nţeles cu un gest al mâinii.

Apoi ne regăsim totuşi acolo. Melanie şi cu mine. Citeşte numele de pe pietrele funerare. Le silabiseşte.

— Nu i-am cunoscut pe oamenii ăştia, îmi spune, erau deja morţi când eu eram doar un copil.

Mormântul este închis cu o placă de beton, pietrele funerare sunt din marmură solidă. Mormântul este bine pregătit pentru veşnicie. Pentru vremea în care nimeni n-o să mai treacă pe aici, un mormânt de familie fără de familie, un mormânt fără destinatar.

Marţi plecăm înapoi. Pornim dis-de-dimineaţă. Am insistat în privinţa asta. Ca să nu ajungem prea târziu la Székesfehérvár. E mai degrabă un pretext. Vreau să plec de aici. Femeile protestează. Mama, pentru că vrea să ne reţină aici cât mai mult posibil. Pentru ea, fiecare minut contează. Melanie şi Clara, pentru că vor să doarmă mai mult.

Mă impun. Luăm micul dejun la şapte jumate şi puţin după ora opt suntem deja în maşină.

La Székesfehérvár totul este pregătit pentru noi. Szarvas, şeful lucrărilor de construcţie, pe care l-am contactat pe mobil, ne duce la hotel. îmi dau întâlnire cu el pentru ora şapte.

Rămânem patru zile. Iau la rând diferitele şantiere de construcţii, răscolesc registrele la birou. O zi, femeile

umblă prin oraş. Sunt amândouă de aceeaşi părere: nu-i o localitate pentru ele. îşi închiriază o maşină şi se duc la Budapesta. În celelalte zile, cât timp eu fac revizia, ele ţopăie prin centrul Budapestei. Pe cărările secrete ale Clarei. Seara sunt înapoi. Trei zile mai târziu, pot încheia revizia. Ştiu că în mare totul este-n ordine. Sunt unele lucruri de criticat, dar e vorba de mărunţişuri. îmi formulez raportul pentru Andy şi Bela. Cei doi pot fi liniştiţi.

Şapte zile au trecut, o săptămână. S-au scurs printre degete. Suntem cu toţii înapoi la München. Viaţa merge înainte. Dintr-odată însă, eu am o nouă problemă. Nu ştiu cum de iarăşi m-a apucat, poate că ideea mi-a venit în timpul muncii de revizie de la Székesfehérvár. Vreau să ştiu unde mă aflu. Brusc trebuie să ştiu asta. Să ştiu în ce sunt amestecat, ce-ar putea să mă coste. Dintr-odată am aşa un sentiment de jenă în faţa criminalităţii, de parcă n-aş fi de mult gata prins în plasa ei.

Mă gândesc ce-aş putea face. Şi-mi vine în minte şmecherul de Ströbinger, un avocat cu idei deştepte. Cam decăzut el, dar de-ncredere. L-am ajutat să scape dintr-o încurcătură. Dintr-o poveste cu o femeie. Şi astfel i-am salvat familia. Am luat amanta pe căciula mea, iar el a putut să evite cu succes divorţul. Asta a fost acum câţiva ani.

Pe Ströbinger îl ştiam de mai multă vreme. La-nceputul relaţiei noastre a stat un proces al firmei noastre. Cineva mi-l recomandase. „Ăsta-i un caz pentru Ströbinger”, mi s-a spus atunci. „El poate să rezolve chestia asta”, şi-a rezolvat-o. În decursul timpului, a mai rezolvat şi alte câteva chestii pentru noi, iar noi doi ne-ntâlneam uneori, când aveam treburi la München, la o bere. Apoi i-am făcut serviciul acela în povestea cu amanta.

Ströbinger mă va ajuta.

Îl sun. Ne-ntâlnim. îi prezint problema mea. Mă-ntreabă una, alta, îi arăt documente. La a patra întâlnire, îmi spune:

— Nu ştiu care-i problema ta, totu-i legal. Absolut legal, repetă el. Toată afacerea cu construcţii şi probabil şi producţia de filme. Dar cu aceea oricum n-ai nimic de-a face. Nu-i nimic ilegal, subliniază. Este, poate, ceva reprobabil, asta ţine numai şi numai de unghiul din care priveşti lucrurile, ceva reprobabil, zice repetând cuvântul acesta învechit, dar cât se poate de legal.

Trebuie că par în continuare consternat, de vreme ce mai adaugă o propoziţie, cu toate că s-a spus totul.

— Probabil că acesta este, îmi spune rar, secretul Occidentului, că totu-i legal. Uluitor, dar legal.

— Îţi mulţumesc, zic.

E legal, mă gândesc, după ce mă aflu din nou în stradă. Legal.

În locuinţă o găsesc pe Clara, împreună cu Melanie şi Jan. Tolăniţi pe canapea, urmăresc un film video. Nu ştiu ce film cu Hong Kong. *Devii Hunters*[81]. Ridică doar pentru o clipă privirea, când intru-n cameră. Trişare. Capcana. Începe-un schimb de focuri mortal. Mă duc în camera mea.

Peste o vreme, vine Clara la mine.

— Melanie şi cu mine ne-am gândit la ceva, zice. Zâmbeşte mulţumită.

— La ce? întreb.

— Ne-am gândit, zice, c-ar trebui s-o aduci pe Lissi la München.

Şi izbucneşte-n râs. Cauza nu poate fi decât expresia feţei mele.

— Da, zice, ai auzit bine. Adu-o încoace, apoi familia va fi întreagă.

E iunie, brusc s-a făcut iunie. În plină zi, o zi de iunie literalmente luminoasă, stau pe stradă. Pe Kaufinger. În mijlocul mulţimii. În calea celor grăbiţi. Privesc totul cu relaxare.

Mi se oferă un fluturaş, o reclamă de restaurant, o chemare împotriva avortului. Dau din umeri. Cineva îmi vorbeşte. O femeie tânără, cu-nfăţişare sănătoasă. Arată de parcă tocmai ar fi halit un kilogram de mere. E vorba de

81 Vînătorii diavolului.

chimia din mâncarea fastfood. „*Sloivfood*”, strigă cineva. „*Lostfood*”[82], zic eu.

Mă dau câţiva paşi deoparte, de parc-aş vrea să evit toate astea. Mă opresc. Am timp. Respir adânc. Cerul este albastru, îmi spun. Cerul e albastru. Tu eşti Werner Zillich şi totul este bine.

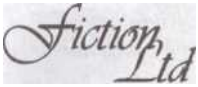

Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi, Mircea Mihăieş.

Femeia în roşu

Alexandru George, *Oameni şi umbre, glasuri, tăceri* Mihai Zamfir, *Fetiţa* Ştefan Agopian, *Fric*

Norman Manea, *întoarcerea huliganului*

Gabriela Adameşteanu*, întâlnirea*

Ion Vianu, *Caietele lui Ozias*

Gabriela Adameşteanu, *Dimineaţă pierdută*

Matei Călinescu, *Viaţa şi opiniile lui Zacharias Lichter*

Dumitru Radu Popa, *Sabrina şi alte suspiciuni*

Ştefan Agopian, *Tache de catifea*

Nicolae Breban, *Animale bolnave*

Mihai Zamfir, *Poveste de* iarnă *Acasă*

Nora Iuga, *Sexagenara şi tânărul*

Gabriela Melinescu, *Acasă printre străini*

Toma Pavel, *A şasea lumină*

Simona Popescu, *Exuvii*

Daniel Vighi, *Misterele Castelului Solitude sau despre singurătate la vreme de iarnă* Gabriel Chifu, *Visul copilului care păşeşte pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunţită* Sonia Larian, *Bietele corpuri* Paul Goma, *Din calidor* Augustin Buzura, *Feţele tăcerii* Stelian Tănase, *Corpuri de iluminat* Dora Pavel, *Agata murind* Alexandru Ecovoiu, *Saludos* Nichita Danilov, *Tălpi. Şotronul* George Bălăiţă, *Lumea în două zile* Marin Mincu, *Jurnalul lui Dracula*

Carmen Firan, *Caloriferistul şi nevasta*

---

82 Slow = încet. Lost = pierdut.

hermeneutului

Cătălin Dorian Florescu, *Vremea minunilor*

Ruxandra Cesereanu, *Nebulon*

Ioan T. Morar, *Lindenfeld*

Alexandru Ecovoiu, *Ordinea*

Norman Manea, *Fericirea obligatorie*

Ştefan Agopian, *Tobit*

Gheorghe Schwanz, *Cei* O *Sută*. *Axa lumii*

Marin Mincu, *Moartea la Tomis*. *Jurnalul lui Ovidiu*

Alexandru Ecovoiu, *Sigma*

Nichita Danilov, *Maşa şi Extraterestrul*

Ştefan Agopian, *Sara*

Dora Pavel, *Captivul*

Gabriela Melinescu, *Ghetele fericirii*. *Nuvele* Richard Wagner, *Catrafuse* în pregătire:

Herta Müller, *Animalul inimii* www.polirom.ro

Redactor: Dan Petrescu Coperta: Radu Răileanu Tehnoredactor: Constantin Mihăescu

Bun de tipar: aprilie 2006. Apărut: 2006 Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 P.O. Box 266 700506, Iaşi, Tel. & Fax (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, el. 7, ap. 33.

O.P. 37 P.O. Box 1 – 728, 030174 Tel.: (021) 313 – 89.78; E-mail: office. bucureştipolirom.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom ABB S.A.

Str. Bucium, nr. 34, Iaşi 700265 Tel.: (0232) 230323; Fax: (0232) 230485

Valoarea timbrului literar este de 2% din preţul de vânzare şi se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor din România, Nr. R044RNCB5101000001710001 BCR-UNIREA

3. Eugenie Marlitt (1825 – 1887) a debutat în *Gartenlaube* şi a ajuns starul acesteia; Nataly von Eschtruth (1860 – 1939) a fost